

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНТА И ПОДЛТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЈАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 10

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

Бошко Шиљеговић, Велимир Стојнић, Илија Дошен,
Фабијан Трго, пуковник, Благоје Пејановић, потпуковник,
Радомир Петковић, мајор, Мехмедалија Бојић, мајор

Одговорни уредник
Фабијан Трго, пуковник

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТЈНА

ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ

IV

КЊИГА 10

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943 ГОД.

БЕОГРАД

1954

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1943
ФЕБРУАР

I

ДОКУМЕНТА ЈЕДИНИЦА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ЗА МОБИЛИЗАЦИЈУ ЉУДСТВА И ФОРМИРАЊЕ ГЛАМОЧКОГ БАТАЉОНА¹

Ш Т А Б
І БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА

Бр. 75
1-11-1943 г.
— Положај —

ШТАБУ ІХ КРАЈИШКЕ Н. О. У. БРИГАДЕ
ОВОГА КОРПУСА

1) За одобрени кукуруз треба да пошаљете караване који ће превести тај кукуруз. Како смо данас извепгени, већ је један караван стигао у Саницу.

Партизанске страже по селима, по могућности, треба исхраћивати преко Н. О. одбора дотичних села. У недостатку тога издавајте им војничко следовање.

2) Пошаљите 10 коша са спроводницима и једним одговорним другом да приме оружје. Коњи морају имати целокупну товарну опрему.

3) Ваш ІV батаљон (Прозорски) биће у скором времену одвојен од ваше бригаде по одлуци Врховног штаба. Тамо ће се формирати нова бригада. Друг Брко² је отишао на тај сектор са потребним инструкцијама.

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4—1/1, к. 407.

• Белимир Кнежевић-Брко

5) Непријатељ је успео да из Санског Моста продре у нашу ослобођену територију у Подгрмеч у јачини од 1.000 војника. Наше снаге су га опколиле и већ 4 дана воде се борбе за уништавање те непријатељске колоне³. Према још непотврђеним вестима непријатељ је продро у Бихаћ.⁴ На кључком сектору нема промена.

6) Све људство способно за војску мобилишите, формирајте чете и батаљоне и тако формирану нека чекају оружје. Добро би било да приступите формирању једног гламочког батаљона, који би требао да буде језгро за формирање нове бригаде на гламочком сектору.

Ви требате са вашим јединицама да вршите мање акције на мање непријатељске посаде и на тај начин узнемиравате непријатеља и долазите до оружја.

Од Врховног штаба одобрено је 250 пушака и пошто ћете се ви сада наћи ближе њих, узмите те пушке за вашу бригаду.

Одржавајте чврсту везу са свим суседним јединицама. 20 батерија које сте нам послали примили смо. Других новости код нас нема.

Курире који треба да буду стално при овом стању за саобраћај између овог и нашег штаба редовно шаљите и исте не задржавајте код себе.

Извештавајте нас редовно о ситуацији и свим променама на вашем сектору.

Курире снабдети са коњима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар

Командант

³ Односи се на 737 ПЖ 717 њемачке дивизије. Види Зборник том IV, књ. 9, док. бр. 244.

* Дијелови СС дивизије „Принц Еуген“ ушли су 29 јануара 1943 год. без отпора у Бихаћ у коме се налазио само Официрски курс Врховног штаба НОВ и ПО Југославије. Види Зборник том IV, књ. 9, док. бр. 239.

**ШИФРЕ ЈЕДИНИЦА, ШТАБОВА И СТАРЈЕШИНА ПРВЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ЈАНУАР И ФЕБРУАР
1943 ГОДИНЕ¹**

УГОВОРЕНЕ ОЗНАКЕ

јединица, штабова и старешина ове дивизије

дивизија100.
I бригада101.
II бригада102.
III бригада103.
дивизиски санитет	Е.
дивизиска болница	ЕБ.
хируршка	ЕС.
интендантура	Н.
батаљон	Т.
чета	О.

редни бројеви (за бригаде, дивизије, батаљоне и чете):

	ж		
II	з.		
III	и.		
IV			
V	к.		
VI	л.		
командант	Д.	заменик	Д-
комесар	П.	заменик	п.
начелник штаба	Ш.		
референт санитета	Р.		
интендант	М.		
обавештајни центар	Ц.		
иггаб	Б.		

Ред ознака и употреба као и раније.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/10, к. 706.

Пр.:

„Штаб I Див.

ШТАБУ II БРИГАДЕ

Одредите ваш II батаљон за заштиту дивизиске болнице и хируршке екипе која се налази код Карача. Са тим батаљоном упутите вашу бригадну интендантуру."

Шифрирано:

„Б. 100

102. Б

Одредите з.Т.102 за заштиту ЕБ. и ЕС. која се налази код Карача. Са тим Т. упутите Н. 102."

(М.П.)

Ш.Б.100.

Васа²

БР. 3

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА НА КОМУНИКАЦИЈИ ТУРБЕ—ДОЊИ ВАКУФ¹

Данас нападамо Г. Вакуф.² Кад га ликвидирамо, две бригаде пребацићемо према Прозору, а када дође Херцеговачка,³ распоредићемо је према вашем наређењу од данас.

У акцијама на станице дуж комуникације Турбе—Д. Вакуф и на псаде непријатеља око Јајца заробили смо 60 домобранаца, 1 митраљез, 5 пушкомитраљеза, 5.000 метака, 60 пушака и другог материјала.⁴

Јавите о ситуацији.

Пера⁵

³ Васо Јовановић

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/17, к. 14 А. Извјештај који је упућен радиограмом писан је, вјероватно, 1 фебруара 1943 године.

² Напад на Горњи Вакуф извршила је, 1 фебруара 1943 год., Пета црногорска бригада Треће НОУ дивизије.

³ Односи се на Десету херцеговачку НОУ бригаду која се у то вријеме налазила између Травника и Доњег Вакуфа.

⁴ Ове акције су, вјероватно, извршиле јединице Десете херцеговачке НОУ бригаде.

⁵ Народни херој Пера Ђетковић. Рањен 26 марта 1943 год. код Невесиња као командант Треће НОУ дивизије, и после неколико дана од задобивених рана умро.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ, ПЕТЕ, ШЕСТЕ И ОСМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ И БАНИЈСКОМ ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ ЗА ПОСЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА¹

Ш Т А Б

IV Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Пов. ОП бр. 10

1 фебруара 1943 г.

Положај

ШТАБОВИМА II, V, VI И VIII КНОУ БРИГАДЕ СА БАНИЈСКИМ П. О.

V вези новонастале ситуације наређујем слjedeћи распоред бригада: за 1.11.43.—

II КНОУ бригада: Блокира непријатељску групу² на Бенаковцу јужно од цесте Л. Паланка—Јасеница и сјеверно од исте цесте од Бенаковца до Поткалиња. Повремено напада исту групу маневром и туче у покрету.

a) V Кр. Козарска Н. О. У. бригада: Са два батаљона блокира и затвара правце непријатељског продора од Новог и то линијом Новске Планине и Масловара (док један батаљон V бригаде преузме сектор батаљона VIII бригаде на Новској Планини, батаљон са Масловара преузме коте, Пошту,³ патролираше).

б) Са једним батаљоном затвара правац од Љубије—Приједор (од Трoмеђе до Трговишта).

ц) Са једним батаљоном напада непријатељску групу повремено, као и II бригада, на Бенаковцу са сјеверне стране цесте Л. Паланка—Јасеница, од Мајкић Јапре до Поткалиња.

VI КНОУ бригада: Са два батаљона затвара правце од Старе Ријеке, Старог Мајдана и Санског Моста, прави повремено акције на непријатељске продорне колсне. Са једним батаљоном стоји у резерви у Скуцаном Вакуфу за исте

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1, к. 407.

² Односи се на 737 пук 717 њемачке дивизије. Види Зборник том IV, књ. 9, док. бр. 294.

³ Вјероватно се односи на Пошту Бр. (к. 446) јужно од С. Деветаци.

задатке, као и напада на непријатељску групу Бенаковац, ако се крене у правцу Санског Моста.

VIII КНОУ бригада: Да са једним батаљоном контролише терен од Доњег Ракана, Отоке до изнад Крупе. Веза са батал>оном V бригаде на Новској Планини.

Са два батал>она да затвара правце од Крупе и Бихаћа у правцу Малог Радића—Врањске Мосуре и Горњи Петровићи. Води рачуна о Гудавцу као тактичкој тачки за отпор.

Веже се са хрватским снагама VII дивизије према Бихаћу лијево а Банијски одред употрејеби било као ударну цјелину било за извршење предњих задатака, према томе за које су задатке најбоље употребљиви.

Бригаде морају држати везу лијево и десно са нашим снагама било из ове дивизије, било из друге.

Ситуација на сектору IV дивизије у току 30 и 31 јануара Т.г.

Непријател>ска група продрла до Бенаковца 29.1., опкољена је и жестоко нападана у току ноћи 30 и 31 јануара, али без крајње постигнутог циља, тј. разбијање и уништење непријатељске групе. Непријатељ је у току ноћи 31 јануара био са извјесних тачака (Лугарска кућа⁴) протјеран али није разбијен у отпору. Вјероватно су му нанесени велики губици у мртвим и рањеним. Ми смо имали око 10 мртвих и око 35 рањених.

Од ове непријатељске групе, одвојена мања група, која је кренула 30.1.— по дану према Скуцаном Вакуфу, разбијена је на Радановом Пољу од наших снага, успјела је у Мајкић Јапри утврдити се и одржати се у току ноћи и сутрадан спојити се са непријател>ском колоном ксја је кретала са четири тенка од Фајтоваца према Скуцаном Вакуфу. 1.11. кренула је ова спољна група према Мајкић Јапри одвојивши мању колону у Лушци Паланки. Спремљене су засједе. Непријатељ свакодневно врши бомбардовање⁵ наших положаја око непријател>ске групе на Бенаковцу са око 25 до 30 авиона дневно спуштајући падобранце и материјал опкољеној групи. Од авијације нисмо имали жртава. Активан је још фронт на Рушковцу и Ђедовачи гдје непријатељ са мањим снагама врши насилно извиђање и заузимање бољих положаја, док наше снаге врше засједе и противнападе.

⁴ На карти 1 :100.000 није нађено.

⁵ Бомбардовање је вршила њемачка авијација.

Према незваничним извјештајима непријатељ је продро у Босанску Крупу⁶ и Бихаћ,⁷ гдје је око Малог Радића разбијен од XVI хрватске бригаде.⁸

На терен Карана и Козаре кренуло је око 700 до 800 војника из Новог и Костајнице и стигло 31 јануара до Прусаца. Иду наводно према Лијевчу.

Борбени знаци: 1.11... Борба—Слобода
2.И... Партизан—Осветник
3.Н... Мајкоп—Ослобођен

СМРТ -ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М.П.)

Командант,
"Шоша"

Ш Т А Б
І БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА

Оп. бр. 77

2/И 1943 г

— Положај —

Узето на знање и као свршено¹⁰ А. А.

Шеф канцел.

БР. 5

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА ПРОТИВ НИЈЕМАЦА КОД БЕНАКОВЦА¹

ШТАБУ І БОС. КОРПУСА

Ноћашњи напад на непр. групу² код *Бенаковца* није успео. Наше јединице заложиле су се за успех и кућа лутара Бундала била је ликвидирана.

• Јединице 369 њемачке дивизије ушле су у Бос. Крупу вјероватно 31 јануара.

⁷ Види док. бр. 1.

⁸ Шеснаеста бригада Седме НОУ дивизије

" Народни херој Јосип Мажар, погинуо 1944 год. код Травника као командант Четврте НОУ дивизије.

¹⁰ Дописано руком

¹ Оригинал, без датума, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/1, к. 407. Извјештај (радиограм) је, вјероватно, послан 1 фебруара, што се може закључити по догађајима који се спомињу у документу.

² 737 пук 717 њемачке дивизије. Види Зборник том IV, књ. 9, док. бр. 244.

Непријатељева организована одбрана *затвореног утврђења*, решеност да се бори до *задње капи крви*, *вера у долазак* псмоћи и *морал* такви су да наше јединице, преморене од борбе и покрета, са *мало луницје* за топове већег калибра, нису у *стању да слома* таквог непријатеља на месту већ само у покрету.

II бригада и два бат. V бригаде распоређени су тако да могу тући непријатеља ако крене. Један од ова два бат. V бриг. ићи ће на *Новску Планину*.³

Овог часа јавља штаб VI бригаде⁴ да је непр. пошао са једном колоном према Скуцаном Вакуфу аједномод² сатније од Ст. Ријеке према Рушковцу, све под заштитом авијације. Јавља се да је непр. од Фајтоваца пошао друмом за Паланку,⁵ али то није проверено. Нашим јединицама је наређено да заседама дочекају непријатеља и да изврше јуриш на бок и леђа.

Бранко⁰ и Шоша"

БР. 6

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА ПРОТИВ НИЈЕМАЦА КОД ПАУНОВЦА И РАМИЋА¹

Ш Т А Б
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Оп. Бр. 53—
Дне 1-11-1943 год.
у 10.30 ч.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА Н. О. В.

У току јучерашњег дана (31-1-1943 г.) водила се борба са непријатељем који је са 6 тенкова и око 800—1000 војника надирао према Пауновцу. После борбе у којој су Њемци имали 50—60 мртвих и рањених, непријатељ је успио под заштитом тенкова заузети голе чуке испод Пау-

" Тако се зове планински предео између ријека Сане, Уне и Јапре.

¹ Шеста крајишка НОУ бригада

⁵ Лушци Паланка

⁰ Бранко Пољанац

¹ Јосип Мажар

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18/2, к. 407.

новца (коту 470 и 402). У овој борби наши су губици 17 рањених и 3 мртва друга.²

Ноћас су наши одморнији дијелови извршили напад на непријатељску тежу артиљерију и резервне трупе у Рамићима.³ Напад је успио. У борби је разбијена једна швапска бојна, од које 100 мртвих и доста рањених непријатељских војника, 15 заробљених Њемаца и 2 легионара. Заплијењено је 30 пушака, 1 пуш. митраљез, 120 ручних бомби, 2 ситнална пипгоља са мецима, неколико хил>ада метака и друге ратне спреме. Уништен је један дио непријател>ске коморе, убијени сви непријател>ски коњи који су били у шталама. Било их је преко 30. Наши борци били су заробили 4 непријатељска тенка али их нису могли извући нити озбиљније оштетити јер нису имали бензинских флаша. Непријатељски топови на које је био уперен главни напад нису нађени на мјесту гдје су пред акцију осмотрени.

Приликом подвлачења наших бораца заробљена су 2 легионара који су им казали знаке распознавања. Послије свога борци су ишли са знацима и будили Швабе тукући их бомбама и митраљеском ватром. По разбијању непријатеља дошло је до међусобне борбе између непријатељских бјежећих дијелова, што је повећало губитке код непријател>а.

На истурене непријатељске тачке које је у току јучерањег дана заузео, такође је нападано. Непријатељ је овом приликом побјегао из спољних ровова тенковима, те борци немајући средстава за борбу против тенкова нису ликвидирали непријатеља.

Наши губици у ноћашњој акцији су 4 мртва и 12 рањених другова.

Непријател>ске снаге у Рамићима и предњој линији јачине су од 2000—2500 војника, 10 тенкова, једна хаубичка батерија, једна брдска батерија, неколико противколских топова и бацача.

Непријатељ је за данас спремао јачи напад на Пауновац, али ће овај напад бити блажи послије синоћне акције или неће ни доћи до њега.

Уколико располажете са бензином молимо вас да нам пошаљете извјесну количину коју ћемо употријебити у борби против тенкова. Такође наша VII бригада⁴ није добила муницију за пушке кад су је добиле наше остале бригаде

² Борба је вођена са јединицама 749 пука 717 њемачке дивизије. Види Зборник том IV, књ. 9, док. бр. 244.

³ Борба је вођена ноћу 30/31 јануара са 202 оклопним батаљоном 717 дивизије. Види док. бр. 181.

⁴ Седма крајишка НОУ бригада

послије акције на Бихаћ, те је ова бригада остала са мало муниције. Молимо вас да одобрите за ову бригаду пушчане муниције.

Пошто су стигли каравани за превоз два вагона жита из заволског магацина до Јајачког округа, требало би јавити у Дрвар да се пошаљу вагони до Бравска који ће примити ово жито. Вагони су обећани јајачком подручју. Узгред би вагони могли дотјерати и даске за потребе ове Дивизије чији борци немају кућа за становање.

Уз борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Пол. комесар:

Командант:

Отсутан

Родић⁵

(М.П.)

П.С.⁶ . . .

У акцији се нарочито истакао I батаљ. I бригаде.⁷

Родић

БР. 7

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И
КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ
МЕЛИНЕ—БОЈТОЧИЋИ—ДОБРЕТИЋИ¹**

**Ш Т А Б
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. — 150
1 фебр. 1943 г.**

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1.— 2 фебруара 1943 г. у 5 сати ујутру јединице ове Бригаде извршиће покрет са садање просторије на просторију: с. Мелине — с. Бојточићи — с. Добретићи и др. (на левој обали р. Угар).

2.— Јединице ће извршити покрет наЈПовољнијим правцима, распитујући се о томе код мештана и узимајући по-

⁶ Народни херој Славко Родић, умро 1949 год. у Београду, као генерал-потпуковник ЈНА.

* Сљедећи текст је дописан руком.

⁷ Прве крајишке НОУ бригаде

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/1, к. 709.

требне водиче. Изгледа да је најповољнији пут уз Демичку реку преко Имл>ана.

3.— Распоред јединица на новој просторији је следећи:

I батаљон у с. Мелине

Интендантура и Топовско одељење у с. Кричићи

IV батаљон у с. Јејићи — с. Мијатовићи

II батаљон у с. Добретићи — с. Бојточићи

III батаљон у с. Вуковићи

Штаб бригаде са Пионирским водом у с. Мелине.

4.— По преласку на леву обалу Угра све јединице обезбедиће се у правцу непријатељских упоришта (Травник, Турбе, комуникација Турбе—Јајце). Према непријатељу извиђати и развити обавештајну службу. Настојати да се прикупе подаци о непријатељу на правцу Травник—Јајце и Травник—Доњи Вакуф, као и обавештење о најпогоднијим местима прелаза тих комуникација ка територији јужно од линије Доњи Вакуф—Травник.

5.— У току дана 1 фебруара батаљони ће послати потребан број људства за пријем хране и муниције из интендантуре уколико то већ нису учинили. У интендантури има муниције за тешки бацач.

6.— Овим наређењем се досадањи пратећи водови претварају у пратеће чете. Штабови батаљона поставиће команде ових чета.

7.— Такође се досадање Топовско одељење претвара у Противколску чету. За командира Противколске чете поставља се друг Марић ЈБубомир.² За политичког комесара друг Петричевић Миливоје. За водника I вода друг Вешовић Миомир.³ За водника другог вода друг Јанковић Рако. Политички делегати водова одредиће се накнадно.

8.— Штаб II батаљона послаће, по пријему овог наређења, осам бсраца Противколској чети у с. Шипраге.

Штаб II батаљона предаће Штабу VI батаљона један лаки бацач са одговарајућим бројем мина. То ће извршити у току сутрашњег дана по доласку на горе наведену просторију.

² Погинуо почетком октобра 1947 год. у саобраћајној несрећи на друму Београд—Железник, као мајор народне милиције.

³ Погинуо несрећним случајем 1943 год. у Семберији.

9.— VI батаљон извршиће покрет 1 фебруара за с. Витовље са задатком директне запггите Дивизиске болнице.

**СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !
ЗА ШТАБ ПРВЕ ПРОЛЕТБРИГАДЕ:**

(М.П.)

Политком
Плави⁴

Командант
Д. Лекић³

БР. 8

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ОД 1 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О НАПАДУ НА ТЕСЛИЋ И БРОЈНОМ СТАЊУ ЉУДСТВА И НАОРУЖАЊА¹

Петнаестодневни извјештај

**Ш Т А Б
II БАТАЉОНА III КРАЈИШ.
НАР. ОСЛ. ПАРТ. УДАР. БРИГАДЕ
Бр. СЛ.
Дне 1-11-1943 г.**

ШТАБУ III БРИГАДЕ

Положај

15 и 16-1. Наш батаљон нападао је на Теслић.² Том приликом заробили смо 80 домобрана и 2 официра, 60 пушака, 8 п.м., 1 бацач и 4 стројнице. После тога имали смо задатак разбијање четника у Прибинићу и Чечави. Успјели смо добити 33 пушке.—

Наш батал>он располаже са људства	226
другарица	9
пушака	182
стројница	4
п.м.	24
т.м.	1
бацача	2

* Мијалко Годоровић-Плави
⁵ Данило Лекић

¹ Оригинал, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/14, к. 711 А.

¹ Овом приликом Теслић није био ослобођен.

пиштоља	30
сигнал. пиштоља	3
коња бојних	8
коња товарних	19
коња јахаћих	3

са доста муниције—¹

Ако је потребан детаљнији извјештај доставићемо.—

Ми се налазимо у селу Лозићи. Радни и Пратећи вод остао је у Шипрагама, до вечерас стићи ће у састав баталона.

Војска поред одмарања је врло уморна. Напорно путовање.—

с. Ф. — с. н.!

Ћуп³

Пећанац*

БР. 9

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 2 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ НА БЕНАКОВЦУ И БОСАНСКОЈ КРУПИ И О НАЧИНУ УНИШТАВАЊА ЗАПЛИЈЕЊЕНИХ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ТЕНКОВА¹

Ш Т А Б

I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА

Оп. Бр. 76

2/II 1943 г.

— Положај —

ШТАБУ V ДИВИЗИЈЕ

1) Ваш извјештај Оп. бр. 53 од 1-II у 10,30 часова при-
зидили смо.²

2) Ми немамо на располагању нимало бензина те вам у том погледу не можемо ништа учинити. Ви треба да издате упутства борцима да у случају заробљавања тенкова исте уништавају на тај начин, што ће у мотор тенкова стављати ручне бомбе, које ће експлозијом разнети мотор.

³ Народни херој Милан Ћуп, погинуо 1944 год. као командант Седме крајишке НОУ бригаде.

⁴ Никола Пећанац

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 18/2, к. 407.

* Види док. бр. 6.

3) За вашу VII бригаду одобрили смо 10.000 метака. Ви одмах пошаљите караван за пренос те муниције.

4) Мц смо јавили да се пошаље воз за превоз кукуруза.

У погледу даске коју тражите да вам се доведе возом извјештавамо вас да у том погледу ствари стоје мало теже услијед потребе за даском за изградњу болница, а сем тога на том сектору су нагомилане избеглице којима се мора дати могућност склоништа макар изградњом колиба. Неовисно о томе и да би што лакше и брже дошли до даске, ви треба да пошаљете једног одговорног друга који ће на лицу мјеста пронаћи даску и организовати њен превоз за дивизију.

5) Ситуација на сектору IV дивизије сљедећа је:

Непријателска колона³ која је 29 прошлог мјесеца продрла до Бенаковца опкољена је и жестоко нападана у току ноћи 30 и 31 јануара, али без крајње постигнутог циља, тј. разбијања и уништења те колоне. Непријатељ је са извјесних тачака протјеран, али није разбијен у отпору. Вјероватно су му нанесени велики губици у мртвим и рањеним. Једна група која се је одвојила од главнине опкољене колоне и пошла према Скуцаном Вакуфу, разбијена је и истој су нанесени већи губици.⁴ Непријатељ свакодневно врши јака бомбардовања наших положаја са око 25 до 30 авиона, од чега јединице нису имале никаквих жртава.

Непријатељ је заузео територију до Уне, тј. ушао у Бихаћ и Цазин, а око Крупе⁵ се воде борбе. Непријатељ покушава из Бихаћа да преко Грабежа и Радића продре у Крупу. На Грабежу је разбијен. Непријатељ се сада налази са извесним снагама непознате јачине на Грабежу. На Рипач и до Грабежа распоређена је VII дивизија, с њом има везу наша VIII бригада.⁶ VII дивизија нас извјештава да је јуче опколила једну немачку колону у Тихотини и разбила је, којом приликом је убила 80 Немаца, а има и заробљеника и плијена.⁷

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Полит. комесар,

Командант,

737 пук 717 њемачке дивизије. Види Зборник том IV, кв. 9, док. бр. 244.

³ Односи се на комору 737 пука. Види док. бр. 179 и 180.

⁵ Бос. Крупа

⁶ Осма крајишка НОУ бригада

⁷ Јединице Седме НОУ дивизије водиле су борбу против СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. бр. 179 и 180.

В Т А Б
1. ОБЩЕГО. Н. О. В. КОРРЕКА
1944 г.
- ПОРЯДОК -

Известия о гитлеровцах

- 1/ Ваш извѣстѣй Op. Br. 53 од 1-II у 10,30 часова приѣли смо.
- 2/ Ми немача на распелганѣю нѣмало бензина те вам у том погледу не моѣмо ништа учинити. Ви треба да издате упутства берѣина да у случаѣ заробљиванѣя тенкева исте уништаваѣю на тај наѣин, што ѣе у мотер тенкева стављјати руѣне бомбе, кеѣе ѣе експлезијом разнети мотер.
- 3/ За ваѣу VII бригаду одбрили смо 10.000 метака. Ви одмах поѣалјите караван за пренос те муниције.
- 4/ Ми смо јавили да се поѣалјете воз за превоз кукоруза.
У погледу даске кеѣу треѣите да вам се довеѣе возем извѣштаване вас, да у том погледу ствари стоје мало теѣе услед потребе за даском за изградњу болница, а сем тога на том сектеру су нагамилане избеглице кејима се мора дати могућност скленишта макар изградњом колѣба. Неовисно о томе и да би што лакше и брѣе дошли до даске, ви треба да поѣалјете једног одговорног друга кеји ѣе на лицу мјеста пренаѣи даску и организовати ѣен превоз за дивизију.

5/ Ситуација на сектеру IV дивизије следећа је:
Непријатељска колена кеја је 29 прошлог мјесеца предрла до Бенакевоа опколјена је и ѣестакѣ нападана у току ноћи 30 и 31 јануара, али без крајње постигнутог циља, тј. разбијанѣја и уништенѣја те колоне. Непријатељ је са извесних таѣака протјеран, али није разбијен у стперу. Вјеројатне су му нанеѣени велики губици у мртвим и ранјеним. Једна група кеје се је одвѣјила од главнине опколјене колоне и поѣла према Шкучаном Вакфу, разбијена је и истеј су нанеѣени веѣи губитци. Непријатељ свакодневне врѣи јака бомбардеванѣја наших полеѣјаја са еке 25 до 30 авиона, од ѣега јединице нису имале никаквих ѣртана.

Непријатељ је заузео територију до Уне тј. уѣас у Биѣаѣ и Газин, а еке Крупе се веде борбе. Непријатељ пекуѣава из Биѣаѣа да преко Грабеѣа и Раѣиѣа предре у Крупу. На Грабеѣу је разбијен. Непријатељ се сада налази са извесним снагана непезнате јаѣине на Грабеѣу. На Рипаѣ и до Грабеѣа распорѣдена је VII дивизија, а ѣјем има веѣу наѣа VIII бригада. VII дивизија нас извѣштана да је јуѣе опколјила једну немачку колону у Тихетини и разбила ју, кејем приликом је убила 80 Немача, а има и заробљеника и плена.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Polit.komesar,

Komandant,

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 2 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ОТСЈЕКА ЗА ВОЈНЕ ВЛАСТИ У ПОЗАДИНИ ПРИ ШТАБУ КОРПУСА¹

**ШТАБ I БОС. Н. О. У. КОРПУСА
ОТСЈЕК ЗА ВОЈНЕ ВЛАСТИ**

у позадини
Број 1/43
Дана 2 II 1943

ОТСЈЕКУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПОЈ
за војне власти у позадини

Извјештавам да је данапњим даном образован Отсјек за војне власти у позадини ПРИ ШТАБУ I БОС. Н. О. У. КОРПУСА.

Обавијестили смо команде подручја о томе и позвали да отсада са овим отсјеком одржавају редовне везе, имају упутства и наређења како је то предвиђено Наредбом Врх.[овног] команданта о образовању в.[ојних] в.[ласти] у позадини.

Усљед непријателског моментаног успјеха² на нашој ослобођеној територији не функционише на свом подручју Бихаћка команда.

Од команди подручја затражили смо да нам пошаљу своје извјештаје и преглед како су организоване команде мјеста и сама команда подручја.

За шефа Отсјека постављен је друг КОВАЧЕВИЋ СТОЛЕ, дос. помоћник команданта подгрмечког подручја, коме требате издати легитимацију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Шеф отсјека
Столе³

ПС Молим за израду прописног печата!

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/5, к. 407.

² Односи се на борбе за вријеме Четврте непријатељске офанзиве.

³ Столе Ковачевић

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 2 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. КОМАНДАМА МЈЕСТА И ПОДРУЧЈА О ОБРАЗОВАЊУ ОТСЈЕКА ЗА ВОЈНЕ ВЛАСТИ У ПОЗАДИНИ И ОРГАНИЗАЦИЈИ РАДНИХ ЧЕТА¹

Хитно

Повјерљиво

**ОТСЈЕК ШТАБА I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
ЗА ВОЈНЕВЛАСТИ У ПОЗАДИНИ**

Број 2/43

Дана 2 фебруара 1943

СВИМ КОМАНДАМА МЈЕСТА И ПОДРУЧЈА

Данашњим дансм обавијештени сте од Штаба I Бос. корпуса о образовању Отсјека за војне власти у позадини при Штабу Корпуса.

У истој наредби је одређено да отсада имате саобраћати са овим отсјеком.

Већ за мјесец **јануар** о. г. команде мјеста и подручја требају послати свој мјесечни односно полумјесечни политички извјеињај.

У односном дијелу пол. извјештаја о дјелатности команди мјеста и подручја требају команде извјестити шта су све учиниле:

а) по питању избјеглица ако је то питање на њиховом подручју настало посљедњом акцијсм непријател>а,

б) по питању добровољног одзива омладине и осталог становништва на позив у Народно-ослободилачку војску, колико су и шта учиниле команде да одзив буде што већи.

По овом питању команде ће моћи много учинити користећи мсменат непријател>ске офанзиве када ће много омладине и осталог становништва да се пријављује под оружје да брани свој крај. Наше дивизије, бригаде и остале јединице развиће са другим антифашистичким организацијама највећу кампању за добровољце у НОВ и команде су дужне да са своје стране учине све што могу и не требају се при томе држати формалних наређења која су предвиђена за 'нормалније вријеме (спискови А, Б, Ц позива² и

¹ Коггија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/5, к. 407.

² Спискови за мобилизацију људства према годинама старости

слично). Треба одмах састављати спискове добровољаца и имати преглед гдје је који добровољац распоређен односно гдје је већ уврштен.

Састављању спискова авијатичара или техничких радника авијације треба одмах приступити како је то наређено од Отсјека Врховног штаба, тј. у постављеном року, јер развој догађаја нам може наметнути мобилизацију таквог људства у најскорије вријеме.

Непријатељска офанзива ставила је пред наше команде подручја и мјеста многе теже задаће и то сљедеће:

1) организовање радних чета које требају рушити комуникације не само како је то раније рађено већ у већим, ширим, размјерама;

2) организовање евакуације, организовање сакривања жита, тј. упутити сваког да то чини, али тежиште пренијети на евакуацију жита у магацине који су дубоко у шуми и добро осигурани;

3) изградњу станова, бајти, за избјеглице — особито у подгрмечком подручју;

4) повећање будности над харангерском активношћу петокол онаша;

5) сузбијање пљачке.

Свим овим задаћама треба приступити свом преданошћу, озбиљношћу, тачношћу и у најбољој, најтјешњој, сарадњи са народно-ослободилачким властима, које не смију бити заобиђене, већ у пуној мјери ангажоване.

По свим овим задаћама команде ће извијестити овај отсјек шта је све урађено и шта све треба још урадити.

Помоћници команданата мјеста и инструктори требају партизанске страже у пуној мјери спремити да буду носиоци ведрога духа у позадини, јер народ у наше партизанске страже гледа као на праве органе народне војне власти у позадини, те страже сада по свим пословима долазе са народом у свакодневни додир.

Још једном натлашавамо да команде мјеста и партизанске страже, односно њихове постаје, морају бити повезане са оперативним јединицама на свом рејону и пружити им помоћ коју буду од њих јединице тражиле.

Пријем овог писма и наредбе Штаба Корпуса о образовању овог отсјека потврдити!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Шеф отсјека,
Столе³

* Столе Ковачевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 2 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ДА
УПУТИ ИЗВЈЕСТАН БРОЈ НОВИХ БОРАЦА И ПУШКО-
МИТРАЉЕЗА ЗА ФОРМИРАЊЕ ПРЊАВОРСКОГ И ТЕ-
СЛИЋКОГ БАТАЉОНА¹**

Б. 100²

2-П-18ч.

101.³ Б.

1.— Ми се налазимо у с. Добретићи (попова кућа код цркве).

2.— До 14 ч. Миладин⁴ није још био примио све пушко-митраљезе, који су предвиђени за накнадно наоружање мештанских батаљона.⁵

3.— Изгледа да су ваши батаљони прошли преко Угра, пре него што су одговорни другови узели предвиђене борце за формирање мештанских батаљона.

У смислу заједничког споразума:

а) Упутите ка Миладину извјестан део бораца мештана, тако да мештанске јединице не остану сувише ослабљене. Но, имајте у виду да од тих бораца остане један део и по вашим батаљонима.

б) Са тим борцима упутите Миладину и предвиђени број п. митраљеза.

ц) Приложено писмо са истим борцима упутите Миладину.

д) Очекујемо извештај од Б. 103.⁶ Могуће је да тај извештај пошаљу на Витовље, — ради тога јавите вашем VI батаљону да њихове курире упућују овамо.

Ваш даљи покрет са ове просторије неће бити пре сутра поподне.

С. Ф. — С. Н.!

Комдив.

Коча

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 705.

² Штаб Прве пролетерске дивизије

³ Прва пролетерска бригада

⁴ За успјешније обављање операција на територији Централне Босне штаб Прве пролетерске дивизије ставио је Четврти крајишки НОП одред и Трећи батаљон Прве пролетерске бригаде под /команду Миладина Ивановића.

⁵ Односи се на формирање Првог и Другог батаљона Четвртог крајишког НОП одреда.

⁶ Трећа крајишка НОУ бригада

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД ГОРЊЕГ ВАКУФА, РАСПО-
РЕДУ ДИВИЗИЈЕ И КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА
У ДОЊЕМ ВАКУФУ, БУГОЈНУ И ЈАЈЦУ¹**

ШТАБ III ДИВИЗ.

2/11-1943 г.

ВРХ.[ОВНОМ] ШТАБУ

Ми смо данас са једном бригадом² на простору Шхита; са једном³ Г. Вакуф—Макљен. Херцеговачка⁴ није још при-спела. Талијани и четници нису још концентрисали снаге у Прозору, али се о томе прича. Имамо намеру да затворимо долину р. Раме, а у садејству с I дивиз. кад дође да ликвидирамо Прозор.⁵

Јавите нам где се она данас налази?⁶

Снаге у Бугојну и Д. Вакуфу су нешто појачане из Ку-преса и Јајца. Траже још појачања.

Далматинска⁷ јуче је одбила напад из Бугојна с циљем да поврате Г. Вакуф уз губитке од 60 усташа. У борбама нарочито се истакао III далм. батаљон. Такође наше једи-нице⁸ у борбама око Јајца и на прузи Турбе—Д. Вакуф заробиле су 80 домоорана и 2 офиц. Заплениле су 80 пу-шаха, 10.000 мет., 10 пушкомитр. и други матер., порушиле пругу Турбе—Д. Вакуф. Непријател>ски губици су 20 мр-твих и више рањених.

Перо¹⁰

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 4/1, к. 752. Извјештај је упућен радиограмом.

² Пета црногорска НОУ бригада

³ Прва далматинска НОУ бригада

⁴ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁵ Напад на Прозор извршен је 15 фебруара. Опширније о томе види док. бр. 91, 192, 100, 221, 233, 339, 342, 347 и 363.

⁶ Прва дивизија налазила се у Централној Босни.

⁷ Прва далматинска НОУ бригада

⁸ Борбу су водиле јединице Десете херцеговачке НОУ бригаде.

⁹ Види док. бр. 311 и 331.

¹⁰ Перо Петковић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ УСТАША¹**

ТРЕЋА ДИВИЗИЈА

Јуче смо непријатеља разбили у јачини од осам сто-
тина усташа са великим губидима по њих.² У борбама иста-
као се командант Трећег батаљона Далматинске бригаде"
Петар Радевић. Данас Тито се налази на простору Палоч—
Макљен, Сава⁴ Бојска—Ждримци, Шегрт³ Јагодићи—Бојска.

Јучерању депешу слабо смо дешифровали.

У Прозору има 600 Италијана утврђених.

Концентрације четника нема.

Имамо много рањеника и болесника. Мислимо их пре-
бацити у Ливно.

Перо^о

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/17, к. 14 А. Вјероватно је извјештај упућен Другој пролетерској дивизији радиограмом 2 фе-
бруара 1943 год. што се види по догађајима који се спомињу у до-
кументу бр. 13.

² Види док. бр. 13, 15 и 314.

³ Прва далматинска НОУ бригада

⁴ Народни херој Сава Ковачевић, командант Пете црногорске
НОУ бригаде, погинуо 13 јуна 1943 год. на Сутјесци као командант
Треће НОУ дивизије.

¹ Владо Шегрт, командант Десете херцеговачке НОУ бригаде
" Перо Ђетковић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ УСТАША СА ПРАВЦА БУГОЈНА¹

III ДИВИЗИЈА

2/И

Поново усташе нападају из Бугојна. Црногорска² и Далматинска³ воде жестоке борбе. То ће нас омести да да нас пређемо на одређену територију.⁴

Прва дивизија⁵ треба да се јави одмах.

БР. 16

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 3 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ КОД САНСКОГ МОСТА И КЉУЧА И ПОТРЕБИ ЗАУЗИМАЊА СЕЛА РИПЧА¹

ШТАБУ VII Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ ХРВАТСКЕ

Примили смо ваш извештај² од 3-И.

2 овог месеца водиле су се борбе са опкољеном колоном у Бенаковцу. Том приликом убијено је 150 непријатељских војника.³ Непријатељ покушава из Љубије и Санског Моста да се споји са том колоном. Сви његови покушаји су до сада одбијени.

На сектору V дивизије код Кључа наше снаге успешно одбијају непријатеља који покушава да продре у Кључ и на Бравско. У свим тим борбама непријатељ трпи велике губитке.⁴

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/17, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

² Пета црногорска НОУ бригада

³ Прва далматинска НОУ бригада

* Трећа НОУ дивизија требало је да се пребаци на сектор Прозора.

" Прва пролетерска дивизија

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/2, к. 407. Обавјештење је упућено радиограмом.

• Вјероватно се односи на док. бр. 19.

³ Напад је вршен на један батаљон 737 пука 717 њемачке дивизије. Види док. бр. 4 и J85.

⁴ На овом правцу нападао је 749 пук 717 њемачке дивизије. Види док. бр. 180. 183 и 185.

Послали смо појачање Банпјском одреду и VIII крајишкој бригади са задатком да спрече непријатељско надирење преко Радића и да нападну непријатеља. Ви би свакако требали да опет загосподарите са Рипачем, јер то је положај који се може са малим снагама бранити. Предузмите преко свих позадинских власти рушење свих комуникација, а поготово цесте за Бос. Петровац. Добро би било да извештавате преко Петровца нашу V дивизију на Бравском о свим догађајима на вашем сектору. Других промена на нашем сектору нема.

Извештавајте нас редовно о свим догађајима.

Коста⁵ [и] Осман⁶

ШТАБ I БОС. КОРПУСА

ОП. БР. 78

3-11-1943

У ч.

10.10

Предао

Туго⁷

Примио

Рада

БР. 17

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 3 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ТУРБЕ—ЈАЈЦЕ¹**

**Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ЈУГО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 3-1-11.30***

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Све јединице ове дивизије у току дана и ноћи извршиће покрет до на просторију јужно и око комуникације Турбе—Јајце, и то:

⁵ Коста Нађ

⁶ Осман Карабеговић

⁷ Редакција није могла установити презимена ових радиотелеграфиста.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 705.

⁵ Погрешно откуцано 3-1-11.30, а треба 3-11-11.30, што се види из догађаја који се спомињу у документу.

I бригада³ на просторији села Градина—Рамићи—Селић.
III бригада⁴ на просторији Ћосић—Крчевина.

Брдски топ, хируршка екипа и део болничке чете кретаће се са I бригадом и сместити на просторију означену за ту бригаду.

Овај Штаб и дивизиска интендантура кретаће се са I Бригадом и сместити се на просторију те бригаде у заселак Тешљи.

Све јединице ће отпочети покрет одмах по пријему овог наређења.

(Потребно наређење за одељење брдског топа издаће Штаб I бригаде и то одељење засада задржати у свом саставу. Референт санитета⁵ упутиће хируршку екипу и део болничке чете са санитетом I бригаде, с којим ће се ти делови кретати до даљег наређења).

По доласку, на означеном простору јединице ће се одмарати, с тим што ће штабови поставити потребна обезбеђења према непријатељу (Турбе—Јајце, упоришта — железничке и жанд. станице) на комуникацији Турбе—Доњи Вакуф. Детаљнијих података о непријатељу и местима његових поседа немамо. Према ранијим и непотпуним подацима: у Турбе се налази немачка и хрватска војска, на комуникацији Турбе—Доњи Вакуф непријатељ је имао мање псаде по железничким станицама (Голеш, Комар, Оборци).

Све јединице настојаће да прикупе што потпуније податке о непријатељу и о најпогоднијим прелазима комуникација Д. Вакуф—Турбе.

Са означене просторије на коју ће се јединице поставити у току овог дана и ноћи, даљи покрет ка југу извршиће се у току сутрашњег дана, тако да се комуникација Д. Вакуф—Турбе пређе било у току дана (ако је време магловито) или у току ноћи 4/5. о.м. (ако би дневни покрет био отежан).

Прелаз те комуникације извршио би се у два правца и то: I бригада западно од Комара до просторије Видричка—Скакавци, а III бригада источно од Комара до просторије Голеш—Пећине.

По доласку на просторију око комуникације Турбе—Јајце штабови бригада ступиће у везу са нама (заселак Тенићи), известити нас о распореду јединица, о подацима о непријатељу и изабраним местима прелаза. Према подацима које ће прикупити на том терену штабови бригада

* Прва пролетерска бригада

* Трећа крајишка НОУ бригада

⁸ Јулка Мештеровић

[донеће) коначну одлуку, где ће и којим правцем извршити прелаз комуникације Д. Вакуф—Турбе.

Имати у виду да је комуникација (пруга и колски пут) Д. Вакуф—Турбе радила и била употребна. Није нам познато да ли је и уколико ова комуникација онеспособљена акцијом и пролазом јединица III дивизије.

Уколико би се у току покрета десили нови моменти или борба онда све детаље овог наређења (у погледу времена и места) не сматрати нужно обавезним.

Дуж комуникације Д. Вакуф—Турбе и поред њих самих налазе се реке (сем на малом простору код Комара) те су прелази ограничени на мостове.

Пошто је терен испресецан и слабо пролазан, а становништво непроверено, то да све јединице узму довољан број путовођа које међусобно контролисати.

По прелазу комуникације Турбе—Д. Вакуф пггабови бригада успоставиће са нама везу у правцу с. Скакавци.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив¹

Фића¹

наштадив²

Васа

комдив⁴

Коча

П.С. Уколико најудаљеније јединице I бригаде не би могле стићи на означену просторију и имати најпотребнији одмор, онда их задржати северно од комуникације Турбе—Јајце (око Гостил>а), у том случају те јединице би морале раније отпсчети сутрашњи покрет.

(М.П.)

¹ Политички комесар дивизије

² Начелник штаба дивизије

* Командант дивизије

⁴ Народни херој Филип Кљајић, погинуо 5 јула 1943 год. у Зворнику као политички комесар Прве пролетерске дивизије.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
О НАПАДУ НА РАМИЋЕ И ЗАХТЈЕВ ДА СЕ ТРЕЋИ БА-
ТАЉОН ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ УПУТИ НА
КЉУЧКИ СЕКТОР¹**

Ш Т А Б
V Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Оп. Бр 56
Дне 3-11-1943 год.
У 4 ч. послије подне

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА Н. О. В.

Ноћас смо извршили понован напад на непријатеља у Рамићима.² Напад није у потпуности успио због тога што је непријатељ осјетио за напад и са свим снагама запосјео ровове и освјетљавао терен. И поред тога борба се је развила у којој је било жртава и код непријатеља и код нас. Заробљено је свега троје говеда од непријатеља.

На другим секторима није било громљена.

Од јутрос непријатељ туче наше положаје са артиљеријом. Хаубицама туче и Бравско.

И овај пут вам подвлачимо да наши борци немају зграда у које би се могли по ноћи смјестити на одмарање. С друге стране немамо довољно снага које би могле на смјену држати положаје. На оваквом времену борци неће моћи издржати да држе чврсто положаје како би то под повољнијим условима чинили.

Да би овакво стање поправили, ми смо од вас тражили да наредите команди подручја у Дрвару да пребаци неколико кубика даске са возом до Бравског, међутим, ви нисте предузели енергичније мјере да нам се у овом погледу изађе у сусрет, него у посљедњем допису наводите да су даске потребне за избјеглице. Ми сматрамо да су оне сад најпотребније за наше другове који се смрзавају на положају бранећи наш народ, наше болнице, магацине и друго.³

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/7, к. 781.

* Напад је извршен на јединице 749 пука 717 њемачке дивизије. Види док. бр. 183.

³ Види док. бр. 9.

Неколико смо пута тражили III батаљон I крај. бригаде да се поврати на кључки сектор, да би по његовом повратку могли омогућити одмор снагама I крај. бригаде, и да би могли са јачом ударном групом нападати непријатеља у позадини. III батаљон I крај. бригаде састављен је од бораца већином петровачког краја који ће се најбоље борити на правцу Петровца.

Превоз рањеника и снабдијевање јединица тражи већи број превозних средстава, што Бравско и околна села не могу задовољити. Наше рањенике према посљедњим упутама треба слати за Српетицу. Кола пругом теже иду. Стога би било потребно да се овој Дивизији стави на располагање једна локомотива са два вагона, која би саобраћала Бравско—Српетица и по потреби Дрвар.

Тражили смо од Команде подручја у Дрвару да нам пошаљу новомобилисаног људства за поуну наших бригада а нарочито Прве бригаде у којој би требали формирати и IV батаљон. Не знамо да ли ће Команда подручја Дрвар моћи удовољити потребама наше Дивизије у погледу поуне јединица, јер смо сазнали да мобилисано људство са петровачког и дрварског сектора одлази према Грахову.

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М.П.)

Пол. комесар
Илија Дошен

Командант
С. Родић⁴

П.С.⁵

Не знамо ништа за чету⁶ која је отишла за Прњавор, уколико се повратила, требало би је упутити у IV бригаду.⁷ **С.Р.**

* Славко Родић

⁵ Текст под П. С. дописан мастилом, ћирилицом.

⁶ Односи се вјероватно на чету из Четврте крајишке НОУ бригаде која је безбјеђивала пребацивање једног дијела бораца и руководиоца на терен Централне Босне.

~ Четврта крајишка НОУ бригада

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОФИЦИРА ЗА ВЕЗУ ВРХОВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 3 ФЕБРУАРА 1943 ГОД-
ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О СИТУ-
АЦИЈИ НА СЕКТОРУ СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ¹**

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

Командант VII хрватске дивизије друг Јакшић² извјештава, да их је непријатељ³ током 2 фебруара, напао са врло јаким снагама из правца Бихаћ—Рипач, Бихаћ—Тихотиње⁴—Хргар и Велики Радић—Велебит.⁵

Послије упорних борби непријатељ је успио да овлада нашим положајима, били су присиљени да главнином снага отступе преко Грмеча и избили су на линију Тарковац—Липа—Теочак.

Јавите шта има ново код Вас?

Ми ћемо Вас обавештавати и даље.

С. Ф. — С. Н.!

Пава Пекић^п

3/11 — 1943

у 8 часова (Примили у Петровцу)

9.10 часова

¹ Оригинал, писан руком, ћирицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19 а/2, к. 407. Обавјештење је упућено радиограмом.

² Павле Јакшић

³ Односи се на јединице СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. бр. 185.

* Тихотина

¹ Види док. бр. 16.

* Павле Пекић, официр за везу Врховног штаба НОВ и ПО Југославије

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОФИЦИРА ЗА ВЕЗУ ВРХОВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 3 ФЕБРУАРА 1943 ГОД.
ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ПРО-
ТИВНАПАДУ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ПРЕМА БИХАЋУ¹**

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

У вези непријатељског продора на Рипачком Кланцу, Врховни штаб издао је наређење VII хрватској дивизији да ступи у противнапад, да посједне старе положаје и одбије непријатеља према Бихаћу.

О овом се обавјештавате ради знања.

Пекић²

3/П — 1943

У 16 часова

Примио: **Гидо**

Предала: **Рада³**

БР. 21

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
3 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И
КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОКРЕТА НА
ПРОСТОРИЈУ ГОСТИЉ, СЕЛИЋИ И ГРАДИНА¹**

**Ш Т А Б
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. — Службено

3 фебр. 1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1.— Одмах по пријему овог наређења све јединице ове Бригаде извршиће покрет на нову просторију правцем с.

¹ Оригинал, писан руком, ћирицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/1, к. 407. Обавјештење је упућено радиограмом.

² Павле Пекић.

* Редакција није могла да установи имена ових радиотелеграфиста.

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18/1, к. 709.

Витовље — с. Гостиљ — с. Селићи (јужно од комуникације—Турбе—Јајце) — с. Градина. На просторији Селићи—Градина Бригада ће се задржати кратко време ради неопходног одмора да се у току сутрашњег дана настави марш преко комуникације Д. Вакуф—Турбе, тако да се та комуникација пређе у току дана (ако је време магловито) или у току ноћи 4 на 5 ов. месеца (ако би дневни покрет био отежан). ГТрелаз те комуникације наша Бригада извршиће западно од Комара до просторије Видричка—Скакавци.

2.— III Бригада² у току овог дана и ноћи сместиће се на просторији Тосићи—Крчевине. У току сутрашњег дана или ноћи (што ће зависити од времена) III Бригада ће прећи комуникацију Турбе—Д. Вакуф источно од Комара до просторије Голеш—Пећине.

3.— Распоред јединица наше Бригаде је следећи:

VI батаљон у с. Градина са задатком обезбеђивања од комуникације Турбе—Д. Вакуф.

II батаљон у с. Селићи (заселак Рамићи) и у кућама јужно од Скробина Брда.

Заселак Тенићи оставити слободан. У њему ће се сместити другови Фића³ и Коча.⁴

I батаљон у с. Селићи (заселак Готићи и Горуни) са задатком обезбеђења од комуникације Јајце—Турбе.

IV батаљон, Интендантура и Противколска чета у с. Гостиљ. Одмах по доласку у с. Гостиљ IV батаљон не упутити везу у с. Селићи, заселак Горуни. Треба водити рачуна о томе да IV батаљон, Интендантура и Противколска чета морају имати покрет сутра 4 фебр. раније од осталих јединица како би на време приспели да ступе у формацију бригадне колоне. Према томе ове јединице морају настојати да њихов неопходни одмор буде изведен што ближе главшши Бригаде (по могућству село Селићи).

Уколико се код неке од наших јединица (или у њиховој близини) налази брдски топ издати му наређење да пође са том јединицом задржавајући га на читавом гугуту у свом саставу.

4.— Штаб Бригаде налазиће се у с. Селићи (заселак Горуни).

5.— По доласку на означену просторију јединице ће поставити обезбеђења према непријатељу: Турбе—Јајце, упоришта (железничке и жандармериске станице) на комуни-

² Трећа крајишка НОУ бригада

³ Филип Кљајић

* Коча Поповић

кацији Турбе—Д. Вакуф. Према ранијим и непотпуним лодацима у Турбегу се налази немачка и хрватска војска, на комуникацији Турбе—Д. Вакуф непријатељ има мање посаде по железничким станицама (Голеш, Комар, Оборци).

Све јединице настојаће да покупе пгго потпуније податке о непријатељу и најпогоднијим прелазима комуникација Д. Вакуф—Турбе.

6.— За данашњи покрет VI батаљон ће сачекати долазак II и I батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ПРВЕ ПРОЛЕТБРИГАДЕ

Политком

Командант

БР. 22

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦЕНТРАЛНЕ БОСНЕ У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 31 ЈАНУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

Ш Т А Б

III БАТ. III БРИГАДЕ

3 фебруара 1943 год.

у 10,20 час.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ДИВИЗИЈЕ

Положај

Достављамо вам петнаестодневни извјештај о војним акцијама у времену од 15 до 31 јануара ове године.

Ноћу између 14/15 јануара ове године у вези наређења Штаба бригаде, наш баталјон напао је непријатељски гарнизон Теслић, између комуникације Прибинић—Теслић и Блатнице—Теслић, осигуравајући се са једним дијелом својих снага од планине Борја. Напад је извршен са закашњењем од једног часа и задатак није извршен и поново је вршен напад ноћу између 15/16 јануара истим правцем.

У оба напада баталјон није извршио задатак по предвиђеном плану, и поред највећих настојања штаба батаљона, команда чета и свих бораца Првога² батаљона, услјед тога

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/15, к. 711а.

² Вјероватно погрешно написано Првога а треба Трећег.

што је непријатељ имао низ утврђених и забарикадираних кућа које је упорно бранио. У оба напада батаљон се повлачио на полазне положаје.³

16 и 17 јануара батаљон се одмарао у с. Густом Теслићу и ноћу, између 17/18 једна чета нашега батаљона у заједници са осталим снагама наше Дивизије вршила је поново напад на непријатељски гарнизон Теслић, док је друга била у резерви друге групе нападача а једна је била, тј. Трећа, на осигурању и заштити хируршке екипе и бригадног превијалишта. Пошто акција ни овога пута није успјела батаљон је у вези наредбе Штаба бригаде запосјео положај у с. Ранковићи и Грачаница.

18 и 19 јануара батаљон је држао исти положај са потребним осигурањем.

20 јануара око 12 часова непријатељ (Њемци и усташе) у јачини од 160 војника напао је положај наше 1-ве чете и за вријеме од једнога часа борбе непријатељ је повраћен на полазне положаје.⁴

21-1-43 непријатељ је надирао са истим правцем и кроз кратко вријеме одбачен на полазни положај уз велике губитке по њега.

22-1-43 батаљон је држао исти положај, помјеравајући се у лијево и држећи положај изнад с. Осивице. Непријатељ није надирао.

23-1-43 батаљон је држао исти положај. Једна чета овог батаљона кренула је зором раном у с. Чечаву по наредби Штаба бригаде у циљу разгоњења четничких банди и добивања потребних података.

Истога дана непријатељ (Њемци) у јачини 500—600 војника у три колоне напао је на наше положаје са правца између Укрињице и Жарковине преко Мемића—Брда. Борба је почела у 13,30 часова и вођена до 19 часова. Непријатељ је повраћен на полазне положаје, с тим што је под заштитом мрака и артиљериске ватре успио извући рањенике које је имао, док их је извјестан број остао на бојишту.⁵

24, 25, 26, 27, 28, 29 и 30 јануара батаљон је држао положај на линији Грачаница—Осивица—Укрињица, са потребним осигурањем и истурањем извиђачких дијелова у правцу непријатеља.

Ноћу између 30/31 батаљон је извршио покрет са помегутог положаја на просторију с. Булетић.

³ Шире о нападу на Теслић види Зборник том IV, кн>. 9, док. бр. 130.

¹ Опширније о томе види Зборник том IV, кн>. 9, док. бр. 130.

⁵ Види Зборник том IV, кн>. 9, док. бр. 130.

31-1-43 батаљон се пребацио са тросторије с. Булетић у село Очауш.

У овим борбама заробљен је 1 Њемац, убијено 114 а рањено преко 140 Њемаца и усташа и 2 четника.

Заробљена су 4 шарца, 2 стројнице, 2 постолџа од бацача, један од тешког мит.[раљеза], 39 карабина, 6 пиштоља, 24 сандука митраљеске муниције, преко 10.000 пушчане, 2 сандука муниције за стројницу, 10 натоварених коња са самарима од којих 8 под муницијом а 2 са осталом ратном спремом.

Наши губици износе 5 мртвих и 22 рањених.

Прилог списак мртвих и рањених другова.⁰

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

~~Данило~~

Командант

Саво Трикић

28 јануара дио снага нашег батаљона направио је засједу непријатељу на цести Прњавор—Теслић. Непријатељ је потучен и у паничном бјекству побјегао у Теслић. Број мртвих, рањених и заробљене спреме урачунат је у горње цифре.

Политкомесар

Командант

Саво Трикић

⁰ Редакција није пронашла овај списак.

⁷ Данило Симоновић

**ИЗВЈЕШТАЈ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВИПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О СТАЊУ НА ТЕРЕНУ СТРИЦЕ, ГОЛУБИЊА
И ПЛАВНА И О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У СИЊУ¹**

Бр. 4.

Дана 4 фебруара 1943 год.

**Ш Т А Б
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. О. Бр. 31.**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. ЈУГОСЛАВИЈЕ
За „Об-о“**

У акцији наше дивизије на Стрмици, Голубићу и Плавну² заплењена су извесна четничка документа. Скоро сву ту заплењену непријатељску архиву из које би се имали узети поједини подаци, однели су другови из В. Ш. кад су били код Штаба Дивизије у Ливну. Из тих докумената може се унеколико добити података о њиховој формацији, наоружању, намерама, четничко-италијанској сарадњи, њиховој бедној пропаганди без икаквих основа, о организацији њихове обавештајне службе. О томе овде не износим јер ћете то најбоље видети из тих заплењених докумената. Неке потребне податке из тих докумената узели смо и упознали шефове об-центара бригада усмено и писмено. Доставили смо свима бригаама и зони³ организацију њихове обавештајне службе са потребним упутствима о коришћењу исте.

Народне масе у Стрмици, Голубићу и Плазну су биле прилично јаком четничком пропагандом заведене и према нама непријатељски настројене. Изгледа да наша пропаганда није у довољној мери продирала у та села, те народу није било јасно ко су партизани и зашто се они боре. И мало је доста присилно мобилисаних у четнике те се дешавало

¹ Копија, писана на машини, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/5, к. 731.

⁵ Напад на ова упоришта је извршен 25 и 26 јануара.

³ Односи се на Четврту оперативну зону Хрватске.

отказивање послушности појединаца па чак и читавих чета. По заузећу тих села одржани су зборови и народ је био прилично одушевљен и неколико је било ших који су плакали. Мајке, сестре и остала родбина „проклињале су попа Ђујића". Ако би се та територија држала ма и за кратко време мислим да би се успело раскринкати четничку банду и народу отворити очи и показати му пут којим треоа данас у борби да иде.

Најновије извештаје о стању у непријатељским гарнизонима Имотски и Посушје друг Пеко⁴ је предао другу Титу. Што се тиче осталих обавештења о тим градовима као и о Мостару и осталим гарнизонима Херцеговине, немамо никаквих нових обавештења.

Према извештају II далматинске бригаде од 26.1.т.г. сазнаје се следеће о непријатељском гарнизону у Сињу:

Јачина: 12.000 Италијана, 2.200 усташа и домобрана и око 50 четника.

Морал Италијана на врло ниском ступњу. Псказују знакове слабости и страха честом ноћном пуцњавом. Свађају се са усташама. Морал код усташа такође је врло слаб. Откако је запретила хрватском становништву опасност од четника, усташе у Сињу говоре „да ће се постићи споразум између усташа и партизана о заједничкој акцији против четника".

Велики број домобрана на силу је мобилисан и обучен у усташко одело. Врло велики број има младих такрећи деце који нису учествовали ни у једној борби и без икакве војничке обуке и војничког знања. Усташе и четници на улици се често свађају. Већину милиције сачињавају избеглице из Дувна, Ливна и Врлике.

Никаких офанзивних намера није се у то време код непријатеља могло приметити.

Расположење становништва у Сињу и околини већином је према нама добро, а гаји велику мржњу према окупатору и његовим слугама који им опљачкаше и последњи залогаш хлеба.

Уколико имате неких обавештења од других об-центара или Партије о оближњим непријатељским гарнизонима на које ћемо својим операцијама у блиској будућности наићи.

⁴ Пеко Дапчевић

Ми ћемо свим силама настојати да се наша об-служба оријентише према томе.

Овај извештај према усменом телефонском споразуму са другом Терзићем,⁵ шаљемо преко команде ливашског подручја.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За штаб дивизије
обавеишгајни официр
Раде®

БР. 24

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 4 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О СТАЊУ НА БАНИЈИ И О ШИРЕЊУ НЕТАЧ-
НИХ ГЛАСОВА О БОРБЕНОСТИ ДИВИЗИЈЕ¹**

**ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ**

ХРВАТСКЕ
Бр. Сл. дне 4-11-1943
у 12.30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Банијски партизански одред за вријеме офанзиве на Банију није се могао пребацити у позадину на свој сектор, него се заједно са нашом дивизијом пребацио преко Уне. Сада он оперише у заједници са VIII крајишком бригадом око В. Радића.

Преко наше обавјештајне службе и одредске дознали смо да се одред може пребацити на Банију јер постоје за то услови. Непријатељ на Банији, на бившој слободној територији, поправља пругу Глина—Петриња и држи посаде уз ту пругу — у Маји, у Влаховићу, у Храстсвици и Мошћеници,

⁵ Велимир Терзић, замјеник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

⁶ Народни херој Раде Јанићијевић, погинуо 1943 год. код Фоче у борби против четника.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/2, к. 812.

те у Комареву локрај главне пруге. У Кукурузарима, гдје је имао увијек своју посаду, сада је нема.

У унутрашности Баније на слободној територији нема других посада. У свом ноћашњем извјештају Одред је изразио жељу да би одмах ишао преко. Он би се пребацио преко Уне између Крупе² и Новог.³

Како се народ евакуисао са Баније у Босну и налази се сада овдје, наши штабови бригада као и наш штаб добили су већ много и много извјештаја и молби да је народу ванредно тешко по питању прехране и смјештаја његове стоке. Жене и дјеца наших бораца лутају около са својим благом и већ имамо доста података гдје дају своје благо за комадић круха. Подручне команде слабо им излазе у сусрет, па вас молимо да их упозорите на ту чињеницу.

Са доласком наше дивизије на сектор Бихаћа као и држањем положаја око Бихаћа, наишли смо на многа неразумијевања и погрешна тумачења у погледу држања положаја око Бихаћа. Којекакви елементи шире глас, да се ми нећемо да боримо и ствар није остала само на томе, него су и некоји другови из Бихаћког О. К. и Подручне команде тсме насједали и подржавали то мишљење, тако да смо од њих добили једно писмо у коме нам савјетују и уче како треба да се боримо, шаљу нам савјетодавца у том погледу у наш пгтаб и упозсравају нас да није посреди каква издаја у нашој дивизији. Наша обавјештајна служба је дознала чак шта више да су извјесни типови разгсварали између себе како ми нећемо да се тучемо, да ћемо издати Крајину и да нгс треба разоружати. Имамо случај гдје су цивили разоружали једног партизана у близини Суваје.

У том погледу ми смо већ упутили једно писмз и упозсрили другове на ту чињеницу, да се те нездраве појаве блгше не дешавају. Исто тако молимо вас да их и ви упозорите.

Тражимо јучер и данас некога из Подручне команде да преузме прекопавање цесте према Врточу, али они нам се нзшга не јављају, тако да је цеста остала до 4. II. непрекопана а непријатељ надире са танковима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Комесар
Ђуро Кладарин

Командант
П. Јакшић¹

² Бос. Крупа

¹ Бос. Нови

* Павле Јакшић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ОД 4 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИ-
ГАДЕ О БОРБАМА ОКО МАЈКИЋ ЈАПРЕ¹**

и т а б

Трајна вредност²

3. БАТАЉОНА I К.Н.О.

УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај, дне 4.11.1943 године

**ШТАБУ I КРАЈИШКЕ Н. О. УДАРНЕ БРИГАДЕ
ИЗВЈЕШТАЈ О АКЦИЈИ 1—2. II. 1943 Г. НА МАЈКИЋА ЈАПРИ**

У вези наређеша Штаба VI бригаде, овај батаљон имао је задатак да одржи положаје изнад Мајкића Јапуре ради опкољених снага у Бенаковцу да им не може стизати помоћ, нити да им се може доставити икаква помоћна средства од Каменграда. Овај правац јест био преко Радановог Поља за Мајкића Јапру. Наређења која смо добили по истима је поступано и исто извршавано.

Распоред снага овог батаљона на овоме сектору био је следећи:

1. чета. Кота Грубарска 541, која је имала у задатку да будно пази све покрете непријатеља од Бенаковца, који би се кретао према Каменграду, преко Радановог Поља и исто тако од Каменграда који би ишао за Бенаковац.

2. чета. На коти 512 Корита, која је иста имала у истом задатку као исто што је горе наведено и Друга чета са којом је исто у садејству било још једно митраљеско одјељење са истим задатком.

3. чета. На коти 571 Дренова,³ која је исто имала исте задатке као горе што су већ наведени.

1/2. Непријатељ је кренуо са једном сатнијом Њемаца из Каменграда, која је спроводила комору која је имала око 100 товарних коња и 20 кола. Наша 1 и 3 чета сачекале су непријатеља на најближем отстојању и отвориле жестоку паљбу, против тога⁴ нагао јуриш тако да су непријатељску банду потпунома распршили и растјерали да је већ била готово пала у руке сва комора коју је непријатељ гонио за опкољене снаге у Бенаковцу. Иза тога наишла су два тенка, када су наши борци морали напустити сву комору и повући

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—2, к. 787 А.

² Дописано оловком

³ Дренова Главница

⁴ После тога

се назад, тако да су једва заробили и извели четири коња и једна кола на којима је нађена војничка храна, тј. хљеб, и нађена сва архива, тј. пошта која је ишла за опкољене фашистичке банде. Иста пошта која је заробљена предата је у штаб Ксрпуса. Хљеб и ове друге ствари у којима је нешто нађено и дувана и неки њемачки пакети, то су борци овог батаљона предали све у штаб батаљона, тако да је тачно подијељено на дио батал>он што је год било од тога заробљеног. У овој акцији наши губици јесу из Прве наше чете 3 друга лакше рањена. Непријатељски губици јесу 5 мртвих и 7 рањених, [али] је исте непријатељска банда успјела да одвуче и њих и њихово оружје.

2.-II. Батаљон на истим положајима, без везе са ниједним снагама IV дивизије држао је положај по истоме задатку како је горе наведено. Истог дана били смо обавијештени да ће нас смијенити неке снаге V крајишке бригаде али исте нису дошле. Ми смо положај држали јер смо видели да се не смије напуштати. Снаге IV дивизије имале су каређење да нападну непријатеља истог дана у Бенаковцу које су то и учиниле али нас нису обавијестили. Снаге овог батаљона држале су исти положај када су снаге Друге крајишке бригаде потисле непријатеља из Бенаковца, непријатељ је наступао, тј. односно од њих отступао и панично бјежао тако да је наша Прва и Трећа чета дочекала непријатеља на најближем отстојању и са истим примила очајну битку. У овој борби опет и поново показале су се активне ове чете које су дочекале непријатеља при његовом паничном бјекству, тако наносећи непријатељу велике губитке. Снаге Прве чете биле су успјеле да отму и заробе од непријатеља три брдска топа у потпуној исправности, али у очајној бици непријатељ је тако лукав био да је три пута одузимао топове од наших војника а наши војници исто од непријатеља. Трпећи велике и огромне губитке у овој борби нарочито се је истакла наша Прва чета и један вод наше Треће чете, а нарочито се је истакао пушкомитраљезац који носи њемачки митраљез, тј. друг партизан Боснић Душан, који је из свст митраљеза дочекао цијелу бојну Нијемаца која је наступала, такорекућ у бесмишљености јурила као једна гомила стоке. Друг са својим митраљезом одлучно је сачекао ову звјерад која је наступала на његов положај и отворио брзу митраљеску ватру тако да је сам из свог митраљеза убио и ранио преко 100 Нијемца, иста банда толико је јуришала да овоме другу отме његов митраљез из руку, која је већ била пришла на самих 5 метара пред њега, друг је бацио четири бомбе и убио опет поново 5 Нијемца и успио да изнесе свој митраљез

и да спаси свој живот. У овој борби није се могло ништа више заробити. ништа друго учинити, него само што је на- нијети губитке непријатељу, тј. колико је потврђено да су непријатељски губици тачно у овој другој акцији преко 150 мртвих и рањених.

Наши губици у овој акцији јесу од Пр^ве чете 1 војник мртав и 6 рањених, наше Треће чете губици јесу 3 мртва и четири рањена. У овој акцији наша Друга чета пггитила је и обезбјеђивала леђа наших јединица које су водиле борбу са непријатељем.

И свога пута, у овој борби, борци овог батаљона пока- зали су своју смјелост, храброст и мржњу против неприја- теља и његових подмуклих слугу усташа и четника. Баш из тога види се да су смјело и неустрашиво тукли и уништа- вали банду која пљачка нашу земљу.

Напомена:

Мишљење овога штаба као и бораца овог батал>она да би била врло важно дати им мало одмора и да се с њима поради војнички и политички, као и да се успостави коман- д;ш кадар у овом батаљону, који је избачен из строја ради отежаних борби.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. полкомесара

Ђукић⁵

Зам. команданта

Зеџ М.^с

БР. 26

ИЗВЈЕШТАТ КОМАНДЕ ПОДГРМЕЧКОГ ПОДРУЧЈА ОД 4 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОМБАРДОВАЊУ БЕНАКОВЦА, О ЕВАКУАЦИЈИ ХРАНЕ И СТАНОВНИШТВА И РУШЕЊУ ПУТЕВА НА ТЕРИТОРИЈИ УГРОЖЕНОЈ ОД НЕПРИЈА- ТЕЉА¹

Друже Чича Јанко,²

Непријатељ је отпочео своју офанзиву и завукао се 27-1 преко Скуцаног Вакуфа на цесту Бенаковац—Л. Па-

⁵ Драго Ђукић

* Мирко Зеџ

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/2, к. 407.

² Моша Пијаде, члан Врховног штаба НОВ и ПО Југославије и начелник Одељења за организацију позадинске власти

ланка.³ Продро би и до Бенаковца да није у то вријеме пред љега изашла наша партизанска стража при команди подручја. Наших 17 партиз. стражара је водило брбу 3 и пол сата, непријатеља укочили и омогућили пребацивање осталих наших јединица. Сутрадан 28-1 и 29-1 наше су партиз. страже учествовале у борбама.

У току 27, 28, 29 Бенаковац је бомбардован. 28-1 два гута, а 29-1 четири пута, са 9 авиона од 11 час. до 17 час. са малим прекидима од по пола сата. Разрушена је команда подручја, школа и сеоске зграде. Ни цркве у Бенаковцу и Горињи нијесу поштеђене. Бос. Крупа је бомбардована са 9 авиона 26-1-43 год.

У тим бомбардовањима страдала су цивилна лица.

Евакуација жита је отпочела. Али је у свој брзини немогуће било извући веће количине јер су и путеви порушени.

Народ је слабо примио испочетка наш позив на своју евакуацију. Али је из злочина у Мајкић Јапри' повукао поуке на које смо га упозорили.

Данас се жито брже извлачи, сакрива и даје се војсци све што треоа (сува храна).

Народ се тешко одлучује да напушта шуме и очекује наше успјехе, а с њима и своје повлачење кућама. Особито данас кад је наша војска протјерала непријатеља са положаја његових. Ми и даље фсрсирамо евакуацију.

Непријатељ је палио и убијао. За собом је повео читаву бојну пл>ачкаша (500) за извлачење плијена.

Народ сада испољава вјеру у своју војску, спремност за борбу, тражи оружје и јавља се у борце.

Непријатељска пропаганда упућена партизанима Хрватима, па и „Пасиршајни“,⁵ дала је могућности нама да раскринкавамо лажи.

Мјере које смо раније предузимали (рушење путева) и евакуација рањеника изведене су добро. Народ још само приговара да смо га требали истовремено упозорити на склањање његове имовине — мада није хтио жито склонити у шумске магацине раније на наше позиве, из бојазни оду-

* Опширније о томе види док. бр. 4, 5, 16 и 25.

* Овом приликом Нијемци су извршили велики покољ над наоружаним становништвом Мајкић Јапре и околних села. Само у селу Јелашиновци убијено је 400 жена, дјецe и старца. Види док. бр. 204, прим. бр. 5.

* Нијемци су у циљу деморализације партизанских редова бацили из авиона летке у којима су позивали партизана на предају. Ови летици требали су наводно да служе као пропусница до њемачких редова.

зимања за војску. — Понегдје је било прикривање петоколо-
нашке активности која је разголићена и демантована непри-
јатељ. [ским] злочинима.

Прикупићемо податке о најновијим непријатељ. зло-
чинима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Мих. Шкундрић"

ШТАБУ I БОС. Н. О. У. КОРПУСА

Положај

Шаље се наслову препис дописа који је ова команда
упутила Отсеку Врх. штаба Н. О. В. и П. О. Југославије за
војне власти у позадини.

Приложено шаљемо и два летка непријатељска.⁷

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Командант подручја
Мих. Шкундрић

БР. 27

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СМАЊЕЊУ ДИВИЗИЈЕ И БОР-
БАМА ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ БРИГАДЕ У
ИСТОЧНОЈБОСНИ'**

ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Кроз досадашње борбе и услед болести наша дивизија
бројчано много је смањена. Херцеговачку² и Црногорску⁸
настојаћемо да поунимо из Херцеговине. Нарочито Далма-

⁸ Михајло Шкундрић

⁷ Поменуте летке Редакција није пронашла.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 20/17, к. 14 А. Извјештај
је, вјероватно 5 фебруара, упућен радиограмом Врховном штабу
НОВ и ПО Југославије.

" Десета херцеговачка НОУ бригада

³ Пета црногорска НОУ бригада

тинска бригада⁴ много је смањена. Потребно је да је попу-
нимо. Нека нам Зона⁵ пошаље 1000 бораца. Далматинска
бригада⁶ може их примити и оспособити, јер не изостаје иза
других бригада. Јавите нам јесте ли споразумни.

Јављају нам из Сарајева да је VI бригада⁷ заједно са
Мајевичким и Фрушкогорским одредом водила борбу са
четницима на Мајевници и да их је разбила.⁸ На Требави је
разоружано преко 420 четника. Тако је читав тај крај очи-
шћен од тих бандита. Остале су неке мање групе. Бригада,
под притиском непријатеља, повукла се у Шековиће, а за-
тим је дошла, заједно са Мајевичким и Фрушкогорским од-
редом на Висовићу, изнад Мокрог.

Перо⁹

БР. 28

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ, ПЕТЕ, ШЕСТЕ
И ОСМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ЗА НОВИ РАСПОРЕД
ЈЕДИНИЦА¹**

Ш Т А Б

IV Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Пов. Бр. 14/43

5 фебруара 1943 г.

ШТАБУ II, V, VI И VIII КНОУ БРИГАДЕ

Непријатељ је у току 4 и 5 овог мјесеца кретао се јачим
колонама од Крупе и Јасенице, од Суваје према Рисовцу од
Јасенице према Бенаковцу, од Бенаковца према Мајкић Ја-
при, као и од Скуцаног Вакуфа према Мајкић Јапри, гдје су
наше јединице успјешно водиле борбу, нападале његову ко-
мору. Нарочито су успјешно водили борбу I и III батаљон V
бригаде.²

⁴ Прва далматинска НОУ бригада

⁶ Односи се на Четврту (далматинску) оперативну зону.

¹ Прва далматинска НОУ бригада

⁷ Шеста источнбосанска НОУ бригада

⁸ Редакција није могла да пронађе поменути извештај.

⁹ Перо Ђетковић, командант Треће НОУ дивизије

² Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института, под рег. бр. 2/7, к. 766.

* Борба је вођена са дијеловима 370 и 737 њемачког пука.

Непријатељ је успио да се уз велике губитке *пробија* комуникацијом Сански Мост—Бос. Крупа, уз помоћ тенкова и авијације и успио је нешто да потисне наш I батаљон V бригаде из Сувопоља. Исто тако непријатељска колона која надире од Бихаћа заобишла је преко Хргара (шумом и сеоским путем) снаге VII дивизије које су се морале повући и примити борбу у Липи и Врточу.

У вези такве ситуације наређујем да бригаде заузму сљедећи распоред:

VIII КНОУ бригада, да се концентрише у Рисовцу, среди своје јединице и заузме положаје између Ластве, Крњеуше и Врточа, спречавајући да се споје непријатељске колоне које надире од Бихаћа и од Суваје (преко Рисовца). Веза са II бригадом у Рисовцу и VII дивизијом у Крњеуши.

II КНОУ бригада: са два батаљона, појачана са Банијским одредом, затвараће правац Суваја—Крњеуша у Рисовачком кланцу, вршити стално урушавање цесте Суваја—Крњеуша, а са два батаљона затварати фирманску цесту Јасеница—Бараке, као и правац Јасенице³—Гориња, Суваја—Гориња. Веза са III-ом бригадом у Рисовцу, са IV-ом фирманским пут из Јасена.

V КНОУ бригада: заузеће распоред испод Грмеча од цесте Јасеница—Бараке до Лушци Паланке, Паланка—Кориченица⁴ паралелно са цестом Крупа—Сански Мост. Правити засјезде на истоименој цести, као и на свим правцима који воде у шуму. Водите рачуна о магацинима хране (број 3), као и о другим институцијама, омогућавајући им евакуацију. Веза лијево са II бригадом, а десно са VI бригадом.

VI КНОУ бригада: са једним батаљоном од Бошњака до Корјенова, са два батаљона распоређена од Кондића⁵—Скуцаног Вакуфа до Старог Мајдана (Рушковац⁶), нападајући на непријатељске снаге које се крећу из Сан. Моста према Мајкић Јапри и Грмечу и обратно. Везу држати преко Предојевића брда⁷ са У-том бригадом.

Штаб дивизије — бивше II хируршко одјељење—(нова централна⁸), до даљег наређења.

³ Вјероватно Православна Јасеница

⁴ На карти 1:100.000 ово није нађено.

* Исто

• Исто

⁷ Вјероватно се односи на Предојевића Главницу (к. 692) код Лушци Паланке.

⁵ Вјероватно нова Централна болница

17 другова и водник који су пратили команданта Милоша⁹ задржани су у заштитници Штаба дивизије. У II бригаду на расположење упућује се Михајло Ковачевић,¹⁰ досадашњи командир заштитнице овог Штаба и Бранко Зец, досадашњи политички комесар заштитнице овог Штаба са 7 другова партизака из заштитнице. Командир и политички комесар који ће доћи сутра да се јаве томе Штабу способни су за војну дужност водника и замјеника командира, па и командира.

Из досадашњег искуства борбе у овој офанзиви, Нијемце треба нападати у покрету, са добрим засједама и на блиским отстојањима. Штабови ће подузети све мјере да одрже своје јединице чврсто под командом, исто тако да се јединице на положајима повежу и испомажу у борби са сусједним јединицама, без обзира да ли је сусједна јединица од истог батаљона или исте бригаде.

Заробљене Нијемце саслушавати и упућивати вишим штабовима на саслушање.

Сталне телефонске линије које су пале у зону непријатеља треба кидати и неупотребљавати по дијеловима а да тај дио линије не пролази потпуно нашим сектором. Курире упозорити да се често ситуација мијења и да пошту и извјештаје носе са највећом војничком и политичком будношћу.

Извјештаје слати по потреби, а најмање једанпут дневно.

Штаб V бригаде повезаће се телефонски, шумом, са штабом дивизије. Рањенике евакуисати у правцу Оштреља — Дрвара помоћу цивила. Сви штабови дужни су попуњавати на терену своје јединице. Користити евакуисано људство из позадине, радне чете, сеоске страже, милицију, страже команди мјеста и подручја, као и оружје од рањеника. Бројно стање јединица у овој офанзиви мора порасти, а не опасти, тако да чета броји од 100 до 150 војника. Стројну и борбену дисциплину појачати до максимума и не дозволити бескорисно лутање наоружаних — здравих бораца као пратиоца рањеника, него за исте користити болничаре и болничарке и цивиле као носиоце рањеника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком
М. Кушић¹¹

Командант
Шоша¹²

⁹ Милош Шиљеговић

¹⁰ Михајло Ковачевић, погинуо за вријеме рата.

¹¹ Милинко Кушић

¹² Јосип Мажар-Шоша

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
О АКТИВНОСТИ НЕПРИЈАТЕЉА И ЗАХТЈЕВ ДА ШЕ-
СТА КРАЈИШКА НОУ БРИГАДА НАПАДНЕ ХРУСТОВО¹**

Ш Т А Б
V. Н.О. ДИВИЗИЈЕ
Оп. Бр. 59
дне 5-11-1943 г.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА

У току јучерашњег дана непријатељ² је довлачио нове мање снаге у прву линију. Јутрос је извршио напад на наше положаје а сад туче артиљеријом и бацачима. Први напад наши су борци одбили.

Успоставили смо везу са VII Хрватском дивизијом.

На правцима Бања Лука и Јајце није било промјена, изузев мањих чарки са четничким бандама.

Ако се тамо негдје налази друг Станић Драгутин, командант II Батаљона I Бригаде, молимо Вас да нам га упутите, јер је предвиђен за замјеника команданта IV Бригаде.

Молимо Вас да се нареди VI Крај. бригади да ноћу између 6 и 7 о.мј. изврши демонстративан напад на непријателску сатнију која се налази у Хрустову или још боље да се ликвидира ова сатнија.³ Ово је у вези са акцијом коју ми намјеравамо подузети према Врпољу.⁴

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Пол. комесар
Илија Дошен

Командант
С. Родић⁵

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/7, к. 781.

² Јединице 749 пука 717 дивизије. Види док. бр. 187.

³ Према операциском дневнику Шесте крајишке бригаде дана 7 фебруара бригада је водила борбу код Паланке и у Напрељу, гдје је убијено 20 и рањено 30 непријатељских војника. Архива Војноисториског института под бр. 1/5, к. 767.

⁴ Бригада је имала задатак да (нападне мање непријатељске посаде које су се налазиле на терену Сански Мост, Босански Нови, Босанска Крупа.

⁵ Славко Родић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ФЕБРУ-
АРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ХРВАТСКОГ НОУ КОР-
ПУСА О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ТАРКОВАЦ И О
ПОВЛАЧЕЊУ ДИВИЗИЈЕ ПРЕМА ДРВАРУ¹**

**ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ**

Бр. Сл. дне 5-11-1943 4.15 ч.

ШТАБУ I КОРПУСА Н. О. В. ХРВАТСКЕ

Негђе

Непријатељ² је послје упорне борбе 4-И- успио да продре у Тарковац, гдје смо задржали његову моторизовану колону; али је долином Уне продро у Дољане, а путем из Дубовског продро у Тукове. Ту нам је отсјекао 2 батаљон XVI бригаде,³ који стално очекујемо да ће се пробити.

Добили смо наређење од Врх. пгг. [аба] да предузмемо организовање повлачења у правцу Дрвара са прихватом на линији Ковиљача—Врточе—Чучево Брдо; затим Шупљак⁴—Жути кланац¹—Замајак."—

Седма и Ссма бригада затвориће правац од Б. Пегровца према Дрвару, а XVI ће бити у резерви на просторији села Мокроноге.—

Ово повлачење извршићемо тохом 5 и 6 ов. мјесеца.

По наређењу В. Ш. 5 ов. мј. порушићемо мост на Уни У Кулен Вакуфу.

Наш штаб након извршеног повлачења налазиће се у с. Мокроноге.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
Сл. отсутан

Командант
П. Јакшић⁷

" Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/2, к. 812.

¹ Борба је вођена са јединицама СС дивизије „Принц Еуген”. Види док. бр. 187.

² Шеснаеста бригада Седме НОУ дивизије

³ На карти Шупљаја.

⁴ Вјероватно Жута Глава

⁵ Самњак (к. 785)

⁷ Павле Јакшић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
5 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА ЗА
ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ ЈАГОДИЋИ—ПОТОЧАНИ—
СТРАНЕ—ХУМ¹**

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1.— Сјутра 6 т.м. јединице наше Бригаде као и остале јединице под командом Штаба наше Бригаде извршиће покрет на нову просторију.

Покрет ће се извршити најдаље до 9 часова изјутра.

Противколска чета и VI батаљон — с обзиром да су најудаљенији — извршиће покрет у 8 часова изјутра.

2.— Правац покрета: с. Видричка — с. Скакавци — с. Кадировина — с. Чардаци—Копила — с. Чардаци (Поље Башаринац) — с. Јагодићи — с. Стране — с. Поточани — с. Злокуће.

3.— Распоред јединица:

Јединице ће извршити покрет са својих садањих просторија почев од 8 до 9 часова изјутра, не чекајући једна другу, горњим правцем и смјестиће се по сљедећем реду.

VI батаљон и Противколска чета на просторији Јагодићи (Чардаци).

I батаљон, брдски топ и дивизиски магацин на просторији Г. Брда—Долина—Поточани.

IV бат. и бритадна интендантура на просторији Стране—Злокуће.

II батаљон на просторији Кутлићи—Шушљићи—Хум.

Штаб бригаде, хируршка екипа и болница у с. Јагодићи.

Ако буде кућа на просторији Стрњува по тим кућама ће се задржати дивизиски магацин.

Све јединице морају имати обавезно собом водиче.

Не губити из вида да на просторији којом пролазимо владају разне заразне болести. Предузети све потребне мјере за заштиту од истих.

Јединице III бригаде налазиће се на просторији источно од нас по селима око пута Травник—Г. Вакуф.

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/1, к. 709.

По доласку на нову просторију обезбиједити се од могућих праваца непријателског покрета Травник—Доњи Вакуф, Бугојно—Горњи Вакуф.

Штаб II бат. предузеће потребне мјере да се обавијести о непријателским снагама у Бугојну и првенствено у Горњем Вакуфу.

с. Ф. — с. н.!

Д. Лекић²

5/И-43

БР. 32

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ УСТАША КОД БУГОЈНА

ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

Радиограм

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Трећег одбили испад усташа од стране Далматинске Бригаде,² уз помоћ Црногорске,³ уз губитке од око 100 мртвих и рањених по непријателској.⁴ Далматинска се сада налази око Шћита, Црногорска око Вакуфа и Грачанице, Херцеговачка⁵ западно од Вранића. Прикупљамо податке за напад на Прозор. Не знамо општу ситуацију.

Перо®

² Данило Лекић 1

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/17, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом вјероватно 6 фебруара 1943 год., што се може закључити по догађајима који се спомињу у документу.

² Прва далматинска НОУ бригада

* Пета црногорска НОУ бригада

* Борба је вођена код Бугојна. Види док. бр. 13 и 314.

' Десета херцеговачка НОУ бригада

' Перо Ћетковић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ И О РАСПОРЕДУ
ЈЕДИНИЦА¹**

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ

6-11-1943 г.

11,50 час.

телефоном

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Депешу упућену другу Терзићу² примио сам. Обаве-
стио сам Босански Корпус³ у погледу евакуације болница,
хране и становништва. Организацију положаја на Оштрелу
и рушење комуникација предузели смо.

Непријатељ⁴ у току јучерашњег дана дошао до села
Врточа и ту заночио. У правцу Петровца није ништа преду-
зимао.

Јакшић⁵ је са једном бритадом на положајима у ви-
сини Оштрел>а. Његова III Бригада⁶ биће на одређеној про-
сторији. На том правцу немамо борбе (Бравско—Дринићи).

Пекић⁷ руши цесте и наставл>а са рушењем.

За Штаб VII Дивизије,

Љубиша⁸

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 1/2, к. 8.

• Велимир Терзић

³ Први босански НОУ корпус

⁴ Дијелови СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. бр. 191.

⁵ Павле Јакшић, командант Седме НОУ дивизије

* Вјероватно се односи на Осму бригаду Седме НОУ хрватске
дивизије.

⁷ Павле Пекић

⁸ Народни херој Љубиша Урошевић, погинуо у другој половини
1943 год. код Тузле као начелник штаба Шеснаесте НОУ дивизије.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА
БАТАЉОНА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПРОСТОРИЈЕ ГРАЧАНИ-
ПА—ВОЉИЦЕ—САРАЈВИЛИЋ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВА-
ЦА БУГОЈНО—ГОРЊИ ВАКУФ И ТРАВНИК—ГОРЊИ
ВАКУФ¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКОЈ УДАРНОЈ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 170
6 јануар² 1943 г.

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. У току 6 ов. м. јединице ове бригаде гтосјешће про-
сторију:

Јагодићи—Злокуће—Шушљићи—Хум—Бојска.

На тој просторији јединице ће остати до 7 часова 7 ов.
м., када ће извршити покрет на сљедећу просторију:

Грачаница—Тихомишље—Волице (на лијевој обали Вр-
баса) — Сарајвилићи (на десној обали Врбаса).

2. Општи задатак јединица наше бригаде: затварање
праваца Бугојно—Г. Вакуф и Травник—Г. Вакуф.

3. На нашој новој просторији се сада налазе јединице
V — Црногорске — бригаде.³ које ће по нашем смјењивању
поћи на нову просторију.

4. Правац кретања:

Јагодићи—Злокуће—Хум—Бојска—Павића Поље—Ти-
хомишље—Волице.

Код Павића Поља има мост за прелаз преко Врбаса.
што треба успут провјерити. Уколико ту не буде моста
прећи Врбас на неком другом мосту између Грачанице и
Г. Вакуфа.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 709.

² Погрешно уписано 6 јануар, а треба да стоји 6 фебруар.
Ово се може закључити по догађајима који се спомињу у доку-
менту.

³ Пета црногорска бригада Треће НОУ дивизије

5. Распоред јединица:

II батаљон: Павића Поље—Дражев Дол (села на лијевој обали Врбаса, секција Прозор), са задатком држања према Бугојном, у висини с. Грачаница. На положајима држати мање јединице. Треба водити рачуна о томе да артиљерија из Бугојна туче с. Грачаницу. Предузети све мјере опрезе, како се не би поновили случајеви изненађења јединица које су раније држале положаје на том мјесту.

IV батаљон: с. Тихомишље, са задатком садејства са II батаљоном. Самим тим IV бат. служи као директна резерва II батаљону, — према томе одржавати са њиме тијесни контакт.

I батаљон: с. Волице (главнином) и (мањим дијеловима) села: Крупа—Бистрица (на путу Г. Вакуф—Травник). Задаток батаљона — главнине — резерва II и IV батаљону на правцу Бугојно—Г. Вакуф и затварање правца (мањим дијеловима) Травник—Г. Вакуф.

VI батаљон: с. Сарајвилићи (на десној обали Врбаса) са задатком контролисања са те стране правца Бугојно—Г. Вакуф и садејства са јединицама на лијевој обали у случају надирања од Бугојна према Г. Вакуфу. У случају јачег непријатељског притиска батаљон ће се повлачити према Г. Вакуфу, кад кога ће се заједно са јединицом I батаљона која затвара правац од Травника, пребацити на лијеву обалу Врбаса.

Противколска чета ићи ће са IV батаљоном. Уколико има повољних положаја за противколац код II батаљона, противколска чета ће на том сектору поставити један топ.

Брдски топ ће се смјестити на просторији с. Тихомишље са задатком опстрељивања⁴ просторије према Бугојну. Штабови батаљона ће се повезати са пггабом артиљерије и тражити од истог отварање паљбе достављајући му податке о положају непријатеља.

Штаб бригаде, интендантура, болница и хируршка екипа смјестиће се у с. Волице.

Дивизиски магацин такође ће се смјестити у с. Волице.

6. II батаљон ће 7 ов. м. извршити рано покрет с тиме да се благовремено постави на речену просторију како би обезбиједио пролаз осталим јединицама преко Врбаса.

VI батаљон ће ићи правцем: Злокуће—Хум—Бојска—Сарајвилић.

I батаљон ће упутити једну јединицу, најмање једну чету, од с. Бојска, тгерко Сарајвилића за села: Бистрицу и

⁴ Гађања

Крупну ради затвараша правца Травник—Г. Вакуф. Са овом јединицом одржавати везу из с. Волице преко Г. Вакуфа.

7. Јединице ће се смјестити на што већој просторији ради умањивања ефикасности евентуалног бомбардовања.

Јединице које имају задатак директног затварања речених праваца морају бити максимално опрезне.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
За штаб бригаде
Командант
Д. Лекић"

БР. 35

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 31 ЈАНУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

Б. 103.²
6-11-1943 године
Положај

100.³ Б.

Петнаестодневни извјештај о војним акцијама изведеним од 15 до 31 јануара 1943 године.

15-1-1943 I батаљон нападао је на непријатељско упориште Грачун⁴ и Криж које је ликвидирао, док је са једром четом постављао заседу у Жарковини, која је у исто вријеме рушила пругу Теслић—Јелах. II батаљон нападао је град Теслић⁵ са источне стране. У овој борби II батаљон је заробио 75 домобрана и 2 официра. Заплијенио је 4 п. митраљеза, 1 бацач, 65 пушака и остале ратне спреме. На нашој страни била су два мртва и 7 рањених. Жртве код непријатеља нису се могле установити. III батал>он нападао је град

• Данило Лекић

¹ Оригинал, писан на машини, Кирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/2, к. 711.

² Штаб Треће крајишке НОУ бригаде

• Штаб Прве пролетерске дивизије

• Вјероватно КаКуи.

⁵ Опширније о томе види док. бр. 130.

Теслић са југозатпадне стране, освојивши прве ровове, али нису успјели продријети у град, јер се непријатељ упорно бранио. У овој акцији погинуо је 1 а рањена 2 друга. IV батаљон је нападао град са југоисточне стране, неуспјевши гробити утврђења и докопати се града. Сви батаљони су се у саму зору повукли на полазне положаје.

16-1-1943 сви батаљони су били на старим положајима, где су [се] одмарали. Промјена неких није било.

17-1-1943 припремљен је поновни напад на Теслић у садејству са снагама I Бригаде. Борба је вођена цијелу ноћ између 17/18, и у саму зору батаљони су се повукли на полазне положаје, и акција није успјела. На нашој страни рањено је 8 другова од којих 3 теже. Жртве код непријатеља непознате.

18-1-1943 јединице ове Бригаде биле су на положајима. Промјена неких није било.

19-1-1943 стање без промјене.

20-1-1943 непријатељ је напао на I батаљон у селу Ранковићима. Борба је вођена 3 сата, те је непријатељ разбијен и натјеран у бјегство, оставивши на бојном пољу 4 мртва, док су много мртвих и рањених однели са собом. III батаљон са једном четом водио је борбу са Нијемцима који су нападали на њихове положаје. Након краће борбе непријатељ је натјеран у бјегство уз непознате губитке.

21-1-1943 Непријатељ (Нијемци) нападао је на положаје III батаљона. Борба је трајала 5 сати и непријатељ је одбијен уз велике губитке, остављајући ранчеве и спрему на положајима, док су мртве и рањене покупили услјед повољних положаја по њих. Тачан број жртава код непријатеља није се могао установити.

22-1-1943 стање без промјене.

23-1-1943 Непријатељ (Нијемци) у јачини 5—600 напао је на положаје III и IV батаљона и на једну чету I батаљона. Борба је вођена од 11 до 18 часова. Непријатељ је разбијен и натјеран у панично бјегство. Убијено је око 80 Нијемаца, док је број рањених много већи био, што су успјели под заштитом мрака извући, као и у току борбе што је примјећено. Заробљено је 1 бацач са 36 бомби, 1 њемачка машинка, 2 пиштола, 1 п. митраљез „шарац“, 10 пушака, 10.000 метака и 22 коња који су доста слаби. На нашој страни била су 3 друга мртва и 20 рањених, од којих 6 теже. Заплењено је много ствари и животних намирница које су Нијемци опљачкали од селача прије акције, а које је повраћено народу.

24-1-1943 непријатељ је напао на положаје IV батаљона. Борба је трајала 2 сата и непријатељ је натјеран у бјегство уз губитке 3 мртва и око 10 рањених. На нашој страни није било губитака."

25-1-1943 непријатељ је покушао изаћи у села које је држао наш IV батаљон. под заштитом јаке артиљериске ватре одакле је одбијен уз губитке 2 мртва и више рањених. На нашој страни био је 1 мртав и 1 рањен друг од артиљерије.

26-1-1943 јединице су биле на својим положајима. Промјена неких није било.

27-1-1943 непријатељ је покушао напад на положаје I батаљона и одбијен је уз непознате губитке. На нашој страни није било жртава.

28-1-1943 непријатељ је напао на положаје I и IV батаљона. Борба је трајала 5 сати. На страни непријатеља било је око 20 мртвих и рањених. На нашој страни 5 другова лакше рањених.

29-1-1943 спање без промјене.

30-1-1943 у зору јединице ове Бригаде по наређењу Б. 100 пребациле су се на просторију Очауш.

У времену од 19 до 31-1-1943 године II батаљон имао [је] задатак разбијање и разоружавање четничке банде као и конфискац[ију] имовине . . . у селу Прибинић и Чечава. Овом приликом је пронађено 35 пушака у селу Чечава, дск у Прибинићу нису пронађене него двије. Запаљено је 18 четничких кућа, већином у селу Прибинићу. Конфискована четничка имовина одузета је у корист војске.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

П.

9 Д.

Бајић

П.С. 28 јануара 1943 један вод III чете III батаљона поставио је непријатељу заседу у селу Жарковини на цести према Јелаху. Непријатељ је наишао јачине једне компаније на нашу заседу која га је дочекала на блиском одстојању и изненадном пушчаном и митраљеском ватром убили 25, заробили једног и око 50 ранили Нијемаца. Заробљена су 4 п. митраљеза „шарца“, неколике пушке и остале ратне спреме. На нашој страни лакше је рањен један друг.

⁶ Опширније о свим овим борбама види Зборник том IV, књ. 9. док. бр. 130.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 7 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА
РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРИЈИ БОЈСКА—СА-
РАЈВИЛИЋ—БИСТРИЦА—КРУПА—ПОНИР—
ЖДРИМЦЕ¹**

Б. 100²
7-11-6,30

101,³ Б.

Добили смо писмо од III дивиз. На основу тога писма конкретније смо одредили задатак наше дивизије.

Наиме, затварање правца према Прозору за нас отпада, а утолико се више поставља упорније и што чвршће затварање правца од Бугојна у том циљу:

1.— Наше бригаде поставићемо према Бугојну, с обе стране Врбаса и то: 101 са десне обале, а

102⁴ са леве обале.

2.— Ваше јединице поставите на просторију Бојска—Сарајвилић—Бистрица—Крупа—Понир—Ждрилице⁰, са задатком затварања правца од Бугојна.

Предлажемо овакав распоред:

Три батаљона северно, а један јужно од р. Бистрице.

Болницу и дивизиску интендантуру упутити са најјужнијим деловима.

3.— Поједина села су заражена *пегавцем*, а такође и јединице IV дивизије.⁰ На то скренути пажњу јединицама, ради обавезног предузимања потребних мера.

4.— У случају отварања борбе на левој обали Врбаса, ви са две стране треба да садејствујете притиском ка непријатељу.

¹ Оригинал, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/1, к. 705.

⁰ Штаб Прве пролетерске дивизије

³ Штаб Прве пролетерске бригаде

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

® Ждримце

* Вјероватно се мисли на јединице Треће НОУ дивизије, јер се у то вријеме Четврта дивизија налазила на Грмечу. Види док. бр. 37.

5.— Брдски топ са послугом преко Бојске упутити III дивизији још данас, ради употребе у њеној претстојећој акцији.⁷

С. Ф. — С. н.!

Надив.
Васа"

БР. 37

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 7 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
РАСПОРЕД И СМЈЕШТАЈ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРИЈИ
ГОРЊИ ВАКУФ—ЖДРИМЦЕ И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БУГОЈНУ, ПРОЗОРУ,
ТРАВНИКУ И ОСТАЛИМ УПОРИШТИМА¹**

**Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 7-И- 16,30**

ШТАБОВИМА БРИГАДА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Подаци о непријатељу:

Бугојно: према неповјереним подацима налазе се три бојне од око 1500 усташа, домобрана и милиционера. Командант гарнизона Бобан, према радиограму који је ухваћен, тражио је бомбардере који да туку комуникацију Бугојно—Прозор, а од петог пука (вјероватно из Травника) тражио је помоћ за Бугојно.

Прозор: према неповјереним подацима налази се гарнизон до 1500 Талијана.

Травник: према једној неповјереној вијести из тога гарнизона треба да крену снаге за чишћење планина између комуникација Травник—Д. Вакуф—Бутојно—Г. Вакуф и Травник—Бистрица—Г. Вакуф (тј. терен куда смо прошли).

Пл. Радуша: према више неповјерених извјештаја ка тој планини упућене су из Бугојна три сатније које треба

⁷ Односи се на напад на Прозор који је извршен 15 фебруара. Види док. бр. 91, 92, 100, 221, 223, 339, 347, 363.

" Васо Јовановић

: Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 41/1, к. 705.

с те стране да врше напад ка Г. Вакуфу. Ове снаге су, наводно, пошле из Бугојна 5 о. м.

Сусједне јединице: на терену од Г. Вакуфа ка Прозору, са обје стране комуникације налазе се јединице III ударне дивизије, и то: једна бригада уз изворни дио ријеке Врбаса од Ждримце до с. Вољевац (десна обала); једна бригада на простору Шћита, а једна бригада која је досада била на простору Оцак—Г. Вакуф—Палоч, вјероватно ће се — пошто је смијењена од наших јединица — прикупити за извршење претстојећег задатка Дивизије.

III дивизија има намјеру у току сутрашњег или прексутрашњег дана ликвидирати непријатељски гарнизон у Прозору.² У тој акцији учествоваће све њене бригаде. Ради тога Штаб III дивизије тражио је да ми затворимо правац од Бугојна са обје стране Врбаса.

V. Ш.³ радиограмом је данас наредио да се смјестимо на просторији Г. Вакуф—Ждримце (с. Ждримце се налази с десне обале Врбаса на око 5 км југоисточно од Г. Вакуфа).

У смислу горњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1) I бригада⁴ поставиће се на десну обалу Врбаса на простору Бојска—Лужани—Храстница—Кућине—Бистрица—Понир—Ждримце, са задатком да са те просторије затвара правац Бугојно—Г. Вакуф и Травник—Г. Вакуф. Комуникацију Травник—Г. Вакуф рушењем и запречавањем што дубље онеспособити.

Болницу и дивизиску интендантуру смјестити на просторији с. Ждримце и околина. На тој просторији поставити и један батаљон, који да одржава везу са дијеловима III дивизије на просторији источно од комуникације Г. Вакуф—Прозор. Уколико би се ти дијелови помјерили са тога задатка, онда батаљон прима и обезбјеђење са те стране од правца Прозора, истурајући пошто боље ка непријатељу извијачке и претстражне дијелове.

2) III бригада⁵ поставиће се на лијеву обалу ријеке Врбаса на просторију Палоч—Вољице—Тихомишље—Грачаница, са задатком затварања правца од Бугојна и Радуше Планине. Одржавати чврсту везу са јединицама III дивизије које се налазе на простору Шћита и западно од комуникације Г. Вакуф—Прозор. Уколико би се те јединице

² Опширније о нападу на Прозор види док. бр. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 342, 347 и 363.

* Врховни штаб

4

¹ Прва пролетерска бригада. Види док. бр. 173.

⁵ Трећа санџачка НОУ бригада. Види док. бр. 173.

удаљиле са те просторије бригада ће предузети и затварање правца од Прозора. Одмах предузети темељито рушење и запречавање комуникација Бугојно—Г. Вакуф и Прозор—Г. Вакуф, и то што ближе ка непријатељу.

Штаб ове бригаде треба да одмах прикупи обавјештења о досадањој ситуацији на свом сектору од јединица III дивизије.

3) Хируршка екипа налази се са болницом I бригаде.

4) В. Ш. нам је означио даљи правац — кад се нареди — ка територији источно од Прозора у правцу с. Уздол и Солакова Кула. Према томе, у случају потребе, све јединице имају се прикупити на просторији са десне обале Врбаса (од с. Ждримце до Уздола). (У случају да се на нашем сектору преко Врбаса налази само мост код Г. Вакуфа, предвидјети заштиту тога прелаза за све вријеме потребно за прелаз јединица на десну обалу ријеке).

5) Како штабови бригада, тако и све јединице једне и друге бригаде, одржаваће чврсту и нгго чешћу везу између себе. У случају отварања борбе на једном правцу, све сусједне јединице не чекајући нарочито наређење имају са свога правца садејствовати. Потреба овакве везе појачана је теренском раздвојеношћу бригада (р. Врбас).

6) Брдски топ са послугом упућен је III дивизији ради учествовања у претстојећој акцији.

7) Дивизиски магацин убојне опреме налази се у с. Ждримце. У току 8 о. м. штабови бригада изузеће из тога магацина пушчане муниције уколико им иста затреба. Имати у виду да ће се остатак муниције уступити другим јединицама, те овом приликом изузети и резервну шаржу. Такође у истом року изузети потребну количину бомби од њемачког бацача 40 мм. Сем тога I бригада изузеће 60, а III бригада 64 ручне бомбе.

Накнадни подаци:

а) III дивизија на лијевој обали Врбаса држала је положај око р. Волице, а патролирала је у правцу Грачанице. Јаче усташке снаге (око 7—800) које су биле разбијене од дијелова III дивизије, прије неки дан извршиле су широки заобилазак планинама западно од комуникације Бугојно—Г. Вакуф и изненада се појавиле према Г. Вакуфу. На ово обратити нарочиту пажњу и потребне дијелове истуриће што западније ка планинама (Прскалове Стаје—Планиница) III бригада.

б) Непријатељски покрет од Травника најављује се као врло вјероватан, те ће I бригада упућивати извијачка одјељења у правцу Растова и Јагодића.

Наредити свим јединицама јаку опрезу.
ц) Јединице III дивизије вјероватно ће своју акцију⁶ извести 9 о.м. ноћу.

8) Предузети заштиту од погледа из ваздуха.

9) На нашој просторији увелико влада пјегави тифус. Јединице III дивизије које су овуда пролазиле и биле смјештене имају доста тифусних обољења (само Далматинска бригада' преко 100 случајева). Спровести пуне превентивне — заштитне мјере — за ово се чине лично одговорни референти санитета и остало санитетско особље.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Дивизије

Васа⁸

(М.П.)

П.С. 10) Свакодневно⁹ нам слати извјештаје у с. Крупа (2 км сјеверно од Г. Вакуфа).

БР. 38

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА КУЛЕН ВАКУФУ И О НАМЈЕРАМА ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА ДА ПРЕДУЗМУ ОФАНЗИВУ ИЗ КНИНА ПРЕМА ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ¹

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ

7-11-1943 г.

4,50 час.

телефоном.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Синоћ око 19 часова извенгени смо да је непријатељ" дошао у село Орашац с. з. од Кулен Вакуфа. Одмах је на-

" Мисли се на напад на Прозор.

⁷ Односи се на Прву далматинску НОУ бригаду.

⁸ Васо Јовановић

* Сљедећи текст дописан је мастилом, латиницом.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/2, к. 8.

^а Односи се на њемачку дивизију „Принц Еуген". Види док. бр. 193.

ређено XVI Бригади VII Дивизије, која је требала доћи у село Мокроноге да затвори овај правац, пошто је она већ тамо, а на том правцу нема других јединица и да се повеже са Личанима³ на левој обали реке Уне.

О колони са правца Врточе нисмо примили нове податке. Деснокрилна Бригада⁴ није се још јавила са одређене просторије (Дринић—Бравско). Постоји вероватноћа да непријатељ покуша да изманеврује Оштрељ.

Кнежевић,⁵ командант X Крајишке Бригаде из Стрмице јавља да Италијани из Книна имају офанзивне намере и да су у том циљу забранили сваки улазак и излазак из жица. Ово нису сасвим провјерени подаци.

Напад на Голубић наређен је за вечерас.

О ситуацији код сусједних јединица немамо података.

Заостали другови из Дивизије стигли су у састав својих јединица. Према подацима од другова који су касније стигли из Баније Нијемци у Костајници товаре своју спремину на возове, наводно чак и бараке носе, али се не зна куда.

Гарнизони Глина, Двор и други су врло слаби. Банишки Одред још се није пребацио у Банију.

За Штаб VII Дивизије.

Љубиша*

³ Односи се на Шесту НОУ дивизију.

⁴ Вјероватно се односи на Осму банијску НОУ бригаду.

⁵ Велимир Кнежевић-Брка

* Љубиша Урошевић

**ИЗВЈЕШТАЈ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
О ПРОДОРУ ЊЕМАЧКЕ И ИТАЛИЈАНСКО-ЧЕТНИЧКЕ
КОЛОНЕ ПРЕМА КУЛЕН ВАКУФУ И МАЗИНУ¹**

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ

7-11-1943 г.

13.30 час.

телефоном.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Јуче по подне непријатељ² је одбацио заштитнице VII Дивизије са положаја северно од Пркоса и са три тенка избио на комуникацију Врточ—Кулен Вакуф. Вероватно да су већ у Кулен Вакуфу, одакле изгледа намеравају да се састану са италијанско-четничком колоном која наступа правцем Брувно—Мазин. Пре један сат чула се јака топовска паљба са тог правца.

Деснокрилна Бригада³ ухватила је везу са V Дивизијом која је на старим положајима⁴ и јуче одбила непријатеља и том приликом запленила: један тешки бацач и један пушкомитраљез•

Командант X Крајишке Бригаде⁵ из Стрице извентгава да су лички батал>они добили наређење од VI Дивизије да се крену са досадашњих положаја на правцу Отрић—Српски Кланац, наводно према одобрењу Врховног штаба, и дејствују на комуникацију Грачац—Мазин. Овим се слаби важан сектор. Молим за наређење о томе.

Према извештају друга др Гојка⁶ бројно стање рањеника јуче навече било је: носила 420, осталих 1000.

Рањеници стално пристижу. Сви рањеници са Грмеча евакуисани су. Једна група ешелона јуче је извршила покрет са просторије села Прекаје на просторију Гламоч.

Цесте се и даље руше.

За Штаб VII Дивизије,
ЈБубиша⁷

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/2, к. 8.

• Јединице СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. 5р. 193.

¹ Вјероватно Осма бригада Седме НОУ дивизије

⁴ Бравско—Кључ

⁵ Велимир Кнежевић-Брко

⁶ Др Гојко Николиш, начелник санитета при Врховном штабу НОВ и ПО Југославије

⁷ Љубиша Урошевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
7 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА
ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ПРЕМА БУГОЈНУ И
ТРАВНИКУ¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 172
7 11 1943 г.**

**ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА
ЈЕДИНИЦА**

Подаци о непријатељу: **Бугојно:** према неповјереним подацима налазе се три бојне, око 1.500 усташа, домотрина и милиционера. Командант гарнизона Бобан, према радиограму који је ухваћен,² тражио је бомбардере да туку комуникацију Бугојно—Вакуф—Прозор, а од Петог пука, вероватно из Травника, тражио је помоћ за Бугојно.

Прозор: према неповјереним подацима налази се гарнизон до 1.500 Италијана.

Травник: према једној неповјереној вијести из тога гарнизона треба да крену снаге за чишћење планина између комуникација: Травник—Д. Вакуф—Бугојно— Г. Вакуф и Травник—Бистрица—Г. Вакуф, тј. терен куда смо прошли и на ком се дјелимично сада налазимо.

Планина **Радуша:** према многим неповјереним извјештајима упућене су к тој планини из Бугојна три сатније које треба са те стране да врше напад ка Г. Вакуфу. Ове снаге су наводно пошле из Бугојна 5 ов. м.

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 20/1, к. 709.

² Види док. бр. 58.

**Суседне
јединице:**

На простору од Г. Вакуфа према Прозору налазе се са обје стране комуникације јединице III ударне дивизије и то: једна бригада³ на десној обали Врбаса од с. Ждримце до с. ВолЈовац, једна бригада⁴ на просторији Шћица,⁵ а једна бригада⁶ која је била на овом сектору поћи ће на извршење задатка у склопу Дивизије.

III бригада⁷ поставиће се на лијеву обалу Врбаса, на просторији Палоч—Вољице—Тихомишље—Грачаница.

Наши задаци: Услијед тога што ће јединице III дивизије у току два наредна дана извести акцију на југу,⁸ задатак наших јединица је потпуно затварање правца од Бугојна и Г. Вакуфа.

Распоред и задаци јединица наше бригаде:

а) II батал>он остаје и даље на просторији с. Бојска, с тим што ће и дал>е затварати правце од Бугојна према томе селу и садејствовати, у случају потребе, са VI батаљоном, а главну пажњу ће посветити правцу од Травника, извиђајући и контролишући пут Бојска—Хум—Јагодићи (пут којим смо ми дошли), као и пут који води из с. Бојска, преко Пл. Радован ка комуникацији Травник—Г. Вакуф (секција Травник). Испитивање праваца од Травника вршити јако истуреним патролама (до с. Јагодићи) и преко Пл. Радован до коте 1358°. Такође треба организовати (било помоћу новца) поједине селачке који ће у случају надирања непријатеља са појединих праваца хитно обавјештавати. Брзо обавјештавање је необично важно како би се добило у времену да се батаљон постави у правцу непријател>ског надирања. Треба схватити да је скоро немогуће пребацивати јединице са овако велике територије, поготову ако је то пребацивање хитно, тј., ако непријатељ није много раније осматрен него кад је дошао већ до одбранбених положаја батаљона.

б) VI батаљон остаје и даље на просторији: Горња и Доња Ричица—Лужани, са раније постављеним задатком.

³ Прва далматинска НОУ бригада

⁴ Пета црногорска НОУ бригада

Шћит

⁵ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁶ Трећа крајишка НОУ бригада. Види док. бр. 173.

* Односи се на напад на Прозор.

• Вјероватно к. 1353

VI батаљон ће такође избацити дубоке патроле испред свога мјеста боравка, како не би дошло до било каквог изненађења.

ц) IV батаљон ће 8 ов. м., рано изјутра, посјести просторију: с. Кућине—с. Бистрица, са задатком одржавања тијесног контакта са II и VI батаљоном, којима ће и даље служити као директна резерва, и са задатком затварања правца од Травника, друмом, за Г. Вакуф. Ради тога батаљон ће се смјестити на сљедећи начин: главнина у с. Кућине—Оклај—Трбаре, а једном четом у с. Бистрица, — та чета ће имати за задатак да поруши друм Г. Вакуф—Травник, уколико досада није порушен, најбоље и најлакше га је рушити на мјесту гдје се улива М. Гусар у В. Гусар, отприлике 10 км од с. Бистрице према Травнику, та чета ће такође држати засједу на најповољнијим котама са једне или друге, или пак са обје стране друма, изгледа да је то најбоље на коти 749¹⁰ на десној обали потока Суходол, отприлике 5—6 км од с. Бистрице. Вјероватноћа надирања непријатељског тим друмом је мала, но у сваком случају нужно је темељито разрушити и онеспособити (барикадама) друм, као и обезбиједити у најмању руку далеко истуреним патролама.

д) Противколска чета биће са IV батаљоном.

е) I батаљон посјешће просторију: с. Понир (једна чета) — с. Врси — с. Ждримце (главнина), једну смјестити у с. Ждримце за заштиту болнице.

ф) Штаб бригаде и Пионирски вод смјестиће се у с. Крупа.

г) Бригадна интендантура у с. Врси.

х) Дивизиски магацин, болница и хируршка екипа смјестиће се у с. Ждримце. Покрет за то село извршиће 8 ов. м. рано изјутра.

1. В. Ш. је означио даљи правац нашој Дивизији ка територији источно од Прозора у правцу с. Уздол и с. Солакова Кула. За покрет к томе правцу јединице наше Дивизије добиће накнадно наређење од В. Ш. Углавном треба знати да је тај правац десном обалом Врбаса, узводно преко с. Ждримце—Доброшин—Бољковац—Љубунци—Уздол—Солакова Кула.

2. Понова се скреће пажња свима јединицама да на овој просторији влада пјегавац, да је само у Далматинској бригади¹¹ која је била на овом сектору обољело више од

¹⁰ Вјероватно к. 743

¹¹ Прва далматинска НОУ бригада Треће НОУ дивизије

100 другова од пјегавца. Самим тим види се сва озбиљност те заразе. Најодговорније предузети све мјере за заштиту од пјегавца. Санитети морају да бдију даноноћно на спровођењу одговарајућих мјера. Референт див. санитета¹², у заједници са референтом бригадног санитета¹³ одржаће батаљонске санитарске конференције ради прорађивања и провођења одговарајућих мјера.

3. Попгго ће див. магацин убојне опреме у току 8 ов. м. да преда муницију III дивизији, батаљони ће хитно обавијестити овај пгаб о томе колико им је потребно муниције за попуну резерви. У магацину има и бомби од њемачког бацача 40 мм.

4. Строго водити рачуна о потребним мјерама за заштити од евентуалног бомбардовања из ваздуха.

5. I батаљон имаће задатак одржавања везе са јединицама III дивизије на просторији источно од комуникације Г. Вакуф—Прозор. Уколико би се ти дијелови помјерили са тог задатка, I батаљон ће примити обезбјеђење са те стране од Прозора, истурајући што даље к непријатељу извиђачке и претстражне дијелове.

6. Још једанпут напомињемо да није потребно чекати специјална наређења у случају напада непријатеља на једном сектору да би остале јединице могле интервенисати, јер такво наређење услјед велике даљине не би могло благовремено приспјети. Ради тога све сусједне јединице ће одржавати међусобно тијесни контакт у циљу брзе интервенције у правцу непријатељске навале. А о свакој појави или промјени ситуације, обавијестити обавезно и хитно штаб бригаде.

Накнадни подаци:

непријатељски покрет од Травника најављује се као врло вјероватан, ради тога ће јединице које су постављене према Травнику предузети све мјере опрезности и спремности за брзу интервенцију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

За Штаб Бригаде

Политком

Командант

" Јулка Мештеровић

" Дуња Влаховић

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 8 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА ИМОТСКИ И
ПОСУШЈЕ¹**

**Ш Т А Б
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Дана 8. II. 1943 год.
часова 4.30.—

ЗАПОВИЈЕСТ

секција Ливно—Макарска—Прозор—Мостар,
размера 1 : 100.000

Сит-уација: Наша II пролетерска дивизија ојачана са IV далматинском бригадом добила је задатак, да нападне и освоји непријатељска упоришта Имотски и Посушје.² Важност заузимања ових упоришта огледа се првенствено у кидању везе Мостара са Сплитом и Сињем, као и уништење јединих усташких формација на овом простору. Заузећем ових упоришта поред војничког значаја много се добија и у политичком погледу, нарочито на простору Имотског и Далмације као и већим дијелом Херцеговине.

Подаци о непријатељу.

Имотски: у Имотском налазе се три усташке бојне у јачини од 1200 војника. Једна од ових бојна (Крајишка) прецоловљена је у борбама у Ливну. Наоружање Имотског креће се овако: два пјешадиска топа 37 мм, један тешки бацач, пет тешких митраљеза и око 50 пушкомитраљеза. Моторизованих јединица и тешке артиљерије немају према подацима добијеним од 6 ов. мј. Размјепггај ових бојни је сљедећи: а) одбранбена бојна смјештена је у Трокуловој млиници (сјеверни дио града), контролише правце сјеверно од Имотског и према Посушју. б) VII бојна (раније Крајишка) контролише правац од Подбабља а држи посаду на Каменмосту. в) III бојна црне легије контролише правац

¹ Оригинал. писан на машини. ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/2, к. 731.

² Јединице Друге пролетерске дивизије уз садејство Четврте далматинске бригаде 9 фебруара ликвидирале су Посушје а идућег дана Имотски. Опширније о борбама око Посушја и Имотског види док. бр. 75, 322, 323, 327, 328. 329. 332 и 340.

од Пролошца гдје логорује једна њена сатнија. Утврђење Имотског види се из приложене скице, нарочито је утврђен сјевероисточни дио града као и јужни. Морал код непријатеља није на висини. Становништво Имотског добрим је дијелом за нас.

Посушје. Јачина непријатељске посаде у Посушју креће се од око 1000 усташа, милиције и домобрана, са одговарајућим бројем пјешадиског наоружања. Наводно од тешког наоружања Посушје има четири тешка бацача и један топ.

У циљу извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

А. Западна група

1. Сјеверна колона

Командант друг Радован
Вукановић.

Састав: IV пролетерска
бригада

1 брдска батерија, одјељење хаубица и један противколски топ 37 мм и батерија бацача.

Свега: 4 батаљона, два брдска топа, једна хаубица, један противколски топ и четири тешка бацача.

1. Напада општим правцем напада: Вир—Мали Галићи—Милорадовићи—Имотски са задатком да нападне град са сјеверне и сјевероисточне стране. Зона ширења десно с. Јажићи—источно од Модрог Језера—католичка црква у граду. Лијево: с. Матићи—источно од с. Јањеша—Катуниште—к. 390³ па закључно са путем Имотски—Посушје. Прије доласка на полазни положај за напад с. Јажић—с. Ћосић—Катуниште очистити непријатељ-

³ Вјероватно к. 393.

ске истакнуте дијелове уколико би их било на линији Горњи Проложац — Горњи Вињани.

Везу одржавати десно са IV далматинском бригадом и то прије ликвидације Пролошца и Полица, а по ликвидацији овог у с. Јажићи а лијево са II далматинском бригадом у с. Видоши. Бригадну резерву оријентисати према свом лијевом крилу наспрам пута Имотски — Посушје па даље Веленица к. 395.

2. Западна колона

Командант друг Саво
Дрљевић.

Састав: IV далматинска
бригада без једног батаљона и један противколски топ 37 мм.

Свега: три батаљона пјешадије и један противколски топ 37 мм.

2. Напада са два баталона општим правцем напада: с. Пострање — с. Проложац — с. Сушићи — с. Главина — Имотски са западне стране, а са једним батаљоном правцем Подбабље — Каменмост са задатком, да на правцу Пострање — Проложац чим прије протјера и уништи непријатељске истакнуте дијелове на овом правцу, те на тај начин ослободи и нашу сјеверну колону од евентуалног бочног изненађења. Батаљон са правца Подбабља има задатак што прије протјерати непријатељску посаду са Каменмоста и олак-

шати покрет батаљонима на правцу Проложац — Имотски. Зона ширења десно закључно пут Проложац — Имотски, лијево с. Здилари — западне стране Црвеног и Модрог Језера — Имотски.

Везу одржавати десно са батаљоном на правцу Подбабље — Каменмост, а лијево са сјеверном колоном на правцу с. Јажићи.

Б. Источна група

3. Сјевероисточна колона
Командант друг Љубо Ђурић.
Састав: II пролетерска бригада и батерија бацача.
Свега: пет батаљона и четири бацача.

3. Напада са два батаљона општим правцем напада Требиство — Посушје са линије Радован — к. 1134 — Градина и то једним батаљоном правцем Градина — с. Растовача а по ликвидацији Растоваче продужити напад са југоисточне стране на Посушје; са другим батаљоном правцем Радован — 687 — Посушје.

Са два батаљона креће се што прије правцем: Требиство — Пољице⁴ — Ширића Бријег — Броћанац до на линију с. Бранић — к. 820 са задатком да на поменутом правцу очисти сва села усташки расположена а потом на одређеној линији поседну положај, са задатком затварања правца од Широког Бријега

⁴ Полице код села Саваћа

за Посушје и спречаваша сваке интервенције непријатеља са те стране.

По доласку на одређену линију, срушити пут и оне-способити га за пролаз моторизације. Нарочито искидати пут на серпентинама и срушити мост западно од Црнодола.

Бригадну резерву поставити на лијевом крилу према Раствовачи. Бригадној резерви дати задатак обезбјеђења од евентуалних испада милиције са правца Врхпоље и Ракитно.

Зона ширења десно: Радован — к. 1036 — стаза западно од к. 687 за Посушје, лијево с. Собаћ — стаза која силази за с. Раствовачу.

Везу одржавати десно са II далматинском бригадом к. 614, гдје ријека Ричина пресијеца пут Дувно — Посушје, а лијево са батаљонима на линији с. Вранић — к. 820.

По заузећу Посушја ова ће се колона оријентисати према Широком Бријегу истурајући јаче дијелове до у висини с. Подкрај.

4. Сјеверозападна колона
Командант друг Љубо Вучковић.
Састав: II далматинска бригада, један противколски топ 37 мм.
Свега: четири батаљона и један противколски топ 37 мм.

4. Напада општим правцем напада: с. Вучипоље — Орлов Кук — Јукићи — Посушје, са задатком да на том гравцу

прво протјера и уништи све непријатељске дијелове, припремајући пад Посушја са сјеверозападне стране.

Зона ширења десно: с. Биске — с. Сењ — с. Караматићи — с. Ковачи — с. Злопоље а лијево: Стецце — Рудежи — с. Јукићи — пут за Посушје. По паду Посушја два батаљона ове колоне оријентисати на правцу Посушје — Имотски у циљу садејства сјеверној колони западне групе на Имотски. Везу одржавати десно са сјеверном колоном западне групе с. Видоши а лијево са сјевероисточном колоном источне групе к. 614, гдје ријека Ричина сијече пут Дувно — Посушје.

5. Артиљерија
Источна група:
Командант друг
Обрадовић⁵
Састав: једна хаубичка
батерија
Свега: двије хаубице.

5. Поставља се на простору с. Мрвељи — с. Биске — Читлук, са задатком да потпомаже напад источне групе на Посушју. Прије почетка напада извидјети земљиште и израдити потребне елементе за гађање. Почетак артиљериске припреме у 17.30 часова.

6. Западна група
Командант друг Гавриљшченко®

⁵ Бранко Обрадовић
" Алексеј Гавриљшченко

Састав: брдска батерија и једно одјељење хаубица.
Свега: два брдска топа 75 мм и једна хаубица 100 мм.

6. Поставља се на простору с. Милорадовић — с. Живановићи (брдска батерија) а хаубичко одјељење код цамије у с. Пострање, са задатком потпомагања западне групе на Имотски. Промјену ватрених положаја командант артиљерије вршиће по захтјеву команданта колоне. Артиљериска припрема отпочеће тачно у 17.30 часова.
7. Напад колона на своје објекте почеће са полазних положаја за напад почетком артиљериске припреме, тј. чишћењем свих истакнутијих непријатељских дијелова ван Посушја и Имотског.
8. Одбрана од моторизације: сви команданти колона организоваће рушење комуникација на више мјеста, правећи препреке и постављајући за ту сврху противколска оруђа у случају потребе.
9. Одбрана од авијације: команданти колона скренуће пажњу својим јединицама на тајност кретања и коришћење покривеног земљишта, те да на тај начин избјегне се углед од стране непријатеља са земље и ваздуха. Примењени камуфлажу у пго већем обиму, маскирајући нарочито положај артиљерије.
10. Почетак напада и једне и друге групе биће у 18 часова, 9 ов. мј., послије извршене артиљериске припреме. Полазак са полазних положаја у напад биће са почетком артиљериске припреме.
11. Веза између колона биће курирска и помоћу патрола за одржавање везе, а код артиљерије помоћу телефона. Веза између нападних група и Штаба дивизије биће телефонска и помоћу курира. Уговорени знак за артиљерију да је Посушје пало биће једна црвена ракетла испалена увис; да је Имотски пао двије зелене ракетле

испаљене увис. Двије црвене ракетле испаљене увис означаваће: појачај ватру на Посушје и Имотски.

12. Санитет. Дивизиски санитар биће у Студеном Врелу. Хируршка екипа Источне групе налазиће се у с. Доци, гдје рањенике преносити. Евакуација рањеника Западне групе биће до с. Студенци а одатле преко Аржана за Дувно. За пренос рањеника користити здраво људство новомобилисано.
13. Заштиту артиљерији код Источне групе даће Штаб II далматинске бригаде, код Западне групе за хаубичко одјељење Штаб IV далматинске бригаде а код брдске батерије Штаб IV пролетерске бригаде.

По ликвидацији Посушја и Имотског IV далматинска бригада пребациће један батаљон у с. Проложац, а са два батаљона оријентисаће се према Сињу, затварајући све правце одакле би могао непријатељ да се појави.

IV црногорска бригада оставиће један батаљон у Имотски а са осталим јединицама продужиће чишћење села на правцу Имотски—Груде, затварајући пут од Љубушког.

II далматинска бригада оставиће један батаљон у Посушје а са осталим јединицама задржаће се на простору око Посушја.

14. По уласку у Имотски и Посушје батаљони који буду одређени за посаду по варошима одредиће стражу код свих државних и санитарних установа. Архиву не дирати, јер ће се за то одредити нарочито лице. Евакуација плијена изводиће се под надзором интенданта дивизије друга Даниловића,⁷ ова евакуација мора бити брза и енергична, зашто ће му послужити батаљони одређени да остану у Имотском и Посушју.

Евакуација ће се извести правцем Имотски—Посушје—Дувно—Манастир Горица а прибираће и расподјела ратног оружја у с. Петровићи.

15. Борбени знаци: продор—побједа.
16. Штаб дивизије налазиће се у почетку на к. 620, јужно од с. Рамњаци, а после напада на објекте Посушје и Имотски, на к. 651, сјевероисточно од с. Дераћа.⁸

Прије почетка напада цггабови бригада пренијеће преко нижих старјешина важност заузећа Имотског и Посушја у војно-политичком погледу.

⁷ Станко Даниловић
⁸ Берци

Штаб дивизије ће се у току сјутрашњег дана налазити на простору Студена Врела—Доце.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М.П.)

Политички комесар
Митар®

Начелник пггаба
Вукотић¹⁰

Командант
Пеко¹¹

БР. 42

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ПРЕМЈЕШТАЊУ ШТАБА ДИВИЗИЈЕ У БРАВСКИ ВАГАНАЦ И УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА СУСЈЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА¹

ШТАБ
IV НОУ ДИВИЗИЈЕ
8 фебруара 1943.
У 14 ч.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Извјештавамо другарски Штаб да смо се пребацили са штабом у Бравски Ваганац. У току дана и ноћи послали смо курире бригаама, а ухватили смо везу са Штабом III батаљона V бригаде² који се налази у Дринићу. Овом батаљону смо наредили да запосједне чуке Лерковац, Крстати Врх и Керкерду³ и да ухвати лијево везу са VIII хрватском бригадом на Ђуриновачи, да затвара тај правац. Уколико сте ви издали неко друго наређење овоме батаљону, водите рачуна да су II и III чета овог батал>она већ поступиле по овоме наређењу. Ухватили смо такођер везу са Штабом III батаљона VIII хрват. бригаде на Ђуриновачи и са Штабом

⁹ Митар Бакић

¹⁰ Јован Вукотић

¹¹ Пеко Дапчевић

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/1, к. 466-а.

" Пета крајишка (Козарска) НОУ бригада

' Кукерда (к. 1043)

III батаљона I КНОУ бригаде у Капљоноу,⁴ као и са Штабом VIII КНОУ бригаде, који је са 2 батаљона заноћио у Маријановића Долу. Штабу VIII бригаде издато је наређење да са своја 2 батаљона запосједне правац Смољана—Капљно, да води рачуна о правцу Квиченица⁵—Смољена.

Ова два батаљона VIII бригаде водили су око Ластве жестоке бојеве у току 6 ов. мј., заробили 1 бацач, 1 тешки митраљез и 19 коморских коња.

Штаб VIII бригаде® нема везе још са своје двије чете. Једна чета I батаљона II бригаде⁷ којој смо ставили у задатак да заједно са I батаљоном Банијског одреда штити правац од Петровца, повукла се ноћас без одобрења и наређења са Банијским батаљоном у Дринић. Око 11 ч. данас је прошло 9 тенкова и један топ — вучен на тенковима цестом за Кључ.⁸ Пјешадија није надирала. Прекопи на цести су били слаби тако да је непријатељ трошио око 15 до 20 минута за прелажење преко истих.

Ову чету II бригаде позваћемо и послати у Бунаре, тако да би имали бар контролу правца Бравско—Срнетица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Полком.
Кушић⁹

Командант
Шоша¹⁰

П.С.¹¹ Сви рањеници из правца Смолана до Бравског Ваганца евакуисани су, и евакуација ће се одвијати даље.

Примијећено је да доста бораца разних јединица лута без везе са својом јединицом. Треба их брзо прикупљати у мале групе и одмах слати уколико има везе и знате гдје је јединица. Наше исто прикупљајте и шаљите штабу дивизије ради распореда. Исто тако поступити са омладином која је способна за војне дужности.

К.¹²

⁴ Капљув

^{*} На карти 1:100.000 није нађено.

^{*} Осма крајишка НОУ бригада

⁷ Друге крајишке НОУ бригаде

⁸ Тенкови су припадали СС дивизији „Принц Еуген“. Види док. бр. 196 и 199.

⁹ Милинко Кушић

Јосип Мажар

¹¹ Све под П. С. дописано руком.

¹² Вјероватно параф политичког комесара Милинка Кушића.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
О БОРБАМА НА СЕКТОРУ ПРВЕ И ЧЕТВРТЕ КРАЈИШКЕ
НОУ БРИГАДЕ, НОВОМ РАСПОРЕДУ И ЗАДАЦИМА
ЈЕДИНИЦА¹**

**ШТАБ V Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА**

Оп.бр. 64
дне 8-11-1943
у 22,30 ч.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА Н. О. В.

Негде

Примили смо ваше наређење од 8-П бр. Сл. у вези евакуације рањеника.- Учинићемо како сте писали.

Данас је непријатељ наваљивао са појачаним снагама на наше положаје. Борба је вођена на неким мјестима ножевима на пушци и кундацима, нарочито код I батаљона I бригаде и код III и IV батаљона IV бригаде.³ Још нисмо добили извјештаја о губицима код непријатеља који су били велики.⁴ Код нас је било 20 рањених другова који су прошли кроз хируршку екипу. Број мртвих није био велик, и нисмо још добили извјештаја о мртвим друговима.

Око три сата после подне дошао нам је непријатељ у леђа са 8 тенкова. Тенкови су дошли од Петровца.⁵

Код такве ситуације извукли смо наше снаге из двије ватре, са прихватом, на нове положаје, и то:

IV бригада има задатак да затвара све правце који воде од Бравска за Срнетицу, да бочно напада непријатеља који би се кретао за Петровац. с тим да држи чврсту везу са јединицама VII хрватске дивизије које се налазе у Дринићу. Везу ће слати преко Бравског Ваганца.

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/7, к. 781.

• Редакција није пронашла поменуто наређење.

³ Четврта крајишка НОУ бригада

⁴ Борба је вођена са 749 пуком. Види док. бр. 196.

Ови тенкови су припадали СС дивизији „Принц Еуген“. Види док. ор. 42 и 196.

I бригада има задатак да затвори комуникацију која води од Бравска према Црквеном. Везу лијево држи са IV бригадом а десно са батаљоном VII бригаде који се налази на затварању комуникације за Кључ и за Црквено—Рибник са сјеверне стране. Овај батаљон има задатак да партизански напада непријатеља на комуникацији Красуље—Бравско.

Остале снаге VII бригаде остају и даље на задатку затварања праваца од Б. Луке и Јајца.

I бригада на садашњем задатку моћи ће на смјену да одмара и сређује половину снага, а кад оцијенимо намјере непријатеља, и ако овај не упери своје главнине на правце које ми затварамо, читаву I бригаду извући ћемо са положаја на одмор у Црквено.

Данас смо имали курире VI бригаде.⁶ VI бригада држи линију Корјеново, Дабар, Еминовце и Предојевића Главицу. Ми смо их упознали са ситуацијом на петровачком сектору и упознали их са мјестом Штаба IV дивизије и вашег Штаба.

Наш ће се Штаб налазити у Доњем Црквеном. Успоставићемо телефонску везу са Штабом I и IV бригаде, као и са главном телефонском линијом у Срнетици.

Саопштили смо Штабу IV бригаде да одржава и непосредну везу са вама и да вас истовремено упознаје са свим промјенама као и нас. Поред нашег курира шаљемо и њихове курире.

Добро би било кад би могли добити један мањи воз на расположење. Такође би било потребно да знадемо за мјеста магацина⁷ ако их има негде у Клековачи.

Да ли ћете нам и убудуће слати знаке распознавања?

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М. П.)

Командант.
С. Родић⁵

П. С.

Достављамо вам допис⁹ VII хрватске дивизије, кога смо отворили.

⁶ Шеста крајишка НОУ бригада

⁷ Ови магацини налазили су се скривени по шумама.

⁸ Славко Родић

* Редакција није нашла поменути допис.

**ПРОГЛАС ШТАБА СЕДМЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИВИ-
ЗИЈЕ ОД 8 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. БОРЦИМА И РУКОВО-
ДИОЦИМА ПОВОДОМ ЧЕТВРТЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ
ОФАНЗИВЕ¹**

Ш Т А Б
VII ПАРТИЗ. БРИГАДЕ ХРВАТСКЕ
„ВАСИЉА ГАЂЕШЕ“
Бр.сл. дне 8-11-1943

БОРЦИМА, КОМАНДИРИМА И ПОЛИТ. КОМЕСАРИМА
VII БРИГАДЕ

ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ !

Кржави фашистички окупатори уз помоћ издајничких усташких и четничких банди, повели су против нас посљедњу кржаву офанзиву са намјером да униште тековине наше борбе, да нам отму крвљу најбољих народних синова стечену слободу, да истријебе наше народе. Кржави њемачки пси људождери, зарили су своје гадне канце у тијело наших ослобођених земаља Босне и Хрватске. — Непријател>ска офанзива изводи се из више праваца: од Санског Моста према јуначкој сусједној Крајини, од Книна, од Грачаца и Удбине према кршној и братској Лици, преко Хрватске, према Грмечу и Крајини, са једним циљем — раскомадати нашу земљу, опколити и раздвојити наше јуначке дивизије, сломити и разбиити их.

Непријатељ није успио и неће успјети у својој пакленој замисли. Отпор наших дивизија помрсио је његове зликовачке планове. Јуначке личке и приморско-горанске бригаде туку и уништавају италијанску жабарску гамад и уз кржаве губитке по непријатеља одбијају његове насртаје. Прослављене јединице Босанског корпуса зауставиле су непријатељско надирање код Кључа и задају му својим смјелим контрајуришима тешке ударце. Понос наше војске пролетерске дивизије и даље постижу успјехе.

Са стране Хрватске непријатељ је продро у босанску територију али тешко искрвављен захваљујући јуначким подвизима наше Дивизије и наше VII Бригаде.

¹ Оригинал, писан на машини. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/2, к. 815.

ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ !

У тешким борбама које водисмо, сламајући њемачку офанзиву, од Баније до Грмеча (Млинога, Хајтић, Балинац, Дрежник, Тихотина, Горјевац), ви сте показали дивне примјере борбености, јунаштва и издржљивости. У честим даноноћним маршевима по снијегу и киши, слабо храњени, полубоси и неодјевени, водећи тешке неравне борбе са бројно јачим и модерно наоружаним противником, ви сте се показали истинском народном војском, синовима заточницима права и слободе својих народа. Показали сте да сте достојни љубави свога народа, повјерења наших команди, нашег Главног штаба Хрватске, Врховног штаба Н. О. В. и П. О. Југославије.

ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ !

Налазимо се пред озбиљним задатком зауставити и разбити фашистичке крвнике, једном за свагда протјерати их из наше земље. Наша Бригада добила је задатак, на свом правцу, тући и одбацити разбојничку Хитлерову војску. Непријатељ је истина успио натјерати нас на привремено повлачење са наше Баније, али непријатељ неће и не смије сломити наше редове. Ми ћемо се борити и одговорити своме задатку. На нас су упрте очи нашега народа, у нас полагају наде, наша командна руководства и наш Врховни штаб. У нас, вјерујући у нашу несаломљиву снагу, гледају блажени погледи наших прогнаних мајки и сестара са Баније, од нас траже заштиту својих невиних живота гладна и боса дјеца. Ми смо свјесни тога да ломећи непријатеља овдје у Босни приближавамо његову скору смрт и дан коначне слободе наших народа, свјесни смо да бранимо част и осигуравамо слободу наших домова на Банији, да заштићујемо голе животе 15.000 банијских избјеглица.

Ми смо, заједно са нашим милим и драгим, који се клатаре гладни и смрзнути по попаљеним босанским селима, дошли у Босну, јер смо били принуђени дивљачким Хитлеровим СС трупима, поробљивачима наше земље, тим крволочним стрвинарима, који у страху од сигурне смрти хоће да искале свој бестијални отров на нас и наше породице.

Нека недјела и насила окупатора, нека поход гадних швабских изрода, нека напори и жртве које витешки подносите, само напуне ваша срца светом бескрајном мржњом према туђинском освајачу, нека се та мржња претвори у пламену енергију ваших мишица, које ће огњем из нашег оружја сатирати опаке душмане наше земље. Не дозволимо

да и за тренут нама овлада малодушност и недисциплина. То нијесу одлике бораца народне војске, то није својство наше Седме бригаде.

Уз нас се налазе лијево и десно храбре босанске и пролетерске дивизије. Ми нијесмо сами! Заједно са нама је непобједива Народно-ослободилачка армија²... Црвена армија, која у јуначким продорима код Курска, Ростова и према Црноме Мору мрви и меље замрзнуту Хитлерову војску. Са нама су демократски народи Енглеске и Америке. Нашу војску прати бескрајна љубав наших народа. Наши редови су исковани од најдичнијих синова наших народа. Зато смо ми у стању поднијети жртве и издржати напоре какве не позна историја.

ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ !

Угушите у вашим редовима све појаве малодушности и кукавичлука. Зар се може допустити да нашу здраву војску разједа дух невјерице и сумње, који уносе којекакви туђи елементи, и то баш у моменту, када се налазимо у окриљу читаве народне војске, пред изгледом коначног слома окупатора и његове офанзиве.

Ви имате пуно повјерење у наш Врховни штаб, у нашу славну руководитељицу Комунистичку партију, у ваш командни кадар. Збијте још чвршће своје редове око наше јуначке Комунистичке партије, око ваших командних руководстава. Покажите да можете издржати све напоре. Ви сте до данас издржали све пробе, и провели тако славне битке да вам се у томе може само честитати. Будите у будуће још чвршћи и још постојанији. Сјетите се нашег славног историјског пута кроз Славонију, сјетите се наших војничких подвига са Баније, сјетите се светог завјета кога смо дали своме народу. Ми смо сљедбеници нашег првоборца банијског Чапајева Васшва Гаћеше.³

Нека тешки покрети кроз огањ и бој преко Уне и Грмеча буду ковачница љутих убојника народних осветника, школа чврстих истинских карактера. Нека ни у једној прилици не престану блистати пред вашим очима поносни ликови банијских јунака, бомбаша и разбијача непријатељских утврда, који несебично дадоше своје животе на олтар народне слободе и народне среће. Зар се не сјећате

¹ На оригиналу није се могло прочитати услијед истрошености документа.

³ Народни херој Васиљ Гаћеша, погинуо као командант Првог банијског партизанског одреда 29 априла 1942 год. у борби против усташа.

неустрашивог сокола јунака нашег популарног команданта Живка Бронзића,⁴ зар вам не лебди пред очима лик врле осветнице дичне омладинке Миланке Кљаић,⁵ зар вас не опомиње на дужности јуначка смрт командира Марића® и многих других. Зар вам не узавире крв пред призорима гладне и голе дјече, наше нејачи која умире по путевима.

Ми нећемо дозволити да неко пљује на јуначку традицију Седме бригаде! Ми нећемо и не смијемо заборавити на наше славне жртве из чијих гробова вапије глад за осветом! Ми смо војска која не познаје криза, ми кажемо: „У добру је лако добар бити, на муци се познају јунаци!“ Ми нећемо попустити, ми ћемо издржати до побједе. Пред нама су нови славни дани. Ми са задовољством и осјећањем среће гледамо на сјутрашњицу, која нам припада.

Живјела наша Народноослободилачка војска!

Живио наш Врховни штаб Н.О.В. и П.О. Југославије!

Живио наш Врховни командант друг Тито!

Слава палим друговима!

У нашој војсци нема мјеста смутљивцима и малодушницима!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М. П.)

Полит. комесар,
Крунић Урош

Командант.
Мараковић Нина⁷

* Народни херој Живко Бронзић, погинуо у току Четврте непријатељске офанзиве као командант батаљона.

⁴ Народни херој Миланка Кљајић, погинула у Четвртој непријатељској офанзиви.

⁵ Марић Миле, погинуо у току Четврте непријатељске офанзиве.

⁷ Народни херој Никола Мараковић-Нина, погинуо у току Пете непријатељске офанзиве као командант Седме НОУ бригаде.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 8 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У БО-
САНСКИ ПЕТРОВАЦ И РАСПОРЕДУ ОСТАЛИХ КРА-
ЈИШКИХ БРИГАДА¹**

ШТАВ X КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

8-11-1943 г.

4 часа.

Примљено телефоном у 7 ч.

БРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

Добили смо оба твоја² наређења. Личанима³ смо упу-
тили наређење. Јуче око 13 сати непријатељ је ушао у
Петровац⁴ са неколико тенкова, камиона и мотоцикла од
правца Врточа. У правцу Плавна чула се данас пешадиска
и артиљериска паљба. Штаб X Крајишке је наредио ноћас
напад батаљона који треба да крене и он већ врши поди-
лажење (Голубић).

Из Книна је овај Штаб добио податке да ће сутра Ита-
лијани и четници да крену у правцу Грахова⁵ и Врлике.
Четници су добили суху храну. Због овога тражени бата-
љон моћи ће да крене тек сутра поподне. Уколико мислите
да се обустави напад може да крене и раније.

Данас смо добили извештај од I Бос. Корпуса о распо-
реду њихових снага који се поклапа са твојим наређењем
прије одласка одавде. Њихова V Бригада кренула је прав-
цем Петровац—Дрвар.⁶ Још једну колону ће упутити чим
се извуче. Правац Рибник—Врбл>ани је затворен.⁷ Једна

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 4/2, к. 8.

• Вјероватно се односи на Велимира Терзића, замјеника начел-
ника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

² Односи се на Шесту личку НОУ дивизију.

⁴ У Босански Петровац ушле су јединице СС дивизије „Принц
Еуген“. Види док. бр. 193.

⁵ Босанско Грахово

⁶ Пета крајишка (Козарска) НОУ бригада, изузев њеног Трећег
батаљона, остала је у току мјесеца фебруара са Другом и Шестом
крајишком НОУ бригадом на Грмечу.

⁷ На поменутом правцу налазиле су се јединице Пете НОУ
дивизије.

Štab X Krajiške Brigade.
8-II-1943g.
4 časa.
Primaljeno telefonom u 7h.

Vrhovnom Štabu NOV I POJ

Dobili smo oba tvoja naredjenja. Ličanima smo uputili naredjenje. Juče oko 13 sati neprijatelj je ušao u Petrovac sa nekoliko tenkova, kamiona i motocikla od pravca ~~Stara~~ Vrtoča. U pravcu Plavna čula se danas pešadijska i artiljerijska paljba. Štab X Krajiške je naredio noćas napad bataljona koji treba da krene i on već vrši podilaženje /Golubić/.

Iz Knina je ovaj Štab dobio podatke da će sutra Italijani i četnici da krenu u pravcu Grahova i Vrljike. Četnici su dobili sušu hranu. Zbog ovoga traženi bataljon može da krene tek sutra popodne. Ukoliko mislite da se obustavi napad može da krene i ranije.

Danas smo dobili izveštaj od I Bos. Korpusa o rasporedu njihovih snaga koji se poklapa sa tvojim naredjenjem prije odlaska odavde. Njihova V Brigada da krenula je pravcem Petrovac-Drvar. Još jednu kolonu će uputiti čim se izvuče. Pravac Ribnik - Vrbjani je zatvoren. Jedna Krajiška Brigada ide preko Vrbasa. Krajiške jedinice zatvaraju pravac Suvača-Risovac sa severa. Na pitanje radnika dali da se obustavi rad na pruzi Jajce - Mlinište drug Bujura nije ništa odgovorio, ali smatram da bi taj rad trebalo obustaviti. Iako tako nema nekih naročitih promena.

Ovde je stiglo nešto bombi, teški bacač, što bi trebalo dati VII Diviziji, i 45 kg. eksplozive - akrazita. Njen pionirski vod je bez eksploziva i u vezi sa zadatkom koji ova jedinica ima smatram da bi joj trebalo dati. Veći dio pušćane municije iz komande mjesta Drvar dao sam X Kraj. Brigadi jer im je bila neophodno potrebna. Drug Poleksić kaže da je ona njima i bila namerna.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Ljubisa, s.r.

Крајишка Бригада ићи ће преко Врбаса.⁸ Крајишке јединице затварају правац Суваја—Рисовац са севера.⁹ На питање радника да ли да се обустави рад на прузи Јајце—Млиниште друг Ђура¹⁰ није ништа одговорио, али сматрам да би тај рад требало обуставити иако тамо нема неких нарочитих промена.

Овде је стигло нешто бомби, тешки бацач, што би требало дати VII Дивизији, и 45 кг експлозива-екразита. Њен пионирски вод је без експлозива и у вези са задатком који ова јединица има сматрам да би јој требало дати. Већи део пушчане муниције из команде мјеста Дрвар дао сам X Крај. Бригади јер им је била неопходно потребна. Друг Полексић¹¹ каже да је она њима и била намењена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Љубиша¹²

БР. 46

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТЕ КРАЈИШКЕ (КОЗАРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 8 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ШТАБОМ ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ И РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА¹

ШТАБ III БАТАЉОНА
V. К. К. Н. О. УД. БРИГАДЕ⁵
8 фебруара 1943 г.

ШТАБУ I БОС. Н. О. У. КОРПУСА

Положај

Примљена су обадва наређења тога Штаба и уједно извештавамо да ће се по истоме поступити.

Средином фебруара у Централну Босну угуђена је Прва крајишка НОУ бригада Пете НОУ дивизије.

⁵ Односи се на Другу крајишку НОУ бригаду.

¹⁰ Ђуро Кладарин

¹¹ Момчило Полексић

¹² Љубиша Урошевић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/7, к. 766.

⁵ Пета крајишка (Козарска) НОУ бригада

Извештавамо другарски Штаб Корпуса, да смо ухватили везу са Штабом IV дивизије и у препису вам достављамо наређење Штаба Дивизије о распореду снага овога батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Политкомесар
Јоцо³

Командант
Мећава⁴

ШТАБ IV ДИВИЗИЈЕ
8 фебруара 1943 г.

ШТАБУ III БАТАЉОНА V К. К. Н. О. У. БРИГАДЕ
Положај

Непријатељ надире цестом из Петровца према Кључу са 9 тенкова.⁵ Засада није осматрана пјешадија.

Ваша 2 и 3 чета добиле су задатак да затварају правце од цесте Петровац—Кључ на линији кота 1112 (Лерковац) и кота 1099 (костати Врх⁶). Ви би требали издати писмено наређење тим четама, а и вашој 1. чети, да запосједну коту 1043 (Кукерду) и повежу се лијево са јединицама VIII хрватске бригаде на Туриновачи.

С. Ф. — С. Н.!

Полкомесар
Кушић⁷ с. р.

Командант
Шоша⁸ с. р.

— Препис овјерава
Полкомесар
Јоцо

Командант
Мећава

• Јоцо Марјановић

⁴ Народни херој Петар Мећава, погинуо 1944 год. код Травника као замјеник команданта Четврте НОУ дивизије.

• Види док. бр. 42.

• Крстати Врх

⁷ Миличко Кушић

• Јосип Мажар-Шоша

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРОЗОРСКОГ БАТАЉОНА ОД 8
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ И РАСПОРЕДУ НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКЕ ПОСАДЕ У ПРОЗОРУ, ГРАЧАНИЦИ И
ЈАБЛАНИЦИ¹**

**ШТАБ ПРОЗОРСКОГ
БАТАЉОНА**

В. Ш. НОВ и ПОЈ

Према Вашем наређењу шаљемо Вам одмах обавештења о непријатељу, са којима располажемо. Стање непријатељског гарнизона у *Прозору* је: 700—800 италијанских војника, који се већим делом налазе у бетонским утврђењима. Располажу са око 20 вагона муниције, коју су такође сместили у бункере. Радио-станица им је смештена у једној кући усред града. Град је опасан бодљикавом жицом. Муслимански свет је уз народно-ослободилачку борбу, а хрватски на страни окупатора, али у мањој мери него пре.

Цеста Прозор—Рама крај села Горњи Луг чува се крај саме цесте са 60—70 Италијана са 2 мала топа и са аутоматским оружјем. Имају 5—6 бункера од земље. На Дошчици код Маричке 20 Италијана у једном бункеру, узиданом у кући.

У селу Горица одакле одлазе на чување Црне Ћуприје има око 150 Италијана у 4 бункера са 2 бацача.

У Грачаници 75 Италијана у 4 бункера и 2 тешка митраљеза. У Грачацу је око 70 Италијана у 4 бункера са 2 тешка митраљеза. У Рами око 50 Италијана са једним бацачем. У Јабланици око 250 Италијана са много минобацача и аутоматског оружја. Мост преко Неретве и Раме брани 50 Италијана. Народ као и онај у Прозору. Све ове податке ћемо одмах проверити и водити рачуна о новим евентуалним променама. Све промене ћемо Вам најхитније спремити. Обавепгења, која нам буду пристизала, слаћемо Вам одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Командант

Политком

8-11-43

¹ Оригинал, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/1, к. 11.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 9 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД РИСОВЦА—СУВАЈЕ—ПАУНОВЦА—ГРМЕЧА И О НОВОМ РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА'

ШТАБ I БОС. КОРПУСА

Радиограм
9-11-1943 г.
11 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

Услед уласка непријатеља у Петровац² V дивизија има следећи распоред: Једна бригада³ затвара све правце који воде од Бравског за Срнетицу и нападаће непријатеља бочно, ако се буде кретао правцем Петровац—Бравско. Једна бригада¹ затвара правце: Бравско—Кључ—Рибник. Једна бригада⁵ затвара правце од Бање Луке. — Четврта дивизија има за задатак да затвори све правце од Петровца ка Дрвару, Дринићу. Једна бригада је остала у Грмечу са одређеним задатком.⁶ — Банијски одред смо упутили на свој терен. — Једна наша бригада одлази у Централну Босну.⁷

За последња три дана наше снаге водиле су жестоке бојеве код Рисовца—Суваје—Пауновца и Грмеча.⁸ У тим борбама убијено је преко 600 непријатељских војника и официра, заробљено доста аутоматског оружја, бацача, муниције и осталог ратног материјала.

Морал код наших јединица је добар. Само се осећа премореност услед напорних и сталних борби и слабих станбених прилика и исхране.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/12, к. 14 А.

* Види док. бр. 193.

³ Четврта крајишка НОУ бригада. Види док. бр. 43.

¹ Прва крајишка НОУ бригада. Види док. бр. 43 и 55.

¹ Седма крајишка НОУ бригада. Види док. бр. 43.

" На Грмечу су остале јединице Друге, Пете и Шесте крајишке НОУ бригаде. Види док. бр. 51, 52 и 59.

⁷ Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду. Види док. бр. 77.

* Опширније о овим борбама види док. бр. 28, 42, 43, 52, 59 и 77.

Имамо везу са свим нашим јединицама. Наш Штаб се налази у Козлима. I и III над Дринићем.⁹ Везу са VII дивизијом имамо.

Коста¹⁰

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 9 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИКУПЉАЊУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ НА ЛИНИЈИ БРАВСКО, ВАГАНАЦ, ДРИНИЋИ, КОЛУНИЋ¹

I БОСАНСКИ КОРПУС

9-11-1943 г.
19,15 часова.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

Наша IV Дивизија прикупила се на линији Бравско—Ваганац—Дринићи—Колунић. Још све снаге нису стигле, пошто су целим путем имале жестоке борбе.² Са VII Дивизијом имамо везу. Љубиша³ јавља данас да на сектору Грахово⁴ непријатељ продире.⁵ Чим се снаге IV Дивизије прикупе⁶ моћи ће сменити VII Дивизију. На осталим секторима за сада значајнијих промена нема.

Евакуацију рањеника треба боље организовати.

Коста⁷

¹ Види док. бр. 42 и 43.

² Коста Нађ

³ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/12, к. 14 А.

⁴ Са штабом Четврте НОУ дивизије била је Осма крајишка бригада и Трећи баталјон Пете крајишке бригаде. Види док. бр. 42 и 43.

⁵ Љубиша Урошевић

⁶ Босанско Грахово

⁷ Односи се на јединице СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. бр. 199.

⁸ У ово вријеме Друга, Пета и Шеста крајишка бригада Четврте НОУ дивизије налазиле су се на Грмечу одвојене од штаба дивизије који је био у Дринићима. Види док. бр. 42 и 43.

⁹ Коста Нађ

**ИЗВЕШТАЈ СЕКРЕТАРА БИРОА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ
КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О СТАЊУ И РАДУ ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА
ДИВИЗИЈЕ¹**

**ИЗВЕШТАЈ
СЕКРЕТАРА БИРОА
I ПРОЛЕТ-ДИВИЗИЈЕ Н. О. В.
•ЈУГОСЛАВИЈЕ**

**ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ,
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Од времена формирања партиског руководства дивизије услови за одржавање састанака ретки су мада конкретни проблеми у оквиру делатности бироа постоје и намећу се.

Чврстина и партиски ниво бригада у дивизији неуравнотежени су, тј. разлика у нивоу партиских организација јесте један од проблема који се постављају пред нас. Партиски ниво I пролетерске бригаде знатно отскаче од нивоа II бригаде² а такође и III бригаде.³ С једне стране то је и разумљиво, а с друге стране, задаци који се данас постављају пред наше партиске организације неминовно нас натерују да рад у бригаама форсирамо и да исте што брже оспособимо, да би партиске организације постале стварни руководиоци својих бригада и могле одговорити постављеним задацима.

У вези са тим предузели смо извесне конкретне мере у горе наведеном правцу. Наиме, из III бригаде пребачени су 25 партијаца у I бригаду у циљу бољег уздизања и оспособљавања за руководиоце у својој бригади. У замену за те другове, I бригада је требала да да исти број партијаца II бригади у виду инструктора партиских јединица. Међутим, ово се доцније показало као нецелисходно и по линији најмањег отпора. Партиску организацију треба оспособити да сама подиже кадрове и руководиоце, учећи се на својим недостацима и исправљајући их.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ под рег. бр. 5631.

² Треће санџачке НОУ бригаде

³ Треће крајишке НОУ бригаде

Политичка свесг и партиски ниво у бригадама разликују се, што је разумљиво с обзиром на околности под којима су се партиске организације уздизале и јачале, на менталитет и социјалне саставе бригада.

I бригада, организационо прилично чврста, са знатно већим партиским искуством и бољим кадровима, има све услове да са својом партиском организацијом чврсто стоји на челу своје бригаде и буде стварни руководилац бригаде по свим линијама. Мада су из ове бригаде изведени многи руководиоци, није се много изгубило у квалитету а ауторитет партије остао је 41 даље на пуној висини. У свакодневном практичном раду уздижу се нови млади руководиоци, који са успехом стоје на челу својих јединица. Мада је прилично велики број способних руководилаца извучен из бригаде а доста велики број их је изгинуо у борбама, партиске организације правилном политиком кадрова успеле су не само да достигну максимални број који је бригада имала пре извлачења руководилаца, већ и да га превазиђу. Број партијаца у бригади је сада близу 500.

Партиски живот и рад у II бригади нормализује се и креће се ка бољем и чвршћем оспособљавању партиске организације. Партиски кадар је релативно млад, са довољно искуства сналажења у компликованијим ситуацијама. Исто тако теоретска изградња је релативно слаба, а систем прораде материјала и изучавања марксизма-лењинизма до скоро стереотипан и сувопаран. У том правцу организација је сада направила корак напред у циљу подизања и учвршћивања јединица. Доста кривице за слабљење ауторитета партије у бригади сноси партиски руководилац бригаде који је млад и прилично мек.⁴

Општа карактеристика која би се могла дати о III бригади јесте младост почев од руководиоца па до партиских ћелија, слаб теоретски ниво и немање довољног искуства, социјални састав. На другој страни елеменат веома здрав и одан. Основно мерило и квалификације за улазак у партију јесу поштење, оданост и храброст. Отуда [има] случајева да слабији борац тешко може бити члан партије, а они који се налазе у партији добри су борци — другом речју јунаци. По социјалном саставу елеменат претежно селачки, али имају пуно услова да се уздигну до завидне висине.

Број партијаца у Дивизији износи око 900.

* Народни херој Јездо Ловрић, погинуо 1943 год. послје Пете непријатељске офанзиве као секретар Обласног комитета КПЈ за Санџак.

У духу директивног чланка штампаног у „Борби” — „О теоретском подизању кадрова” а и у циљу бржег подизања кадрова, биро је израдио план организације партиског курса при Дивизији. Корисност овога је од велике важности, а и техничке могућности су биле остварљиве. Редослед тема и принцип предавања и изучавања у извесној мери допуњени узети су углавном из „Борбе”. За организовање и руководство курсом одређена је комисија од 3 члана, а за предаваче су узети сви зато способни другови у Дивизији почев од Штаба Дивизије. Нови задаци Дивизије су нас моментално омели у извођењу курса.

Премепгајем друга Јована Поповића на нову дужност Политодел I пролетерске бригаденије могао функционисати као целина плански и по свим секторима. У том погледу ми смо предложили понуду Политодела а као кандидата навели друга Драгољуба Миленковића, професора (са функцијом заменика командира у III батаљону I пролетерске) који испуњава све услове а има смисла за рад ра културно-просветном сектору.

У циљу уздизања СКОЈ-евских актива и организација предложили смо друга Батрића Јовановића (са функцијом политкома 3 чете I батаљона) јер досадањи рад одговорне Драгице Јовичић-„Белке” по тој линији није задовољио.

Јединство и солидарност бригада у Дивизији, њихова узајамна повезаност и садејство су на пуној висини. Међутим, појављују се извесни симптоми неправилних и некоректних односа између Штаба I пролетбригаде и Штаба Дивизије. Контуре тих односа назире се у неповерењу Штаба I бригаде према Штабу Дивизије — како је рекао друг Фића.⁵ Анализирајући чињенице које су поткрепљивале ту тврдњу друга Фиће, дошли смо до закључка да у суштини постоји и код једног и код другог Штаба убеђење о потцењивању итд. Ово питање ће рашчистити на састанку оба пгтаба, јер засада конкретних аргумената за то немамо.

Функција и задаци Политодела при бригадама уско су везани за рад партиских и политичких руководилица бригада. Међутим, према констатацији бироа у извештајима партиских руководилица II и III бригаде постоје ту и тамо извесна размимоилажења и неслагања између чланова Политодела и чланова штабова бригада. Посреди је с једне стране надменост извесних чланова штабова бригада и потцењивање улоге Политодела, а с друге стране, и извесним члановима Политодела нису јасни њихови задаци и став

према штабовима. Ово питање ће се решити заједничким састанцима.

Са извештајем сам мало закаснио. Не мислим да се правдам, јер сам га могао раније послати, мада су ме у томе омеле друге околности. Убудуће ћу слати редовније.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

9 фебруар 1943 г.

За партиски дивизиски биро
секретар
Душан Кораћ

БР. 51

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБИ ЈЕДИНИЦА ПЕТЕ И ОСМЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ПРОТИВ НИЈЕМАЦА КОД БРАВСКОГ ВАГАНЦА¹

ШТАБ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Бр. Служб.

Положај 9. II. 1943 г.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Данас последије подне снаге III батаљона V КНОУ бригаде и II батаљона VIII КНОУ бригаде, дочекале су непријатеља — Нијемце на цести Петровац—Кључ код Бравског Ваганца. Непријатељ је наступао у јачини око 700—800 војника. Наши су их пустили на 50 метара и отворили брзу палубу и након тога извршили јуриш. Борба је трајала око пола сата. У овој борби нађено је 60 мртвих Нијемаца. Рањених је било више, али тачан број није се могао установити. Било је нешто заробљених. ..

При овој борби заплијењено је следеће: 1 тешки њемачки бацач са муницијом, 1 тешки њемачки митраљез, 1 радио-станица, 1 герц апарат (сигнални), 2 сандука апотеке, 1 пушкомитраљез, 2 сандука граната за мали бацач, 20 њемачких пушака, 10.000 метака, 2 двогледа, резервних дијелова за пушкомитраљез, 22 товарна коња и другог

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1, к. 766 А.

ратног материјала. Овај материјал заплијенио је II батал>он VIII бригаде, дочим III батаљон V бригаде извјепгава да је заробљена огромна комора — ратна спрема, муниција и други ратни материјал, као и број оружја и бацача да им није познат, што ће накнадно извјестити.²

У овим борбама II батаљон VIII бригаде имао је 1 мр-твог и 4 рањена друга.

Нијемци који су данас надирали, тј. који су водили борбу сви су СС-трупe, „Принц Еуген“ дивизија.

Непријатељ је запосјео у току данашњег дана чуке са сјеверне стране цесте Петровац—Бравски Ваганац, а патролирао је тенковима на правцу Петровац—Буковача—Дринић, те се претпоставл>а његов покрет у току сутрашњег дана у правцу Дринића и Бравског Ваганца. Вечерас туче артиљеријом наше положаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Командант

Шоша³

П. С.⁴ Ако имате стручњака за радио-станицу — да нам је прегледа и да остане код нас ако буде исправна станица — пошаљите. ^

БР. 52

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВЗИЈЕ ОД 9 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА КОЛУНИЋ—ДРИНИЋ—БРАВСКИ ВАГАНАЦ—СРНЕТИЦА¹

Ш Т А Б

IV Н. О. УДАРНЕ ДИВЗИЈЕ

Пов. Оп. Бр. 14

Положај, 9 фебруара 1943 г.

**ШТАБОВИМА II, V, VI и VIII КНОУ БРИГАДЕ,
ЧЕТИ ПРАТЕЊИХ ОРУЂА, III БАТАЉОНУ V
КНОУ БРИГАДЕ И II ЧЕТИ I БАТАЉОНА II КНОУ
БРИГАДЕ**

Непријатељ- је успио да се опоји цестом Бос.[ански] Петровац—Кључ са тенковима, попгго је засједа на Пау-

² Види док. <бр. 199.

³ Јосип Мажар

⁴ Сљедећи текст је дописан руком.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиву Војноисториског института под рег. бр. 4/7, к. 766.

¹ Моторизовани дијелови СС дивизије „Принц Еуген“. Види док. бр. 42 и 43.

новцу повучена, то и колоне непријателске пјешадије крећу од Кључа према Петровцу и стигле су до Јасеновца. Исто тако стигли су дијелови непријателских снага из Скакавца до Марјановића Дола (8. II.).

V вези такве ситуације наређујем за 10 фебруар следећи распоред јединица ове дивизије:

II КНОУ бригада без II чете II батаљона и V КНОУ бригада без III батаљона и Пратеће чете I батаљона, настојаће да се пребаце на јужну страну цесте Петровац—Кључ и концентришу се на линији Колонић,³ Ведро Поље, Дринић, Бравски Ваганац, Срнетица. По пребацивању првих својих дијелова извјестите овај штаб.

VI КНОУ бригада дјеловаће партизански и даље на додијељеном јој сектору источног Грмеча, користећи одржање досадашњих положаја.

VIII КНОУ бригада затвараће правце од Бос. Петровца према Оштрељу са стране Ведрога Поља, према Сековцу (Буковачко Брдо кота 832), према Дринићу и Козилима (Ђуриновача кота 810⁴), лијево држи везу са јединицама VII хрватске дивизије а десно са III батаљоном V КНОУ бригаде.

III батаљон V КНОУ бригаде и II чета I батаљона II КНОУ бригаде затварају [правац] према Бравском Ваганцу од Бос. Петровца држећи коте Кукерду (1043), Крстати Врх (1099), Лерковац (1112). Лијево држи везу са VIII КНОУ бригадом, а десно са IV КНОУ бригадом. Омогућују пребацивање курира за Грмеч и назад. Чете II КНОУ бригаде биће до даљег наређења у саставу III батаљона V КНОУ бригаде. Командир поменуте чете био је са једним водом упућен за Срнетицу у састав чете.

Знаци распознавања од 11. II. до 20. II. т. г.

11. II.	Стаљин	—	Слобода
12.	Партија	—	Партизан
13.	Тито	—	Теслић
14.	Москва	—	Молотов
15.	Босна	—	Бранко
16.	Сава	—	Сарајево
17.	Козара	—	Курск
18.	Вардар	—•	Вараждин

¹ Колунић

² Погрешно написано к. 810 а треба к. 910

19. Ниш — Нишан
20. Коста — Крајина

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М. П.)

Политички комесар
Кушић⁵

Командант
Шоша'

П. С.⁷ Штаб дивизије налазиће се привремено у Дри-
нићу.

Нека свака јединица настоји да има за сваког борца
сухе хране за два дана. Овдје се имају користити напуштени
магацини.

Друже Коста,⁸

Упућује се другарица Авша и Бојић.

Послали смо поново курире за II и V [бригаду].

VIII хрв. може сутра да се рокира у лијево и на
Оштрел>ском путу држи везу са нашом VIII К. Н. О. У.

Уз поздрав

С. Ф. — С. Н.!

Ком. IV Див.

Шоша

БР. 53

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НИЈЕМАЦА У БОСАН-
СКОМ ПЕТРОВЦУ И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА
ДИВИЗИЈЕ¹**

VII ДИВИЗИЈА

9-11-1943 г.

телефоном 14 часова.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

XVI Бригада која је јуче извјестила да са Бихаћским
батал>оном држи положај Бршљанов Врх кота 1243 — к.

⁵ милшнко Кушић

* Јосип Мажар

¹ Сљедећи текст дописан руком.

* Коста Нађ

¹ Оригинал, писан на машини. латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 1/18, к. 14 А.

1232² — к. 1062 — к. 1604³ није до сада извјестила да је непријатељ ушао у Вакуф.⁴ Ове податке смо провјерили јутрос преко селџака. За тај правац рокирали смо 2 батаљона VII Бригаде са сектора Оштрељ. Јутрос у зору упутили смо један батаљон XVI Бригаде низ Унац за исти правац иако нисмо знали да непријатељ надире у том правцу.

Друг Шоша⁵ је тражио да извршимо рокирање нашег десног крила према Бравском Ваганцу,⁶ али то нисмо могли учинити. Тражићемо од друга Косте⁷ да упути једну до двије бригаде како сте му то ви већ наредили.

Сада смо такође примили извјештај са Грахова⁷ да се тамо чује борба са правца Рисовац—Сухо Поље.⁸ Наредили смо да тамо рокирају своје јаче снаге.

Евакуишемо болницу Бастаси. Предузећемо евакуацију заразне болнице. Данас је у Петровац⁹ стигло још 500 Нијемаца са 4 топа. У правцу Бравског кренуло је данас 5 тенкова са нешто пешадије. У правцу Оштрелџа пошао је само један тенк и вратио се.¹⁰ Потребно је да се што више кола и коња упути на Млиниште за евакуацију рањеника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Јакшић¹¹

Љубиша¹²

² Вјероватно (к. 1132)

³ К. 1004

⁴ Кулен Вакуф

⁵ Јосип Мажар-Шоша

⁶ Коста Нађ

⁷ Босанско Грахово

⁸ Борбе су вођене против јединица СС дивизије „Принц Еуген”. Види док. бр. 199.

⁹ Босански Петровац

¹⁰ Односи се на јединице СС дивизије „Принц Еуген”. Види док. бр. 199.

¹¹ Павле Јакишић

¹² Љубиша Урошевић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД СУХОГ И ЈЕЛИНОГ ПОЉА'**

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

1. Према последњем наређењу већ смо поступили у свему, сем за телефонски материјал, то је сада касно (односи се на [Бос.] Грахово—Струмицу).²

2. Са Сухог Поља наше јединице су одбачене, а на Јелином Пољу водиле су се до мрака жестоке борбе. Изгледа да је непријатељ већ у Угарцима. Вечерас су се јединице доста слабо држале.³

3. Вечерас су у [Бос.] Петровац⁴ стигле нове снаге пешадије са товарним колима и моторним возилима. Према Бравском је вечерас опет кренула једна колона према Бравском са камионима, мотоциклима и неколико тенкова.⁵

Љубиша⁶ и Јакшић'

9-11-1943 г.
телефоном у 20.50 часова.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/12, х. 14 А.

* Реченица у загради је из оригинала.

² Борбе су вођене против јединица СС дивизије „Принц Еуген”

³ Босански Петровац

⁴ Односи се на јединице СС дивизије „Принц Еуген”.

* Љубиша Урошевић

: Павле Јакшић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРА-
ЛИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О БОРБАМА
БАТАЉОНА У ВРЕМЕНУ ОД 18 ЈАНУАРА ДО 9 ФЕБРУ-
АРА 1943 ГОДИНЕ'

ШТАБ
II БАТ. I КНОУ БРИГАДЕ
Положај 10 II 1943 г.

Трајна вредноет

ИЗВЈЕШТАЈ
О ВОЂЕНИМ АКЦИЈАМА ОД ПОЧЕТКА ОФАНЗИВЕ
ДО ДАНАС

18 I. Тога дана се I и II чета пребацују преко цесте и заузимају положаје изнад ње. А навече се креће батаљон из села Вокића³ у Трамонињу.⁴

19 I. Батаљон се одмара, само је тедан вод на положају. Навече се батаљон креће према селу Камичак.

20 I. У само јутро стигао је у село Камичак. Одатле је послана једна чета на положај, а остале двије остале су у резерви. Непријатељ⁵ око 11 сати кренуо преко моста којег је направио у близини пријашњег моста. Кренуо је у јачини од 400—500 војника. Наше положаје држале су снаге VII бригаде. Уз дејство тешког оружја непријатељ је потиснуо снаге са положаја, па је кренуо према Врхпољу. Наша I и II чета биле су на десном крилу, а на лијевом крилу била је наша III чета. Прешло се у противнапад. Са снагама VII бригаде прешли смо у противнапад и непријатељ је почео да отступа, али успјех [ни]је до краја искориштен па се је непријатељ прибрао и угрозио је наше сна[ге] које су се повукле. Послије тога заузети су нови положаји. Тог дана имали [смо] 13 погинулих другова и 16 рањених другова. Непријател>ски губици били су 50—60 мртв. и рањ.[ених].

21 I. Батаљон је држао положаје од цесте до Сане на Врхпољу. Непријатељ је кренуо са јачим снагама и успио

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 3—2, к. 787 А.

² Накнадно дописано руком.

³ Вокићи (заселак код Крухара)

⁴ Вјероватно Трамощња

* Односи се на 731 и 749 пук 717 њемачке дивизије.

је користећи се маглом и привлачењем да потисне наше снаге које су се повукле на Горњи Камичак. Непријатељ је наставио да наступа у 3 колоне од којих је једна настојала да са лијеве стр.[ане] опколи наше снаге. Због тога су се наше снаге повукле на нове положаје у село Пећи. Наши су губици били 5 мртвих и 1 рањен. Непријатељ је имао 10—15 мртв. и рањ[ених].

22 I. Батаљон је држао положаје ка Пећима, непријатељ није тога дана даље кретао.

23 I. Батаљон је на истим положајима, а непријатељ покушава да заузме наше положаје, али је јуришем одбијен. Наши су губици 2 рањена. Непријатељ је имао 8 м[ртвих].

24 I. Раним јутром батаљон смјењује I батаљон, али за то вријеме непријатељ се већ био подвукао под наше положаје, у исто вријеме је тукао артиљеријом наше положаје. Непријатељ је успио да нас изненади и наше су се снаге повукле са тог положаја. Навече и у току ноћи наше су се снаге смјестиле у Рамићима. Тог дана смо имали 13 рањених и 2 мртва друга. Непријатељски губици су незнатни.

25 I. Батаљон држи положаје изнад села Рамића. Непријатељ тога дана није кретао према нашим положајима. Он се обноћио* у селу Красуљама гдје је требало извршити на њега напад, али ради слабе активности наших снага напад није у потпуности изведен.

26 I. Батаљон држи положаје изнад Рамића. Непријатељ се привлачи, а наше их снаге припуштају у непосредну близину и отварају ватру. Али се једна чета I батаљона повукла са положаја без борбе и непријатељ је изишао на њен положај. Тим су биле угрожене наше снаге и оне су се повукле. Тог дана су наши губици били 6 рањених другова, а непријатељски 10—12 мртвих и рањених.

27 I. Батаљон држи положаје на Пауновцу, али непријатељ не креће према нашим снагама него према Кључу. Навече су чете добиле задатак да нападну непријатеља. Привлачење је успјело и непријатељ је био изненађен, али то није до краја искориштено и чете су се повукле не извршивши задатак до краја. Наши су губици били 2 рањена. Непријатељски губици су били 5—6 мртв. и рањ.

* Заноћио

28 I. Батаљон држи положаје на Пауновцу. Непријатељ овога дана није био активан.

29 I. Батаљон је и даље на положају, нити непријатељ креће нашим положајима.

30 I. Батаљон држи исти положај. Није било ништа ново.

31 I. Непријатељ је кренуо тога дана, али су га снаге I батаљона дочекале, док су наше биле до почетка борбе у резерви, за Цигељем. Потом су наше чете заузеле положаје изнад Лугареве куће⁷ и Пауновца. А једна чета држала је положај изнад цесте Саница—Кључ. Пратећи вод је био у резерви. Није било борбе. Од артиљериске ватре имали смо два рањена. Те вечери су нападани Рамићи и тада наш батаљон добија задатак да нападне и ликвидира десни дио села Рамића и то са наше двије чете и једном четом Првог батаљона. Задатак није извршен из разлога тога што је био неактиван командни кадар. У акцији је рањено 5 другова. Непријатељски губици су износили те зечери око 40—50 мртвих и рањених.

1 II. Батаљон држи положај на Пауновцу и тога дана непријатељ није кретао нити је било борбе.⁸

2 II. Батаљон је био у резерви за Цигељем. Навече батаљон креће на акцију на село Рамиће. Исте вечери било је гадно вријеме, падала је јака киша и било је посве мрачно, тако да се успут губила веза и борци су били потпуно мокри и озебли. Тако су били неспособни за борбу. Те вечери акција није успјела из разлога горе наведених. Исте вечери имали смо 4 рањена друга од којих су два теже. Непријатељ није имао губитака, из разлога тога што нас је [на] вријеме примијетио тако да му се није могло привући.

3 II. Батаљон држи положаје изнад Пауновца. Тог дана непријатељ није кретао нити је било борбе.

4 II. Батаљон је био у резерви за Цигељем и тога дана непријатељ није кретао, нити је било борбе.

5 II. Батаљон се је требао да одмара, али пошто непријатељ напада наше положаје, батаљон је одмах кренуо на положај и то једна чета заузела је положај изнад цесте Саница—Кључ. Наша II чета била је кренула да заузме положај десно од нашег I батаљона. Пошто је већ раније

⁷ На карти 1:100.00 није нађено.

* О борбама око Рамића и Пауновца види док. бр. 6 и 18.

стигао батаљон IV бригаде који [је] смјењивао наш I батаљон, наша чета није била потребна да заузима положај, нити је заузела. Истог дана имали смо 2 друга рањена од артиљерије.

6 II. Батаљон навече креће на задатак да нападне непријатеља који држи стражу у Врхпољу и да поруши мост. Остале снаге нашег батаљона имале задатак да претресу села Врхпоље и Камичак и уколико буде непријатеља, да га ликвидирају и село запале. Наша I чета која је нападала мост привукла се на сасвим блиско отстојање, побацала бомбе у непријатељске ровове и из тих ровова избацила непријатеља у друге ровове, који су били испред самог моста. Непријатељ је давао јак отпор с оне стране ријеке, тако да су наше могли одлично тући. Услед тога наши нису успјели да поруше мост. Наши губици 6 рањених и 1 мртав. Непријатељски губици су били 4—5 мртвих и рањених. Остале снаге које су претресале села Врхпоље и Камичак, непријатељ тамо није био.⁹ . . .

7 II. Батаљон се ујутро повукао у село Биљане на одмор. Утом је наишао [непријатељ] цестом Кључ—Саница. Ми смо одмах са двије чете заузели положај у селу Биљанима, а једна чета са рањеницима пребацила се са рањеним друговима с друге стране цесте и пребацила рањенике и да би лакше тукла непријатеља. Непријатељ је био кренуо према нама, али се брзо зауставио и повратио се и кренуо на другу страну на Гологлаву. Непријатељ је наше положаје тукао артиљеријом и једно кратко вријеме наша III чета водила је борбу са непријатељем који је отступио. Наши губици 2 мртва и 1 рањен друг. Непријатељски губици су непознати. Навече се батаљон пребацио у село Горњи Будељ.

8 II. Батаљон ујутро заузео положаје изнад пруге. Непријатељ је кренуо према I батаљону и ми смо били пошли са лијевим крилом да ударимо непријатеља са бока, али нешто је застао I батаљон, застали су и наши и заузели положај. Предвече батаљон креће за Бравско, гдје се требао да пребаци за Црквено. Али је непријатељ већ раније стигао у Бравско и тамо се није могло пребацити. Каеније смо кренули изнад Бравског гдје смо нашли згодно мјесто и пребацили се преко цесте. Те ноћи смо лутали, пошто нисмо имали водича, тако да смо у 2 сата дошли у село Бунаре, гдје смо преноћили.

* Види док. бр. 193 и 196.

9 II. Батаљон је ујутро кренуо из села Бунара за Црквено, гдје је стигао навече.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Политкомесар
Јусуф¹⁰

Командант
Цвијо¹¹

Напомена: Један вод наше III чете при пребацивању преко цесте на Бравско, остао је за везу у Завалу, I чети III баталљона, која се налазила на Корјенову. Исти вод није још стигао.

Политкомесар
Јусуф

Командант
Цвијо

БР. 56

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 10 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБИ ЈЕДИНИЦА ПЕТЕ И ОСМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ НА ЦЕСТИ БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ—КЉУЧ И О ПОКУШАЈИМА НЕПРИЈАТЕЉА ДА ПРОДРЕ У ОШТРЕЉ¹

ШТАБ I БОСАНСКОГ КОРПУСА
10-11-1943 г.
телефоном у 8,30 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

Пошто су наше снаге у смењивању VII дивизије и држе правац према Оштрељу, где непријатељ покушава на сваки начин да продре са више правца то не можемо да пошаљемо ни једну бригаду на сектор Грахово, јер би правац Петровац—Дрвар био откривен.

Напомињемо да II бригада² још није стигла а чим она стигне послаћемо неке делове на Грахово. За извесно време требала би VII дивизија да пошаље два батаљона за поја-

¹⁰ Јусуф Имамовић, погинуо несретним случајем 1947 године.

¹¹ Цвијо Мазалица

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војнаисториског института под рег. бр. 11/12, к. 14 А.

* Друга крајишка НОУ бригада

чање X крајишкој бригади. О томе смо се договорили са Штабом VII дивизије.

Наша два баталона³ дочекала су јуче непријатеља на цести Петровац—Кључ. Јачина непријатеља — 800 Немаца СС трупа. Наши су их пустили на 50 метара и отворили брзу паљбу. Борба је трајала пола часа. На бојишту је остало 60 мртвих Немаца и више рањених, док је 20 заробљено. Заплењено је: један тешки бацач са минама, више тешких и лаких митраљеза, једна радио-станица, 30 пушака и цела комора натоварена муницијом и другим материјалом.⁴

Коста

БР. 57

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 10 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ДРУГЕ И ПЕТЕ КРАЈИШКЕ
БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈИ БРАВСКО—ДРИНИЋ¹**

**Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА**

Бр.
10-11-1943 г.
— Положај —

ШТАБУ IV НОУ ДИВИЗИЈЕ

Примили смо ваш допис од данас.²

Потребно је предузети све да се снаге II и V бригаде прикупе.³ За ово користити сигурне курире које је најбоље упутити преко Штаба V НОУ дивизије у Црквеном, који има уредне везе са VI бригадом. Ово би требало одмах учинити.

³ Борбу је водио Трећи батаљон Пете крајишке (Козарске) НОУ бригаде и један батаљон Осме крајишке НОУ бригаде. Види док. бр. 42 и 199.

⁴ Види док. бр. 42.

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/1, к. 407.

⁵ Види док. бр. 59.

³ Друга и Пета крајишка НОУ бригада услијед спајања непријатељских колона СС дивизије „Принц Еутен“ и 717 дивизије на цести Бос. Петровац—Кључ нашле су се у окружењу на Грмечу и прекинуле везу са Штабом дивизије. Види док. бр. 59.

Стручњак за преглед радио-станице доћи ће сутра да обави тај посао.

Шаље вам се 100 кг соли из магацина који се налази код овога штаба. Упутите одмах потребан број коња ради изузимања соли из истог магацина колико је потребно за вашу дивизију, пошто се овде налази већа количина соли.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Командант

БР. 58

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 10 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА
ХВАТАЊЕ УСТАШКИХ ИЗВИЂАЧКИХ ПАТРОЛА ИЗ
БУГОЈНА¹**

Б. 100²

10-И = 17.30

101. Б.³

Ухваћен је радиограм којим усташе из Бугојна траже помоћ и уједно извештавају да су данас предузели извиђања поред Врбаса у правцу ваших јединица.

Према наређењу В. Ш. хитно предузмите мере да се похватају ова извидничка усташка одел>ења.

Постоји могућност да ће они та извиђања и ноћу предузимати, па и следећих дана наставити. Они су и раније овакве акције изненада и спретно вршили.

С. Ф. — С. Н.!

(М. П.)

За штаб

Васа⁴

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1, к. 705.

² Штаб Прве пролетерске дивизије

* Прва пролетерска бригада

⁴ Васо Јовановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О БОРБАМА НА СЕКТОРУ БРАВСКО И ГУБЉЕЊУ ВЕЗЕ СА ДРУГОМ, ПЕТОМ И ШЕСТОМ КРАЈИШКОМ НОУ БРИГАДОМ¹

Ш Т А Б
IV Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
10 фебруара 1943 г.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА

Положај

Из јучерашњег преггиса оп. пов. бр. 14/43 заповијести овог Штаба види се распоред наших снага, које су се овдје прикупиле.²

Те снаге су VIII КНОУ бригада, без једне чете, III батаљон V КНОУ бригаде са пратећом четом I батаљона исте Бригаде, и Друга чета I батаљона II КНОУ бригаде. Уз поменуте предње јединице прикупљају се појединци-борци и мање групице, које се било враћају из болница било из пратње рањеника, било да су у борбама одвојене и изгубљене из својих јединица. Са главнином II, V и VI КНОУ бригаде нема се везе,³ иако вјерујемо да су се бар једни курири пробили до њих и упознали их са правцем одласка Штаба дивизије, као и потребом пребацивања на овај сектор.⁴ [Са II и V веза не постоји од дана напада на Центр. вој. болницу и борбе код магацина⁵ бр. 3. Јуче поново послани курири нису се у току ноћи пребацили, иако су 2 пута покушавали да то учине. Ми смо им ставили у задатак да пронађу слабу тачку на њиховој линији Смолжана—Бравско и да се свакако пребаце до VI бригаде, а одатле да ухвате везу са II и V бригадом, као и да користе за хватање везе јединице V дивизије.

Данас опет се је отворила борба на сектору Бравског Ваганца, али до овог часа немамо још никаквих извјештаја.®

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/1, к. 766 А.

² Види док. бр. 52.

³ У ово вријеме ове снаге су биле на Грмечу.

⁴ Бравски Ваганац

⁵ Магазин је био у Грмечу.

⁶ Види док. бр. 201.

Јучер нападнута колона кретала се је из Б. Петровца, док је друга колона стигла у Смољану, вјероватно из Скакаваца и Марјановића Дола. По свој прилици да се је у току јучерашњег дана ова колона спојила са трећом колоном која је надирала од Бравског и Јасеновца.

Из заробљених личних докумената убијених њем. војника, у јучерашњој борби⁷ на Бравском Ваганцу, види се да су војници припадали СС формацијама тјелесне заштите А. Хитлера, међу којима се много налази Њемаца-Банана.⁸

Пошто Штаб V бригаде има радио-пријемник било би згодно упутити на валу 25 м у времену емисије Слободне Југославије и Лондона на 31,32 м позив Ранку⁹ и Ђурину¹⁰-радиофонски. У том циљу подузмите ви нешто, и зато нам хитно псшаљите једног стручњака, да би и ми могли користити нашу станицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Кушић¹¹

Командант
Шоша¹²

П. С.¹⁸ Молидоо вас ако имате да нам пошаљете тинте за налив-пера и бочицу, коверата, хем. индига, као и магационера који зна распоред магацина и који зна гдје се овдје негдје налази магацин са 600 кгр. соли (овдје у Дринићу). Уколико имате нешто соли, пошаљите нам по нашем куриру, пошто је ове јединице немају ни мало.¹⁴

⁷ Види док. бр. 51 и 199.

* Односи се на СС дивизију „Принц Еуген“. Већина људства била је регрутована од њемачке мањине из Баната, док је командни кадар био из Њемачке.

* Народни херој Ранко Шипка, командант Пете крајишке бригаде, погинуо несретним случајем концем 1944 год. на путу између Витеза и Травника.

¹⁰ Зурић Предојевић, командант Друте крајишке НОУ бригаде

¹¹ Милинко Кушић

" Јосип Мажар

" Сљедећи текст дописан је машином.

" Види док. бр. 57.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О БОРБИ КОД СТРИЦЕ И СТОЖИШТА И О
УПУЋИВАЊУ ДВА БАТАЉОНА У ПРАВЦУ КНЕЖЕ-
ВИЋА¹**

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ

11-11-1943 г.

телефоном у 1,07 часова.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1. Тек сада смо добили ваше наређење од јуче. Линија није била исправна целог дана.

2. Већ смо јуче упутили наређење за покрет једног батаљона који је на путу према Кнежевићу, за њим ћемо упутити и други који ћемо у том циљу повући са досадашњег задатка. Ово се није могло до сада учинити јер су јединице биле заузете са рашчишћавањем ситуације на нашем левом крилу где се непријатељ сада повукао.

3. Једна бригада креће јутрос из Мокроноге за Роре и даље.

4. Бихаћки батаљон повешћемо са собом јер се раније није могао упутити.

5. Јуче од 12—18 часова водила се борба на правцу Стрица—Стожипге и наши су одбачени до села Пећи.² Наредили смо рокирање извесних снага и противнапад на цијелом сектору с тим да се ангажује и један батаљон Личког Одрода. Немамо извештаја о резултату. Према извештају неких обавештајаца Италијани спремају офанзиву великих размера у овоме правцу. Ово су последњи подаци и нису довољно проверени.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/18, к. 14 А.

² Борбу су вјероватно водиле јединице Десете крајишке НОУ бригаде.

6. Имамо везу са VI и VIII Хрватском Дивизијом. Друг Манола³ нас ништа не обавештава, кад ће сменити нашу VI Бригаду.

7. Спалили су Триванов До и изгледа кренули су према Грахову, Дрвару и Тишковцу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Јакшић'

Љубиша⁵

БР. 61

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД ТИШКОВЦА¹

VII ДИВИЗИЈА

11/II

У 11,30 ч

Наш противнапад код Тишковца није успео. Немамо тачних података да ли је непр. тамо остао.

Наредио сам хитно повезивање снага и поновни противнапад. Тамо је пошао Бихаћки батаљон са 550 љ[уди] и 270 пушака.

Вечерас ћемо упутити још 1 бат. тако да Бих. бат. може да крене ако је то хитно. Вечерас ће кренути рањеници од Оташевца. Тако да ће се евакуис. [ати] Јасиковац. Јутрос су пресечене обе жице близу Оштрел»а. Предузете су мере за успостављање линије, а то смо наредили и 5 дивиз. да и она учини.

Јакшић²

¹ Срећко Манола, командант Шесте НОУ дивизије

⁴ Павле Јакшић

" Љубиша Урошевић

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. &р. 4/18, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

³ Павле Јакшић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРА-
ЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О БОРБАМА
У ВРЕМЕНУ ОД 21 ЈАНУАРА ДО 10 ФЕБРУАРА
1943 ГОДИНЕ¹**

Трајна вредност-

**ШТАБ I БАТАЉОНА
I КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
11.11.1943 год.**

Другарском

ШТАБУ I КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Доставља вам се извјештај о акцији од почетка офанзиве.

21.1.1943 год. На положају са баталоном у селу Козицама према Санском Мосту, непријатељ овога дана није напао на наше положаје.

22.1.1943 год. На положају у селу Камичку према Врпољу, непријатељ није напао на наше снаге.

23.1.1943 год. На положају са баталионом изнад села Камичка и непријатељ је напао на наше положаје са којим је вођена борба цијели дан. Непријатељу су нанесене следеће жртве: 70 мртвих и рањених војника, док су наши губици 30 рањених и мртвих.

24.1.1943 год. На положају са баталионом изнад села Камичка и наше снаге смијенио је наш Други батаљон у 7 сати ујутро. Наш батаљон је кренуо према Доњој Саници гдје је одмарао цијели дан у шуми.

25.1.1943 год. Батаљон на одмору у селу Рамићима до 12 сати пре подне. Послије је батаљон изашао на положај изнад села Рамића и био до ноћи навече покрет на акцију, тј. на непријатеља који се је налазио на цести Сански Мост—Кључ, акција није успјела пошто је непријатељ био јачи са снагама.

26.1.1943 год. На положају са баталионом изнад села Рамића. Када је непријатељ изашао на положаје нашег II батаљона, наше снаге добиле су задатак да иду непријатељу за леђа и да праве јуриш на непријатеља, исти је дочекао

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5—2, к. 787 А.

* Накнадно дописано руком.

наше снаге које су биле изненађене и осуо ватру на њих и наши губици били су приликом повлачења 1 лакше рањен. Батаљон је кренуо истога дана према селу Присјеки гдје је и ноћио цијели батаљон.

27. Одмор са батаљоном у шуми Пауновцу.

28. Одмор са батаљоном у шуми Пауновцу.

29.1.1943 год. 1 и 3 чета на одмору у шуми Цигељ, 2 чета на положају према Кључу и непријатељ није нападао на положаје.

30.1.1943 год. 2 и 3 чета на одмору у шуми Цигељ, 1 на положају изнад Кључа и непријатељ није напао на положаје.

31.1.1943 год. На положају са батаљоном у селу Копривници³ и непријатељ⁴ је напао на наше положаје са 6 тенкова и већим бројем пјешадије. Борба је трајала од 9 сати ујутро до 4 сата послје подне и непријатељу су нанесени следећи губици: 10 мртвих и 15 рањених, док су наши губици 4 мртва од којих је 1 десетар и 5 лакше рањених. Навече батаљон је кренуо на акцију [у] село Рамићи, акција није успјела у потпуности пошто је непријатељ био надмоћни[ји] у људству и материјалу, али је био врло изненађен и затечен спавајући тако да су му нанесени велики губици. Потучено је око 50 мртвих Њемаца и 60 рањених, такођер је поубијан већи број коња од којих је један коњ и заробљен, 1 пушко-митраљез, 10 карабина и друге војне спреме, 120 бомби и неколико пушчаних метака. Наши губици су следећи: 3 мртва и 3 рањена.⁵

1.11. Батаљон на одмору у шуми Цигељ.

2.11. Батаљон на положају испод Пауновца, непријатељ није нападао. Ноћу вршена је акција на село Рамиће, али акција није успјела ради надмоћности непријатеља а исти је био припреман за дочек. Ради временских прилика, пошто је била киша и велики снијег те се задоцнило на одређено вријеме на акцију. Губици непријатеља су познати, наши губици су 1 мртав и 20 лакше рањених.

3.11.1943 год. Батаљон на одмору у шуми Цигељу.

4.11.1943 год. Батаљон на положају испод Пауновца и непријатељ није нападао.

5.11.1943 год. Батаљон на истим положајима, ујутро око 7 сати непријатељ је напао наше положаје у јачини 2 сатније и 5 тенкова али је одбијен уз велике губитке по непри-

⁴ Вјероватно Кољеница.

* Борба је вођена са јединицама 749 њемачког пука и дијеловима 202 оклопног батаљона. Види док. бр. 181.

⁵ Види док. бр. 6, 18 и 55.

јатеља који је имао око 30 мртвих и 40 рањених. Наши губици су 3 мртва и 3 рањена. Заробљено је једно њемачко одијело, 1 чизма и 1500 динара од њемачког војника.⁶

6.11.1943 год. Баталон на одмору у селу Бшванима и припреман за акцију на село Врпоље и Камичак, на акцију се није ишло пошто је непријатељ исте положаје био напустио.

7.11.1943 год. Баталон на положају у шуми Цигељ и непријатељ је напао на наше положаје са јачим снагама и авијацијом, али је био одбијен, имао је губитака али су непознати, наши без губитака.

8.11.1943 год. Баталон на положају изнад Цигеља и непријатељ је напао на наше положаје, и исти је одбијен уз велике губитке по непријатеља. Наши губици били су 1 мртав, 5 рањених од којих је 1 теже. Наше снаге морале су се повући са положаја пошто је непријатељ дошао из Петровца према Бравском са тенковима. Непријатељски губици су 30 мртвих и 35 рањених.

9.11.1943 год. Баталон на одмору у селу Доњем Црквеном.

10.11.1943 год. Баталон на положају према Бравском, тј. Војића Колиба⁷ и непријатељ није нападао на наше положаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА ЈАРОДУ !

Полкомесар
П. Ђурић⁸

Командант
Борко⁹

⁶ Борбе су вођене са јединицама 749 пука 717 њемачке дивизије. Види док. бр. 189.

⁷ Вјероватно Војички станови. •

*• Перо Ђурић

' Борко Арсенић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О БОРБАМА БАТАЉОНА ОД 18 ЈАНУАРА ДО 10 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

Трајна вредност~

ШТАБ III БАТАЉОНА
I КРАЈ. Н. О. УДАР. БРИГ.
Дне 11-11-1943 год.

ШТАБУ I КРАЈИШКЕ Н. О. У. БРИГАДЕ

Шаљемо вам извјештај од почетка непријатељске офанзиве па до данас. 1|8-1-] 1943 год. Батаљон у покрету од Ракелића до Крухара, борба није вођена.

19-1-43 год. батаљон у покрету од Крухара до Тромошине.³ II чета овог батаљона била је у засједи изнад Кијева, која је имала у задатку да дочека непријатеља. При јачем притиску непријатеља иста се је повукла у састав свог батаљона у село Тромошину.

20-1-43 год. Батаљон на положају у Тромошини више Томине. III чета дочекала је непријатеља који је из Томине према Тромошини напредовао, са снагама Четвртог батаљона Седме бригаде⁴ отворили су ватру, истога одбили назад. Наши без губитака. Непријатељски губипи непознати. Исте вечери батаљон у покрету до Врпола. 21-1-43 год. Батаљон на положају Красуље, Смајићи, Садиковићи. Борба није вођена. 22-1-43 год. I чета у саставу I батаљона код Камичка. II чета са два вода у Хрустову, један вод у Пиштеница. III чета и Пратећи вод у Садиковићима, борба није вођена. 23-1-43 год. Батаљон на положају. I чета у саставу I батаљона код Камичка. II чета у Хрустову. III чета и Пратећи вод у Пиштеницама, Трећа чета водила је борбу са непријатељем, у борби непријатељ је имао 4 мртва, наши без губитака.

24.1.1943. Батаљон у покрету, од Пиштеница до села Еминоваца у састав Шесте бригаде⁵ у селу Еминовцима.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4—2, к. 787 А.

³ Дописано накнадно руком.

³ Тромошња

* Седма крајишка НОУ бригада

³ Шеста крајишка НОУ бригада Четврте НОУ дивизије

25.1.1943. Батаљон на одмору у Еминовцима, Друга чета на положају код Киска. Команде чета као и Штаб батаљона на извиђању Киска, дочим непријатељ изишао на брдо Наглиш,[®] те исте вечери вршена је акција на исто брдо, акција успјела у потпуности. Распоред овога батаљона био је сљедећи: на лијеву страну брда Наглиша нападала је наша Прва чета, десно од ње Друга чета, са десног бока на исто брдо нападала је наша Трећа чета. Лијево и десно нашег батаљона везане су снаге Првог батаљона Шесте бригаде. У овој акцији заробљена су четири брдска топа калибар 75, пет тешких митраљеза, пет пушко-митраљеза, један бацач мина 81 [мм], три мала бацача ручна, заробљено 12 непријатељских војника и око 60 коња. Ратни плијен нијесмо пребројали, јер смо морали на брзину евакуисати и исти је отишао за Штаб корпуса. У овој борби наши губици 4 мртва и 11 рањених. Непријатељски губици јесу пред самим тереном нашег батаљона преко 150 мртвих, које је тачно потврђено.

26.1.1943. Батаљон на положајима Бошњаци, до цесте Друга чета која је исто водила борбу, рањена су два војника наша. Трећа чета и Прва и Пратећи вод држали су положај преко Бошњака гдје је из Треће чете рањено пет војника од непријатељске топовске паљбе. У овој борби непријатељски губици нису нам познати.

27.1.1943. Батаљон на положају Бошњаци, преко дана непријатељ је кренуо прије зоре из Киска за Мајкића Јапру, издато наређење цијелом батаљону да крене у стријељачком строју за непријатељем. Непријатељ је брзо наступао и тако брзо јурио да га нијесмо могли у никаквом случају стигнути, и тако успио побјећи у Бенаковап.

28.1.1943. Батаљон на положајима, Прва чета на Декича брду⁷ Друга чета Скуцани Вакуф, Трећа чета Предојевића Главица. Наша Прва и Друга чета дочекале су четири Њемца који су ишли из Киска према Мајкића Јапри. Два су убиле а два њемачка војника су заробиле. Заробиле два коња и четири јахаћа седла. Један наш војник рањен. Непријатељ је опет покушао са моторима и неким мањим дијеловима да истим путем прође. Прва чета дочекала је и разбила исту колону која је покушала да пролази. Истог дана наша Трећа чета водила је борбу код Мајкића Јапре. гдје су исто рањена наша три војника.

* На карти 1:100.000 није нађено.

* Вјероватно брдо код Декића села.

29.1.1943. Батаљон на положају, Прва и Друга чета као и Пратећи вод на положају Ровине—Декића Брдо а Трећа чета код Мајкића Јапре, непријатељ је нападао од Каменграда према Скуцаном Вакуфу. Друга чета је дочекала непријатеља код воде Блије на Скуцаном Вакуфу, непријатељски губици три мртва и пет рањених, наши губици један лакше рањен. Заробљено није ништа.⁸

30.1.1943. Батаљон на положајима. Прва чета на Ровинама, Друга чета Предојевића Главница, Трећа чета према Бенаковцу на Дренову брду.⁹ Истог дана рањен је командир Треће чете и два војника, истог дана вођена је борба са непријатељем са цијелим батаљоном, непријатељски губици износе 8 мртвих и још неколико рањених. Исте вечери били смо у нападу на непријатеља који се је налазио у Бенаковцу, акција није успјела ради закашњења и слабе везе.¹⁰

31.1.1943. Батаљон на одмору у Мајкићима и Лукићима увече на акцију у Бенаковцу, пред акцију одржан је саста-нак са командама чета ради извршења задатка. Батаљон је имао задатак да нападне непријатеља на Биљевића Главницу и Голу Главницу. При самом нападу дошао је један батаљон Друге крајишке бригаде и заузео наше положаје и вршио напад. Наш батаљон је био у резерви те по потреби давали смо њима појачање. Акција није успјела ради слабог на-пада и неагилности оних јединица које су нападале.

1. II. 1943. Батаљон на положају Мајкић Јапра, непри-јатељ је ишао од Каменграда преко Раденовог Пол>а са ко-мором и једном сатнијом војника. Снаге овог батаљона напале су непријатељску комору која је ишла за опкољене снаге према Бенаковцу. Заробљена су четири коња натоварена са хљебом, једна кола са волсвима, двије хиљаде и петсто метака, сва архива и разна писма која су упућена у штаб корпуса. Наши губици три лакше рањена. Неприја-тељски губици пет мртвих и три рањена.¹¹

2. II. 1943. Батаљон на истим положајима, непријатељ је кренуо од притиска Друге крајишке бригаде од Бена-ковца према Мајкића Јапри. Снаге овог батаљона дочекале су непријатеља и нанијеле му велике губитке, да је непри-јатељ имао преко 150 мртвих и рањених. Наши губици Прве чете 5 рањених и 1 мртав, Треће чете три рањена и

⁸ Види док. бр. 9.

⁹ Дренова Главница (к. 571)

¹⁰ Опширније види док. бр. 9, 16, 25 и 26.

¹¹ Напад је вршен на камион 717 њемачке дивизије. Види док. бр 181.

три мртва, заробљено није ништа ради тога што је непријатељ направио противнапад.

3. II. 1943. Батаљон у покрету од Мајкића Јапре до Јелашиноваца гдје је преноћио.

4. II. 1943. Батаљон у покрету од Јелашиноваца до Санице.

5. II. 1943. Батаљон на одмору у Саници. Истог дана реорганизован је цијели командни кадар у батаљону и одржана конференција цијелог батаљона од штаба бригаде.

6. II. 1943. Батаљон у покрету од Санице до Билана. Прва чета остала у саставу Другог батаљона ради извршења задатака. Друга и Трећа чета као и Пратећи вод у Горњи Будељ.

7. II. 1943. Батаљон у покрету, тј. Друга и Трећа чета и Пратећи вод од Горњег Будеља до Јањила. Прва чета остала је у саставу Другог батаљона.

8. II. 1943. Батаљон на полсјају у Јањилима. Борба није вођена.

9. II. 1943. Батаљон у покрету од Јањила до Црквенога.

10. II. 1943. Батаљон на одмору у Црквеноме.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Пол. комесар
Ђукић¹²

Командант
Мирко¹¹

¹² Драго Ђукић

¹¹ Мирко Зеџ погинуо 1943 год. код Тузле као командант бригаде.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 12 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА КОРПУСА¹

ШТАБ I КОРПУСА

12/11-43 г.

10,30 ч.

ВРХ. ШТАБУ

Ситуација и распоред наших јединица је следећа:

- 1.) VI грм. бригада² налази се у Грмечу и дејствује на комуникац. Сан. Мост—Крупа³
- 2.) VIII кр. бриг. држи положај: Колунић—Буковача—Дринић.
- 3.) V козарска⁴ држи положаје: Бравски Ваганац—Подсрнетица—Краљевац—Срнетица.
- 4.) II кр. бр. је на путу од Палакке за Дрвар и добиће задатак да појача X бригаду.⁵
- 5.) I кр. бр. отишла је у Ц. Босну.⁶
- 6.) IV бр.⁷ затвара ггравац: Срнет. [ица]—Рибник—Врбл>ани.
- 7.) VII бр. затвара правце: Б. Л.⁸—Мркоњић, Јајце — Мркоњић, Мркоњић—Млиниште.
- 8.) IX бр. блокира Јајце и Купрес.
- 9.) X кр. бр. према Грахову⁹.
- 10.) Чим стигне II бр. ослобађа се цела VII дивизија.
- 11.) Последњих два дана непр. није био јако активан. Ограничио своје дејство за осигурање цесте Петр. [овац]—Кључ.
- 12.) Из Јајца је покушао да продре у Мркоњ.¹⁰ али је одбијен.

Коста¹¹

¹ Оригинал, писан оловком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 5/2, к. 8. Извјештај је упућен радиограмом.

² Шеста крајишка бригада Четврте НОУ дивизије

³ Босанска Крупа

⁴ Пета крајишка (Козарска) НОУ бригада

⁵ Десета крајишка НОУ бригада

⁶ Централну Босну

⁷ Четврта крајишка НОУ бригада

⁸ Бања Лука

⁹ Босанском Грахову

¹⁰ Мркоњић Град

¹¹ Коста Нађ

**ОБАБЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ ОД 12 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИ-
ГАДЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ИМОТСКОГ ОД СТРАНЕ ЈЕДИ-
НИЦА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ'**

Б. 100-
12-П- 9,45

101.³ Б.

В. Ш.⁴ радиограмом "јавља да је Имотски ослобођен;"
заплењена је велика количина дувана. За пријем дувана
треба да упутимо бар 100 товарних конџа.

У вези са овим наредите да ваш интендант мобилише
што више конџа и да ступи у везу са интенд. дивизије ради
отпремања каравана за пријем дувана. Наш интендант на-
лази се у Г. Вакуфу.

Даљу набавку дувана забраните на овом сектору.

С. Ф. — С. Н.!

(М.П.)

За штаб
Васо^б

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. У12, к. 706.

^{*} Штаб Прве пролетерске дивизије

³ Прва пролетерска бригада

⁴ Врховни штаб

⁶ Имотски су ослободиле јединице Друге пролетерске дивизије.
Види док. бр. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 329, 330, 332 и 340.

⁰ Васо Јовановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
О ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОСАДЕ У САНСКОМ
МОСТУ И КЉУЧУ¹**

Ш Т А Б
V УДАРНЕДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Положај 12-ШМЗ
У 14 ч.

ШТАБУ I БОС. КОРПУСА

Положај

У току јучерашњег дана код нас није било значајних промјена. Стагли су нам први транспорти ствари и болесних другова са Шатора.

Е-атаљон IV бригаде чистећи четничка села Пећску³ и Медну заплијенио је један тешки митраљез, неколико пушака и нешто муниције од четника који безглаво бјеже испред наших бораца. Заробљена су три четника.

Цестом Кључ—Мркоњић непријатељ не саобраћа изузев што псзремено прође непријатељска патрола. Ми још чекамо да наиђе неки већи непријатељски транспорт.

Према обавјештењима другова које смо послали на Сански срез у Санском Мосту има свега око 200 Њемаца са 3 тенка, у Чапљу један вод а на врпољској ћуприји 60 непријатељских војника са 2 тешка митраљеза. У Кључу има 450 непријатељских војника међу којима има и Њемаца. У Мркоњићу је такође њемачки гарнизон само још нисмо могли испитати колико је бројно стање овога гарнизона.

Данас нам је стигао из Шатора друг Јововић⁴ з. к-та дрварског подручја коме ћемо повјерити сбавјештајну службу која је десада код нас слабо функционисала.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант

Родић⁵

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/7, к. 781.

² Документ је писан 12 фебруара што се види из догађаја.

³ Пецка

⁴ Бранко Јовановић

⁵ Славко Родић

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 13 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О ФОРМИРАЊУ ДЕСЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ¹

Строго поверљиво

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА
Стр. Пов. Оп. Бр. 82
Дне 13 фебруара 1943

ШТАБУ НОВОФОРМИРАНЕ X Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ IV И V Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
ШТАБОВИМА IX И X КРАЈИШКЕ Н. О. У. БРИГАДЕ

I

По указаној псгребџ Штaб I босанског Н. О. У. корпуса донео је следећу одлуку:

1) Да се на сектору Дрвара, Босанског Грахова, Гламоча, Јан>a и Купреса фермира нова: X Н. О. У. дивизија.

2) У састав X Н. О. У. дивизије ући ће IX крајишка Н. О. У. бригада „Симо Шолаја“, X крајишко-дрварска бригада и XI крајишко-гламочка бригада, која је у формирању.

о) Поставља се следећи пггаб X Н. О. У. дивизије:

За команданта друг Милорад Мијатовић, досадашњи командант VI крајишке бригаде,

за политичког комесара друг Немања Влатковић, досадашњи пелитички комесар IX крајишке Н. О. У. бригаде.

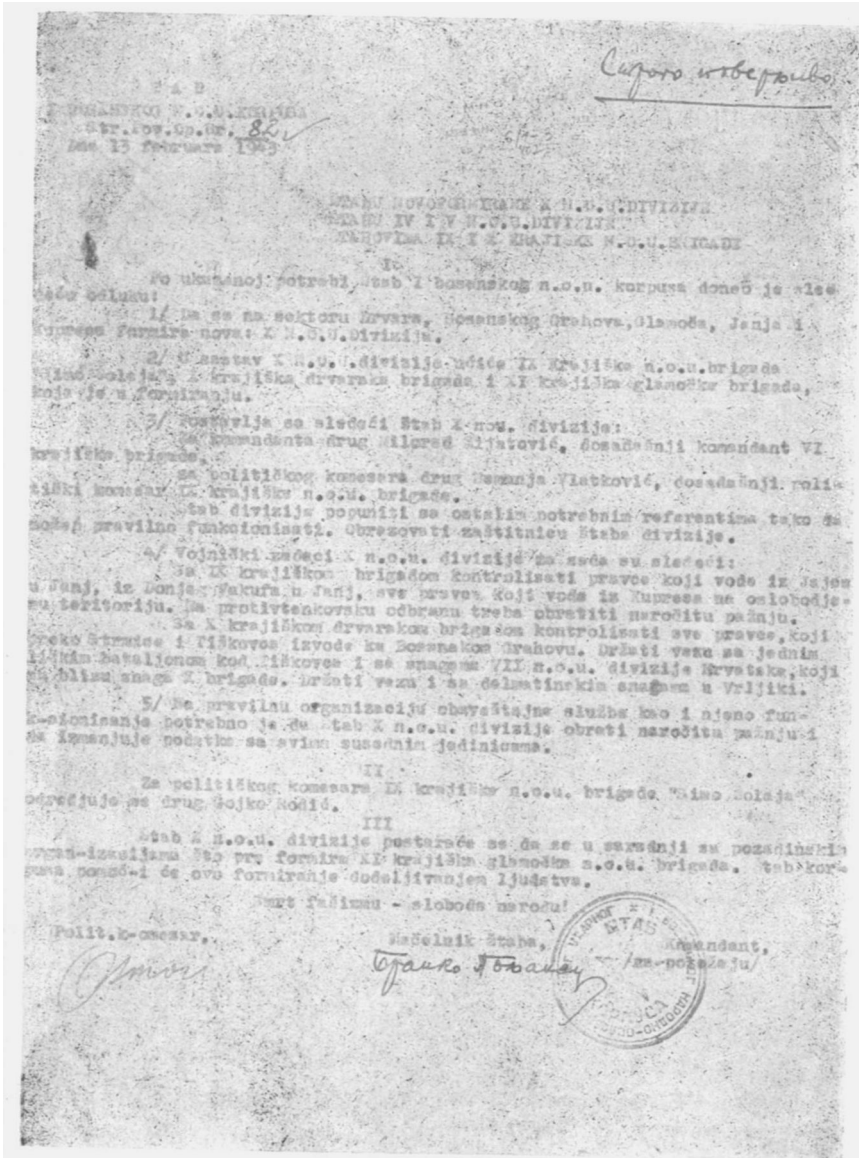
Штaб дивизије попунити са осталим потребним референтима тако да може правилно функционисати. Образовати заштитниду Штaба дивизије.

4) Војнички задаци X Н. О. У. дивизије за сада су следећи:

Са IX крајишком бригадом контролисати правце који воде из Јајца у Јањ, из Доњег Вакуфа у Јањ, све правце који воде из Купреса на сслобођену територију. На противтенковску одбрану треба обратити нарочиту пажњу.

Са X крајишко-дрварском бригадом контролисати све правце, који преко Стрмице и Тишковца изводе ка Босанском Грахову. Држати везу са једним личким батаљоном код Тишковца и са снагама VII Н. О. У. дивизије Хрватске,

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/3, к. 407.

Фотокопија документа бр. 67.

који су близу снага X бригаде. Држати везу и са далматинским снагама² у Врлики.

5) На правилну организацију обавештајне службе као и њено функционисање потребно је да Штаб X Н. О. У. дивизије обрати нарочиту пажњу и да измењује податке са свима суседним јединицама.

II

За политичког комесара IX крајишке Н. О. У. бригаде „Симо Шолаја“ одређује се друг Гојко Родић.³

III

Штаб X Н. О. У. дивизије постараће се да се у сарадњи са позадинским организацијама што пре формира XI крајишко-гламочка Н. О. У. бригада. Штаб корпуса помоћи ће ово формирање додељивањем људства.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит.комесар	Начелник штаба	Командант
Осман ⁴	Бранко Пољанац	(на положају)

(М.П.)

БР. 68

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 13 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ НЕТЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА СЛАЊЕ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА У НОВОФОР-
МИРАНУ ЈЕДАНАЕСТУ КРАЈИШКУ БРИГАДУ¹**

**СТРОГО ПОВЕРЉИВО
НАЈХИТНИЈЕ!**

Ш Т А Б

I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Оп. Бр. 83
13-11-1943 г.
— Положај —

ШТАБУ V Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

У вези нашег наређења Стр. Пов. Оп. Бр. 82 од 13-11-1943, којим је основана X Н. О. У. дивизија² потребно је да Штаб

³ Вјероватно се односи на Трећу далматинску НОУ бригаду.

² Гојко Родић, умро 1950 год. <у Тузли.

⁴ Осман Карабеговић

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/3. к. 407.

* Види док. бр. 67.

корттуса и Штаб V Н. О. У. дивизије помогну у границама могућности формирање XI крајишко-гламочке Н. О. У. бригаде. Формирањем ове бригаде привезаћемо за нашу борбу како борце тако и народ из крајева око Гламоча, што је у данашњим данима од врло велике политичке и војничке важности. Гламочки крај има веома много бораца веома здравих и спосбних, које ми ни у ком случају не смео пустити да остану ван наших јединица и ван наше борбе. Сам назив те бригаде, која ће се назвати Гламочком привлачиће борце у бригаду, јер се цео овај крај већ сада распитује када ће се та бригада основати. Један део бораца из ових крајева налази се већ у нашим бригадама, други део стугше у постојеће бригаде, а трећи део, који још није ступио и неће ступити у постојеће бригаде, ступиће у новоформирану Гламочку бригаду.

Због изложених разлога морамо свесрдно помћи да се та бригада *што пре формира*, јер ће њени и војнички задаци бити важни, поред тога *што та бригада* треба да онемогући сваки четнички утицај у означеном крају.

Конкретна псмоћ, коју би требала да укаже V дивизија приликом формирања ове бригаде, састојала би се у следећем:

а) Да нам се за ову бригаду ставе на расположење другови, ако не би било нарочитих сметњи приликом смењивања због садањих њихових функција, са којих се не могу сменили, и то:

*Пердух Вид*³
Нинксвић Димитрије
Ћубић Душан⁴
Прпа Душан³
Нинковић Милош
Ивић Марко

Поред овога потребно је да нам пошаљете 100 до 120 бораца из гламочког краја који су у IV бригади, *наоружаниа*., тј. по могућству целу Стекеровачку чету, а из Бабићеве

³ Вид Пердух, погинуо у пролеће 1943 год. као командир чете у батаљону „Будућност“ у борби са Италијанима.

* Народни херој Душан Чубић, погинуо на Сремском фронту почетком 1945 год. као командант батаљона у Четвртој крајишкој НОУ бригади.

⁵ Душан Прпа, погинуо 1945 год. у борби са одметницима као официр УДБ-е.

чете⁶ ако има нарочито добрих бораца или одговорних друтова.

За формирање ове бригаде добићемо и из позадине извесну помоћ.

Пошто се IV крајишка бригада слаби одузимањем бораца Стекеровачке чете, ми смо у стању да вам пошаљемо нових ненаоружаних бораца из ових крајева колико вам буде потребно. Извештени смо да се у последње време много нових бораца и омладинаца јавило у вашу дивизију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит.комесар Начелник штаба Командант
(на положају)

БР. 69

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 13 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ДИЈЕЛОВЕ КОЈИ СУ
ИЗВРШИЛИ ИСПАД ИЗ БУГОЈНА¹**

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 13-II- 21.05=**

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Непријатељ из Бугојна извршио је данас испад у правцу наших положаја, са обе стране Врбаса.

Последњи извештаји о томе су:

а) На десној обали Врбаса, ка сектору I бригаде, непријатељ³ је кренуо из Бугоша у 8 часова у неколико колона, укупно у јачини од око 600 људи и то: главнином правцем Голо Брдо—Горуша—Горњи Оцак, лијевом побочницом у правцу села Хапстићи, и једном колоном од 200 људи и 1

" Мисли се на Малованску чету Кугтрешког батаљона чији је командир био Војин Бабић. Исти је као четнички агент стријељан од стране партизана при крају Четврте непријатељске офанзиве.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, к. 705.

* Погрешно уписано 21.05 ч. а треба 21.15 што се види из документа бр. 73.

* Опширније о томе види док. бр. 72.

борних кола (сел>аци извештавају да су видели 3) пошла је цестом и даље ка с. Д. Ричица.

Претстражни делови водили су са њима до 17 часова борбу; непријатељ је задржан. Није познато да ли се вратио у Бугојно или задржан на терену.

б) На левој обали Врбаса осмотрена је борба која се водила код Дражева Дола. Изгледа да је непријатељ, према осмотреном са сектора I бригаде, избио на косе изнад, тј. северно, Дражевог Дола (к. 832). Детаљнијих података са овог сектора немамо, сем — према извештају Штаба IX (III крајишке) бригаде, да су и тамо доста јаке непријатељске снаге.

Обзиром на последње обавештење да непријатељ за сутра, 14 о. м., припрема напад једновремено од Травника, Бугојна и Прозора, ово би се могло тумачити као заузимање полазних положаја од стране непријатеља, испитивање јачине наших снага и извиђање нашег ргспореда.

Наше снаге су довољно јаке да непријател>а задрже, но циљ нам је да непријатељу, који је изишао из свог одбранбеног система, нанесемо што теже губитке, као и да би тиме омогућили несметано извођење предвиђених акција III дивизије ка југу.⁴

Известили смо III дивизију о добијеном обавештењу и предложили да у случају стварног напада две бригаде те дивизије оријентишу ка Прозору, а једна бригада да буде општа резерва сбеју дивизија.

На основу предњег наређујемо:

1) Уколико се непријатељ на положајима задржао, на којима се у току дана појавио, штабови бригада предузеће још у току ноћи његово уништење или протеривање. Једновременост тих акција не може се извршити, а није ни неопходно, обзиром да су сектори природно (реком) раздвојени.

2) За оба сектора задржати потребан део у резерви, што је нарочито важно за I бригаду, која уједно има да затвара и правац од Травника.

3) Штабови бригада извршиће померање делова својих јединица са досадањих, од непријатељ>а осмотрених места, то јест извршити промене у распореду делова јединица и аутоматског оруђа, како непријатељ не би могао да искористи податке које је стекао током данашње борбе. Разуме се

* Мисли се на извршење напада на Прозор. Шире о самом нападу види док. бр. 91, 92 и 100.

да та померања се имају извршити на истој широј просторији и не смеју бити толико крупна и трајати толико времена да због тога наши делови буду спречени да учествују у борби.

4) У случају отварања борбе на ма ком положају, суседне јединице имају одмах садејствовати, не чекајући за то наређење, које би због слабе везе свакако закаснило. Нарочито је важно да у том случају III бригада⁵ широким обухватом благовремено нападне бочно па и са леђа, ово из разлога што ће I бригада бити антажована на затварање правца од Травника, па у случају веће борбе и јачим снагама.

5) Противколска оруђа поставити на погодне положаје за непосредно тучење цесте, I бригада поставиће своја оруђа по дубини ради узастопног дејства.

6) О свакој промени редовно нас извештавајте.⁶ ,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив
Фића⁷

наштадив
Васа[^]

комдив
Коча⁹

(М.П.)

Трећа крајишка НОУ бригада
О борбама ~~на~~ овом сектору види док. бр. 72 и 73.
Филип Кљајић
Васо Јовановић
Коча Поповић

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О ЈА-
ЧИНИ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У
БУГОЈНУ¹**

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј.
Бр. Сл.
13-11-1943 г.
у 22 ч.

ШТАБОВИМА БРИГАДА ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

, Од Штаба I пролетерске дивизије НОВЈ примили смо
слједеће обавјештење:

„У Бугојну има око 2.500 војника, већим дијелом уста-
ша. Имају 1 топ изнад жељ. станице, неколико тешких ба-
чача и митраљеза. Око града су покривени и међусобно по-
везани ровови, дио тешких митраљеза постављен је по
крововима приватних зграда на ивици града. Командант
гарнизона, Бсоан, пошао је за Сарајево наводно да би добио
артиљерију ради учествовања у нападу на нас и чишћења
територије до Прозора. Напад треба да отпочне 14-ог ов. мј.
једновремено од Бутојна, Травника и Прозора.

Потврђује се да се у Травнику налази жељезнички пук
који такђе треба да учествује у овом нападу.“

Достављам предњи извјепггај Штаба I пролетерске ди-
визије с тим да штабови бригада предузму све потребне
мјере предострожности. како ни у једном случају и ситуа-
цији не би били изненађени.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За штаб
Начелник
Приморац'

П. С. Пошту коју прилажемо упутићете за
Санџачку бригаду³ I дивизије.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 2/2, к. 753.

² Рудолф Приморац

³ Трећа санџачка НОУ бригада

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О ФОР-
ТИФИКАЦИСКОМ УРЕЂЕЊУ И БРОЈУ ТОПОВА У
ПРОЗОРУ¹**

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј.
Бр. Сл.
13-11-1943 г.

ШТАБОВИМА БРИГАДА ОВЕ ДИВИЗИЈЕ

Доставља се исправка скице и података о непријатељу у Прозору:

1.— Од Града—Куле до Чукура² исплетена је жица од 3 реда: средњи ред високи, а са стране ниски редови. На том дијелу има више бункера но што је на скици означено, само извјестилац није умио тачно назначити гдје се који налази. На свим другим крајевима жица је једноредна.

2.— Топова има 5, сви су на Огоју на крају Махале³ на растојању од око 20 метара један од другог у откривеном положају што се може осматрити са надвишавајућих осматрачница. Из правца Блаца код топова поред Једноредне жице израђена је и ниска мрежа око пањева посјечених шљива.

3.— На мосту за Гмиће нема бункера, већ је уназад ближе куће надцестара.

4.— Код Долине куће има 2 бункера.

5.— Код католичке цркве има један бункер на обронку изнад цркве за 50 метара.

6.— На паљикама све су куће попаљене осим једне куће и код ње има 1 бункер.

Већина бункера израђена је од бетона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Штаб
Начелник
Приморац⁴

¹ Оригинал умножен на шагтирографу, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15 2, к. 753.

- Назив једног дијела предграђа

² Исто као под прим. бр. 2.

³ Рудолф Приморац

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ОД 13 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О
БОРБАМА КОД СЕЛА ХАПСТИЋИ, ГОРЊИ ОЦАК И
ДОЊА РИЧИЦА¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 195
13 фебруар 1943**

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Данас, око 10 часова, ступиле су наше претстраже у борбу са непријатељем² који је око 8 часова псшао из Бугојна у неколико колона. Јачина непријатеља на нашем сектору била је око 600 људи.

Непријатељева лијева побочница избила је на косе изнад с. Хапстићи и сукобили се са предњим одјељењима II — Црногорског — батаљона.

Главнина, око 300 људи, шпла је правцем: Голо Брдо—Горуша—Горњи Оцак и сукобила се са јединицама II — Црногорског — и VI — Београдског батаљона на косама изнад с. Г. Оцак.

Једна колона од 200 људи и 3 борна кола (наше јединице су видјеле само једна борна кола, а тај број наводе сељаци) пошла је гравом цестом и сукобила се са једном четом Београдског батал>она исгред Д. Ричице.

Борба је трајала до 17 часова. Непријатељ <није успио да потисне наше јединице са њихових положаја, шта више није успио да потисне ни наша одјељења са њихових претстражних положаја.

Наше положаје тукао је један топ и један бацач.

Наш противколски топ тукао је цесту и најурио једна борна кола према Бугојну, која су била стигла до с. Грачаница. Такође је противколац тукао и непријатељску артиљерију и бацач, приморавајући их да се повлаче и спријечавајући им тако ефикасно дејство.

Нисмо добили извјештај од дијелова III бригаде³ са лијеве стране Врбаса, али сматрајући њихове положаје

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14/1, к. 707.

* Опширније о резултату види док. бр. 73.

* Треће крајишке НОУ бригаде. Види док. бр. 173.

видјели смо да се борба с њима водила код Дражевог Дола. Колико смо могли да примијетимо усташе су успјеле да избију на косе изнад Дражевог Дола (према Бугојну к. 832).

У току дана нисмо могли извршити противнапад услјед великог терена и немогућности да се открију праве намјере непријатеља.

Противнапад ћемо извести у току ноћи, уколико то буду дозвољавале околности и уколико се непријатељ задржи на садањим положајима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

За Штаб бригаде

Командант

БР. 73

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ОД 13 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О
РЕЗУЛТАТУ БОРБИ ПРОТИВ УСТАША КОД С. ХАП-
СТИЋИ, ГОЛО БРДО, ГОРУША И ГОРЊИ ОЦАК¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 197

13 фебруар 43 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Додатак извјештају
бр. 195:²

Сада смо добили извјештај о завршетку данашње борбе: јачина непријатеља који је нападао искључиво на положаје II — Црногорског — батаљона била је три сатније, око 400 усташа, пгто се не коси са претходним извјештајем, тако да је снага непријатеља на нашем цјелокупном сектору била око 600 људи.

Два вода II баталона која су се налазила као претстража испод с. Крушевице и изнад с. Оцака (овај други иступрен пред претстражама Београдског баталона), послје дуже борбе повукли су се мало уназад. -

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноистскског института под рег. бр. 15/1, к. 707.

% * Види док. бр. 72.

У 12 часова II батаљон ступио је са непријатељском главнином у борбу са своје двије чете. Јединице II батална успјеле су да до 16 часова разбију непријатеља и да га на-тјерају у бјекство. У 16 часова наша предња одјељења го-нећи непријатеља налазила су се у с. Горуши и Голи Бријег³ настављајући прогоњење непријатеља и не дозвољавајући му задржавање. Непријатељ је са нашег сектора побјегао за Бугојно.

У данашњим борбама потршили смо прилично муници-ције. Жртава нисмо имали.

Извјештај од јединица III бригаде⁴ нисмо ЈОШ при-мили.

Ваше наређење⁵ од данас у 21.15 примили смо. Пошто на нашем сектору нема непријатеља ми ћемо, ако се буде задржао на сектору III бригаде и уколико јединице буду извеле напад, извршити са наше стране потребан притисак. Такође ћемо у току ноћи поступити по наређењу за распо-ред оруђа и људи. Међутим сматрамо да непријатељ неће моћи предузети неке обзирније акције. А увјерени смо да ћемо их, уколико се појаве, тући.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОЦУ!

За Штаб бригаде

Командант

БР. 74

ЗАПОВЈЕСТ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИ-ВИЗИЈЕ ОД 13 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ЈЕДИНИЦА И ПОКРЕТ НА ПРОСТОРИЈУ РИЛИЋА, ГОР-ЊИ МАЛОВАН И ДОЊЕ ВУКОВСКО¹

ЗАПОВЈЕСТ

Штаба VIII. бригаде VII. дивизије Н. О. Војске Хрват-ске за дан 13. фебруара 1943 године.—

1.) Дежурни официр у бригади биће сутра замјеник команданта II. батаљона друг Бојација Петар.—

2.) Вечерас ће батаљони дати сваки за себе осигурање.

³ Вјероватно Голо Брдо.

⁴ Трећа крајишка НОУ бригада

⁵ Види док. бр. 69.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 6/12, к. 815.

3.) Пошто сјутра имамо најдужи пут, покрет јединица има да се изврши тачно у 5 сати ујутро по батаљонима, без икакве исприке. Зато доручак већ мора бити готов у 3 сата. Дакле о томе нека строго поведу рачуна штабови батаљона, да неби било са ни једне стране закашњења.

Распоред јединица за покрет сјутра биће слиједећи: III. батаљон кретати ће се на челу колоне, затим I. батаљон, а позади ићи II. батаљон.

Комора ће ићи свака са својим батаљоном и нека се коморе постарају да још ноћас приправе све потребно од Интендантуре бригадне, како би могле сјутра без икаквог губитка времена одмах кренути уза свој батаљон.

4.) Прије покрета сјутра у јутро командир чете Пра-тећег оружја, расформираће своју чету тако, да два тешка митраљеза дода II. батаљону, а два III. батаљону, а један митраљез и бацачко одјељење, придодаје се I. батаљону. Ово све треба бити на вријеме учињено да се неби због ових ствари губило у времену и каснио покрет, јер у противном ће сносити одговорност командир митраљеске чете.

5.) Сваки батаљон постараће се још ноћас да за себе нађе водича.

6.) Правац кретања биће: Каменита Глава—Бабића Кошаре—Ракошеве Кошаре—Марића Кошаре—Хајдучка Коса—Марковића Кошаре.

I. батаљон смјестиће се у Рилиће, II. батаљон у Горњи Малован, а III. батаљон у Доње Вуковско. Уколико III. батаљон неби могао стићи до своје базе, онда ће зановити заједно са I. батаљоном у Рилићима и у 5. сати кренути у своју базу.

7.) Сјутра при покрету водити рачуна о томе, да се сваки сат даје потребан одмор од 10 минута јединицама, а у 12. сати пола сата одмора.

8.) Батаљони нека путују самоиницијативно и нека настоје да на вријеме стигну у своје базе.

Штаб бригада ће се налазити у Заноглинама, камо све извјештаје слати. По доласку у своје базе, штабови батаљона ће одмах упутити по једног курира у штаб бригаде.

9.) I. батаљон по доласку у Рилиће, биће распоређен у Заноглине, гдје ће служити као бригадна резерва за правац Купрес—Шујице и Купрес—Вуковско.

Сва три батаљона упутиће своје патроле у гравцима који воде из Купреса према њиховој бази. Патроле морају бити упућиване пго даље од базе и вршиће патролирање ноћу и дању на смијену, како ни у ком случају неби могло доћи до изненађења од стране непријатеља. Штабоози бата-

љона одмах ће ујутро рано изаћи на положаје, осмотрити их и изабрати најпогодније положаје — за борбу са непријатељем, јер одступан» са ових положаја нема и борба се мора прихватити и са надмоћнијим непријатељем, и настојати да га се разбије под сваку дијену па макар то и великих жртава стајало за наше јединице. Треба у томе смјеру припремити борце, јер је задатак наших батаљона да од стране Купреса штите ешалоне рањеника који пролазе у томе правцу. Тај задатак добила је наша бригада од Врховног штаба. Дакле штабови батаљона овдје морају уложити сву своју еластичност и способност за маневар са својим јединицама, јер за сваки пропуст лежи велика одговорност на штабовима батаљона.

За време марша треба обезбедити бокове јединицама, јер треба имати у виду да се тим тереном крећу мање групе четника, и да би мстли ту и тамо припуцати на колоне. У ту сврху иступити патроле претходнице и побочнице.

Рањенике евакуисати у правцу Шујица.

Скренути пажњу борцима да овим тереном куда се сутра пролази нема воде и да се прије поласка снабдију са водом.

Интендант батаљона тражиће следовање преко Интендантуре штаба бригаде у Заноглинама, а храна ће се следовати из Ливна од команде места.

Знаци распознавања за ноћас јесу Дрвар—Гламоч.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкомесара
замјеник
Станко М. Крећа

Командант
С. Бјелајац²

² Станко Бјелајац

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 14 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ КОД ПОСУШЈА
И ИМОТСКОГ¹**

ДРУГА ДИВИЗИЈА

14/11 11 ч.

У бојевима код Посушја и Имотског² запленили смо 140 пушака, 2 тешка митраљеза, 2 пушкомитраљеза, 100 мина за бацач и око 60.000 метака, 2 вагона нафте и петролеума, 23 вагона дувана и 20 вагона кукуруза. 15, 16 ов. м. јединице наше дивизије биће на комуникацији Рама—Мостар.

Пеко³

БР. 76

**ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ШТАБА ТРЕЋЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ НЕПРИТАТЕЉСКИХ СНАГА
У ПРОЗОРУ И ОКОЛИНИ¹**

ПРОЗОР И ОКОЛИНА²

Околина:

1). На цести *Рама—Прозор (Горњи Луг)*: 5 бункера налазе се код Шабанове кафане поврх саме цееге. У њима се налази 70 до 100 војника. Према другим подацима доста несигурним налазе се: 200 војника, 4 топа, 3 бацача, 5 тешких митраљеза и 10 лаких митраљеза.

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 6/16, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

* Опширније о борбама код Посушја и Имотског види док. бр. 41. 322, 327, 328, 329, 330, 332, 340.

* Пеко Дапчевић

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 14.2, к. 753. Извјештај је вјероватно писан 14 фебруара 1943 године.

¹ Опширније о нападу на Прозор види док. бр. 91. 92. 100. 221. 223, 339, 342, 347 и 363.

2). *Дуићица (Марићка)*: 1 бункер у недовршеној кући поред кафане, 20 војника, 1 тешки митраљез и 2 пушко-митраљеза.

3). *Црна Гуприја (Горица)*: 4 бункера, 100 до 150 војника и 2 баџача. Војници су смјештени у Горици, а на Гуприји држе стражу променљиве јачине.

4). *Грачаница*: 4 бункера, 75 војника, 2 тешка митраљеза.

5). *Грачац*: 4 бункера, 70 војника, 2 тешка митраљеза.

6). *Рама*: 50 војника, 1 баџач.

7). *Јабланица*: 240 војника, 5 баџача.

8). *Мост између Јабланице и Раме*: 50 војника.

Прозор и најближа околина: (са десне стране друма од Куле па по реду).

1). *Стари Град (Кула)*: 3 бункера око куле, која је потпуно срушена.

2). *Понор (или Понир)*: 1 бункер.

3). *Код џамије*: јаки бункер.

4). *Ме^таш*: 1 бункер.

5). *Џукур (или Чукур)*: 1 бункер.

6). *Ниже Чукура*: 2 бункера.

7). *Мусала*: 3 бункера.

8). *У баићама у Агаје* испод бункера на Мусали: топови.

9). *Дубци*: у Авдоновој кући налазе се војници, а испод куће око 100 метара налази се 1 или 2 бункера.

10). *Бризарева кућа* (бивши НО одбор): 2 тешка митраљеза.

Прозор и најолижа околина: (у простору између друмова за Шћит и Макљен).

11). *Пазариште* код финансијске касарне (стара Команда места): 1 бункер.

12). *У Долиној кући*: 1 бункер.

13). *На мосту за Пидриш*: 1 јаки бункер.

Прозор и најолижа околина: (са леве стране друма од жанд касарне па по реду).

14). *У жандармеријској касарни* на спрату: 2 тешка митраљеза од којих је један окренут према Шћиту а друти према Дубцима; два прозора према улици зазидана; добро утврђено.

15). *Код католичке цркве*: бункер?

16). *Млаке*: 1 бункер.

17). *У Ђикача кући* (до Полинника кафане а преко пута Бризареве куће): радио станица.

18). *Коићани испод Паљике*: 1 бункер.

19). *Код Газилеве куће*: 1 бункер.

- 20). *РиВине*: 1 бункер.
- 21). У *Варошу*: 1 бункер.
- 22). *Трудица* (на улазу у Прсзор преко пута Куле): 1 бункер.

Сем овога налазе се магازини и војници у следећим кућама:

- 23). *Школа*: топовска муниција.
 - 24). *Зграда среза*: војници.
 - 25). *Зграда суда*: војници.
 - 26). *Кућа надцестара*: војници.
 - 27). *Куће Краусове*: војници.
 - 28). *Калалића кућа*: много топовске муниције.
 - 29). *Још у неким приватним кућама* (око 5 до 6 кућа).
- Није утврђено гдје се налазе следећа мјеста са бункерима:**
- 30). *Мејдан*: 3 бункера.
 - 31). *Базев брег*: 1 бункер.

(М. П.)

Шеф. об. центра III див.
Душан"

¹ Душан Бојовић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 ФЕБРУ-
АРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОР-
ПУСА О БОРБАМА ОКО КЉУЧА И СИТУАЦИЈИ НА
СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ¹**

Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Оп. БР. 68
Дне 14-11/1943 год.
У 15 ч.

ШТАБУ I БОСАНСКОГ КОРПУСА Н. О. В.

Негде

Непријатељска колона која је нападала на нашем правцу од Сан. Моста, послѣје ликвидације наших положаја на Пауновцу,² уперена је према Клокотовцу, Рибнику и Црквеном.

Већ 3 дана наше јединице у сукобу су са овим непријателским снагама око Кључа. Непријатељ је досад успио овладати котама јужно и источно од Кључа (коте 414, 580, 567, 569 и 515). Непријатељских снага има још и у Рамићима.

Данас је непријатељу стигло појачање од једног батаљона пјешадије у Кључ из Петровца.

Ми смо наше положаје око Кључа, које је досад држао Рибнички батаљон, појачали са два батаљона IV бригаде.³

Непријатељски напад који је био уперен према селу Подсрнетици и Бунари одбијен је. Непријатељски губици у посљедња 3 дана на нашем сектору су око 50 мртвих и рањених, и 2 камиона уништена.

Према још непровјереним подацима непријатељ врши покрет и од Бање Луке према Ситници, а неки четнички вођи, Дреновић⁴ и други, дошли су са нешто четника у Сурјан.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1, к. 407.

² Борба је вођена са јединицама 737 пјешадијског пука 717 дивизије. Види док. бр. 210.

³ Четврте крајишке НОУ бригаде

⁴ Урош Дреновић, четнички командант, погинуо 1944 год. на њемачком тенку код Чађавице приликом бомбардовања њемачке колоне од стране савезничких авиона.

I крај. бригада извршила је јуче покрет преко Медне, Мркоњића и код Црне Ријеке ће извршити пребацивање преко Врбаса.

Наш Штаб налазиће се у селу Бусијама. Имаћемо телефонску везу са вама, ако повежете ваш Штаб за телефонску линију Млиниште—Гламоч, са IV дивизијом и нашом IV бригадом.⁵ Штаб IV бригаде налазиће се на Црквеном а Штаб VII бригаде® у Ораховљанима.

Потребно би било да наредите IX бригади⁷ да појача своје снаге на линији Језеро—Шипово.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол.комесар
Илија Дошен

Командант
Родић⁸

Четврта крајишка НОУ бригад;
Седма крајишка НОУ бригада
Девета крајишка НОУ бригада
Славко Родић

**ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА И НАОРУЖАЊА ПЕТЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ НА ДАН 14 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹**

Ш Т А Б
V Н.О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
I БОС. КОРПУСА
Оп. бр. 66
Дне 14-11-1943 год.

СТАЊЕ УБОЈНЕ СПРЕ
НА ДАН 14-11-

Редни број	НАЗИВ ЈЕДИНИЦЕ	Бројно стање	Топова				Бацача			Митраљеза		
			100 м/м	75 м м	37 м/м	Противтенковски	Гешких бацача	Лаких	Ручних	Југословенских	Галијанских	Њемачких
	Штаб дивизије	140	—	$\frac{2}{28}$ ²	—	—	—	—	—	—	—	—
	I КНОУ Бригада	1428	—	—	—	$\frac{1}{100}$	$\frac{3}{43}$	$\frac{1}{20}$	$\frac{3}{40}$	$\frac{8}{4430}$	—	—
	IV КНОУ Бригада	1151	—	—	—	$\frac{1}{60}$	$\frac{2}{48}$	—	$\frac{2}{32}$	$\frac{4}{4140}$	$\frac{4}{3200}$	—
	VII КНОУ Бригада	1219	—	—	$\frac{1}{28}$	$\frac{1}{60}$	—	—	$\frac{2}{24}$	$\frac{6}{2650}$	—	—
	Укупно у V Дивизији	3938	—	$\frac{2}{28}$	$\frac{1}{28}$	$\frac{3}{220}$	$\frac{5}{91}$	$\frac{1}{20}$	$\frac{7}{96}$	$\frac{18}{11.220}$	$\frac{4}{3200}$	—

Пол.комесар
Илија Дошен

¹ Оригинал, формулар, писан на машини, а попуњен мастилом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/2 II, к. 407.

² Именитељ у разломку на прегледу означава број муниције дотичног оружја.

МЕ V ДИВИЗИЈЕ
1943 ГОДИНЕ

Пушко митраљеза			Пушака				Револвера			Бомби		
Југословенских	Талијанских	Немачких	Југословенских	Талијанских	Аустријских	Француских	Југословенских	Француских	Осталих	Југословенских	Француских	Осталих
2 400	1 250	—	137 6850	—	—	—	3 48	—	4 36	78		
60 8955	—	7 2000	915 27865	5 155	9 520	—	36 321	—	52 496	376	23	27
32 11.590	6 3690	3 1500	972 41180	13 580	11 525	1 34	50 491	—	35 227	313	1	80
44 7130	1 фр.	—	1073 43258	3 160	13 775	2 450	21 195	—	25 129	272	7	44
138 28.075	8 3940	10 3500	3097 119.153	21 895	33 1820	3 484	110 1055	—	116 888	1039	31	151

(М. П.)

Командант
С. Родић³

* Славко Родић

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ОД 14 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕ-
НИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВАЦА МО-
СТАР—ШИРОКИ БРИЈЕГ—ПОСУШЈЕ—ИМОТСКИ;
ЉУБУШКИ—СТРАЖНИЦА—ГРУДЕ—БОБАНОВА
ДРАГА—ИМОТСКИ¹

Ш Т А Б
IX ДАЛМАТИНСКЕ Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ²

Оп. Број 1
Дне 14 фебруара 1943 г.
12 часова
Положај.

ЗАПОВИЈЕСТ

Секција Макарска и Мостар разм. 1 : 100.000

Непријатељ је послѣ претрпјелог пораза на простору Имотоки—Посушје отступио правцем ка Љубушком.³ У мјестима Градац, Вргорац, Љубушки, Широки Бријег и у долини ријеке Неретве држи јаче гарнизоне.

Задатак је наше дивизије, да затвори правце непријателског надирања из долине ријеке Неретве ка западу и то: правац Мостар—Широки Бријег—Посушје—Имотски; правац Љубушки—Стражница—Груде—Бобанова Драга—Имотски; правац Љубушки—Стражница—Дриновац—Подбабље—Имотски, и правац Вргорац—Загвозд, разоружавајући сва села у захвату тих праваца и вршећи нападне акције на непријателја све до у долину ријеке Неретве.

¹ Оригинал, писан на машини, коме недостаје доута страница, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/1, к. 842.

* Девета далматинска НОУ дивизија формирана је 13 фебруара 1943 године. У састав дивизије ушле су: Трећа, Четврта и Пета далматинска НОУ бригада. Штаб дивизије сачињавали су: Вицко Крстуровић командант, Ивица Кукоч политички комесар и Јосип Шкорпић начелник штаба.

¹ Опширније о борбама на овом сектору види док. бр. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 329, 330, 332 и 340.

Десно је наша обала заиггаћена од Одрета Ратне морнарице,⁴ а лијево оперишу наше дивизије у области Прозора и Раме.

На свим поменутим правцима налазе се јединице наше IV далматинске НОУ бригаде.

НАРЕЂУЈЕМ:

1. — Десна колона:
Командант, друг Сава
Дрљевић.
IV далмат. НОУ бригада.
Свега: 4 батаљона.

1. — Наступа у двије колоне и то: десном колоном (Штаб бригаде са 2 батаљона) правцем Загвозд—Вргорац, а лијевом колоном (замјеник команданта бригаде⁵ са 2 батаљона) правцем Подбабље—Руновић—Дриновци—Тихаљина—Стражница.

Када избије на линију с. Кљенак—с. Стил»а—с. Тихаљина, зауставит ће своју десну колону на просторији с. Кљенак—с. Кокорићи—с. Стил>а—с. Завојане, а лијеву колону у захвату села Тихаљине између планина Љубећа и Малића, одржавајући десно везу са Одредом Ратне морнарице на линији с. Живогошће—с. Ервеник⁶—с. Заострог, а лијево са лијевом дивизијском колоном на линији с. Дриновци—гребен Малић планине.

По доласку на одређену просторију продужити интензивно дневно и ноћно извиђање правцима: Градац—Баћине; Пасичина—Опузен; Вргорац—Пролог—Метковић; Стражница—

⁴ Наредбом Врховног команданта НОВ и ПОЈ од 18 децембра образована је при Штабу Четврте оперативне зоне Хрватске Секција за ратну морнарицу као орган штаба зоне. За шефа Секције за ратну морнарицу при Штабу Четврте оперативне зоне постављен је Велимир Шкорник.

⁶ Богдан Пеко

" Вјероватно Дрвеник

Клобук — Витина — Љубушки — Чапљина.

Разоружати сва села на своје сектору и очистити их од милиције.

Вршити енергичне акције не само правцима ка непријатељским утврђеним гарнизонима, већ и њиховој позадини, настојећи да се уништи што више непријатељске снаге и да се заплијени оружје и муниција.

Темељито порушити све цесте испред свога отсјека, како испред тако и позади непријатељских гарнизона.

У својим акцијама наслањати се на планине горњег приморја, планину Матокит, Крушевицу и Љубећ.

2. — Лијева колона:
Командант друг Бранко
Дуде.
III далмат. НОУ бригада.
Свега: 4 баталона.

2. — Наступа у двије колоне и то: десном слабијом колоном (један батаљон) правцем: Имотски—Горица—Бобанова Драга—Груде—Бостан, а лијевом јачом колоном (Штаб бригаде са 3 баталона) правцем: Имотски—Посушје—Растовача—Броћанац—Кочерин.

Када избије на линију: с. Ружићи—с. Бостан—с. Зеленковац⁷—с. Рујан—засиок Букова Драга, зауставит ће своју десну колону на просторији: с. Ружићи—с. Бостан—с. Зеленковац—с. Груде,⁸ ... јему ове заповијести. IV далматинска бригада прикупит ће се на одређеном сектору, чим буду њене јединице на правцима Имотски—Љубушки, и Посушје—Широки Бријег смијењене од стране јединица III далматинске бригаде.

⁷ Зелениковац

⁸ У оригиналу недостаје друга страница документа

Одмах по доласку на одређене секторе штабови бригада поднијет ће Штабу дивизије извјештај са назначењем распореда свих шихових јединица и податке о непријатељској активности.

9. — Нарочито водити рачуна и поставити пред све руководиоце и борце, да што више политички дјелују међу народом, а и својим поступцима показати примјерно држање и политичку свијест.

Тај начин ће нам много олакшати сакупљање сакривеног оружја по селима и допринијети разбијању усташке пропаганде и њеног утицаја у тим крајевима.

10. — Штаб IX далматинске НОУ дивизије бити ће у Имогском.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Достављено:

Врховном Штабу НОВ и ПОЈ.
Главном Штабу НОВ и ПО Хрват.
Штабу III, IV и V далмат. бриг.
по куририма 14.-11-1943.

Начелник
Шкорпик⁰

Командант
Вицко Крстуловић

БР. 80

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА
ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 14 ФЕБРУАРА 1943
ГОД. ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ И РАДУ ПАРТИЈСКЕ
ОРГАНИЗАЦИЈЕ У БРИГАДИ¹

ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА ПОЛИТКОМЕСАРА
I ПРОЛЕТЕРСКЕ И ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВИ
ЦЕНТРАЛНОМ КОМИТЕТУ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

На функцију партиског руководиоца бригаде ступио сам 16. XI. 1942 г., приликом покрета бригаде на терен Централне Босне. Партиска организација у то време подмлађена новим и младим руководиоцима, налазила се у полету и организационом учвршћивању. Променом штабова батаљона

" Јосип Шкорпик

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви ЦК СКЈ, бр. 5632.

и готово свих партиских руководстава, можда се мало изтубило у квалитету, али амбиција нових и младих друтова надокнађивала је њихово мање искуство и спрему. Једна врло позитивна ствар у раду партиских руководстава огледа се у еластичности при решавању конкретних проблема који искрсавају пред њих. Не чека се одређено време за састанке, са једним сталним дневним редом, већ се проблеми решавају одмах, на лицу места, било у покрету или самом батаљону.

Друга ствар која је имала више позитивних страна, нарочито организационе природе, јесте подела четних јединица на водне отсеке. Број партијаца у ћелијама био је прилично велики (20—40), а тиме и могућности за одржавање састанака отежане, а поред тога активност и одговорност смањена (по једном сектору радило је 8—10 партијаца). Ови отсеци уређени су по принципу ћелија, тј. са секретаром отсека. Руководство партиске јединице (ћелије) сачињава биро ћелије са секретаром, замеником политкомесара чете, а у биро, поред њега и политичког комесара, улазе секретари отсека и руководиоци СКОЈ-а у чети. Ова промена мада изгледа мало компликованија, али практична предност у односу на ранију организацију већа је.

Партија у батаљонима доста је жива и активна — она постаје свестрани руководиоци целокупног живота и рада у батаљону. Партиске јединице и организације све се више баве проблемима у четама и батаљонима и решавају их брзо и са успехом. Упоредо са јачањем и учвршћивањем, на површину излазе разни проблеми и слабости на којима се партија учи и јача.

Ово би била општа карактеристика партиских организација у бригади, а преглед по секторима и батаљонима изгледао би овако:

Батаљонска руководства: све више самосталнија и способнија да решавају скоро све проблеме у својим организацијама. Њихова улога није се свела једино и искључиво на рад партиске природе, већ се баве свим стварима батаљонима и ван њега. Однос партије према штабовима углавном је на висини, а проблеми се решавају заједнички. У томе мало заостаје VI батаљон, где је партиско руководство нешто слабије од осталих батаљона. Могло би се пребацити свим руководствомима донекле непотпуно ангажовање у подизању кадрова и то у интензивном теоретском раду. У питању смењивања војних и политичких руководиоца, данас се не оставља као проблем изузев у једном до два случаја у VI

батаљону. Нису се исцрпле све могућности да учињене грешке исправе и недостатке које су имали отклоне, већ се изабрала линија најмањег отпора. У питању је један командир и један политкомесар чете. Наглашавам да су ови случајеви ретки, а резултирају из недовољног искуства руководиоца.

Бригада броји 566 чланова партије. Тај број углавном задовољава. Од старих бораца мало је који су ван партије и ту су готово исцрпљене све могућности увлачења у партију. Међутим, према новим борцима — Далматинцима — приступило се у овом потледу прилично резервисано и са неповерењем. Ово секташење је разбијено и пружена је могућност новим борцима за улазак у партију. Узрок томе је млад партиски кадар, који треба да припреми нове борце за улазак у партију и недовољан политички рад са њима.

Партијност није на пуној висини. У неким батаљонима већа (I, II и III бат.) у другим нешто слабија (IV и VI бат.). У време када сам вршио функцију заменика политкомесара III батаљона, бивало је случајева да борац када постане члан партије постаје слабији него раније. Разлог овоме је јасан: недовољна активност партиских јединица, слаба одговорност и друго.

Међутим данас тих случајева нема, јер су партиске јединице доста активне и одговорност сваког партијца много већа. Оданост партији и Народно-ослободилачкој борби је на пуној висини. Са учвршћивањем партиских јединица, чишћењем антипартиских елемената, форсираним теоретским уздизањем партијност ће учврстити.

За одржавање састанака користи се свако могуће време. Састанци се одржавају редовно, недељно двапут, у крајњем случају једанпут. Међутим дешава се да се поједина руководства и јединице састају и чешће, што опет зависи од проблема који пред партију искрсавају. Партиске јединице су се готово ослободиле од оних других безсадржајних састанака, који су својом монотоншћу и једним те истим дневним редом губили форму састанака комунистичких ћелија. Поред састанака партиских ћелија и руководства, одржавају се и батаљонске партиске конференције. Таквих конференција било је готово у свим батаљонима, а њихова сврха је била појаве у батаљонима којима је требало одмах стати на пут, као например алкохол, покушај групашења (II батаљон), искључење из партије једног друга (II батаљон) због неморалности, конференције са женама и предавања из марксизма-лењинизма.

Теоретски ниво је релативно слаб. Ово се може објаснити младошћу партијаца, њиховим малим стажом у партији. Према стажу у партији многих другова и с обзиром на прилике и услове, могу констатовати да се прилично постигло, али то још увек није довољно. Одговорност партијаца за теориску изградњу није у потпуности постигнута, и то због доскорашњег слабог система прераде материјала и неуспевањем да се партијци заинтересују. Прерада Историје била је изашла из оквира партије, узела масовнији карактер, а тиме се губило из обавезе да партијац мора учити. Сада се то исправило, учење је схваћено као партиска дужност. Наставили смо умножавање Историје С.К.П.(б)., умножена је IV глава у 120 примерака, као и основи лењинизма у 40 примерака. Поред овога материјала имамо „Пролетер“ и други материјал.

Политички рад у четама и на терену. Политички рад у четама одвија се релативно добро, путем политичких предавања са темама, четних конференција по актуелним проблемима (колектив, дисциплина, разни прекршаји итд.). Конференције сада имају много више ефекта него раније, када су све конференције одржаване по једном стереотипном шаблону. Међутим, овај рад би могао бити још бољи и интензивнији. Разлог овоме лежи у младости и неискусности политичких комесара чета (скоро су сви нови) који се још увек нису снашли на својој дужности. Чешће пута њихова се дужност своди на комесарску дужност, тј. старање о исхрани чете.

Сарадња политкомесара чета са политкомесарима батаљона је на пуној висини. Политкомесари батаљона често пута одржавају батаљонске конференције политичког и радног карактера. У правилном одвијању политичког рада и конзеквентном спровођењу политичке линије наше Партије и Народно-ослободилачке борбе, има много заслуга и друг Плави,² који сталним контактом са политичким комесарима чета и батаљона указује на пропусте и проблеме и даје потребне директиве за то.

Пред наш полазак на терен Средње Босне, пред наше партиске јединице поставио се као врло важан задатак правилан однос свих бораца према становништву и њиховој имовини. Спроведена је оштра кампања преко партиских ћелија на све борце по овом питању. Резултати су били врло добри. Изузев 2—3 случаја индивидуалне повреде приватне својине, швачке и сл., прекршаја није било.

² Мијалко Тодоровић

Однос према становништву код бораца је био на пуној висини. Дешавало се да борци по дан и више гладују, али не би затражили храну док им сељаци не би сами дали. Правилним држањем становништво је осетило да се ми заиста боримо за њихову слободу и свесрдно нас је помагало. Упркос тога што су то били четнички крајеви, нашим снажним наступом и доследним политичким ставом, четници не само нису су разбијени већ су и потпуно демаскирани. Почев од Јајца па све до Прњавора и Саве, одржано је низ зборова и конференција, који су већином успевали, у многим селима кроз која су пролазиле наше јединице оснивани су Н.О.О. који су одмах преузимали дужност. На тај начин формирано је преко 60 Н.О.О. Приближавањем Прњавору и Сави народ нас је одушевљено дочекивао. Заведени сељаци у четничким редовима масовно су приступили нашим јединицама. Тако је једна комплетна чета са командним кадром код Прњавора приступила нама.⁸ У околини Прњавора на добровољној бази за 7—8 дана приступило је нашој бригади преко 700 људи.

Доласком партиског руководства⁴ на терен Централне Босне, које је преузело дужност позадинског рада, наше партиске организације активно су их помагале у стварању СКОЈ-а, АФЖ-а итд. Поред тога формиране су три партиске ћелије у селима.

Војни сектор. Војни сектор у спољној форми задовољава мислим на извршење акција, дисциплину итд. Батаљони су оспособљени за извршење и најтежих акција. Овај високи војнички ниво више је резултат искуства из 20 месечне борбе, самопрегора и пожртвовања бораца и руководиоца, него резултат војничког подизања унутар самих јединица. Али ово не значи да нема никаквог рада на том пољу. Напротив, већина наших бораца искованих у тешкој борби, обогаћених широким искуством, оспособљени су за војне и политичке руководиоце. Доказ зато је велики број политичких и војничких руководиоца које је наша бригада дала другим јединицама. Само у оквиру I дивизије, наша бригада дала је 2 политичка комесара батаљона, 4 партиска руководиоца батаљона и 1 команданта батаљона. У четама се врши обука у основним војничким вештинама која се састоји из пешадиског егзерцира, патролирања, страже итд.

⁸ Односи се на Царевогорску чету из Мотајичког четничког батаљона која је на челу са својим командиром Љубом Подгорцем прешла на страну Народноослободилачке војске.

* Односи се на Повјереништво окружног комитета за терен Четвртог крајишког одреда.

Сарадња војних руководилаца батаљона са командантом бригаде је на пуној висини. Ранија изолованост штаба бригаде са нгабовима батаљ>она је отклоњена иницијативом штаба бригаде, њиховим сталним и срдачним контактом са командама.

Однос старешина и бораца је врло срдачан и другарски. Приливом нових бораца у наше јединице који су сачињавали преко 50% укупног броја бораца постојала је опасност да се наше јединице не распину и изгубе у квалитету да њима не овлада психоза лабавости. На ову чињеницу је штаб бригаде преко партије и војно-политичких руководилаца предузео мере да се нови борци што брже атреваспитају и оспособе. У овоме се доста успело.

Културно просветни рад је још увек једностран и непотпун. Наиме, он се базира више на спољној форми, другом речју професионалски је. Тај рад се ограничава (не једино) углавном на припремање за забавне приредбе, са скоро истим програмом, песмама, рецитацијама и др. Овде нам многоме недостаје новог и актуелнијег материјала, са којим би могли употпунити програм. У последње време се отпочело са приредбама унутар самих јединица, тако да је живот бораца постао много интересантнији и разноврснији. Пред културно-просветне одборе поставило се као задатак, да у свим градовима у које будемо улазили прикупљају све књиге које би могле користити нашим борцима у њиховом личном уздизању. Данас сви батаљони и самосталне јединице имају своје библиотеке са већим бројем књига које се обилно користе.

Штампа (листови) унутар бригаде доста је развијена. Сваки батаљон има свој лист, а многе чете такђе издају своје посебне листове. Интересовање бораца за писање лично је велико. И мање јединице, као противколска чета, редовно без закашњења издају свој лист.

За ликвидацију неписмености извршена је преко партијских ћелија кампања, у циљу да се неписмени обуче да читају и пишу. Тај проблем код старих бораца је ликвидиран и сада се појављује само код новомобилисаних бораца. На овоме се интензивно ради. Примера ради наводимо случај једног омладинца из околине Прњавора, који је научио да чита и пише за 5 дана и сада сам поучава друге. Таквих и сличних случајева има доста.

СКОЈ. У организацији Скоја вршена је паралелно са партијом организациона измена у циљу олакшања рада. Приливом нових бораца у нашу бригаду, махом омладинаца, број сксјеваца се знатно повећао. Међутим, уместо да се

скојевске организације и руководства активизирају, јер је материјала за рад било доста, наставило се са све већом лабавошћу и расплинутошћу. Живот Скоја у батаљонима се скоро и не осећа, а и онолико колико постоји једноличан је. Мада је Ској једна од најјачих подлога партије, партиске организације поред мене, носе увелико кривицу за неактивност и непопуларност Скоја.

Ској као срганизација се на терену врло ретко појављује, не приређује специјалне приредбе на терену за омладину, не организује је, а и мали је број мобилисао. По питању активизације Скоја 'предузео сам мере да се преко партиских организација Скоју укаже пуна помоћ, а све директиске Скоја буду прерађиване на батаљонским партиским руководствома и преносе даље. (Овом се до сада није поклањала нарочита пажња).

Рад политодјела, односно друг одговоран по том сектору, мада нисам меродаван да дајем оцене, није задовољно. То је констатација. Друтарица Белка⁵ (одговорна по Скоју) очигледно није дорасла задацима који се постављају пред њу као члана политодјела.

Неуношење система у рад, немање довољног организационог искуства, очигледно се манифестује у организацијама Скоја. Политодјел који сачињавају само 2 члана, није способан да као целина организовано и плански развије рад. Други члан политодјела друг Филип Бајковић, који има ширко партиско искуство, доприноси умногоме на јачању партиске организације. Моја сарадња са њим је на пуној висини.

Мислим да би извештај био непотпун и сувспаран, ако бих дао само статистички преглед бригаде изражен у бројевима и детаљима. Циљ ми је да дам слику живота и рада у главним линијама и са битним карактеристикама.

Карактеристике батаљонских партиских руководства и организација, изгледале би овакве:

Први батаљон. Има 122 члана партије и 23 партиска кандидата. Социјални састав: 49% сел>ака, 39% интелектуалаца и 12% радника. Ова је организација међу најбољима у бригади у организационој чврстини, мада је цело руководство ново. Ауторитет руководства и партије је на пуној висини. Теоретски рад је изгубио од замаха којег је раније имао, а разлог је теме чести покрети и борбе на овом терену. Из ове организације извучен је највећи број политичких и војних руководилаца за друге бригаде, а тиме се

⁵ Драгица Јовичић

утолико више намеће потреба интензивнијег теоретског рада. Партиски руководилац Мирко Нововић, стари партијац са партиским искуством, веома омиљен код бораца својом топлином и оданошћу борби и партији. Сарадња партије са штабом батаљона и хармонија унутар организације на пуној је висини. Међутим једна негативна страна ове, као и скоро свих партиских организација то је секташки, тесногруди став по питању увлачења нових бораца Далматинаца и др. у партију. На овај став им је скренута пажња.

Други батаљон. Броји 117 чланова и 28 кандидата. Социјални састав: 55% селџака, 10% радника, 35% интелектуалаца. Партиска организација која је некада била заостала нездравим радом тадањих руководилаца, успела је да се извуче из зачаурености и учмалости. У руководство су дошли нови млади руководиоци који су озбиљно схватили своју дужност. Ангажовањем нових руководилаца, партија је оживела и кренула нагред. Партијност и активност партијаца се знатно повећала, енергичним чишћењем и сузбијањем антипартиских појава. Десио се и један случај несвесног групашења једног секретара ћелије, који је на бази малих пропуста руководства повукао за собом читаву ћелију захтевајући преко мене да се биро **раскритикује**. Заједно са партиским руководством успели смо да разбијемо ову групу и сменили смо секретара ћелије. На овом проблему из којег су произашле и друге слабости те ћелије, успели смо да подигнемо читаву партиску **организацију**.

Партиски руководилац је Часлав Божовић који је старији партијац, успео је да среди и подигне организацију на завидну висину, тако да данас не заостаје иза најбољих организација.

Трећи батаљон. Броји 120 чланова партије, 26 кандидата. Социјални састав: 65% радника, 15% селџака, 20% интелектуалаца. Ова партиска организација успела је да направи највећи преокрет у позитивном смислу. После мог и Рајиног случаја, организација је почела снажно војнички и политички да се уздиже. Млади руководиоци све се више осамостаљују у решавању конкретних проблема војничког и политичког карактера. Процентуално највећи број радника са мањим стажом у партији, условљава и прилично низак теоретски ниво. По чврстости, војничком нивоу и партијности, организација је међу најбољим у бригади.

Партиски руководилац Урош Бајић, мало лежеран. али чврст и одан партији. Дobar руководилац.

Четврти батаљон. Број чланова партије: 90. Социјални састав: 55% радника. 25% интелектуалаца и мањи број селџака.

Партиска организација прожета духом лежерности, али укупан живот партијаца и организације ипак је доста добар. Политкомесар батаљона врло тих и повучен човек, није у стању да оживи батаљон. Осим тога, по нека заоставштина ранијих слабости још увек се испољава. Однос партије и штаба батаљона правилан. Партиски руководиоца друг Срба,⁸ неизмерно одан партији, са пуно воље за рад, али с друге стране често запада у ћутљивост и повученост.

Шести батаљон. Има 79 чланова партије. Социјални састав: 51% радника, 35% сељака и 14% интелектуалаца. Бројно најмања организација. Партиско руководство није успело да постигне потребан ауторитет, а због тога и ауторитет партије није завидан. Због неискуства и младости партиског руководиоца, многе штетне појаве у батаљону нису на време спречене, а уколико се пропуштају, доцније их је и теже спречити. На пример: (алкохол), самовоља једног командира и сл. Овој организацији морам да посветим највише пажње, како би ојачала и отресла се свих слабости којих заиста има.

Поред ових организација, постоје још ћелије у Противколској чети (10 партијаца), Пионирском воду (7 партијаца), интендантура (4 партијца), курири и комора Штаба бригаде (11 партијаца). Најагилнија је ћелија Противколске чете. Према овој ћелији команде батаљона понеле су се некомунистички, што је и наша грешка, и то због тога што су тамо слати људи који су били неподесни за њихове јединице. Али активношћу партиске ћелије успело се да од чете која броји 65 људи направи најбоља и најдисциплиновија чета. Од неписмених, којих је било скоро 50% ^анас скоро сви знају да читају и да пишу. Политички, војнички, културно просветни рад правилно се одвија.

Ово би биле карактеристике партиских организација понаособ. Општи закључак је да организације из дана у дан постају све способније, рад се нормално одвија и биће потребно више контроле, више непосредне помоћи да би се и даље правилно развијале.

Однос и сарадња у штабу бригаде апсолутно задовољавају. Ауторитет штаба бригаде као целине и сваког члана понаособ код бораца и старешинског кадра на пуној је висини... Са политодјелом такође су односи здрави. Било је

" Србољуб Јосиповић

нездравих иступа другарице Белке према Шпанцу,' који сами по себи нису тако крупне ствари. Међутим држање другарице Белке није ни мало комунистичко и «е одговара функцији коју она има. Некритичко држање према грешкама које јој ни мало не пристоје, затим, она априори одбија могућност указивања на недостатке. Након критике, на коју се она љути, прође по неколико дана да она са нама не говори. Мада је она члан политодјела и не потпада под контролу ове партиске организације, сматрам да ми је дужност као комунисти да јој указујем на грешке и исправљам њене недостатке.

У односу штаба бригаде и штаба дивизије и обрнуто, има симптома нездравости. На партиском састанку наше ћелије, анализирајући наше грешке, које су више грешке у односу на нашу бригаду, дошли смо до закључка да ни једним својим поступком нисмо дали повода да се посумња у наше исправно држање према штабу дивизије. Овде изузимама два писма — извепгаја — која су била написана у оштријој форми. Међутим, констатовали смо да тај став потиче од штаба дивизије, а та писма су била само негација већ одређеног става.

Напомињем да грешке појединаца и штаба као целине, нису уперене против штаба дивизије. Путем заједничких састанака мислим да ће се ово питање рашчистити. Моје је лично мишљење да овај случај резултира из ранијих односа.

Из свега напред изнетог произилази, да главни проблеми који се пред нас постављају јесу:

1. — Што бржи и интензивнији рад на теоретском подизању кадрова и њиховом оспособљавању за војне и политичке руководиоце, с обзиром на будуће перспективе и учвршћење организација.

2. — Војничко и политичко подизање наше бригаде.

3. — Што брже уздизање нових бораца, њихово греховно васпитавање.

Од мог доласка у бригаду ја до сада нисам послао ни један извештај, мада сам имао могућности за то. Кривица је до мене и гледаћу да се убудуће не понови.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

14 фебруара 1943 год.

Заменик политичког комесара
Прве пролетерске бригаде
Душан Кораћ

* Данило Лекић

ДОПИС ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД
15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ
О НАЧИНУ НАПАДА НА НЕПРИЈАТЕЉА И ОБАВЈЕ-
ШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ШЕСТЕ, ОСМЕ И
ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ¹

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА
Оп. Бр. 86
15/Н 1943 год.
— Положај —

СТРОГО ПОВЕРЉИВО

ШТАБУ V НОУ ДИВИЗИЈЕ

- 1) Примили смо ваш извештај од 14-П од 15,00 часова.²
- 2) Примили смо 500 кг. кукуруза и око 170 кг. пасул>a које сте нам послали.
- 3) Ваш курир нас је известио да треба да пошаљемо 4 коња за још неке ствари које нам шаљете. Шаљемо та 4 товарна коња.
- 4) Проучили смо ваш извештај као и обавештајни извештај који сте нам послали. По нашем мишљењу ви требате са што мањим снагама с фронта да контролишете правце које сте и до сада контролисали и да борбом задржавате непријател>a, а на погодшгм правцима и погодним местима да држите бочне ударне групе као резерве, којима ћете ударити непријатеља с бока или с леђа кад се развије борба. Нарочито крила треба обезбедити и веома будно их осигурати од обиласка и изненађења патролама. Противтенковске топове треба смело употребити, у првим борбеним редовима на вашим правцима, који су веома погодни за уништавање тенкова. Циљ ваше борбе треба да буде таЈ да што више уништите непријатељеве живе силе, поготову кад ви одлично познајете терен. Да би се батаљони могли правилно и благовремено употребити онако како вам ми препоручујемо, требало би увек да по један члан штаба батаљона који је војнички спреман, буде на погодној осматрачници, са које ће моћи осмотрити све правце, којима непријатељ може

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/1, к. 407.

* Види док. бр. 77.

надирати на његов сектор и који ће на тај начин моћи благовремено издати наређење за покрет у бок и позадину непријатеља, кад оцени да непријатељску колону или стрелачки строј треба напасти. Напомињемо да је противтенковски топ у борби против садање непријатељске офанзиве одлично употребљен за тучење непријатељских колона. Ваша дивизија у досадашњим борбама показала је до сада заиста одличне резултате.

5) Ми имамо везу са телефонском линијом Млиниште—Гламоч.

6) Јавили смо Х НОУ дивизији да би IX бригада³ требала појачати снаге на линији Језеро—Шипово, само то с обзиром на садање задатке и распоред IX бригаде није тако лако изводљиво. На сектору Језеро—Јањ налази се I батаљон, на сектору Благај—Малован II батаљон, а на сектору Вуковско—Равно III батаљон.

7) Чули смо да су наше јединице нападале непријатељске снаге у Лушци Паланци, али о резултату немамо никаквих извештаја.

8) На осталим секторима нема никаквих битних промена, у односу на писмо које смо вам јутрос послали. Извештени смо да јединице VI и VIII НОУ дивизије Хрватске воде веома жестоке бојеве око Лапца и у Лици, али резултате не знамо. О даљим резултатима борби наших јединица на крајњем југу ослобођене територије немамо нових извештаја.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
Начелник штаба

³ Девета крајишка НОУ бригада

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕСЕТЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБИ ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ НА СТРМИЦИ И О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ШЕСТЕ И ОСМЕ ХРВАТСКЕ ДИВИЗИЈЕ¹

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н.О.У. КОРПУСА

Оп. Бр. 87
15/П 1943 г.
— Положај —

ШТАБУ X НОУ ДИВИЗИЈЕ

- 1) Примили смо ваш извештај од данас.
- 2) Шаљемо вам 50 кг. брашна за тврве потребе.
- 3) Шаљемо вам препис извештаја² V НОУ дивизије и препис обавештајног извештаја V НОУ дивизије.
- 4) Проучите извештај V НОУ дивизије и у погледу њиховог тражења поступите према стварним могућностима и како буде најбоље.
- 5) У току данашњег дана на нашим секторима нема никаквих промена.

Наше јединице вратиле су четнике који су пошли из Срба у Трубар. Заробљен је 1 поп обавештајац. Колико смо данас обавештени јединице X дрварске бригаде³ имају исте задатке и нису померене према Србу како смо вам то јавили. Луче су јединице X бригаде вршиле акцију на Стрмицу која је делимично успела. Акцију је извршила 1 чета, док је Друга задоцнела. Да је та чета на време стигла могли су већи део четника заробити. За тачне резултате ове акције не знамо. Јединице VI и VIII хрватске дивизије воде веома жестоке борбе на секторима Лапца и Лике.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ'

За Штаб корпуса
Начелник штаба

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/2, к. 407.

² Види док. бр. 77.

³ Десета крајишка НОУ бригада

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НОВОМ РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА'

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 15.11.43 — 2 4

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ

Ваше наређење од 14. II. 43 примили смо 15. II. у 1 сат по поноћи.

У току 15 о. м. I Бригада² креће у наређеном правцу, али ће, обзиром на дужину пута, врло тешко стићи на одређено место до 16 о. м. навече.

Према усменом договору у Дувну, наше 2 бржгаде требало је да одавде крену чим Санџачка³ стигне на Макљен. Санџачка, међутим, није још стигла овамо — тј. није упућена овамо — него се још налази на просторији Равно—Вуковско, за затварање правца од Купреса; ми одавде нисмо могли знати кад њен задатак на том правцу престаје.

У вези вашег наређења од 14 о. м. наредили смо нашој Санџачкој да одмах крене са просторије Равно—Вуксвско и смени Крајишку Бригаду⁴ на левој обали Врбаса према Бугојну, када ће се Крајишка цела пребацити на десну страну Врбаса, на положаје које је досада држала I Бригада. У међувремену Крајишка ће сама затварати правце Бугојно и Травник са обе стране Врбаса.

Трећи батаљон I Бригаде још није стигао у састав своје Бригаде иако је друг Вељко⁵ био рекао да ће му одмах издати наређење за покрет.

Није стигао ни друг Волођа,⁶ који је требало да руководи рушењем тунела.

До доласка Санџачке, ми ћемо бити у с. Пидр<иш.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М. П.)

Комдив.
Коча⁷

¹ Оригинал, писан руком, латиницом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 8/2, к. 8.

² Прва пролетерска бригада

³ Трећа санџачка НОУ бригада

* Трећа крајишка НОУ бригада

" Павле Илић

" Владимир Смирнов

⁷ Коча Поповић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
НАПАД НА ЖЕЉЕЗНИЧКЕ СТАНИЦЕ НА ПРУЗИ СА-
РАЈЕВО—МОСТАР И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА БУГОЈНО—
ГОРЊИ ВАКУФ¹**

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БР. 15-III — 2ч²**

I Бригади³

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Према наређењу В. Ш. од 14 о. м., које смо примили сада, I наша бригада има се упутити правцем Ждримци—Солакова Кула са задатком да 16 о. м. навече затвори Иван Планину, а остале бригаде имају остати на досадањем сектору за затварање правца од Бугојна. Јединице II дивизије су у покрету -и 16 о. м. стићи ће такође на пругу Мостар—Сарајево према својим циљевима, тј. између Раме и Мостара.

Наше две бригаде (III и IX⁴) које остају око Г. Вакуфа биће смењене од стране Јакшића,⁵ чије су бригаде већ у покрету.

За извршење горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — I Бригада кренуће *одмах*, не чекајући смену на досадашњим положајима, правцем Ждримце—Солакова Кула—Иван Планина, подешавајући покрет тако, да навече 16 о. м. стигне на крајњи циљ.

Задатак ове Бригаде је да 16 о. м. навече затвори пругу Сарајево—Мостар на Иван Планини, да разруши пругу и онеспособи тунел на Иван Планини, као и да ликвидира непријатељске постаје и станице на том делу пруге, и затим чврсто држи затворен правац од Сарајева.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 24/1, к. 705.

¹ Наређење је писано 15 фебруара 1943 год. што се види из догађаја који се спомињу у документу.

¹ Дописано мастилом на оригиналу.

* Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду.

" Павле Јакшић, командант Седме НОУ дивизије

Једновремено (16 о. м.) јединице II дивизије пресећи ће исту пругу између Мостара и Рапе.

2. — IX (III крајишка) Бригада, до доласка наше III (Санџачке) бригаде, преузима затварање гравца Бугојно—Г. Вакуф, са обе стране Врбаса. Ради тога, Штаб IX бригаде ће *одмах* упутити два своја батаљона на десну обалу Врбаса на посторију: Бојска—Лужани—Храстница—Бистрица, са задатком затварања праваца Бугојно—Г. Вакуф и Травник—Г. Вакуф.

По доласку наше III (Санџачке) бригаде и преузимања положаја с леве обале Врбаса, остале јединице IX бригаде ће се поставити на десној обали Врбаса.

3. — III (Санџачка) бригада *одмах* по пријему овог наређења кренуће ка Г. Вакуфу и *одмах* сменити јединице IX бригаде на левој обали Врбаса, постављајући се према Бугојну на просторији: Палоч—Волице—Тихомишље—Планиница — па до Грачанице са претстражним деловима.

4. — Бригадне болнице I и IX бригаде, штабови бригаде *одмах* ће упутити правцем Ждримци—Солакова Кула. Обе ове болнице сместиће се на просторији Солакова Кула, мању заштиту одредиће и оставити код болнице Штаб I бригаде. Са болницама остаће лекар IX бригаде,⁶ док ће лекар I бригаде⁷ поћи са својом бригадом.

5. — Хируршка екипа кренуће са I бригадом и до даљег наређења остати са њоме.

6. — Овај Штаб, до доласка III (Санџачке) бригаде, налазиће се у с. Пидриш.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

(М. П.)

Полкомдив*

Наштадив⁹
Васа¹¹

Комдив¹⁰
Коча¹²

⁰ Божо Митровић, погинуо 1945 год. у аутомобилској несрећи

⁷ Према изјавама Др "Буре Мештеровића, шефа хируршке екипе Прве пролетерске дивизије и Дуње Влаховић, референта санитета Прве пролетерске бригаде, ова бригада у ово вријеме није имала лекара.

" Политички комесар дивизије

° Начелник штаба дивизије

¹⁰ Командант дивизије

¹¹ Васо Јовановић

¹² Коча Поповић

ситање на сар
15-II-1943

I mol d

Бројно стање
I
Југослава

Јединица	Укупно		У пратњу		У остаци	
	Укупно	У пратњу	Укупно	У остаци	Укупно	У остаци
Крива бригада срп	1.502	82	121	12	1.623	94
3. савезне бригаде II	820	91	95	11	915	102
Корпус	999	52	81	9	1.080	61
Специјална (српска) бригада	29	-	3	-	32	-
Материјална (материјална бригада и остаци)	92	12	-	-	92	12
Материјал остаци	60	4	-	-	60	4
Укупно	3.502	241	300	32	3.802	273
					4.075	

СТАВ
У ПОСРЕДСТВУ ПОЛИЦИЈЕ
У Београду
Р. БР. 129
18-5-1943

Наштагач
Balo

Фотокопија документа бр. 85

**ПРЕГЛЕД БРОЈНОГ СТАЊА ЉУДСТВА ПРВЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ДАН 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹**

**ШТАБ ПРВЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ**

Стање на да«
15-11-1943

**БРОЈНО СТАЊЕ
I
ЉУДСТВА**

ЈЕДИНИЦА	На лицу		У расходу		По списку	
	мушких	женских	мушких	женских	мушких	женских
Прва бригада	1.502	8	121	12	1.623	94
Друга бригада	820	91	95	11	915	102
Трећа бригада	999	52	81	9	1.080	61
Дивизиска артиљерија (чета брдског топа ²)	29	—	3	—	32	—
Санитет (хируршка екипа и болница) и бол. чета	92	12	—	—	92	12
Штаб и Пратећа чета Ш. Д. ³	60	4	—	—	60	4
С В Е Г А :	3.502	241	300	32	3.892	273
УКУПНО: 4.075						

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. БР. 129
18-11-1943**

Наштадив⁴
• Васо⁵

¹ Оригинал, писан на формулару извученом на шапирографу а попуњен мастилом, налази се у архиви Војноисторског института под рег. бр. 1/4, к. 710.

² Односи се на батерију брдских топова.

³ Пратећа чета штаба дивизије

⁴ Начелник штаба дивизије

⁵ Васо Јовановић

**ИЗВЈЕШТЛЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ШТАБУ
ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ВОЈНОМ И ПОЛИ-
ТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 13 ФЕБРУАРА 1943
ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
IV БАТ. III БРИГ.
15-11-43 год.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

15-то дневни извјенгај о војним акцијама и војном и политичком раду.

- 1-11-43 г. Бат. је извршио покрет са просторије Очауш у 4 часа правцем Шипраге и сместио се на просторију с. Паливук, Гаврановићи.
- 2-Н-43 г. Бат. је извршио покрет у 5 часова са наведене просторије правцем Крушево Брдо, Коричани и сместио се на просторију с. Грачуни, Шишава.
- 3-11-43 г. Бат. је извршио покрет у 20 часова са поменуте просторије и сместио се на просторију с. Сефери, Шешићи у 3 часа 4-П-43 г.
- 4-11-43 г. Бат. је извршио покрет са исте прсторије у 11 часова и сместио се на просторију Скакавци, засеок Станићи,² Петковићи, у 5 час. 5-П-43.
- 5-11-43 г. Бат. је извршио покрет са исте просторије у 14 часова правцем Чардаци, и сместио се на просторију Причани, Пуховац, у 3 часа 6-Н.
- 6-11-43 г. Бат. се је одмарао на истој просторији обезбеђујући се са истока од Травника, и југоисточно од Бугојна.
- 7-11-43 г. Бат. је извршио покрет са исте просторије у 4 часа правцем Горњи Вакуф, и сместио се на прсторију Г. Д. Вољице у 15 часова ис.[тог] д. [анћ] са задатком обезбеђујући се од непријател>ског упоришта Бугојно и Купрес.
- 7-12-Н. Бат. је остао на истој просторији са истим задатком.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/2, к. 711.

¹ На карти 1:100 000 није нађено.

12-11-43. Бат. је извршио покрет у 17 часова да смени на положају наш III батаљон и сместио се на његову просторију с. Шугине Баре, где је остао до 15-11-43 г. са задатком затварајући и контролишући просторију према Скрту и Радуш Планини.

• Војни рад

На дан 10-11-43 г. одржан је војни час са командирима и њих. [овим] зам. [еницима] и донесен план рада на подизању и успостављању војног руководећег кадра у нашим јединицама. Одржана су по два састанка од стране Штаба бат. по четама са командирима и њих. заменицима као и водницима и десетарима, где су се уочавали разни недостаци као недовољна веза у маршовању и галама, и слично што се одражава из слабе дисциплине.

Команда I чете одржала је у току ових 15 дана један војни састанак и три састанка са водницима и десетарима на којима су се претресала питања правилног преношења наређења и правилног објашњавања приликом издавања наређења. ГЕитање будности како код бораца тако и код руководилица, правилно преношење везе, уједно учвршћивање железне дисциплине и правилно васпитање наших бораца. Иста чета одржала је два војна часа на којима се предавало о дужности претстраже и бојне патроле. Одржавали су се војни часови по водовима и десетинама где је обучавано руковање са оружјем, као и правилно искориштавање истог, обучено је доста другова који знају радити са аутоматским оружјем.

Команда II чете одржала је у току ових 15 дана два војна састанка на којима су уочавани разни недостаци и донесена одлука за отклањање истих. Одржана су два састанка војна са водницима и десетарима на којима се радило о правилном преношењу наређења [и] како ће се одржавати предавање по водовима и десетинама. Одржана су 3 часа са целом четом на којима се предавало о дужности претстраже, бојне патроле, дужности вође патроле и томе слично, одржавани су војни часови по водовима и десетинама на којима се је обучавало руковање на аутоматском оружју, руковању бомбама и каменом.

Команда III чете одржала је у току ових 15 дана један војни састанак, на коме су дотакнута питања рада у чети, вршење дужности, опхођење између бораца и водника и десетара као и команде чете. У овој чети одржана су два

састанка са водницима и десетарима на којима се нарочито истакло појачати рад водника и десетара, како и на који начин требају да раде и да се осамостаљују. Одржавани су војни часови по водовима и десетинама на којима се предавао опис и руковање са п. митраљезом и њемачким „Шарцем“.

Водник пратећег вода одржао је 5 војних часова на којима је обучавано опис и руковање са тешким митраљезом шварцлозе као и бацачем и опис бацачких бомби.

Водник радног вода одржао је три војна часа на којима се предавало о дужности и раду војника у радном воду, дужности коњоводаца, чувању и храњењу коња, чувању спреме, и пажња у преношењу везе приликом маршовања.

Дисциплина у овом бат. није још онаква каква би требала да буде.

Политички рад

Политички рад се одвија по водовима.

Одржано је осамнаест политичких часова. Већином се одржавају по водовима. Учешће на њима је све боље.

Радних конференција је одржано десет. На њима су решавана унутрашња питања јединица.

Издат је дружи број батаљонског листа „Глас ударника“.

Културни рад се све боље развија. Културни одбор је подељен на приређивачки и уређивачки одсек ради лакшег функционисања. Књижмица има 39 књига. На читању су 32 књиге. Интересовање за читање је велико. Неписмених има 20. Од тога 16 другова учи да пише.

Одржано је 7 сесских конференција. ... Однос војске према нарсуду је добар.

Морал је добар. Пољуљан задњим војним догађајима. Дисциплина задовољавајућа.

Храна је задњих дана добра. Одећа и обућа слаба. нарочито веш.

Здравље није најбоље. Има мањих назеба и обољења ногу, али нема тежих и заразних болести.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ !

Командант
Боснић³

Политкомесар
Н. Јончић'

³ Милаи Боснић

⁴ Никола Јончић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 16 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ
НА ГРМЕЧУ И О СИТУАЦИЈИ НА ОСТАЛИМ
СЕКТОРИМА¹**

**БОСАНСКИ КОРПУС
16/И**

Пета дивизија води борбу око Кључа и Пауновца, негријатељ довлачи појачања.²

Четници крећу ка Ситници. Чује се борба у Грмечу. Вероватно се Друга и Пета крајишка пробијају, неке гранате су експлодирале око Петровца.

Напад према Оштрељу је одбијен.

На сектору Срб—Трубар, води се борба са четницима и XVI хрватска бригада примила борбу. Остале Јакшићеве³ снаге су ослобођене и отишле. На правцу Мазина уништено је нешто камиона и коморе. Гарнизони у Банији и Кордуну вероватно празни. Вероватно да тамо оперише VIII дивизија. Банијски одред вероватно се пребацио у Банију.

Бранко¹

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/12. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

² Опширније о томе види док. бр. 77.

³ Павле Јакшић

* Бранко Пољанац

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 16 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О УПУЋИВАЊУ ПОЈАЧАЊА ТРЕЋЕ
КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА ПРОЗОР¹**

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БР. 16-И- 14.15**

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

1) Примили смо ваше наређење од 16-П- 9 ч.

Одмах смо издали наређење Штабу IX Бригаде² (Крајишке) да упути 2 своја најпродорнија баталона са што више тешких оруђа. Наредили смо и Штабу III Бригаде (Санџачке) да пошаље према Прозору свој противколски топ.

2) Данас смо примили извештај од друга Јакића³ да је једно одељење 1. чете II. његовог баталона јуче убило источно од с. Звирњаче, у близини коте 1491, после краће борбе, 4 немачка авијатичара који нису хтели да се предају; заплешен је 1 п. митраљез, 2 пипголжа, 1 двоглед, 1450 куна, 300 лира и 1000 драхми. По свему судећи, ови су се авијатичари услед квара принудно спустили са авионом и онда покушали да се гробију до Б. [ања] Луке, сељаке су, наиме, питали где је Б. [ања] Лука.

На том простору би, дакле, требало предузети трагање за авионом.

Прилажемо њихове легитимације⁴ и неколико листића исписаних оловком, у којима је можда описан пад *<и* места авиона — али нисмо успели да прочитамо.

С. Ф. — С. Н.!

Комдив.

Коча

(М.П.)

¹ Оригинал, писан руком, латиницом. налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 11/2, к. 8.

² Трећа крајишка НОУ бригада

³ Народни херој Велимир Јакић, командант Треће санџачке НОУ бригаде, умро 1949 године.

⁴ Редакција није пронашла ове легитимације.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ КОД
ДРЕЖНИЦЕ¹

ДРУГА ДИВИЗИЈА
17/Н

15, 16 о. м. разрушили смо пругу и под ватром прешли друм.² 16 јутром смо зауставили колону од 23 камиона и два тенка. Све камионе смо оштетили, а један тенк уништили. Камиони су носили материјал за Прозор и Коњиц.³

16 поподне смо се пребацили после упорне борбе на леву обалу и овладали Грабовицом. Крећемо се уз воду. Досад убијено 30 (*фали 4—5 речи*).*

Јавите Вицку⁵ да буде активан.

Пеко⁶

Досад заробљено 210 Италијана, један пуковнтж и један лекар, 6 митраљеза. Камиони са ратним материјалом у нашим рукама.

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ КОД
ДРЕЖНИЦЕ¹

ДРУГА ДИВИЗИЈА
17/И

Досад² убијено 86 Италијана. Заробљено двеста тридесет. Заплењено 23 камиона са ратним материјалом, 10 митра-

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/16, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

² Односи се на друм Јабланица — Дрежница.

³ Опширније о томе види док. бр. 219, 221, 233 и 234.

⁴ Вјероватно шифрант дописао, јер није ово могао дешифровати у радиограму.

⁵ Вицко Крстуловић, командант Девете далматинске НОУ дивизије

⁶ Пеко Данчевић

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/16, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

¹ Мисли се на борбе за ослобођење Дрежнице.

љеза, 14 п. митраљеза. 260 пушака и 2 тенка.³ Материјал се броји. Имамо 12 рањених. Похвалити Другу и Четврту бригаду.⁴ Понудили смо размену у Мостару/'

Пеко^о

БР. 91

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ДРУГУ ТИТУ О БОРБАМА У ПРОЗОРУ¹

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. Т.
Бр. Сл.
17-11-1943 г.
у 8 часова

Другу Староме²

Напад на Прозор³ почео је у 23 часа⁴ 16 ов. м. због сачекивања два крајишка батаљона⁵ и артиљерије коју су са собом водили. После краћег задржавања од пола до једног часа на сечењу жица упала су у Прозор два батаљона V црногорске бригаде, где је ускоро за овима убачен један Крајишки батаљон. Ови батаљони воде сад борбе у граду око кућа које је непријатељ организовао за одбрану.

³ Опширније о томе види док. бр. 230 и 231.

* Друга и Четврта пролетерска бригада

⁵ Односи се на размјену заробљеника. Види док. бр. 231

⁶ Пеко Дапчевић

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, без завршетка и потписа. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 752.

• Јосип Броз-Тито

³ Опширније о нападу на Прозор види док. бр. 92, 100, 221, 233, 239, 339, 342, 350 и 363.

⁴ Односи се на други дан борби за Прозор. Први напад је био ноћу 15/16 фебруара.

⁸ Односи се на Први и Четврти батаљон Треће крајишке НОУ бригаде Прве пролетерске дивизије који су били упућени од стране Врховног штаба као појачање за други напад на Прозор. Види док. бр. 100.

Коњички батаљон Херцеговачке бригаде такође је упао у град. II батаљон ове Бригаде заузео је Мејтеф где је нађено много муниције и спреме. V батаљон ове Бригаде овладао Хаџимулиним гајем. На сектору ове Бригаде непријатељ даје отпор још из Куле и из среског начелства. Они су привукли противколски топ и по расвањивању разбиће ове отпоре.

На сектору V бригаде држе се још 4 бункера на спољној одбрани града. Искоришћен је мрак за привлачење хаубичке батерије и брдског и противколских топова и по развијавању биће ликвидирани.

Од Далматинске бригаде није још стигао извештај, али по ватри која се могла уочити са осматрачнице видели смо да је врло брзо продрла у град. Ова Бригада је и јуче извршила свој задатак и са два батаљона продрла у град заузевши 6 бункера. У овим бункерима побила је сву посаду кундацима и секирама које је припремила за сечење жица. Убијено је око 60 непр. војника, а заплењено 4 брете⁰ митраљеза, 2 пушкомитраљеза, већа количина муниције и остале спреме.

Артиљерија противколска и брдска увучена је у стрељачки строј и крчи пут пешадији, а у непосредну близину стрељачког строја привучена су два хаубичка топа.

Овај извештај писан је на основу података у 4 часа ујутро.

У овом тренутку примили смо извештај од Далматинске бригаде којим је потврђена наша претпоставка. Досада нема много мртвих, а међу рањенима ..

* Митраљез италијанске фабрикације
Даљи текст документа недостаје.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ПРОЗОРА¹

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј.
Бр. Сл.
17-11-1943 г.
у 9.30 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ

Наше јединице заузеле су Прозер и коначно окончале борбу јутрос у 8 часова.

Херц. бригада² наставила је гоњење малих групица низ долину р. Раме. Иначе непријатељ је потпуно уништен. Још немамо податке о броју његових губитака.

Заплијењено 4 хаубице и 2 брдска топа као и много аутоматског и другог оруђа, муниције, хране и опреме.

Све се пребројава, па ћемо најхитније извијестити.

Наши губици ноћас око 5 погинулмх и око 20 рањених, али још не знамо тачно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Командант
Перо Ћетковић

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 1/1, к. 752.

² Десета херцеговачка НОУ бригада

НАРЕДБА ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ
ЈЕДИНИЦАМА ЗА НАПАД НА БРАДИНУ—ИВАН СЕДЛО
—РАШТЕЛИЦУ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ОД САРАЈЕВА¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
17-11-1943

НАРЕДБА БР. — 205

Секција Коњиц 1 : 100.000.

Подаци о непријатељу: Непријатељ се налази дуж пруге Коњиц—Сарајево већином у бункерима и другим слабијим утврђењима. У Коњицу се налази до 500 Италијана. На нашем сектору јачина непријатеља је сљедећа: у с. Брадине 200 Италијана и 30 четника, на Иван Седлу 320 усташа, на простору Раштелица—Тарчин 150 усташа. На простору Брадина—Коњиц до 200 милиционера. У с. Брадини непријатељ је посјео бункере изнад цесте падинама брда Јасен према железничкој станици. На Иван Седлу непријатељ посједује утврђења од камена и ровове.

Према још непровјереним подацима Италијани су се повукли из Брадине за с. Брђани, гдјесераније налазило осим милиције и 50 Италијана.

Наш задатак:

Наша Бригада ће у току ноћи 17/18 фебр. уништити непријатељску посаду на сектору Брадина—Иван Седло—Раштелица, да се затим постави главнином на Иван Планини према Сарајеву а мањим дијеловима према Коњицу.²

Главни задатак је: потпуно затварање правца од Сарајева и уништење тунела на Иван Планини.

Сусједне јединице: У току ноћи 16/17 фебр. јединице II дивизије вршиле су акцију на прузи на сектору Јабланица—Дрежница.³ На том сектору оне су и сада остале. Јединице III дивизије по ликвидацији Прозора извршиће акцију на сектору Рама—Коњиц. Јединице наше Дивизије вршиће акцију на сектору Коњиц—Иван Планина. Самим

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/3, к. 709.

⁵ О резултату ове борбе види док. бр. 102, 362.

* О резултату борби на овом сектору види док. бр. 89, 90, 99, 104, 333, 342, 344 и 345.

тим постаје јаснији наш задатак: онемогућити непријатељу долазак евентуалне помоћи из Сарајева.

Распоред наших једрица:

а.— У ликвидацији Иван Седла учествоваће I и II батаљон као [и] једно одјељење Противколске чете као и пјешадијски топ „Пито“. Ликвидацију Иван Седла батаљони ће извести лучним обухватом крећући са правца Реповци—Изелика—Побратине—Мркаљић ослањајући се лијевим крилом на цесту испод коте 915 а десним крилом обухватајући Иван Седло почев од Мркаљића на исток преко цесте. По ликвидацији Иван Седла батаљони ће се упутити на Раштелицу обухватајући деснокрилном колоном железничку станицу а левокрилном тунел и даље испод коте 984 западним кућама села Раштелице. По ликвидацији села Раштелице батаљони ће истурити обезбеђења према Тарчину док ће другим дијелом својих снага уништити све железничке постројбе на станицама, пресјећи телефонску везу, разрушити пругу и што је главно предузети све могуће мјере за затрпавање тунела, уколико би се заплијенила каква локомотива на-станици са њом ће се поступити на следећи начин: у тунелу у дубини до 500 м. скидати пругу а затим локомотиву са вагонима под пуном паром пустити у тунел. Противколско одјељење и „Пито“ батаљони ће за прво вријеме користити за разбијање бункера на Иван Седлу а затим ће га поставити као обезбеђење према Тарчину на тај начин што ће ефикасно моћи дјеловати и на цесту и на пругу. Не заборавити да се одјељењу да потребна заштита.

По ликвидацији Раштелице батаљони ће се повући главнинама на линији Иван Седло—Мркаљић—Побратине са задатком држања положаја Мали Иван—Иван Планина. У ту сврху батаљони ће истурити јача одјељења према Рапггелици као и бочна обезбеђења преко Малог Ивана — кота 1011. Противколац ће намјестити да туче кривину цесте југоисточно од Мркаљића.

б.— У ликвидацији с. Брадине учествоваће IV батаљон, једна чета Рамског партизанског одреда,⁴ једно противколско одјељење и тешки бацач VI батаљона. Ликвидацију с. Брадине извести обухватом крећући се правцем Реповци—Велика—Брадина обухватајући десним крилом источне и јужне падине брда Јасен а лијевим крилом прелазом преко цесте — источне зграде села Брадине обухватајући тим

⁴ Рамскл партизански НОП одред који је оперисао на терену Прозора и Раме, формиран је крајем јануара и почетком фебруара 1943 год. од боначи и руководиоца Прозорског батаљона Трећег крајишког НОП одреда.

17-1-1943
V A R E Ž B A br. 205
141-3

Sekcija Konjic 1 : 1.000.
Izdaci o obavljaju: Nepriznati se nalazi duž pruge Konjic-Sara-
jevo u visini u bunkarima i drugim slabijim utvrđenjima. U Konjicu se na-
lazi do 500 Italijana. Na naslon sektora jedinica nepriznati se nalaze:
u s. Bradine 200 Italijana i 30 četnika, na Ivan Sedlu 320 ustaša, na preta-
ru Raštelice 150 ustaša. Na prostoru Bradina-Konjic do 200 italij-
naca. U s. Bradini nepriznati se nalaze bunkeri i čudni postrojenja. Na
jasi u s. Raštelici Italijani stacionirani. Na Ivan Sedlu nepriznati se nalaze utvr-
đenja od kamena i betona.

Prema još nepovjerenim podacima Italijani su se povećali u Bradini
na 8.000 ljudi, gdje se ranije nalazilo oko 4.000 Italijana.

Na konjicu:

Kona brigada će u toku noći 17 / 18 febr. uništiti nepriznate jedinice
na prostoru Bradina-Ivan Sedlo-Raštelice, da se zatim postavi glavni
nac na Ivan Sedlu prema Sarajevu a sekundarni prema Konjicu.

Glavni sadržaj je potpuna zatvaranje pravca od Sarajeva i uništenje
tunela na Ivan Sedlu.

Ukonjicu: U toku noći 16/17 febr. jedinice II Divizije
javnice na okretu na pruzi na sektoru Jablanica-Bradina. Na tom sektoru
naše jedinice. Jedinice III Divizije po likvidaciji prvobitno
naše jedinice na sektoru Kona-Konjic. Jedinice naše Divizije više nisu na
sektoru Kona-Ivan Sedlo. Jedinice naše postaju jasni na sadržaj, otkriva-
jući nepriznate jedinice u Konjicu, posebno iz Sarajeva.

Na prostoru naših jedinica:

U likvidaciji Ivan Sedla, u sastavu I i II bataljona kao jedinice
odjeljenja Protivokolske grupe kao i posebni tip "Eko", likvidacija Ivan
Sedla bataljona će izvesti ljudima obavljati, kao i na pruzi, da se
Velika-Pobratina izradi jedinice odjeljenja, kao i na pruzi, da se
kote 915 u Kona izradi odjeljenja Ivan Sedlo počev od likvidacije na
istočnoj strani ceste po likvidaciji Ivan Sedla bataljona se se upotrijebi na
Raštelicu obavljajući deonokrillom kolonou kolektivna stanica u izradi
naše jedinice i Sadržaj kote 934 zapadnim krajem sela Raštelice. U likvi-
daciji sela Raštelice bataljoni će izvesti obavljajući prema Tardina
dok će u izradi izradi svoje snage uništiti sve postrojenja protivke na
staničnu, preseći telefonsku vezu, razbiti prugu i kao ja izvesti izradi
zeta sve snage ajere sa strajkovanje tunela, u koliko bi se mogli izradi
kako lokomotive na stanici da nije da se postupiti na stanici izradi
u tunelu u dubini do 500 m. izradi prugu u namu lokomotive sa vagonima
pod palom parom gasiti u minal. Izradi odjeljenje i "Eko" bataljoni
da se pruzi vrijeme koristiti sa razbijanje bunkera na Ivan Sedlu a zatim
da se postavi kao obavljajući prema Tardina na toj stanici da se izradi
sna noći izradi i na cestu i na prugu, da zaboraviti da se odjeljenje da
potrebna zaštita.

Na likvidaciji Raštelice bataljoni da se postavi glavni nac na Ivan
Ivan Sedlo-Pobratina sa sadržaj izradi polovica Ivan Sedlu
Ivan Sedlu. U to vrijeme bataljoni će izvesti izradi odjeljenje prema Raštelici
kao i kolonu obavljajući preko Kona Ivana - kote 1011. Protivokolske da se
izradi da tuđe izradi ceste izradi od Raštelice.

U likvidaciji s. Bradine u sastavu IV bataljona, grupa Sadržaj
skog partizanskog odreda, jedno Protivokolsko odjeljenje i veliki broj izradi
Ivana, likvidacija s. Bradine izvesti obavljajući izradi odjeljenje, prema
Velika-Bradina obavljajući deonokrillom istočno i južno od Ivan Sedla
kao i izradi izradi prelazom preko ceste istočno grupe Sadržaj Bradine
obavljajući tim polukragom izradi izradi stanica, protivokolski, da se postavi izradi
kao da u toku izradi izradi sa razbijanje bunkera kao i na izradi izradi i
prugu po likvidaciji s. Bradine izvesti potrebna obavljajući izradi izradi
da se izradi izradi sve postrojenja izradi izradi u Bradini, kolektivna
veza i prugu. U koliko u izradi izradi izradi izradi lokomotive postrojenja da
se izradi izradi kao da izradi I i II bataljona, izradi sve ajere da

Фотокопија прве стране документа бр. 93

полукругом железничку станиду. Противколски топ поставити тако да у току акције служи за разбијање бункера као и за контролу друма и пруге. По ликвидацији с. Брадине истурити потребна обезбјеђеша Драгочај⁵—Шун>, уништавајући сва постројења железн. станице у Брадини, телефонске везе и пругу. Уколико у Брадини буду заплијењене локомотиве поступиће се на исти начин како је то наређено I и II батал>ону. Предузети све мјере да се тунел у потпуности онеспособи. У ту сврху IV бат. додаје се Пионирски вод, који ће употребити било за рушење тунела било за ликвидацију моста на Лукачу⁰ уколико се ликвидира тамошња постаја.

По ликвидацији Брадине и извршењу постављеног задатка батал>он ће се поставити на линију Драгочај—Бале одакле ће испитати могућност ликвидације постаје на Лукачу у циљу рушења моста и поставл>ања нове одбранбене линије Подорашац—Врбл>ани.

IV батал>он треба да води рачуна о томе да, према непровјереним подацима, један оклопни воз патрол>ира на прузи Коњиц—Брадина.

ц.— VI батаљон ће бити општа резерва с тиме што ће се главнином поставити у с. Велика—Побратине, тако да благовремено може интервенисати било на једну било на другу страну. Осим тога батаљон ће оставити у с. Реповци потребно обезбјеђење за хируршку екипу J^ батаљонске тсоре са задатком да исти контролише правац Реповци—Подорашац, Реповци—Хасановићи.

д.— Хируршка екипа смјестиће се у с. Реповци.

е.— Штаб Бригаде у почетку акције налазиће [се] у кућама између с. Велика и Неветине (пут за Брадину). Бригадни санитет ићи ће са I и II батал>оном.

1.— Напад ће на читавом сектору отпочети у 20 часова. Према томе покрет из села Реповци свих јединица треба да се изврши најкасније у 18 часова, што значи да до 18 часова јединице морају приспјети у с. Реповци, повезати се, извршити распоред и кренути.

2.— У с. Реповци сви батаљони ће оставити своје коморе. Ту ће остати и бригадна интендантура.

Напомена: За ликвидацију утврђења користити противколска оруђа но не заборавити обавезно формирање бомбашких екипа, које ће се користити у случају да се оруђа не буду могла поставити тако да могу успјешно тући утвр-

⁵ Драгочај

* Односи се на жељезнички мост звани Лукач Мост код жељ. станице Брадине.

ђеша. Акцију изводити енергично концентришући сву ватрену моћ на одлучујуће тачке. Плијен и заробљенике евакуисати за Реповце. Рањенике такође за Реповце. Јединице ће одржавати обавезно међусобну везу, обавјештавајући једне друге о ситуацији на свом сектору, држати непрекидну везу са Штабом Бригаде.

Свјетлосни знак: једна црвена — једна бијела ракетла значи: уништили смо непријатеља на нашем сектору.

На извршење

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

(М.П.)

БР. 94

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ШТАБУ ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. И О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ БРИГАДЕ¹

ШТАБ

VIII К. Н. О. У. БРИГАДЕ

Положај

дне 17-11-1943 године.

Предмет: петнаесто-дневни извјештај од 1 до 15 фебруара 1943 године

ШТАБУ IV КРАЈИШКЕ Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Ова бригада има 1331 партизана, 710 пушака, 17 стројница, 26 пушкомитраљеза, 5 ручних бацача, 4 тешка митраљеза, 2 тешка бацача, 51 гшиштољ. Од тога на лицу 1284, у расходу 47. У овај број није урачунато: 3 курира за које не знамо гдје су. 63 нова борца (муслимана) који су се загубили и приступили X-ој крајишкој бригади као ни брдски топ са послугом и 65 граната које смо послали Штабу VII хрватске дивизије, јер га ми нисмо могли транспортовати.

Бригада има 4 батаљона. једну пратећу чету, једно минерско одјељење, које је у саставу 4 батаљона. Сваки батаљон има по три товарна коња за пренос своје коморе, а

¹ Копија чија су два листа оштећена при дну, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1/3, к. 775.

бригадна комора преноси се на 7 товарних коња. Јахаћих коња Штаб оригаде има два, а свагси штаб батаљона по једног. Пратећа чета има 17 тсварних коња са самарима.

С обзиром на врло тешке моменте, које је преживљавала ова новоформирана бригада, били смо присиљени да вршимо чешће расформирање појединих батаљона и чета и наново формирање. Ради тога нисмо у могућности да поднесемо извјештај по формулару исцрпно него чинимо онако и онолико колико смо могли ухватити. Напсмињемо да сваког дана долазе све нови борци и с те стране отежано је ухватити бројно стање.

Акције: 1. II. т. г. 1 чета I батаљона пребацила се је непријатељу за леђа у Велики Радић и водила жестоке борбе са непријатељем читав дан наносећи непријатељу велике губитке. Само један пушко-митраљезац друг Дане Блануша командир чете убио је 6 њемачких паса у дворишту Милоша Мандића. Тог дана наши су били без жртава.

2. II. 1 и 2 чета I батаљона водиле су жестоке борбе у Мосури² и Сухаји³ на партизански начин гдје су поједини водови и десетине наносиле тешке губитке, тако да је непријатељ за ова два дана имао преко 50 мртвих и многа рањених. Друг Стојан Маријановић звани Долинар убио је из карабина 5 Нијемаца и послерије и сам погинуо. У тим борбама непријатељ је био много јачи, али поред тога заробљена су два карабина и један шмајсер.

4. II. извршен је напад од стране непријатеља на Штаб ове бригаде али без успјеха. У задњи моменат успјели смо се извући и евакуисати сву комору. Приликом евакуације борбу са непријатељем водили су курири.

5. II. 3 и 4 чета I батаљона и III батаљон извршили су пробијање кроз непријатељске редове између Суваје и Јасенице. Пробијање је извршено у 11 сати прије подне. У тој борби непријатељ је имао доста велике губитке јер су наши јуришали на комору која је била на цести и једну непријатељску колону, која је ишла без осигурања. Наши губици 3 мртза и 4 рањена. Изгубљен 1 коњ са тешким митраљезом.

Исти дан 1 и 2 чета I батаљона водиле су упорне борбе са логионарима на Сухајском Међугорју и Рисовој Греди. И у овим борбама непријатељ је имао мањих губитака.

6. II. наш II батаљон са 4 батаљоном V К. бригаде пробијао се је кроз непријатељске редове између Јасенице и Бенаковца при чему је непријатељ имао мање губитке. Наш један мртав и 2 рањена. Заплијењено 3 карабина, 1 пушко-

² Вјероватно Врашка Мосура

* Суваја (Г. и Д.)

митраљез, којег је неки партизан из V бригаде одузео једном нашем младом борцу. Исти дан наш II баталон заједно са V бригадом водио је борбе са непријатељем између Бенаковца и Јасенице и непријатеља протјерали у Јасеницу.

Исти дан извршена је концентрација наше бригаде изузев дијелова II батаљона у Ластвама.

7. II. приступили смо новом формирању⁴ бригаде од снага које смо имали [на] окупу у три батаљона. Тота дана у 13 сати напао је непријатељ наше [полож]аје код болнице Ластве. Борбу смо примили и водили је 5 сати.

[Непријатеља у] тој борби су помагали 5 авиона (штука) који су у три навра[та бомбардовали] међутим без успјеха. Непријатељ⁵ је на а и га ч[ит]а во пола обл[е] легио

Заплијењено један тешки митраљез, један лаки бацач, једна апотека II бојне, 12 пушака, много муниције, 20 товарних коња са разним ратним материјалом. Наши губици 3 мртва и један рањен. У овој борби нарочито се истакао II батаљон. Друг Мехо Кутузовић иако рањен одбио је да се врати у превијалиште нето је и даље јуришао.

9. II. приликом пребацивања из Јањила у Бравски Ваганац преко цесте Петровац—Кључ један непријатељски тенк и камион пресекао је нашу колону на два дијела. Отворили смо ватру на тенк, убили једног унтер-официра СС трупа, тенк се је повукао и ми смо се пребацили. Убијени је свучен и заплијењен је један пиштољ са 120 метака.

Исти дан наш II батаљон водио је борбу са СС трупама. Непријатељ је пуштен на блиско отстојање, отворена плотунска паљба и извршен јуриш. Непријатељ је у тој борби имао око 60 мртвих и рањених. Заплијењен је један тешки бацач, један тешки митраљез (шарац), једна примопредајна станица, 5 герц апарата,⁶ један пушкомитраљез, 6 стројница, 3 њем. пиштоља (штајер 9 мм.) 4 двогледа и 20 пушака, много резервних дијелова за пушко-митраљез, два сандука санитет. материјала, 10.000 метака, 22 ксња са ратном опремом и разног другог ратног материјала. Наши губици 1 мртав и 3 рањена. У овој борби нарочито се истакао командант II батаљона друт Балаћ Милош⁷ и другарица Радојка Лешић која је с кундаком убила једног СС-овца и пребила карабин.

⁴ Мисли се на преформирање бригаде.

⁵ Далји текст у оригиналу је поцијепан.

⁶ Апарат за оптичку сигнализацију

⁷ Милош Балаћ, погинуо 1944 год. код Бихака као командант батаљона Осме крајишке НОУ бригаде.

10. и 11. П. наше једошице држале су положаје Дринић—Буковача—Ведро Поље.

13. П. извршено је бомбардовање наших положаја на Буковачком Брду гдје је погинуо друг Бранко Новаковић 17 година стар, љубимац И херој своје чете и један друг рањен.

14. П. наш 4 батал>он узео је положај више Колун^ића. Непријатељ је дошао до под село с тенковима и гађао артиљерском и митраљеском ватром наше положаје. Том придиком рањен је један наш друг.

15. П. непријатељски авиони, 9 штуха, тукло је положаје око жељез. станице у Оштрељу и том приликом лакше ранили једног друга.⁸

Исхрана: За протеклих 15 дана исхрана ове Бригаде била је различита, али углавном може се рећи врло слаба. Задњих два три дана храна је нешто бол>а пошто смо почели добивати хљеб, те нешто кромпира, граха и купуса са доста меса. Храна се набавл>а дијелом из напуштених кућа а дијелом из магацина.

Одјећа и обућа: Са одјећом и обућом ова Бригада стоји врло слабо. Има много партизана, а то су скоро све нови у којих се сада у доба зиме и снежних намета виде стопала, дакле једном ријечи формално боси. — Има их доста који су толико слабо обучени да му се види тијело. Ако овако потраје, усто и зима потраје, можемо очекивати велика обољења па чак и смрзавање ногу и може доћи и до десетковања бригаде. Поготову када се узме у обзир положај који се сада држи без кућа, дано-ноћног пребивања на пољу, може да доведе до тешких посљедица.

Здравствено стање: С обзиром на врло слабу одјећу и обућу, слабе логоре, велике и напорне маршеве, нередовну исхрану, дешава се доста случајева прехладе и чеше.* Нисмо у могућности да то спријечимо прво ради помањкања одјеће и обуће и добрих станова, а друто ради кемогућности чишћења и пресвлачења.

Напомена: Моли се Штаб дивизије да настоји помоћи ову Бригаду са чарапама и опанцима, те уколико постоје негдје каквих ствари што би се могло употријебити за веш или одјећу да то најхитније учини. Ово је Бригада млада, борци нови, политички још несвјесни, усто тешка ситуација па се је бојати да не наступи деморализација у читавој бригади.

¹ Види о бомбардовању Оштреља и у док. бр. 217.

⁸ Свраб

Испуштена акција: 4. II. 3 и 4 чета I батаљона и 3 батаљон извршили су напад на непријатеља код Јованке, Грњи Петровићи. Напад је извршен у 11 сати на вечер. Борба је трајала 4 и по сата. Непријатељ је имао приличне губитке, али се није успио отјерати са тих положаја. Наши гооци 1 мртав и 3 рањена.

Политички извјештај: Обзиром на нову ситуацију, на то да су батаљони ове Бригаде једно извјесно вријеме били раздвојени, отсјечени, да су били у сталном маршу, да је унутар њих владала и организациона и војничка и политичка несређеност итд., политички рад у Бригади није се одвијао онако како би требао. Мањак у политичким кадровима, њихов неправилан распоред, слаби квалитети политички одговорних људи итд. такођер је допринијело томе да је рад у бригади био умртвљен. Ново [настала) ситуација користила се је и превише у раду — тј. — стално се је прав[дала] пасивност тиме што је офанзива, маршеви, борбе итд. Кадар политички је релативно слаб. То су све махом млађи и неискуснији [борци] . . . је бригада [мла]да и да у њу ста[лно] пристижу [нови борци]. . . . јава . . . до стиме . . . осјећа¹⁰ . . . Зато смо били присиљени да нека мјеста попунимо и људима који нису дорасли.¹¹

За ову Бригаду карактеристична је појава дезертерства. Она се је сада прилично умањила. Разлози тога дезертерства многоструки су. Политичка сировост, неправилна мобилизација, тешке околности под којима су [мла]ди борци ушли у ову офанзиву, голотињу и босогњу тих бораца, што је најважније неправилан однос према њима од стране одговорних другова, неуказивање им довољне материјалне и политичке помоћи, погрешан став који су били узели појединци према њима (изјава једног политкома батаљона — да их треба све пострељати) итд. увјетовала је ту појаву дезертерства.

Ни данас када је то дезертерство прилично усахнуло, није прошла опасност нових дезертирања, па ако не млађих бораца муслимана (што није сигурно), а оно старих бораца православаца, обзиром на будући **разЕОЈ** ситуације <и на наш евентуални долазак на четничке терене итд. Зато смо у вези с тиме интензитет политичког рада скренули у том правцу — тј. у правцу што дубљег раскринкавања како год четника тако и усташа.

У вези с офанзивом било је грешака у раду, било је случајева искривљивања линије наше борбе (изјава горе

¹⁸ Редакција није успјела да прочита испуштени текст пошто је овај дио у оригиналу поцијепан.

¹¹ Нису дорасли за дужност коју обављају.

наведеног политкомесара, опортунизам по питању усташа, занемаривање културно-просвјетног рада итд.) То се све лијечи сада кроз ових неколико дана, тјесним додиром са политкомесарима батаљона и чета, оздрављењем Партије у Бригади итд.

Кроз ових протеклих 15 дана одржавани су састанци са командним кадровима, конференције са борцима. Ти су састанци добрим дијелом урађали плодом. Сада се је рад тек појачао. Борцима се објашњава садања офанзива, међународни положај фашизма, офанзива Црвене армије итд. Настоји се на томе да борци добију пуну перспективу, да ову офанзиву гледају шире, да ју гледају као одраз међународног положаја италијанско-њемачког фашизма.

Има много неправилности у раду, али се оне поготову сада доласком нових другова (полит. одјела) исправљају.

Што се тиче здравственог стања оно је прилично слабо обзиром на то што иако имамо прилично резерве санитетског материјала санитет у нашој Бригади (јер немамо бригадног санит. референта) није срганизован. Проблем исхране је дјеломично ријешен ради тога јер су извори слаби а интендантура неорганизована.

Што се тиче борбеног морала бораца наше Бригаде он је дјеломично задовољавајући с обзиром на ситуацију и тешке околности под којима данас дјелујемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант

БР. 95

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ
НОУ КОРПУСА О РУШЕЊУ ЖЕЉЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ КОД
ВЈЕНЦА И О ДИВЕРЗИЈИ НА ПРУЗИ ДОЊИ ВАКУФ—
ЈАЈЦЕ¹**

**ШТАБ
IX КРАЈ. Н. О. У. БРИГАДЕ
СИМО ШОЛАЈА
Бр. Службено
Дне 17/И — 1943 г.**

ШТАБУ I БОС. Н.О.У. КОРПУСА

Достављамо неколико писама која су заплењена приликом акције на воз на прузи Доњи Бакуф—Јајце.-

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10-2,1, к. 407.

² Редакција није пронашла поменута писма.

Ноћас је једна чета I батаљона рушила железничку пругу више Винца.³ Резултат још не знамо. Јавићемо накнадно.⁴

Јучер око 4 сата после подне непријатељ је био изашао на Отомаљ где је и заноћио. Да ли се је повратио у току ноћи, не знамо још.

О свему ћемо јавити накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За полкомесар
Родић⁵

Командант
Дакић⁶

БР. 96

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
„СИМО ШОЛАЈА“ ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА О ПРИСТИЗАЊУ
ПОЈАЧАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЈАЈЦУ И
ЗАУЗЕЊУ ОРАХОВИЦЕ ОД СТРАНЕ НЕПРИЈАТЕЉА¹**

ДЕПЕША

ШТАБУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА

Непријатељ довлачи стално појачања у Јајце. Стигло 10 транспората Немаца и усташа, као и тенкова и артиљерије. Јуче је заузео Ораховицу.

Командант: Дакић²
Политком. Родић³

**ШТАБ
IX КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
„СИМО ШОЛАЈА“
17 фебруара 1943**

¹ Вјенац

⁴ Види док. бр. 228 и 360.

⁵ Гојко Родић

⁶ Максо Дакић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под. рег. бр. 7/20, к. 407 А.

² Максо Дакић

* Гојко Родић

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 18 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ О ПРИСТИЗАЊУ ПОЈАЧАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЈАЈЦУ¹

**ШТАБ
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА**

Стр. Пов. Оп. Бр. 91
18 фебруара 1943 г.
— Положај —
у 12,00 часова

ШТАБУ V НОУ ДИВИЗИЈЕ

Штаб наше IX крајишке НОУ бригаде „Симо Шолаја“ депешом од 17-11-1943 известио нас је:²

„Непријатељ довлачи стално појачаша у Јајце. Стигло је 10 транспората Немаца и усташа, као и тенкова и артиљерије. Јуче је заузео Ораховицу.“

На предњу депешу Штаб корпуса одговорио је Штабу IX крајишке бригаде:

„Пошто код Купреса и Шујице има доста пролетерских снага, појачајте ваше снаге код вашет I батаљона да би непријатељу нанели што теже губитке.

Држите чврсту везу са V дивизијом.

Контролишите правац Шипово—Млиниште.“

Извештај Штаба IX бригаде послао сам вам депешом преко Млиништа. Да би сигурно били обавештени шаљем вам и овај допис. Моментално у штабу нема ни једног члана нгаба, ради чега нисам у стању да нешто друго јавим. Другу начелнику³ је наређено да се врати у штаб и он ће бити у штабу данас после подне.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф канцеларије

А. Тринки⁴

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/1, к. 407.

² Види док. бр. 96.

³ Бранко Пољанац

⁴ Алберт Тринки

ПРЕГЛЕД НАОРУЖАЊА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ДАН 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

К. Бр. 129
18-11-1943

Сташе на дан
15-11-1943

НАОРУЖАЊЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ

Јединица	Пушака	П. муниције	П шко матра- леза		Муниције за п. митрал.		Теш- ких мит- раљ.		Муниције за т. матраљ.	
			Југосл.	Итал.	Југосл.	Итал.	Југосл.	Итал.	ЈУГОСЛ.	Х-џ
I Бригада	1353	75.457	97	.	44.605	.	13	2	37.938	1 250
II Бригааа	851	94.361	39	2	21.012	655	9	3	20 200	2.400
III Бригада	825	120.670	83	3	33.610	1.030	7	—	14.800	—
Дивизиска артиљерија	29	3.400		—	—	—	—	—	—	—
(хир. екипа, болница и бол. чета) Санитет	104	11.000		—	—	—	—	—	—	—
Штаб и пратећа че- та III. Д.	58	7 000	3	—	1.800	—	—	—	—	—
Свега:	3220	311.888	222	—	104.427 ²	1.655 ³	29	5	72.938	3.650

¹ Оригинал-формулар писан преко индига а попуњен мастилом. Кирилицом. налази се V архиви Војноисториског института под рег. бр. 1У11, к. 706.

² У оригиналу погрешно сабрано 104.427, а треба 104.027.

³ У оришалу погрешно сабрано 1.655, а треба 1.685.

ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Тешких баача	Бомби за т. бааче	Лаких баача	Бомби за л. бааче	Бомби		Револвера	Муниције за револвере	Браски топ	Граната за брдски тои	С > о	Гранате за П. К. топ	Е о	Граната за Пито	✕	Ракета
				деф.	офан.										
6	332	6	271	872	212	252	2158	-	-	2	335	1	90	4	89
4	295	-	-	400	137	89	941	-	-	1	250	1	100	3	2
4	196	-	-	433	387	110	1270	-	-	1	65	1	12	2	58
-			-	24	5	4	48	1	170	-	-	-	-	-	-
				60	15	10	120								
				40	15	14	250							2	20
14	823	6	271	1.829	771	479	4787	1	170	4	650		202	П	169

Наштадив⁴
Васа⁵

* Начелник штаба дивизије
◦ Ваео Јовановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 18 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ ВОЂЕНИХ
ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У ДОЛИНИ НЕРЕТВЕ¹

ДРУГА ДИВИЗИЈА
18/П

Досад заробљено 310 официра и војника. Убијено више од 100. Заплењено досад 4 тешка бацача са 500 мина, 13 митраљеза, 5 вагона пудачаних и митраљеских метака, 350 пушака, једна радио станмца. Остало спрема и храна. Било је празних камиона.²

На нас још нема јаче реакције.

Шта да радимо с муницијом?

Јавите Вицку³ да упуте коње за муницију.

Јавите резултате код вас.

Пеко⁴

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског Института под рег. бр. 9/16, к. 14 А. Извјенгај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

~ Односи се на борбе против италијанских упоришта у долини Неретве, Дрежница Караула и низ других упоришта на комуникацији Јаблакица—Мостар.

³ Вицко Крстуловић, командант Девете НОУ дивизије

⁴ Пеко Дапчевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ПРОЗОРА¹

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Н-О-В-Ј.
Оп. Бр. 21
18-11-1943 г.
у 15.15 ч.

Извјештај о заузећу Прозора.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Сходно наређењу Врховног штаба Дивизија је у духу општег задатка груписала снаге и средства за извршење напада и заузеће Прозора.

Напад је извршен 15-ог фебруара о. г. са три колоне:

Десна колона: Далматинска бригада² нападала је општим правцем: Градина—Млаке—Џамија (западна) са задатком упада и заузимања вароши до р. Прозорчице, а затим да продужи напад и чишћење преко Боровнице у правцу с. Лута.

Средња колона: Црногорска бригада³ нападала је општим правцем: Макљен—с. Гмићи—Прозор са задатком упада и овлађивања центром вароши.

Лијева колона: Херцеговачка бригада⁴ нападала је општим правцем: источне куће с. Науковићи—Прозор (Кула) са задатком да по заузимању Прозора продужи енергично паралелно и фронтално гоњење непријатеља долином р. Раме до његовог потпуног уништења.

У циљу ттрипреме и потпомагања у извршењу овога напада Дивизији је стављен на раоположење један хаубички дивизион — света 7 хаубица. Ради извршења свог задатка дивизион се пласирао у близини пута Шћит—Прозор сјеверно од Градине (к. 1057) са задатком да у току 15 фебруара предузме потребна артиљериска извиђања и осматрања ради

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3/1, к. 752.

² Прва далматинска НОУ бригада

³ Пета црногорска НОУ бригада

⁴ Десета херцеговачка НОУ бригада

узимаша игго тачнијих елемената за извршење припреме напада. На ово је нарочито обраћена пажња што се обзиром на потребу произвођења и изненађења није могла у току дана врхпити коректура гађања.

Напад је почео тачно у 21 час артиљерском припремом која је за првих 15 минута концентрисала своју ватру на просторију Мусала⁵ у циљу неутралисања непријателске артиљерије, а по завршетку овога даљих 15 минута пренијела је ватру на центар града.

Под заштитом артиљериске ватре бригаде су кренуле у напад. Непријатељ је реагирао најснажнијом ватром како артиљерском, тако и из свих тешких пјешадиских оруђа. Располажући одличном фортификациском организацијом око цијелога града и раније извршеним реперисањима непосредне околине, његова ватра је била организована и снажна тако да на фронту свију бригада није било ниједнога дијела просторије која није била тучена најснажнијом ватром. Ова ватра ипак се најјаче испољила у почетку напада на фронту Далматинске бригаде, чији су батаљони првог борбеног реда, без обзира на препреке и губитке, вршили јуриш на непријатељске бункере и свима расположивим средствима сјекли и рушили препреке у међупросторима отварајући на тај начин пут за пролаз позадњих дијелова. Послије жестоке борбе око 23 часа 2 и 3 батаљон ове Бригаде заузели су на јуриш 8 бункера око с. Паљике и на тај начин приближили се непосредно вароши. Око 24 часа дијелови ових батаљона избили су на ивицу града.

На фронту Црногорске и Херцеговачке бригаде непријатељ је снажном и добро организованом артиљерском и минобацачком ватром успио да укочи напад наших јединица. Овоме је много доттринијела и конфигурација терена ка фронту ових бригада, пошто је земљиште на овим отсјецима, а нарочито на отсјеку којим је нападала Црногорска бригада брисано и омогућавало свестрану употребу ватре од стране непријатеља. И поред овога јединице ових двију бригада успјеле су да ликвидирају по један бункер и да их запале, али у свом даљем нападу нијесу успјеле, тако да су штабови ових бригада били присиљени да пред зору повуку своје истакнуте дијелове на полазне положаје.

Штаб Далматинске бригаде сазнавши за ово повлачење наредио је да се истакнути дијелови који су допрли до на ивицу вароши повуку и посједну заузете бункере, а остали да се врате на полазне положаје. Да ови дијелови не би били у току сљедећег дана тучени од непријатељске арти-

⁵ Односи се на дио предграђа у Прозору.

љериске ватре, штаб Дивизије одмах по пријему извјештаја од Далматинске бригаде наредио је да се и ови дијелови повуку из бункера с тим да претходно исте испразне и однесу сав материјал који се у њему налазио, а затим спале или поруше. Ови дијелови повукли су се из бункера, али кијесу имали времена да из њих изнесу материјал јер је непријатељ одмах у зору почео на њих дејствовати јаком артиљериском ватром.

На тај начин напад извршен ноћу 15/16 фебруара није успио, о чему је одмах извијештен Врховни штаб, који нам је на основу тога као појачање за напад сљедеће ноћи одредио два батаљона Крајишника" из I пролетерске дивизије, ојачавши их са противколским топовима и бацачима.

Напад је отпочео ноћу у 23 часа послѣје артиљериске припреме која је трајала пола сата. План за напад остао је исти као и за претходни дан. Да би се ојачало дејство бригаа и ликвидирали бункери било је предвиђено да се једна хаубичка батерија употреби као пратећа, с тим да дејствује из стрељачког строја.

У енергичном и силовитом нападу јединице првог борбеног реда свих трију бригаа успјеле су да на јуршп заузму бункере, униште њихову посаду и да се пробију кроз међупросторе и упадну у варош, тако да је до 1 сат 17 ов. м. већи дио снага појединих бригаа био у вароши и исту посјео. При овоме се нарочито истакао 4 и 3 батаљон V црногорске бригае који су под вјештим руководством својих штабова изманеврисали најјача непријатељска утврђења и дубљим заобилажењем успјели да се пробију и да први од свих јединица буду у вароши.

Хаубичка батерија предвиђена као пратећа и која је требала да дејствује из стрељачког строја на путу Прозор—Шћит није искоришћена онако како се предвиђало. Ово из разлога што се услијед своје врло слабе пскретљивости могла употребити једино на путу, док су међутим батаљони којима је она требала садејствовати и уништавати бункере на правцу њиховог дејства успјели да изманеврипу непријатељске бункере и да се дубоким заобилажењем пребаце на ивицу вароши, чиме су се потпуно одије-тГили од артиљерије која је остала сама пред вратима Прозора немајући никакве везе са својом пјешадијом, а изложена најјачем дејству непријатељских минобацача и митраљеза који су дејствовали из бункера са обје стране пута и који су остали незаузети. Услијед кише и помрчине било је сксро онемо-

* Треће крајишке НОУ бригаде

гућено дејство на непријатељске бункере јер је ншањење било јако отежано па је због тога постојала могућност да услијед пребацивања може дејствовати и на своје дијелове. Од бункера који су се видјели, тј. чије су се силуете једва назирале била су свега два, док се сви остали којих је било много нијесу могли уопште видјети. Могућност пробијања кроз непријатељску ватру и препреку на путу, која је била тучена од стране непријатељских митраљеза, била је врло мала те тако је хаубица остала пред вратима Прозора неискоришћена. У зору предузето је дејство на заостале непр. бункере на улазу у варош који су се послје кратког времена предали.

На овај начин заузета је варош Прозор. Херцеговачка бригада одмах по овоме продужила је своје дејство и гоњење непријатеља долином р. Раме и успјела да уништи највећи дио непријатељских отступајућих снага, око 500 уз помоћ 2 наша баталона упућена у засједу код Клека.

При овој акцији напада на Прозор непријатељ је имао преко 800 мртвих војника. Заплијењено је: 4 хаубице 100 мм., 2 противколска топа 47 мм., 4 бацача мина 81 мм., 12 митраљеза, око 25 пушкомитраљеза, око 500 пушака. 5 лаких тенкова, 1 трактор, 2 а"утокажете, 10 камиона, 2 мотоцикла, 2 радио станице, 3 вагона хаубичке муниције, 1000 зрна за топове 47 мм., око 300 сандука пушчане муниције, 250 сандука минобацачке муниције, 50 сандука ручних бомби. Поред тога је заплијењено 4 вагона брашна већином пшеничног и 3—4 вагона разних животних намирница.

Наши губици били су: 23 мртва, 39 теже рањених и 78 лакше рањених.

Наше јединице продужиле су даље гоњење непријатеља у долини р. Неретве и уништавање мањих групица и појединаца избјеглих из Прозора. Оне вечерас предузимају блокирање и уништење непријатељских посада у вароши Острошцу и Рами."

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Командант
Перо Ћетковић

⁷ Раму су ослободиле 20 фебруара јединице Десете херцеговачке НОУ бригаде, а у Острожац су ушле 18 фебруара јединице Пете црногорске НОУ бригаде. Опширније о томе види док. бр. 115, 241, 249 и 257.

Na taj način napad izvršen noću 15/16 februara nije uspio, a čeka se da se odmah izvijestiti Vrhovni Štab, koji nam je na osnovu toga kao pojačanje za napad sledeće noći odredio dva bataljona Krajišnika iz I Proleterske Divizije, ojačavaju ih sa protivkolskim topovima i bacačima. Napad je otpočeo noću u 23 časa poslije artiljerijske pripreme koja je trajala pola sata. Plan za napad ostao je isti kao i za prethodni dan. Da bi se ojačalo dejstvo brigada i likvidirali bunkeri bilo je predviđeno da se jedna haubička baterija upotrebi kao prateca, a tim ar.dejstvuje iz streljačkog stroja.

U operacijom i silovitom napadu jedinice prvog borbenog reda svih triju brigada uspjele su da na juris zauzmu bunkere, unište njihovu pesadu i da se probiju kroz međuprostore i upadnu u varoš, tako da je do 1 sat 17. ov.m. veći dio snaga pojedinih brigada bio u varoši i istu napao. Pri ovome se naročito istakao 4. i 3. bataljon V Crnogorske brigade koji su pod vještim rukovodstvom svojih štakova izmanevrisali najjača neprijateljska utvrđenja i dubljim zaoblazženjem uspjeli da se probiju i da prvi od svih jedinica budu u varoši.

Haubička baterija predviđena kao prateca i koja je trebala da dejstvuje iz streljačkog stroja na putu Prozor - Ščit nije iskorišćena onako kako se predviđalo. Ovo iz razloga što se usled svoje vrlo slabe pokretljivosti mogla upotrebiti jedino na putu dok su međutim bataljoni kojima je ona trebala sadejstvovati i uništavati bunkere na pravcu njihovog dejstva uspjeli da izmanevrišu neprijateljske bunkere i da se dubokim zaoblazženjem prebace na ivicu varoši čime su se potpuno odijelili od artiljerije koja je ostala osma pred vratima Prozora naslanjajući nikakve veze sa svojom pjesadijom, a izlošena najjačem dejstvu neprijateljskih minobacača i mitraljeza koji su dejstvovali iz bunkera sa obe strane puta i koji su ostali nezaustiti. Usled kiša i pomrčine bila je skoro onemogućeno dejstvo na neprijateljske bunkere jer je nišanjenje bilo jako otežano na je zbog toga postojala mogućnost da usled prebacivanja može dejstvovati i na svoje dijelove. Od bunkera koji su se vidjeli u.Šitje su se si snare jedva nasirale bila su svega dva dok su svi ostali kojih je bilo mnogo nijesu mogli uopšte vidjeti. Mogućnost probijanja kroz neprijateljski vatru i prepreku na putu koja je bila tučena od strane neprijateljskih mitraljeza bila je vrlo mala te tako je haubička ostala pred vratima Prozora neiskorišćena. U zoru preduzeto je dejstvo na zaostale nepr. bunkere na ulazu u varoš koji su se poslije kratkog vremena predali.

Na ovaj način zauzeta je varoš Prozor. Hercegovačka brigada odmah po ovome produžila je svoje dejstvo i gonjenje neprijatelja u dolini r. Neretve i uspjela da uništi najveći dio neprijateljskih ostepajućih snaga, oko 500 uz pomoć 2 naša bataljona upućena u sasjedi kod Aleka.

Pri ovoj akciji napada na Prozor neprijatelj je imao preko 600 mrtvih vojnika. Zaplijenjeno je: 4 haubice 100 mm., 2 protivkolska topa 47 mm., 4 bacača mina 81 mm., 12 mitraljeza, oko 25 puškomitraljeza, oko 300 pušaka, 5 lakih tenkova, 1 traktor, 2 autokarete, 10 kamiona, 2 motocikla, 2 radio stanice, 3 vagona haubičke municije, 1000 srna za topove 47 mm, oko 300 sanduka pušane municije, 250 sanduka minobacačke municije, 50 sanduka ručnih bombi. Pored toga je zaplijenjeno 4 vagona brašna većinom pšeničnog i 3-4 vagona raznih životnih namirnica.

Naši gubici bili su: 23 mrtva, 38 teže ranjenih i 78 lakše ranjenih.

Naše jedinice produžile su dalje gonjenje neprijatelja u dolini r. Neretve i uništavanje manjih grupica i pojedinaца isbjeglih iz Prozora. One večeras preduzimaju blokiranje i uništenje neprijateljskih pešaka u varoši Ostrovcu i Rami.

S drugarskim pozdravom

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Za štab
komandant

[Handwritten signature]

Фотокогтаја последње странице документа бр. 100

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ ОД 18 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИЛИВУ НОВИХ БОРАЦА
У ЈЕДИНИЦЕ И О НЕДОСТАТКУ ОРУЖЈА¹

ШТАБ
IX. ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
Оп. Бр. 7
Дне 18. фебруар

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Прије неколико дана доставили смо Вам преглед број-
ног стања и наоружања IX Далматинске НОУ дивизије,
из којег се је видјело колико је слабо наоружање наших
бригада.

У току последњих дана дошао је велики број новомо-
билисаних бораца и још увијек долазе, тако да су се наше
бригаде попуниле, а претекле шаљемо у II и III дивизију.

Услијед великог прилива новомобилисаних снага број
ненаоружаних бораца у знатној мјери је се повећао, тако
да у дивизији имамо сада око 40% ненаоружаних људи. Ди-
визија броји сада са одредом Ратне морнарице око 3.600
људи.

Дивизији предстоје важни задаци, не само на овом са-
дањем њеном сектору, већ вјероватно и ван овога. На овом
сектору има велики број врло јаких непријател>ских гарни-
зона, махом добро утврђених. Јасно је, да наша дивизија са
ненаоружаним борцима и без тешког оружја неће бити у
стању, да врши замашније акције против оваквог непри-
јател>а.

У више махова нам је од стране В. Ш.² скренута пажња,
да навикавамо наше јединице, да оружје прибаве од непри-
јатеља. Док је ово било могуће, наше су храбре јединице
то у пуној мјери и учиниле и наоружале од непријател>а
отетим оружјем наше прве бригаде, које су затим упућене
у састав других дивизија.

¹ Ор-игинал, писан на машини, лагиницом, налази се у архиви
Војноисторског института под рег. бр. 15/2, к. 8.

² Врховни штаб

Сада, када нам ово више није могуће, обраћамо се Врховном Штабу са поновном молбом, да нам се додијели што више оружја и муниције за наоружање наших бригада и одреда Ратне морнарице, да би их тиме успособили за претстојеће акције.

Молимо, да ова наша молба не остаје глас вапијућег и да нам се у што већој мјери изађе у сусрет, па макар и одузимањем оружја оним јединицама, које га имају у већим количинама но што им је неопходно потребно. Ово се нарочито односи на аутоматско оружје и тешко наоружање, којег ми готово и немамо.

Ако нам се додијели извјесна количина оружја и муниције, молимо да се предузму мјере, да то оружје заиста и стигне до нас, и да се у будуће не деси, да се наређења Врховног Штаба не извршавају.

Молимо, да се ово сматра врло хитним.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ;

(М. П.)

Начелник
Шкорпик"

Командант,
Вицко Крстуловић

П.С. —• Молимо, да нам се додијели један камион за све потребе дивизије: пренос рањеника, пребацивање духана из Имотског, довлачење хране, које на овом сектору готово и нема итд.

Управо смо примили преглед бројног стања и наоружања наше V Далм. бригаде: На 1000 бораца има 300 пушака. 4 митраљеза и 4 тгушкомитраљеза. 1 бацач са 17 бомби.

¹ Јосип Шкорпик

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРС-
СКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ НА ИВАН СЕДЛУ,
БРАДИНИ, РАШТЕЛИЦИ И БРЋАНИМА¹**

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ
ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Бр. 210

18 фебруара 43 г. у 19 ч.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКОЈ УДАРНОЈ ДИВИЗИЈЕ

Друже команданте, извршили смо ваше наређење.² Ликвидирана су непријатељска упоришта: Раштелица, Иван Седло, Брадина, Лукач и Брђани. Обезбеђујемо правац од Сарајева, чистимо непријатеља према Коњицу. Стање бригаде ратно, ново нема ништа.

На просторију: Вратна Гора—Солакова Кула—Крушчица стигли смо 16 ов. м. укључно, у 4 часа ујутро. Наставили смо пут у 9 часова истог дана и стигли смо на просторију: Трешњевица — Булатовићи — Реповци 17 ов. м. у 3 часа укључно. Како нам је до просторије Брадина—Иван Седло требало још 3 часа марша и како је људство било сасвим исцрпљено послје тако напорног марша и редовног гладовања, ријешили смо да се на тој просторији задржимо у току 17 ов. м. да би се мало одморили, прикупили податке и ријешили задатак.

Одмах по доласку сазнали смо о распореду и јачини непријатеља на нашем сектору: на Иван Седлу 300 усташа, жељезничка бојна из Сарајева, у Раштелици 100 усташа исте бојне, у Брадини 60 Италијана, 20 жандара и 20 четника, на Лукачу 40 Италијана и 10 жандара, у Брђанима 60 милиционера и 10 жандара, даље према Коњицу милиција до 150 и у Коњицу 5—600 Италијана, нешто четника, до 50 са неким батаљонским штабом.

Издали смо наредбу³ за покрет са горње просторије у 17 часова 17 ов. м., ступили смо у контакт са непријатељем на просторији: Брадина—Иван Седло у 19 часова. У Бра-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2—7, к. 706 А.

² Ово наређење Редакција није пронашла.

³ Види док. бр. 93.

дини је непријатељ имао утврђења на каква у досадањој борби наша Бригада није наилазила: један блокхауз са четири фортификациона објекта међусобно повезаних спојницама, са постављеним цементираним зидом и жицом. Затим почев од Брадине па до преласка Иван Седла низови бункера и ровова. Распоред наших јединица био је сљедећи: два оатаљона нападала су Иван Седло и Рапгтелицу, један батаљон Брадину и један у резерви, обезбјеђујући једним дијелом својих јединица правац од Коњица.

Борба на Иван Седлу била је жестока. Сударили смо се на 10 м. са усташама, услијед тога што је била густа магла и нисмо могли распознати линије. При првом додиру са непријатељем извршили смо на читавој линији јуриш и заузели непријатељске положаје. Убили смо 23 усташе. Имали смо једног мртвог и 3 рањена, од којих два теже. Заплијенили смо 1 т. митраљез, до 80.000 пушчане муниције клб. 7.9 мм-, извјесне количине резервне хране: конзерви, сувог меса, мармеладе, леба, брашна, шећера и др., као и један камион. Наставили смо са гсњењем непријатеља према Раштелици у коју смо ушли, скоро без борбе. Уништили смо жељезничке постројбе и поскидали шине из тунела.

Борба у Брадини била је другојачија. Пришли смо до непријатељских положаја на 30 м. и поставили тешка оруђа: бацаче и противколац. Међутим нисмо могли напријед: противколац није могао разрушити објекте. Италијани су тукли из утврђења невјероватном жестином. Борба је трајала до 6 часова, 18 ов. м., када смо главнину снага повукли на 500 метара сјеверно од Брадине, остављајући само мању блокаду Брадине. Предузели смо мјере да помоћу бензина упалимо зграду, која се налазила у средини бункера. У току дана смо се припуцавали са Италијанима и жандарима, припремајући паљевину зграде. Међутим, око 12 часова отворила се борба на путу од Брђана према Брадини. Наш батаљон у засједи ступио је у борбу са Италијанима који су ишли од Коњица у помоћ овим код Брадине. Пјешадију је пратио један воз. Наши су послје краћег окршаја тукли Италијане, натјерали воз у бјекство и јурећи за њима заузели мост на Лукачу и овладали ж. ст. и селом Брђани. Италијани су имали приличне губитке. Ми смо тада извршили јак притисак на непријатеља у Брадини, тукући га брзом паљбом из тешких оруђа. Успјели смо да бацимо и бензинске флаше. Непријатељ је истакао бијелу заставу. У борба[ма] имали смо 2 мртва и 4 рањена, већином лакше. Заплијенили смо 9 тешких митраљеза, знатне количине

хране, муниције, одјеће и др. Заробили смо 60 Италијана. Ратни трофеји се још пребројавају.

Све јединице показале су се величанствено, како за вријеме овог историског марша по напорима, тако и за вријеме борбе.

Сада јачим дијеловима држимо положаје: Раштелица—Иван Седло, а другим дијелом снага продужићемо према Коњицу. кога ћемо са мањим снагама, у најмању руку. блокирати.

Нисмо заплијенили ниједну локомотиву. Тунел ћемо онеспособити дизањем шина. Мост на Лукачу ћемо минирати у току ове ноћи.

Непријатељ је деморалисан. Становништво је на нашој страни. Имамо директну везу са милицијом, која нам каже да ће у случају напада на Коњиц бити оружјем на нашој страни. Четници су побјегли из Коњица. Стање наших трупа на дивној висини.

Мада све то стоји како је изложено, молимо вас да провјерите разлоге због којих нам III б. још не долази. Да је он овђе, могли бисмо вас позвати у Коњиц (упркос томе што Италијани тамо имају утврђења и два брдска топа — управо због овог посљедњег које нам је потребно). Страх кас је да се III б. није задржао на каквим акцијама, о којима ни В. Ш. не зна. Молимо вас да ургирате његов долазак. Такође и ви нам дођите, јер ћемо овако сами направити чудо од непријатеља. пошто не можемо да останемо на једном мјесту.

Да ли је заузет Прозор?

Заборавих да напоменем да је непријатељ при првој нашој појави. 17 ов. м. ујутро, одвукао у Пазарић све локомотиве које су биле у Брадини, око 25 комада. Такође је евакуисао из Брадине веће количине хране.

Јачина непријатеља на Иван Седлу и у Раштелици била је 400 усташа, у Брадини 80 Италијана, 20 жандара и 20 четника, на Лукачу 40 Италијана и 10 жандара, у Брђанима 50 милиционера и 10 жандара.

Укупни губици непријатеља: убијених 23 усташа, око 80 Италијана и 12 жандара. Наши губици: 4 убијена и 7 рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

Командант

Д. Лекић⁴

(М. П.)

⁴ Данило Декић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 19 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ТРЕЋЕ
КРАЈИШКЕ И ОСМЕ ХРВАТСКЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. Бр. 131
19-11 — 12.15

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.Ј.

Шаљемо вам извештај Штаба I бригаде о њеним доса-
дањим акцијама.²

Ми се са Санџачком бригадом налазимо на путу ка
прузи Иван Седло—Коњиц.

IX (III крајишку) бригаду³ оставили смо око Г. Вакуфа,
где је (с леве обале Врбаса) синоћ пристигла VIII хрватска
бригада.⁴

С. Ф. — С. Н.!

(М. П.)

Комдив
Коча⁵

¹ Оригинал, налази се у архиви Војноисториског института под
рег. бр. 2—7, к. 706 А.

² Види док. бр. 102.

³ Трећа крајишка НОУ бригада Прве пролетерске дивизије

⁴ Седме НОУ дивизије. Види док. бр. 108 и 111.

⁵ Коча Поповић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 19 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЗАУЗИМАЊУ ИТАЛИЈАНСКОГ
УПОРИШТА КАРАУЛЕ¹**

II ДИВИЗИЈА
19/И

Заузели Караулу. Убијено 5, заробљено 68, заплењено 7 митраљеза, 7 пушкомитраљеза, 52 пушке. Још два бацача. Свега мртвих 164.

Камиони били оштећени и ми смо их запалили.

Ноћас нападамо Прењ.

Италијани пристали на размену за Херче.²

Пеко³

БР. 105

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ОСТРОШЦА И О НАПАДУ
НА РАМУ¹**

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј.
Бр. 22
19-Н 1943 г.
у 6.20 ч

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.Ј.

Наше јединице јуче у току дана продужиле су наступе према долини р. Неретве и то: V бригада² правцем Прозор—Уздол—Подхум—Острожац, гдје је ноћас ушла у Острожац, а X бригада³ правцем Дуте—Грачаница—Рама и са предњим дјеловима дошла до Раме.

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 10/16, 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

* Мисли се на размјену италијанских заробљеника са нашим ухапшенима који су се налазили у италијанским затворима. Шире о томе види док. бр. 231. *

² Пеко Дапчевић

¹ Оригинал, писан на машици, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18—2, к. 8.

² Пета црногорска НОУ бригада

³ Десета херцеговачка НОУ бригада

Претходница V бригаде није нашла у Острожцу на непријатељски отпор јер су Талијани евакуисали то мјесто у току прошлога дана после обавештења о резултату борбе код Прозора. Ту ће се ова бригада задржати и развити извиђање према Коњицу до ликвидације Раме.

X бригада са претходницом стигла је синоћ до Раме⁴ и њени нредњи дјелови дошли су у контакт са непријатељем и заузели једну утврђену ослону тачку, али су били тучени не само од баача и митраљеза из Раме, већ и од двије хаубице из Јабланице, тако да даљим нагредовањем ови дјелови били би тучени и изложени већим губицима од поменутих хаубица из Јабланице. Зато задржани су на достигнутом положајима, јер нити саобраћај кроз Раму не би се могао вршити до ликвидације Јабланице.⁵ Још не знамо тачне губитке.

Потребно је да наредите II дивизији да вечерас нападне непријатеља у Јабланици и ликвидира, а истовремено X бригада ликвидираће Раму. Наша хаубичка батерија данас после подне тући ће непријатељску артиљерију код Јабланице и неутралисати, те ће олакшати напад II дивизије. Ми сматрамо да ће овако поступити II дивизија и по овоме ћемо после подне и вечерас радити. Ноћу наша артиљерија неће тући јер би било бескорисно и могло би се нанети губитака нашим јединицама.

Непријатељске снаге у Рами јесу: око 300 Италијана са 2 баача, 6 тенкова и већи број аутоматских оруђа. Утврђени су у три ослоне тачке. Снаге у Јабланици нијесу нам тачно познате, а неповјерено сазнајемо да има: 250 Талијана са 2 хаубице и већи број аутоматских оруђа.

Ми ћемо јутрос стићи у близину Раме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
Перо Петковић

⁴ Описније о ослобођењу Раме види док. бр. 115, 241 и 257.

⁵ Јабланицу су ослободиле 22 фебруара јединице Четврте пролетерске бригаде. Види док. бр. 130, 257, 264 и 298.

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
ОД 19 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА
И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА НАПАД НА КОЊИЦ¹**

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
Бр. 215
19-11-1943**

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. — Италијани су деморалисани. Њихово разбијаше на линији Мостар—Иван Седло треба искористити до краја. Наиме, треба их ликвидирати и у Коњицу не дозвол>авајући да се консолидују. У ту сврху јединице наше Бригаде извршиће вечерас у 12 сати напад на Коњиц.

2. —• Распоред јединица:

У нападу ће учествовати три батаљона плус једна чета Рамског партизанског одреда,-

а) I батаљон ће нападати са ранијег правца напада, обухватајући лијевим крилом пругу почев од с. Овчари па скрећући лучно преко Реповице наслањајући се десним крилом на Неретву. Према добијеним подацима од заробљеног официра на Реповици се налази један бункер чији кров није тако солидан да се не би могао са тешким бацачем ликвидирати. Бункер се налази у близини капеле.

б) IV батаљон нападаће Коњиц простором између с. Овчари и с. Доње Поље (до натписа Д), тако да десним крилом продире дуж цесте Овчари—Коњиц а лијевим крилом да обухвати мост на Неретви.

в) VI батаљон поћи ће правцем Овчари—Загорица—Ђединовац спуштајући се на Неретву код Доњег Поља и ту се пребацивати преко Неретве обухватајући Коњиц на лијевој обали Неретве почев од Тушчице до Забрђа. Према подацима на помолу коте 423 налазе се два бункера, који се такође могу ликвидирати тешким бацачем.

г) Једно топовско одјељење Противколске чете кретаће се дуж цесте под командом пггаба IV батаљона.

Овдје је важно истовремено извести напад концентришући ватру из свих оруђа на отпорне непријател>ске тачке

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21/1, к. 709.

• Шире о Рамском НОП одреду види док. бр. 93, прим. 5.

и лродирати у град остављајући мању блокаду око непријатељских утврђења. Продор у град свом силином треба да изврши првенствено IV батаљон.

д) Према досада добијеним подацима у граду се налази до 500 Италијана са брдска³ топа, 4 баџача и више тешких митраљеза. У граду се налази такође нешто четника и милиције, који нису расположени за борбу против нас.

ђ) Батаљони ће поћи на извршеше задатка одмах по пријему наређења тако да напад отпочне најкасније у 12 сати. Штабови батаљона предвидјеће потребно вријеме с обзиром на дате правце да би се постигла истовременост напада.

е) Распоред по ликвидацији Коњица је следећи:

I батал>он упутиће се хитно на простор Брадина—Иван Седло са задатком садејства са II батаљоном за затварање правца Сарајево—Коњиц.

IV батаљон простор Подорашац—Драгочај (Шуњ) са задатком директне резерве I и II батаљону и евентуалне резерве VI батаљону.

VI батаљон остаће у Коњицу истурајући обезбјеђења према Лисичићима—Острожцу и према селу Бјела (гдје се налази четнички штаб — уз Неретву).

Противколско одјељење поћи ће са IV батаљоном.

Јединице ће заузети нови распоред хитно да би се предугредило евентуално надирање непријатеља од Сарајева што је наш основни задатак.

3. — II батаљон извршиће такав распоред снага на просторији Раштелица—Иван Седло—Брадина да онемогући продор непријатеља. У случају јачег продирања непријатеља II батал>он ће се под оштром борбом повлачити са обје стране друма према Коњицу обавјештавајући о томе благовремено Штаб Бригаде, као и о свакој појави непријатеља, ради чега му се ставља на расположење један моторцикл.

4. — Услијед могућности евентуалног напада непријатеља од Сарајева I и IV бат. за вријеме напада на Коњиц оставиће по једну чету у резерви у висини села Овчари како би се исте могле пребацили брзо у помоћ II батаљону.

5. — Штаб Бригаде ће се налазити на путу Подорашац—Коњиц.

6. — У току ноћи 19/20 фебр. евакуисаће се болница из села Реповци за с. Трешњевице. Болница ће тамо приправити мјесто, очистити и средити станове, за долазак болнице I и III бригаде који ће се извршити 21 о. м.

³ На оригиналу недостаје број брдских топова.

7. — Интендантура ће такође у току ноћи евакуисати материјал за село Булатовићи.

8. — Са интендантуром ће поћи и заробљеници. Обезбјеђење интендантуре и заробљеника вршиће десетина IV батаљона појачана једном десетином Пионирског вода. Остатак Пионирског вода вршиће обезбјеђење болнице у с. Трешњевице до доласка главне болнице са властитим обезбјеђењем.

9. — Радни водови упућују се у састав својих батаљона.

10. — Пионирски вод ће одмах по пријему овог наређења доћи у село Реповци гдје ће преузети обезбјеђење магацина, болнице и у сарадњи са десетином IV батаљона заробљеника.

11. — Хируршка екипа у току борбе налазиће се у селу Подорашац.

12. Вод VI батаљона који се налази у с. Реповци упућује се у састав свог батаљона.

Напомена: Још једанпут напомињемо да је потребна одлучност да би се искористио повољан моменат за ликвидацију непријатељског гарнизона.

Продор у град објавити ракетлама бијела-црвена-бијела. понављајући их у серијама.⁴

За Штаб Бригаде

Политком

Командант

⁴ Напад на Коњиц није успио. Шире о томе види док. бр. 173.

ВОЈНИ РАД:

Време од 8 до 15 ов. мј. на положајима које су држале наше јединице искоришћено је доста добро на војничке часове и предавања војне природе, као и обука у руковању аутоматским и пратећим оруђем.

У овоме раду било је лепих резултата. На пример у IV батал>ону за време од 8 до 15 ов. мј. одржана су по четима по два часа са водницима и десетарима којем су присуствовали поред командира чете или замјеника и командант или замј. команданта батаљона, који су предавали водницима и десетарима. Рад по батаљонима за обуку и војне часове је једнообразан и плански се ради.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П.⁶
С. Тадић⁸

К.⁷
Карановић⁰

БР. 109

**ДОПИС ШТАБА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
19 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ О БОРБАМА КОД РАМЕ И ДРЕЖНИЦЕ И О
НАПАДУ НА ПРОЗОР¹**

ШТАБ У-те ЦРНОГОРСКЕ [БРИГАДЕ]
19-11-43
у 8.35 ч.
Острожац.

ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

Положај

Писмо друга Плавог-

Сад примих извјештај од вас упућен у Острожац за овдашње руководиоце. О њему сам извијестио дивизију³ и Врховни.⁴

¹ Политички комесар

⁷ Командант

⁸ Симо Тадић

⁰ Никола Карановић

³ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историјског института под рег. бр. 4/1-1, к. 707.

² На оригиналу дописано накнадно.

³ Односи се на Трећу НОУ дивизију.

⁴ Врховни штаб

Ја⁶ сам овдје⁶ стигао јуче у 19 ч. Италијани су побјеиш јуче око 9 ч. Сав је збјег у Коњицу а са десне стране бјеже на лијеву страну Неретве.

Ноћас је требала Херцеговачка⁷ ликвидирати Раму, а она је сигурно ликвидирана.⁸

Пеко⁹ је код Дрежнице потукао Италијане (око 250 и 25 камиона са мајором).¹⁰

Ми се данас лијево и десно усмјеравамо према Коњицу. Извиђамо и спремамо се за даље. Ви нас хитно извјестите: можемо ли на вас рачунати у нападу¹¹ и кад. Друго, извјестите нас опширно о свему на терену Сарај.[ева] Невесиња, и Коњичког среза.

Е сад о Прозору. Пета црногорска уз помоћ Херц. и Далмат. ликвидирала је *другу* ноћ Прозор.¹² Резултат: убијено око 500 Италијана, утекло око 100. Заплијењено: 5 топова. неколико вагона топов. и пушчане муниције, око 20 вагона хране и много друге ратне спреме.

За двије ноћи борбе избачено из строја око 100 другова; из наше бригаде од тога од 60—70. Већина лакше рањени.

Друг. поздр.

Сава Б. Ковачевић

П. С. Друг Вукановић¹³ са још три друга лакше рањени Друг Вељко¹⁴ каже да је Прозор најтврђе непријатељ. уоприште које су уопште партизани освојили.

⁶ Народни херој Сава Ковачевић, погинуо 13 јуна 1943 год. као командант Треће НОУ дивизије.

⁷ Односи се ка Острожац.

⁸ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁹ Раму су ослободиле јединице Десете херцеговачке НОУ бригаде. Опширније о томе види док. бр. 241, 249 и 257.

¹⁰ Пеко Дапчевић, командант Друге пролетерске дивизије

¹¹ Шире о борбама код Дрежнице види док. бр. 219, 220, 230 и 231.

¹² Мисли се на напад на Коњиц.

¹³ Опширније о нападу на Прозор види док. бр. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 342, 350 и 363.

¹⁴ Јован Вукановић, погинуо 1943 год. за вријеме Пете непријатељске офанзиве.

¹⁵ Павле Илић, помоћник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ШЕСТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ТРУПА ИЗ ДОЊИХ И ГОРЊИХ ПЕТРОВИЋА У ВОЈЕВАЦ И О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА¹

ШТАБ

II БАТАЉОНА VI КНОУ БРИГАДЕ

Број: службено

Дана 19-11-1943 год.

КОМАНДАНТУ VI КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ

Положај

Извјештавамо вас да су непријатељске² снаге које су биле на логоровању Доњи Дубовик—Велика Рујишка у току јучерашњег дана прешле преко Доњих Петровића—Арапуше и Горњих Петровића и отишле према Јасеница—Војевац.

Наше је мишљење према изјави заробљених непријатељских војника, како су изјавили на салушању код овог штаба, да им је у току јучерашњег дана одређен пут за око 45 км. да ће се исти пребацити за Петровац.³ Те непријатељске снаге које су биле у јачини од једне бојне нисмо могли тући из сљедећих разлога: Што је непријатељ у рану зору упутио једну сатнију у правцу кућа Котурових вјероватно из разлога што [су] у тим кућама ухваћена њихова три војника, да их пронађу или да за њих направе освету. Иако је штаб овог батаљона ово предвиђао и прикупио све снаге, извршио распоред снага баш на том сектору, десило се да је десетар једне десетине наше I чете, која би одиграла главну улогу, створио панику и побјегла са једним пушкомитраљезом у правцу који им је он одредио и није ни један метак опаљен на непријатеља иако је постојала могућност према извршеном распореду од стране штаба батаљона да та сатнија буде ништа мање него преполовљена. У вези тога штаб овог батаљона повео је истрагу до кога је била кривица и установљено је да је кривица била

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 1—13, к. 774.

² Односи се на јединице 714 њемачке дивизије.

* Босански Петровац

до десетара I чете Дрљаче Буре који је на дан 18 о. м. у 17 и 30 часа стријељан пред стројем на захтијев и одобрење свих бораца I чете овог батаљона. Поред ове грешке напред именовани и од раније је имао више грешака које су ометале јединство поменуте чете јер је исти стално харангирао [и] проносио кроз борце неке застрашавајуће гласове о чему ћемо издати проглас и један примјерак доставити штабу бригаде.

Наше снаге налазе се у Малом и Средњем Дубовику са сљедећим задацима: I чета има задатак да упути патроле преко Јоховица—Мала Рујишца (Новска⁴) [и] извиди гдје се налази непријатељ, његове снаге а по могућности и намјере непријатеља. II чета има задатак да помоћу патрола извиди непријатељске снаге преко Средњег Дубовика у правцу Ср. Јасенице и успостави везу са снагама III батаљона. III чета има задатак да прокрстари Осредак Велика Рујишка, извиди гдје се налази непријатељ, његову јачину као и намјеру. Са осталим снагама које се налазе на одмору и логоровању изводи се настава у вези упутстава која су издата од стране тог штаба.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБУ I, III И IV БАТАЉОНА VI КР. БРИГАДЕ

Положај

Доставља вам се препис предњег извјештаја ради знања.

(М.П.)

Политком
Баја⁵

Командант
на терену

⁴ М. Рујишка назива се још и Новска Рујишка.
⁵ Димитрије (Дмитар) Бајалица

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ ОД 19 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА
И О СТАЊУ ОБУЋЕ И ИСХРАНЕ У БРИГАДИ¹**

ШТАБ
VIII БРИГАДЕ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. О. ВОЈСКЕ ХРВАТСКЕ
19 фебруара 1943 године.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештавамо да смо са бригадом стигли на одређене положаје 18 ов. мјесеца у 19 часова.

По доласку ступили смо у везу са III крајишком бригадом I дивизије и командант бригаде² упознао нас је са стањем овдје и дао нам директиве у погледу осигурања заузетих положаја. Ми смо јединице распоредили на просторије, један батаљон у село Планиница, један батаљон у село Палоч и један батаљон у село Тихомишље. Штаб бригаде налази се у селу Узричје.

Што се тиче исхране јединица с тим стојимо врло слабо. Готово никаквих намирница немамо. Док је бригада била на положајима Богдашић—Вуковско—Равно, добили смо из Дувна духана, петролеја а од намирница нисмо добили нипгга, него што смо нашли у Равном кукуруза које смо кухали и давали партизанима, то им је била углавном исхрана док нисмо стигли овамо. Овдје је са исхраном исто стање, па смо организовали исхрану по селу уколико то буде могло задовољавати. Уједно смо послали неколико товарних коња, које смо имали за намирнице у Прозор, да се снабдјемо бар са најпотребнијим стварима. Са обућом врло тешко снабдевамо босе. Имаде их добар број босих, који у чарапама морају пролазити ове путеве. Ми колико можемо прикупљамо опутњаке³ по селима куда пролазимо, али све то не може задовољити потребе, па се дешава да неким људима и прсти промрзну од ногу.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 7/12, к. 815.

* Никола Карановић

* Опанци израђени од неизрађене коже.

Борбеност партизана је на прилично доброј висини, само да им је побољшати исхрану, били би спремни за сваки задатак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
Шукрија¹

Командант
Станко Бјелајац

П. С. Напомињемо да смо данас упутили у Прозор 25 товарних коња по живежне намирнице за нашу бригаду, па вас молимо да преко Економског одељења Врховног штаба који се налази у Прозору, издате наређење да нам даде потребну количину намирница.

У селима у којима се налази наша бригада, не може се никако у довољној мјери организовати исхрана. Села су доста сиромашна и нема се пгга реквизирати.

С. Ф. — С. Н.!

БР. 112

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 20 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ПРЊАВОРА И КОТОР ВАРОШИ¹

Ш Т А Б
I БОСАНСКОГ Н. О. У. КОРПУСА
Об. Бр. Ст. пов. 95
20 II 1943 г.
— Положај —

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ
За „Оп-О“

Друг Чоче,² који се налази са I крајишком НОУ бригадом на сектору Прњавора и Котор Вароша, депешом од 19-11-1943 доставио нам је следећи извештај:

¹ Шукрија Биједић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—2, к. 8.

² Ратко Вујовић, шеф обавештајног центра Првог босанског НОУ корпуса

„Од јуче се је ситуација на овом сектору изменила. Четници концентришу снаге у Јаворанима и у Шипрагама. Осим домаћих, који су се реорганизовали, има и снага из Озрена. Свака од ових колона броји по 780 људи. Све вође са њима домаће су. Јуче је заробљено 8 четника. Изјављују да двије колоне имају задатак продријети у Скендер Вакуф, одатле у Баљвине где би се пребациле на леву обалу, напале наше снаге око Мркоњић Града и продирале према Гламочу. Спремили смо се да их у томе спречимо и да их разбијемо, у колико буду настојали да то изведу.

Један батаљон IV одреда³ је отсечен, са њим још нисмо успели ухватити везу. Спремамо напад на једну колону.

Потребно је упутити једну бригаду на овај сектор, ако желимо да остваримо оно што нам је задатак у овој ситуацији. О томе сам вам у допису детаљно писао. Бригада нека понесе залихе жита и остале хране за 10 дана, пошто су овде економски услови никакви. Војска формално гладује.

VII бригада⁴ нека повећа будност око Врбаса. Једна чета четника налази се у Бочцу.

Шаљите вести о борбама у земљи, са Источног фронта и о догађајима уопште.

Депеше шаљите преко Команде места Мркоњић Град. Тим путем шаљемо и ми депеше.

Наређено⁵ је I Крај. бригади да нападне концентрисане четничке банде пре него што крену и да спречи све њихове намере. V дивизији дата су конкретна упутства обзиром на садржину овог извештаја друга Чочета.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
Начелник штаба
Бранко Пољанац

³ Четвртог крајишког НОП одреда

⁴ Седма крајишка НОУ бригада

⁵ Сљедећи текст дописан је мастилом.

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ПРОЗОРА И НАРЕЂЕЊЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ОД САРАЈЕВА ПРЕМА ИВАН СЕДЛУ¹

ШТАБ
ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 132
20-И — 1.30

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1. — У току 20 фебруара т. г. приспеће у ваш састав III крагујевачки батаљон.

2. — У току истога дана пристићи ће и III санџачка бригада на просторију с. Трепгњевица—с. Булатовићи и околни засеоци.

3. — Ваша Бригада и III санџачка бригада имају задатак затварања правца Сарајево—Иван Седло—Коњиц.

За сада предвиђамо, да Санџачку бригаду поставимо са активним задацима од Иван Седла у правцу железничких станица ка Сарајеву; док би ваша бригада била резерва на општем задатку обе бригаде (тј. затварање правца од Сарајева ка Коњицу).

4. — IX крајишка² бригада остала је између Г. Вакуфа и Бутојна с десне обале Врбаса са задатком затварања тога правца. С друге стране преко Врбаса пристигла је VIII хрватска бригада VII див., која заједно са нашом IX бригадом затвара правац Бугојно—Г. Вакуф—Прозор. По пристизању осталих јединица VII дивизије, наша IX бригада прећи ће на овај сектор, она би тада била постављена као општа резерва наше Дивизије.

5. — III ударна дивизија, као што вам је познато, ликвидирала је Прозор,³ а Црногорска бригада⁴ — ове Дивизије без борбе је ушла у Острожац.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 25/1, к. 705.

² Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду.

³ О ослобођењу Прозора видот док. бр. 91. 92. 100, 219, 221. 233, 239. 339, 341, 342. 350 и 363.

⁴ Пета црногорска НОУ бригада

Ова III дивизија добила је задатак да ликвидира Коњиц." Претпостављамо да ће акцију извести вечерас или сутра вече са Црногорском бригадом, која је 19 т. м. била на просторији око Острошца.

6. — Сазнали смо да сте са својом Бригадом предвидели акцију на Коњиц, вечерас 19/20 т. м.

Обзиром да се ваш III батаљон и Санџачка бригада не могу 20 т. м. поставити за непосредно затварање правца од Сарајева ка Иван Седлу, као и да је тај правац потребно безусловно затворити, то је ваш задатак да 20 т. м. обезбедите затварање тога правца са досадањим снагама. На помоћ вашег III батаљона и III бригаде можете рачунати тек од 20 т. м. увече, а и то у крајњој потреби, јер ће те јединице бити заморене од досадањих дугих маршева.

Уколико би ви вечерас изводили акцију на Коњиц и успешно је завршили, све јединице вратити ка досадањем сектору, а Коњиц и околину оставити најближим јединицама III дивизије, којима је иначе тај сектор доделен.

Нисмо упознати са вашом одлуком и начином извођења акција на Коњиц и обезбеђењем правца од Сарајева, те уколико се појединости овог наређења косе са објективним околностима, — иницијативно радити, имајући у виду опште постављење ствари како је горе наведено.

Известите нас о садањој ситуацији на овоме сектору, и предложите употребу Санџачке бригаде у односу на општи задатак те и ваше Бригаде.

Везу са нама тражити преко с. Трешњевице, где ће 20 т. м. доћи сви чланови Штаба.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
Васа°

° Напад на Коњиц није успео. Опширније о томе види док. бр. 106. 173 и 361.

° Васо Јовановић

ОБАБЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О РАСПОРЕДУ И СМЈЕШТАЈУ ШТАБА ДИВИЗИЈЕ И САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ СЕДЛО—КОЊИЦ¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

I
ШТАБУ I БРИГАДЕ²

- 1) СТИГЈШ смо и сместили се у с. Голубић.
- 2) Примили смо оба извештаја друга Васе.³
- 3) Санџачка⁴ је стигла на просторију Вишњевица—Трешњевица.
- 4) Известите нас што пре о ситуацији код вас — сектор Иван—Брадина — и под Коњица. То нам је потребно да бисмо могли одредити пго конкретнији задатак Санџачкој.
- 5) Сутра обавезно да Васа пошаље радио-извештај за В. Ш.⁵ До 7 сати треба тај извештај да стигне у с. Тулобићи,⁶ а ако радио-станица није тамо, онда даље у с. Голубић.

С. Ф. — С. Н.!

20. II. 43

Комдив
Коча⁷

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 18/1, к. 707.

² Прва пролетерска бригада

³ Вао Јаванавић

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

⁵ Врховни штаб

⁶ Тухобић

* Коча Поновић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБИ ЈЕДИНИЦА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE
БРИГАДЕ КОД ОСТРОШЦА И ОСЛОБОЂЕЊУ РАМЕ ОД
СТРАНЕ ЈЕДИНИЦА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ
БРИГАДЕ¹**

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј.
Бр. 23
20-11-1943 г.
у 19.45 ч.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

I

Послије ликвидације италијанских снага у прозорском гарнизону² и чишћења посада у долини р. Раме, наше јединице доспјеле су до варошице Раме на комуникацији Сарајево—Коњиц—Мостар. Један батаљон X Херцеговачке бригаде ојачан са тешким оруђима напао је данас непријатељску посаду у Рами и послије краће борбе заузео ово мјесто и посаду уништио.

У Рами налазила се једна чета 1. батаљсна 259-ог пеш. пука Дивизије „МУРГЕ“, ојачана са дјеловима посада које су избјегле из долине Раме и долине Неретве и са 6 тенкова. Тако је посада износила око 180 Италијана са 10 домобрана и 6 тенкова.

Наш батаљон јутрос је напао посаду са јаком минобачком ватром и послије краће борбе деморалисана италијанска посада, услед досадањих тешких губитака, почела је бјегство у правцу Острошца. Херцеговачки батаљон у стопу је гонио, док су Италијани бјежали бацајући оружје по путу и у р. Неретву. Тако је побијено у току борбе и гоњења 102 Италијана и 3 домобрана, а заробљено 7 домобрана. Остатак је наишао на засједу V бригаде код Остро-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 21—2, к. 8.

- Види док. бр. 91, 92, 100, 219, 221, 233, 339, 341, 342, 350 и 363.

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Н-О-Е-1

Бр. 23

10-7-1942 г.

19.42

МНО. ШТАБ
ДИВИЗИЈЕ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. 23

ВРHOVНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
I ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

I

Poslije likvidacije italijanskih snaga u prozorskom garnizonu i čišćenja posada u dolini r.Rame, naše jedinice dospjele su do varšice Rame na komunikaciji Sarajevo - Konjic - Mostar. Jedan bataljon I Hercegovačke brigade ojačan sa teškim orudjima napao je danas neprijateljsku posadu u Rami i poslije kraće borbe zauzeo ovo mjesto i posadu uništio.

U Rami nalazila se jedna ~~xxx~~ četa 1. bataljona 259-og peš. puka Divizije "MURGE", ojačana sa djelovima posada koje su izbjegle iz doline Rame i doline Neretve i sa 6 tenkova. Tako je posada iznosila oko 180 Talijana sa 10 domobrana i 6 tenkova.

Naš bataljon jutros je napao posadu sa jakom minobacačkom vatrom i poslije kraće borbe demoralisana italijanska posada, usled dosadanjih teških gubitaka, počela je bjegstvo u pravcu Ostrošca. Hercegovački bataljon u stopu je gonio, dok su Talijani bježali bacajući oružje po putu i u r.Neretvu. Tako je pobijeno u toku borbe i gonjenja 102 Talijana i 3 domobrana, a zarobljeno 7 domobrana. Ostatak je naišao na zasjedu V brigade kod Ostrošca uz pomoć 2 tenka i tamo su pobijeni 78 Talijana i uništena 2 tenka.

Zaplijenjeno je: pored 5 tenkova u Prozoru i dolini Rame, u toku današnje borbe još 4 tenka sa kompletnim naoružanjem, 1 kamion, 120 pušaka, 8 puškomitraljeza, 14 mitraljeza, 4 sanduka ručnih bombi, 50.000 metaka, manja količina odijela i hrane.

Naše jedinice produžile su čišćenje u pravcu Jablanice sa ciljem da potpomognu napad II Divizije na neprijateljski garnizon u Jablanici.

II

Prema prikupljenim podacima u Konjicu ima italijanska posada nešto brojno ojačana sa izbjelim posadama iz okoline Konjica do Ivan Sedla, koje je protjerala I Proleterska brigada. Tako prema nepovjerenim podacima sada u Konjicu ima oko 1500 Italijana, ustaša, domobrana i četnika sa više teškog naoružanja i 2 topa.

Izvršne snage I Proleterske brigade sinoć su dospjele do Konjica i u vremenu kada je naša V brigada vršila izvidjanja za stvaranje plana, da bismo poslije potpunih priprema napali Konjic. Štab I Proleterske brigade tražio je pojačanje od jednog bataljona od naše V brigade za napad na Konjic. Pridat im je traženi bataljon, pa su prošle noći u 24 časa napali na Konjic. Štab V brigade videći da napad neće uspjeti pojačao je napadne trupe sa još 2 bataljona, ali i tak nismo uspjeli da zauzmu Konjic. Mi ćemo preduzeti izvidjanja i stvoriti plan za što skoriju likvidaciju navedene neprijateljske posade.

I Proleterska brigada previše se spustila i upustila u borbu na Konjic, a svakako ostavila je male snage na Ivan Sedlu za zaštitu sa toga pravca, pa postoji opasnost da neprijatelj od Sarajeva te snage ne odbaci. No, smatramo da je već Sandžačka brigada stigla u blizinu Konjica i da će Štab I Divizije preduzeti potrebne mjere za stvaranje pravca prema Sarajevu.

Drum Ščit - Prozor - Rama - Ostrošac potpuno je usposobljen za saobraćaj, a željeznička pruga nešto je porušena, pa ćemo je opraviti čim naiđemo na lokomotive i vagona, da bi se mogli vršiti prevozi željeznicom.

IV

Molimo da uputite vašu telefonsku desetinu da na nekoliko mjesta popravi telefonsku liniju, te da imamo telefonsku vezu Prozor - Rama - Ostrošac.

V

Mi do sada zarobili smo svega 11 tenkova sa po dva mitraljeza i svim ostalim potrebama kompletnim. Od navedenih tenkova 7 su potpuno ispravni za upotrebu, dok za 4 potrebne su manje opravke, pa da i oni budu upotrebljivi.

шца уз ломоћ 2 тенка и тамо су побијени 78 Талијана и унишггена 2 тенка.

Заплијењено је: поред 5 тенкова у Прозору и долини Рама, у току данашње борбе још 4 тенка са комплетним наоружањем, 1 камион, 120 пушака, 8 пушкомитраљеза, 14 митраљеза, 4 сандука ручних бомби, 50.000 метака, мања количина одијела и хране.

Наше јединице продужиле су чишћење у правцу Јабланице са циљем да потпомогну напад II Дивизије на непријатељски гарнизон у Јабланици.

II

Према прикупљеним подацима у Коњицу има италијанска посада непго бројно ојачана са избјеглим посадама из околине Коњица до Иван Седла, које је протјерала I Пролетерска бригада. Тако према непровјереним подацима сада у Коњицу има око 1.500 Италијана, усташа, домобрана и четника са више тешкот наоружања и 2 топа.

Извјесне снаге I Пролетерске бригаде синоћ су доспјеле до Коњица и у времену када је наша V бригада вршила извиђања за стварање плана, да бисмо послје потпуних припрема напали Коњиц, Штаб I Пролетерске бригаде тражио је појачање од једног батаљона од наше V бригаде за напад на Коњиц.³ Придат им је тражени батаљон, па су прошле ноћи у 24 часа напали на Коњиц. Штаб V бригаде видећи да напад неће успјети појачао је нападне трупе са још 2 батаљона, али ипак нијесу успјели да заузму Коњиц. Ми ћемо предузети извиђања и створити план за што скорију ликвидацију наведене непријатељске посаде.

I Пролетерска бригада превише се спустила и упустила у борбу на Коњиц, а свакако оставила је мале снаге на Иван Седлу за заштиту са тога правца, па постоји опасност да непријатељ од Сарајева те снаге не одбаци. Ко, сматрамо да је већ Санџачка бригада⁴ стигла у близину Коњицу и да ће Штаб I Дивизије предузети потребне мјере за затварање правца према Сарајеву.

III

Друм Шнит—Прозор—Рама—Острожац потпуно је успособљен за саобраћај, а жељезничка прута нешто је порушена, па ћемо је оправити чим наиђемо на локомотиве и вагоне, да би се могли вршити превози жељезницом.

³ Види док. бр. 173.

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

Молимо да упутите вашу телефонску десетину да на неколико мјеста поправи телефонску линију, те да имамо телефонску везу Прозор—Рама—Острожац.

V

Ми до сада заробили смо свега 11 тенкова⁵ са по два митраљеза и свим осталим потребама комплетним. Од наведених тенкова 7 су потпуно исправни за употребу, док за 4 потребне су мање оправке, па да и они буду употребљиви.

Мислили смо да формирамо чету борних кола, али смо установили да врло мало имамо споообног људства, па смо мишљења да ви преузмете формирање наведене чете скуговајући способно људство из свих оближњих дивизија.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник	Командант
Рад. Бабић⁶	Руд. Приморац⁷	Перо Ћетковић

⁵ Од ових заплијењених италијанских тенкова формирана је тенковска чета при Врховном штабу НОВ и ПО Југославије и дејствовала је све до преласка јединица ударне групације на лијеву обалу Неретве. Послије тога чета је расформирана, тенкови уништени а људство повраћено у матичне јединице.

⁶ Радомир Бабић

⁷ Рудолф Приморан

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ДВАНАЕСТЕ
КРАЈИШКЕ НОУ ПОЛУБРИГАДЕ И ПОСТАВЉАЊЕ КО-
МАНДНОГ КАДРА¹**

ШТАБ

IV Н. О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Стр. Пов. Бр. 10

20 фебруара 1943 г.

**ШТАБОВИМА II. УГУ1, VIII КНОУ БРИГАДЕ и XII КНОУ
ПОЛУБРИГАДЕ**

I

По указаној потреби Штаб IV НОУ дивизије донио је следећу одлуку:

1) Да се у саставу ове дивизије формира нова XII КНОУ полубригада.

2) У састав XII КНОУ полубригаде ући ће III батаљон V КНОУ бригаде који ће сачињавати језгро ове полубригаде, главнина II чете I батаљона II КНОУ бригаде и комбиноване чете VI КНОУ бригаде.

3) Поставља се следећи штаб XII КНОУ полубригаде:

За команданта друг Петар Мећава,² досадашњи командант III батаљона V КНОУ бригаде. Замјеник команданта одредиће се накнадно.

За политичкот комесара друг Јоцо Марјановић, досадашњи полком III батаљона V КНОУ бригаде. Замјеник пол. комесара одредиће се накнадно.

3) Штаб I батаљона:

За команданта друг Милан Егић, досадашњи замјеник полкома III батаљона V КНОУ бригаде.

За замјеника команданта друг Милан Новаковић,³ досадашњи командир у III батаљ. V КНОУ бригаде.

За пол. комесара друг Бране Ковачевић, досадашњи пол. комесар II чете III батаљона V КНОУ бригаде.

¹ Оританал, тшсан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисторијског института ггод рег. бр. 2—3, к. 767.

² Петар Мећава, погинуо код Травника 1944 год. као замјеник команданта дивизије.

³ Милан Новаковић, умро 1949 године.

За замјеника пол. комесара друг Чедо Крнета,⁴ досадашњи полком III чете III батаљона V КНОУ бригаде.

4) Штаб II батаљона:

За команданта друг Дане Вигњевић, досадашњи замјеник команданта III батаљона V КНОУ бригаде.

За замјеника команданта друг Ђуро Милиновић, досадашњи командир I чете III бат. V КНОУ бригаде.

За пол. комесара друг Раде Раниловић, досадашњи полком I чете III батаљона V КНОУ бригаде.

За замјеника пол.комесара друг Коста Вулин, досадашњи полком чете VI КНОУ бригаде.

5) Командни кадар чета I батаљона:

1. чета: За командира Обрадовић Душан. Замјеник командира одредиће се накнадно.

За пол. комесара друг Бошњак Милан.⁵ За замј. полкома друг Змијањац Петар.

2. чета: За командира друг Драгић Мирко. За замј. командира друг Комосар Марко.

За пол. комесара друг Лазић Љубан. За замј. полкома другарица Зора Ковачевић.⁶

3. чета: За командира друг Гајић Гојко. За замј. командира друг Јанковић Алекса.

За пол. комесара друг Бундало Петар. За замј. пол. комесара друг Зец Бошко.

4)⁷ Командни кадар чета II батаљона:

1 чета: За командира друг Пећанац Драгољуб. За замј. командира друг Ћобановић Милан.

За пол. комесара друг Поповић Драгутин. За замј. полк[ома] друг Ви . . . ић Богдан.⁸

2. чета: За командира друг Бокан Перо. За пол. комесара друг Стојан По

За пол. комесара друг Поповић Драгутин. За замј. полкома друг . . . ановић Драго.

3. чета: За командира друг Симо Шобот. За замј. командира друг Тоде Јерковић.

⁴ Чедо Крнета, погинуо у току рата.

⁵ Милан Бошњак, погинуо октобра 1944 год. пршгиком напада на Бању Луку.

⁶ Зора Кавачевић, погинула фебруара 1943 год. у Рујишкој као замјеник политичког комесара чете.

⁷ Погрешно написано 4/; треба 6/.

⁸ Богдан. Редакција није могла установити презиме.

За пол. комесара друг Ковачевић Драго. За замјеника полкома друг Рајко Дрљача.⁹

Пратећи вод: За водника друг Тривун Каран. За замјеника водника друг Плавшић Милан. Политички делегат нека се одреди накнадно.

II

Остала мјеста командног кадра која нису попуњена, као и мјеста бригадне интендантуре, санитета и ОБ центра по-пунити накнадно и споразумно са овим штабом.

Ова наредба о устројству XII КНОУ полубригаде ступа на снагу од дана њеног издања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полкомесар
Кушић¹⁰

Командант
Шоша¹¹

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТУ СЕДМЕ БРИГАДЕ И ШТАБА ДИВИЗИЈЕ ПРЕМА СЕЛУ ПИДРИШ¹

ШТАБ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
20 фебруар 1943; 8 часова
с. Јаклићи

НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ ШТАБА

Шћит

Наша Седма бригада стигла је у с. Равно, 19 фебр. у 18 часова, тако да није било могуће извршити покрет одмах даље. Бригада је заноћила на просторији с. Равно—с. Звјерјача² и јутрос у 5 часова наставила је марш. До 12 часова данас биће на маршевском циљу.

⁹ Рајко Дрљача, погинуо фебруара 1943 године у близини Бос. Новог.

¹⁰ Милинко Кушић

¹¹ Јосип Мажар-Шоша

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. '5/2, к. 812.

" Звирњача

Штаб дивизије са дивизиском болницом заноћио је у с. Јаклићи и продужава сада у с. Пидриш.

Молимо да нас обавестите о нашим борбама око Прозора. Примамо незваничне вести о великим нашим успесима, па би желели да их ви потврдите.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Ђ. Кладарин³

Командант
П. Јакшић¹

БР. 118

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕКОПАВАЊУ ЦЕСТЕ БУГОЈНО—ГОРЊИ ВАКУФ—ПРОЗОР И УСПОСТАВЉАЊУ ТЕЛЕФОНСКЕ ВЕЗЕ ГОРЊИ ВАКУФ—ГМИЋИ¹

ШТАБ
VIII БРИГАДЕ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. О. ВОЈСКЕ ХРВАТСКЕ
20 фебруара 1943 године.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ.

Према добивеном наређењу од 19 ов. мјесеца поступили смо. Приступили смо организацији прекопавања цесте Бугојно—Горњи Вакуф—Прозор. Истовремено дали смо нашој чети за везу задатак да успостави везу Горњи Вакуф—Гмићи. На успостављању ове везе ради се још од прошле вечери, тј. приступило се раду 19 ов. мјесеца у 21 час. Успостављање везе ићи ће доста тешко, пошто нас друтови извјештавају, да је на мјестима жица исјечена и у мањим дужинама однесена са линије. И поред тога ми очекујемо још током данашњег дана да ће се успоставити телефонска веза у одређеном правцу.

Преко Команде мјеста у Горњем Вакуфу, а и по селима гдје су смјештени наши батаљони приступили смо прикупљању товарних коња, потребних за евакуацију добивеног

³ Зуро Кладарин
¹ Павле Јакшић

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом. налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/12, к. 815.

плијена у Прозору и за пренос рањеника. Одзив сељака са кошима биће врло мали, пошто су већ одавдје из ових села углавном сви коњи на путу или са бригадама које су пролазиле овим правцем, или су упућени за пренос рањеника и живежних намирница. Број који ми прикупимо биће упућен на сдређено мјесто.

Што се тиче непријатеља у Бугојну он се још није појављивао у правцима наших положаја. Уколико наиђе ми смо спремни да га дочекамо. Ми смо стално у вези са III крајишком бригадом² која се налази на десној страни Врбаса. Узајамно се обавјештавамо о свакој промјени, на једним и другим положајима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Сл. отсутан

Командант
Станко Бјелајац

БР. 119

УПУТСТВО ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 21 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ
ЗА ЗАШТИТУ ЈЕДИНИЦА ОД НЕПРИЈАТЕЉСКЕ АВИ-
ЈАЦИЈЕ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ОД
САРАЈЕВА¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 133
21-II — 11.30

ШТАБУ I БРИГАДЕ³

1. Штаб I бригаде нас извештава да је 13 непријатељских авиона. од којих 7 „Штука“, у току јучерашњег дана интензивно бомбардовало сектор јединица те Бригаде. Бомбе су биле тешког калибра, од 500—1000 кила. Иако је

² Прве пролетерске дивизије

¹ Оригинал, писан на машини. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 26/1, к. 705.

³ Потрешно написано Прве пролетерске ударне бригаде, а треба да стоји Прве пролетерске дивизије што се види из потписа команданта и политичког комесара дивизије.

® Копија је достављена и штабу Треће санџачке НОУ бригаде.

људство било размештено на великој просторији и по рововима, од бомбардовања је погинуло 4 друга а 11 их је контузовано. Непријателски авиони су, осим тога, потпуно разорили једно пусто село, источно од Брадине.

Обзиром на могућност поновног сличног дејства непријатељске авијације, штабови бригада издаће својим потчињеним јединицама сва потребна најстрожија наређења, и то* да се, кад год временске прилике дозвољавају непријатељу употребу авијације, целокупно људство размести изван села; да се сви коњи добро склоне од погледа из ваздуха; да се активирају одељења за отварање ватре на непријатељске авионе, у ком ће се циљу, на погодним местима, изградити добри заклони за људство и оруђе предвиђено за потребно дејство (у том циљу треба ископати дубоке рупе за сваког борца из тих одељења, а нарочито за оне са аутоматским оруђем — онако како је то чињено у Шпанији: рупа не сме да буде широка, и борац треба да може цео да стане у њу).

За све ове мере учинити нарочито одговорним све старешине, који ће се позвати најстрожије на одговорност, уколико их не предузму или се лабаво односе према њима.

2. Из извештаја Штаба I бригаде види се да су и јуче стизали возови у Тарчин, из чега се може закључити да непријатељ⁴ на том простору врши концентрацију јачих снага, било ради осигурања одбране правца Сарајево, било, што је вероватније, ради растерећења тог правца офанзивним акцијама.

Обзиром на могућност поновног интензивног дејства непријатељске авијације, те потребе избегавања концентрација наших јединица на ужој просторији, нарочито у непосредној близини непријатељских посада или места непријатељске концентрације, III санџачка бригада неће се сместити јужно и југоисточно од Тарчина, како је то раније било наређено, него на просторији на којој је јутрос наређено.

Задатак I бригаде: активно затварање правца Сарајево.

Задатак III санџачке бригаде: припремање напада на Коњиц и, у случају да непријатељска активност омета нашу акцију, прихватање и резерва I бригаде са обезбеђењем од Коњица.

Задатак ове Дивизије на овом простору од необичне је важности. Од његовог извршења зависи остварење општег

⁴ Односи се на непријатељску Групу „Анакер“ («Аппаскер»). Опширније о њеном саставу види док. бр. 251.

плана постављеног од В. Ш.⁵ Главни циљ свих јединица ове Дивизије остаје затварање правца од Сарајева, ма се због тога морала и одложити акција на Коњиц.

3. Још немамо нових извештаја о ситуацији на сектору јединица II и III дивизије.

4. Слободна Југославија је јуче ујутро јавила да је Црвена армија ослободила Љуботин, Мерефу и Обојан. Јутрос је радио Лондон јавио да је ослобођен и Красноград.

5. Штабови бригада упутиће у овај штаб све тенкисте, уколико их има у њиховим јединицама.⁶

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полкомдив

Фића⁷

Комдив

Коча⁸

БР. 120

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 21 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПОСЈЕДАЊЕ НОВИХ ПОЛОЖАЈА И ВРШЕЊЕ НАПАДА
НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ДИЈЕЛОВЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ
САРАЈЕВО—КОЊИЦ**¹

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Об. Бр. 134
21-Н — 21.45**

ШТАБУ I БРИГАДЕ²

Данас у 11 ч., похпто су му стигла појачања од 30 камиона и неколи[ко] композиција, непријатељ је кренуо у напад из Тарчина. После борбе која је трајала читав дан,

⁵ Врховни штаб

" Они тенкисти тражени су за формирање тенковске чете при Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

⁷ Филип Кљајић

⁸ Коча Поповић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр 27/1, к. 705.

~ Прва пролетерска бригада .

једна непријатељска колона ушла је у 15 ч. у Раштелицу, а друга је колона пред мрак избила на Иван Седло и на Мали Иван. Непријатељски бомбардери су и данас били врло активни. Бомбардована је и болница I бригаде која се налазила у с. Трешњевица. Према досада прикупљеним подацима, погинула су 2 тежа рањеника и 3 борца; погинуло је 4—5 италијанских заробљеника, а изван број је рањен. Ово се десило и поред тога што је надлежним у с. Трешњевица Штаб Дивизије благовремено издао потребна наређења, и то два пута: једном усмено, а затим и писмено. Штаб I бригаде повешће истрагу и кривце најстрожије казнити.

Јединице I бригаде запоселе су линију Побратине—Велика—Реповци, фронтом према друму Брадина—Коњиц.

Обзиром на јачину непријатељских снага³ које продиру са севера (до 2.500 усташа, Немаца и домобрана), обзиром на интензивно дејство непријатељске авијације, обзиром на постојање италијанског гарнизона у Коњицу за који не знамо да ли није добио или неће добити појачање из Невесиња, не може се усвојити предлог Штаба I бригаде да се III бригада⁴ постави са источне стране друма Брадина—Коњиц.

Због новостворене ситуације напад на Коњиц за сада отпада.

И поред тога што, обзиром на могућно даље продирање непријатеља, не смемо пребацити III бригаду источно од друма, задатак ове Дивизије остаје: затварање правца од Сарајева и уништење непријатељских снага које су од туда кренуле. Ако би непријатељ успео да продре до Коњица и да се повеже са тамошњим гарнизонам, задатак наших јединица јесте да хитном и одлучном интервенцијом са његовог десног бока разбију га. У том циљу

НАРЕЗУЈЕМО:

1) I бригада поставиће се западно од комуникације на просторији Побратина—Реповци—Драгочај—Бале итд.

III санџачка бригада јужно од ове просторије, углавном на просторији садашњег смештаја (Врбљани—Подорашац—Хомољи—Кралупи—Бармиш).

Брдски топ, који се сад налази у с. Хасановић, додељује се I бригади, пошто је терен III бригаде тешко проходан а и евентуално извлачење ишло би врло тешко.

³ Односи се на групу „Фогл“ (»Уо§ел«) ојачану са 5 усташким здругом. Шире о саставу ове групе види док. бр. 251.

• Трећа санџачка НОУ бригада

Све неборачке делове пребацити западно од потока Краљушчица.

Болница ће се сместити у с. Вишњевица, с тим што ће рањеници и болесници ноћу бити по кућама, а дању сви без изузетка у шуми, на већој даљини од села и растурени. Са болницом I бригаде ићи ће и италијански заробљеници који ће служити и за пренос рањеника.

Наређење о покрету топовском одељењу и болници I бригаде издаће непосредно Штаб Дивизије.

2) Са означених просторија предузимати акције за задржавање и уништавање непријатељских јединица. Обзиром на техничку надмоћност непријатеља не упуштати се у фронталне дневне борбе и упорно држање линија. Према непријатељу не групписати веће снаге, већ покретним деловима дејствовати изненада и са што више праваца. Крупније акције вршити само ноћу. Главнине јединица поставити растрешено, а преко дана држати их у шумама и ван додељених оперативних сектора. У сваком случају дању јединице склањати даље од настањених места на пошумљеном и заклоњеном терену и разређене у мале групе.

3) У случају потребе јединице ће се пребацити западно од потока Краљушчица. Пошто је — због тешког терена — у овом случају прелазак III бригаде ограничен на узани сектор јужно, то предвидети потребне јаче снаге за обезбеђење прелаза.

4) Штабови бригада одржаваће сталну међусобну везу, а Штаб III бригаде ухватиће и надаље одржавати везу са најближим деловима III дивизије својим десним крилом.

5) Упуштање у мање дневне борбе потребно је и због тога да би се увек имале на расположењу јаче одморне снаге за крупније акције ноћу. Такве крупне офанзивне акције су наине неопходне и једини су ефикасан начин сузбијања тог непријатељског продора, разбијања његових снага и осујећења његових планова, као и стварања предуслова за необично важно поновно овлађивање комуникацијом Сарајево—Коњиц.

6) Уколико то већ није учињено, издати свим јединицама наређење да благовремено поруше на својим секторима сва утврђења и бункере којима би се непријатељ могао користити.

7) Стално и систематски рушити и уништавати комуникационе објекте и саме комуникације.

8) Сва потребна наређења о покретима јединица у вези са овим нашим наређењем издати одмах, како би се покрети могли извршити још у току ноћи — или бар започети тада

— и тиме се избегла опасност од дејства непријателске авијације, које се са великом вероватноћом може очекивати и за сутрашњи дан.

9) Штаб Дивизије ће се сутра налазити на правцу с. Загрепчане—с. Липица.

10) У случају да V црногорска изврши напад на Коњиц, задатак и дужност свих наших јединица да што одлучније интервенишу ка комуникацији на својим секторима.

11) Овог тренутка примили смо извештај Штаба I бригаде да се I батаљон повукао са Малог Ивана у с. Реповци и да се једна непријателска колона креће у правцу тога села. По нашем мишљењу није вероватно да ће непријатељ у току ноћи наставити у свом правцу, али ће за сваки случај наређења која произлазе из ове наше директиве штабови бригаде поставити као још хитнија.

О сваком евентуалном продору непријатеља у правцу с. Реповци Штаб I бригаде хитно ће известити овај Штаб као и Штаб III бригаде који се засада налази у с. Угошће.

12) Брдски топ упућујемо у с. Булатовић где ће примити даље наређења Штаба I бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив⁵
Фића*

наштадив⁰
Васо⁰

комдив⁷
Коча^{1"}

(М. П.)

¹ Политички комесар дивизије
⁰ Начелник штаба дивизије
⁷ Командант дивизије
* Филип Кљајић
" Васо Јованосић
¹⁰ Коча Поповић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТО-
РИЈИ КУТИ — ПАЛОЧ — ВРСИ — ЗАНОГЛИНЕ — ВУ-
КОВСКО — РАВНО¹

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ

Бр. Сл. дне 21-И. 1943 у 14 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо ваше наређење од 21 фебруара 8.45 часова
за затварање правца Бугојно—Г. Вакуф—Прозор.

Наша Осма бригада размјештена је на просторији
с. Кути—с. Палоч—с. Врси са засједом код с. Подграђе и
извиђачким водовима у правцу Бугојна. Седма бригада на-
лази се у резерви на просторији с. Пидриш—с. Мачковац—
с. Мрачај и с. Ждримце. Штаб дивизије налази се у
с. Пидриш.

XVI бригада² добила је наређење да се размјести на
просторији с. Заноглине—с. Д. Вуковско—с. Равно са задат-
ком затварања правца Купрес—Шујица и Купрес—Равно.

На нашем сектору не примијећује се активност непри-
јатеља. Током јучерашњег дана непријатељски авиони пре-
лијетали су нашу кантонманску просторију око Г. Вакуфа.
У случају наиласка непријатеља заложићемо се до само-
пожртвовања.

Нашу дивизијску болницу упућујемо у с. Гмиће, одакле
ће ступити у везу са централном болницом.

Добили смо извјештај од нашег интенданта³ да је при-
мио извјесну количину намирница за нашу дивизију и тамо
смо упутили товарне коње за транспорт.

Писмо за III крајишку бригаду враћамо вам јер ми не
знамо гдје се она налази и сматрамо да је забуном упућено
нама.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 6/2, к. 812.

² Шеснаеста банијска НОУ бригада

³ Буро Котараш

Током сутрашњег дана неко из нашег штаба доћи ће у ваш штаб да прими детаљне инструкције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Комесар
Ђ. Кладарин

Командант
П. Јакшић'

БР. 122

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ И ОСМЕ
БАНИЈСКЕ БРИГАДЕ КОД БУГОЈНА¹

**ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ**

Бр. Сл. дне 21-11-1943 у 21.15 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Управо сад смо сазнали да се III крајишка бригада на-
лази према Бугојну и да су данас водили жестоке борбе
[у заједници] са нашом VIII бригадом² са непријатељем
који је наступао од Бугојна.³ Данас послје подне чула се
жестока артиљеријска ватра и према првим подацима које
смо добили непријатељ је пошао са јачим снагама и са тен-
ковима према нашим положајима. Друг командант' је оти-
шао на положај и о исходу данашње борбе обавијестићемо
вас.⁵

Паша XVI бригада још није стигла у с. Равно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
Ђ. Кладарин⁰

Командант
Сл. отсутан

¹ Буро Кладарин
⁵ Павле Јакшић

¹ Оригинал, гисан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 7/2, к. 812.

² Осма банијска НОУ бригада

³ Борба је вођена са 5 усташким здругом и Групом „Фогл“. Види
док. бр. 261.

* Павле Јакшић

⁵ О резултату борбе види у док. бр. 261.

⁶ Буро Кладарин

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 21 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ОСМЕ БАНИЈСКЕ И ТРЕЋЕ
КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ КОД СЕЛА ЛУЖАНА, БОЈСКА И
ПЛАНИНИЦЕ И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

Ш Т А Б
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ
21 фебр. 1943; 21 час. 30 мин.
с. Узричје

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В и П.О.Ј.

1.) Данас смо вам улутили извеиггај² о распореду наших снага и ситуацији код непријатеља. — Распоред наше Осме бригаде није онакав како смо вам навели, јер је она пре примитка нашег наређења да се размести на просторији коју нам је одредио друг Терзић,³ запосела положаје које је држала Санџачка бригада.⁴ Она је сместила један батаљон у с. Планиница, један у с. Тихомишље а један држи у резерви у с. Палоч.

2.) Трећа крајишка бригада налази се на десној обали р. Врбас на просторији с. Бојска—с. Лужани—с. Д. Речица—с. Храстница—с. Бистрица, и затвара правац од Бутојна и Травника. С њоме је одржавала везу наша Осма бригада.

3.) Наша Седма бригада⁵ налази се у резерви на просторији с. Пидриш—с. Мачковац—с. Мрачај.

4.) Данас око 14 часова непријатељ⁶ у јачини око 2000 са 10 тенкова напао је на положаје наше Осме и III крајишке бригаде. Борба се водила до касно увече. Непријатељ је дошао према последњим извештајима до с. Тихомишља и ушао у с. Планиницу- 3 бат. III кр. бригаде пред мрак је разбио своју колону код Лужана.⁷ Касно у мрак водила се

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 8/2, х. 812.

² Види док. бр. 122.

³ Велимир Терзић, замјеник начелника Врховног штаба НОВ и ПО Југославије

* Друга (Трећа санџачка) бригада Прве пролетерске дивизије

⁵ Седма банијска НОУ бригада

⁶ Напад је извршила Група „Фогл“, ојачана са 5 усташким здругом. Види док. бр. 122 и 261.

⁷ Хтјело се рећи да је Трећи батаљон Треће крајишке бригаде разбио код Лужана непријатељску колону која је нападала на његовом сектору.

борба на фронту III бр. код с. Бојска и код Планиница са 1 бат. VIII бр.; о тој борби још немамо извештаја. Упутили смо батаљон⁴ Осме бригаде из с. Палоч да у садејству са снагама на линији Планиница—Тихомишље изврши контра-напад и одбаци непријатеља на његове полазне положаје.

Штаб III бригаде издао је наређење да њихове снаге пређу у контранапад и да одбаце непријатеља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Кт III кр.
Карановић"

Командант
П. Јакшић¹⁰

БР. 124

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ОД 21 ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О
БОРБИ НА МАЛОМ ИВАНУ И ИСПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА
ИЗ ТАРЧИНА¹

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Сада смо добили обавјештења од пггабова I и II бата-
л>она.

Непријатељ² је данас у 11 часова, пошто је претходно добио појачање, пошао у напад из Тарчина. Појачања су стигла прије подне: 30 камиона и неколико композиција. У напад је пошао, према досада добијеним извјештајима, у двије колоне: једна преко с. Дурановићи на с. Трзањ, а одатле изгледа има намјеру да преко Вијенца и Рудног Брда спусти у Брадину. Наше јединице које су затварале тај правац повлачиле су се под борбом према Малом Ивану. Пред мрак изгледа да се борба водила на Малом Ивану. Друга колона са тенховима (колико их је било не знамо)

⁸ Однос се на један батаљон Седме бригаде.

⁹ Никола Карановић, командант Треће крајишке НОУ бригаде Прве пролетерске дивизије

¹⁰ Павле Јакшић, командант Седме НОУ дивизије

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 17/1, К. 707.

⁵ Однос се на непријатељску борбену Групу „Анакер“. Шире о борбама види док. бр. 173 и 261.

кретала се друмом и западно од друма према Раштелиди. Та је колона ушла у Раштелицу у 15 часова. Пред мрак изгледа да се борба водила око Иван Седла. У току после-поднева I и II б. [ат.] појачани су са IV б. Гдје се сада налазе наше јединице, управо наше линије, не знамо тачно, пошто су примљени извјештаји од 16 часова. Јачина непријатеља изгледа да је до 2.500, већином усташа, Њемаца и мањим дијелом домобрана. Авијација је непрекидно тукла наше положаје, почев од 11 часова. Како јављају имамо велики број жртава.³

Ми ћемо се у току ноћи поставити на линију Побратине—Велика—Реповци (уколико је непријатељ већ изашас на Иван Седло), а и уколико није, положаји на Иван Седлу су врло слаби, јер је прегледност сасвим малена, скоро никаква, тако да т. митраљезе уопште не можемо поставити.

Требало би III бригаду⁴ поставити са друге стране друма, тако да непријатеља добијемо у маказе у овом теснацу. Мислим да нипошто не треба узимати у комбинацију за Коњиц III бригаду, док се не ријеши ово питање.³ А сматрам да су наше двије бригаде® довољне да се обрачунају са овим снагама, мада је терен скоро немогућ за маневрисање, само ако будемо одлучни и брзи.

Јавите нам хитно ваше одлуке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб бригаде

21-11-43 г. у 18.45

Командант

³ Од бомбардовања су погинула 2 рањеника и 3 борца и 4—5 италијанских заробљеника. Види док. бр. 119 и 120.

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

⁵ Трећа санџачка НОУ бригада је повремено са дијеловима учествовала у нападу на Коњиц. Види док. бр. 173.

⁶ Прва пролетерска и Трећа санџачка НОУ бригада

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОСМЕ БРИГАДЕ СЕДМЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ ОД 21 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ДОЛАСКУ ПОЈАЧАЊА НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКОМ ГАРНИЗОНУ У БУГОЈНУ¹

ШТАБ
VIII БРИГАДЕ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. О. ВОЈСКЕ ХРВАТСКЕ
21 фебруара 1943 године

ВРХОВНОМ ШТАУ Н. О. В. и П. О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Обавијепггени смо преко штаба III крајишке бригаде да је непријатељ² у Бутојну добио појачање од неких 400 Њемаца, и да кане током данашњег дана кренути у правцу наших положаја. Ми смо предузели све мјере опреза и спремни смо да их дочекамо.

Јучер смо примили одобрено следовање у Прозору и исхрана се људства поправља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Шукрија Б.³

Командант
Бјелајац Станко

П. С. Молимо вас да нам пошаљете радио-вијести.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/2, к. 815

² Односи се на Групу „Фогл“.

³ Шукрија Биједић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА
СИТНИЦИ И О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БАЊА
ЛУКА—КЉУЧ—ЈАЈЦЕ—МРКОЊИЋ ГРАД¹

БОСАНСКИ КОРПУС

22-11-1943 г.

Наш план за даље јесте да пребацујемо још једну бригаду за Централну Босну, а ускоро шаљемо V и II крајишку бригаду преко Козаре за Прњавор где има да се споје са осталим нашим снагама.

Задатак њихов јесте избијање на реку Босну па чак и пребацивање преко реке. У свим нашим јединицама велики је прилив нових бораца. Морал добар. Ако можете пошаљите оружје и муницију предвиђену за наш Корпус.

Коста, Осман*

Другу Старом³ шаљемо караван за оружје. На нашем сектору непријатељ активан на правцима од Бање Луке према Кључу и од Јајца у циљу да се споје у Мркоњићу.⁴ Непријатељ је успео да допре до Ситнице од Јајца. Одбијен. У тим борбама непријатељ је имао преко 300 мртвих и два немачка официра. Има и плена. На осталим секторима нема већих промена. Са нашим снагама у Грмечу немамо добру везу услед велшког снега.⁵

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 14/12, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

* Коста Нађ и Осман Карабеговић

³ Јосип Броз-Тито

* Јединице 717 њемачке дивизије 22 фебруара из правца Кључа заузеле су Мркоњић Град. Види док. бр. 274.

³ Односи се на Другу, Пету и Шесту крајишку НОУ бригаду.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРОДОРУ НИЈЕМАЦА И УСТАША
НА ИВАН СЕДЛО¹

ПРВА ДИВИЗИЈА
22/11

2.500 Немаца, усташа и домобрана са тенковима и авијацијом овладали Иван Седлом и надиру даље.² Акција на Коњиц обустављена.³ Десет авиона, од којих седам „Штука“ целог дана дејствовали и нанели нам губитке. Авијација главни фактор. Не трпимо⁴ велике губитке. Пера⁵ вечерас напада Коњиц, а ми ћемо напасти ширином“ фронта од Иван Седла ка северу.

Кад ослободите Карановића⁷ добро би било упутити га северно, непосредно ка Тарчину и Пазарићу.

Друже⁸ Стари,⁹

Шаљем ти ове две депеше¹⁰ примљене јутрос.

Баш кад је јутрос полазио Пеко,¹¹ наишла је Митра¹² са штампаријом и пошла код тебе и већ је сигурно тамо.

23-11-1943 (13.45)

С друг. поздравом
Црни¹³

¹ Оригинал, писан руком, ћирицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 4/13, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом делегату Врховног штаба Сретену Жујовићу, а овај је преко Митре Митровић, која је ишла у Врховни штаб, упутио ово Врховном команданту.

² Односи се на Групу „Анакер“.

³ Шире о томе види док. бр. 173.

* У оригиналу је стављен утштник изнад ријечи „трпимо“.

⁵ Пера Ђеткскић, командант Треће НОУ дивизије

⁰ Изнад ријечи „ширином“ у оригиналу је стављен утштник.

⁷ Никола Карановић, командант Треће крајишке НОУ бригаде Прве пролетерске дивизије. Бригада је у ово вријеме држала положаје на правцу Горњег Вакуфа.

⁸ Слиједећи текст написан је на полеђини документа.

⁹ Још Броз-Тито

¹⁰ Друга депеша биће штампана у тому Врховног штаба.

¹¹ Пеко Дапчевић

¹² Митра Митровић

¹³ Сретен Жујовић

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПРОТИВНАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ЛИНИЈИ ДРА-
ГОЧАЈ—БРАДИНА—ВУКОВИЋ—ИВАН СЕДЛО И ОВЛА-
ДАВАЊЕ КОМУНИКАЦИЈОМ РАШТЕЛИЦА—КОЊИЦ¹

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 136
22-II 13.30

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Непријатељске снаге² које су се прикупљале код Тарчина и 21 о. месеца предузеле напад са око 2.500 Немаца, усташа и домобрана, — успеле су тога дана до мрака да овладају жел. станицама Раштелица и Иван Седло. У току брбе непријатељ је успешно у неколико махова одбијан и протериван, но наше су се јединице са тога правца морале повући због ефикасног дејства авијације, која је преко целог дана била врло активна. У току данашњег дана непријатељска авијација је продужила са извиђањем и бомбардовањем, углавном секторе I бригаде,³ где се је чула (у висини Иван Седла или Брадине) и ватра тешких и аутоматских оруђа. До сада немамо извештаја о развоју борбе у току овог дана.

Десно од нас од Острошца према Коњицу налазе се јединице III дивизије, Црногорска⁴ и Херцеговачка бригада,⁵ које ће данас у 21 час отпочети напад на Коњиц" са обе стране Неретве.

Наш општи задатак је чврсто затварање правца Сарајево—Коњиц и овлађивање том комуникацијом бар до у висину жел. станице Раштелица. Овај задатак поставља се као неопходан и трајаће за све време потребно за евакуацију рањеника, материјала и позадине НОВ Југославије.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29/1, к. 705.

- Односи се на Групу „Анакер“. Шире о њеном саставу види док. бр. 251, прим. 6.

" Прва пролетерска бригада

⁴ Пета црногорска НОУ бригада

⁵ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁰ О борбама за Коњиц види док. бр. 173, 278, 283.

Овај задатак, обзиром на битност као и на акцију наших суседних јединица на Коњиц, извешћемо ноћу 22/23 о. м. почев вечерас од 21 час.

У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

Десна колона:
III санџачка бригада
Свега:
4 батаљона
1 противколски топ
1 топ „Пито”⁷

Нападаће источно од друма Драгочај—Тарчин општим правцем дејства Драгочај—Брадина—Вуковић — Трзањ — Дурановићи—Осеник, са задатком разбијања и протеривања непријатеља са тег правца. Фронтално према непријатељу остављати мање делове, а главнином продирати у непријатељски бок у позадину, пресецајући му отступницу и везу са његовим исходиштем.⁸

Лева колона:
I бригада
батерија брдског топа
против-колска чета
Свега:
5 батаљона
1 брдски топ
2 противколска топа
1 топ „Пито”

Нападаће лево од цесте Иван Седло—Тарчин, закључно са цестом, — општим правцем дејства Иван Седло—Раштелица—Тарчин. Са задатком ликвидације непријатеља у тим местима, овлађивања тереном у висини с. Раштелица, а по могућству и с Тарчин.

Штаб I бригаде одмах ће доставити извештај Штабу III санџачке бригаде о непријатељу и садањој ситуацији на свом сектору, извештај упутити у с. Врблани. Независно од овога Штаб III бригаде упутиће извиђачка одељења у правцу непријатеља, источно од комуникације.

Као што је горе наведено, акција леве колоне отпочиње са Иван Седла, те ликвидација Брадине остаје дјеловима десне колоне. Обе колоне одржаваће међусобну везу цестом.

Задатак се поставља као упоран и одлучан циљем да се непријатељ дезорганизује и што даље одбаци још у току ноћи, те да се дању јединице нађу бар до испред линије Раштелица—Дурановићи, на ком простору јединице растресено поставити, предузимљући све мере заштите од не-

~ Пјешадијски топ 37 мм француског поријекла био у наоружању у бившој југословенској војсци.

⁸ Базом снабдијевања

пријатељске авијације и артиљерије. Колоне би се поставиле на својим правцима дејства, тј. десна источно од комуникације а лева западно.

Позадинске делове и коморе оставити на досадањој просторији, а њихово померање предузети тек по устаљењу новог распореда.

За ову акцију уговорени знаци биће АРСО—ВЕЈБКО, а знаци распознавања ПИШТОЉ—ПИРОТ (који важе и за јединице III дивизије у ноћашњој акцији).

За брже међусобно обавештавање о ситуацији на појединим секторима палиће ватре: десна колона по овлађивању Брадине, Вуковић, Дурановићи, Осеница,⁹ а лева колона по овлађивању Иван Седлом, Раштелице, Тарчина. За међусобну везу између јединица употребити три ракетле ма које једнаке боје.

Разбијене непријатељске делове што даље прогонити без обзира на крајње означене тачке дејства.

Хируршка екипа поставиће се у с. Бале.

Обе колоне потребним снагама обезбедиће своја изложена крила (тј. према падинама Пл. Битовња и пл. Бјелашница).

Штаб Дивизије налазиће се на правцу Булатовић—Реповци, а потом — према развоју ситуације — на правцу продора леве колоне.

Извештаје нам достављати најмање свака три сата.

Одмах по пријему овог наређења обе бригаде известиће нас о садањој ситуацији на својим досадањим секторима. Тај извештај упутити правцем Булатовић—Загрепчане.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив
Фића¹⁰

наштадив
Васа¹¹

комдив
Коча¹²

(М.П.)

П. С.¹³ 1.— Јединице да се благовремено обезбеде са довољним бројем путовођа.

2.— Обавестите хируршку екипу о њеном месту у наређеној акцији.

⁹ Осеник

¹⁰ ФИЈШП Кљајић

¹¹ Васо Јовановић

¹² Коча Попевић

¹³ Текст под П. С. дописан је мастилом, латиницом.

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ РАМЕ, ОСТРОШЦА И ЈАБЛАНИЦЕ¹

ШТАБУ I БРИГАДЕ²

1) Сада смо примили извештај од штаба III дивизије. Херцеговачка³ је стигла. Они нападају сутра Коњиц, тј. данас, 22 о. м. у 21 ч.

2) Наш је задатак да спречимо непријатеља из Сарајева да се у међувремену споји са гарнизонам у Коњицу. Увече, данас, тј. 22 о. м., у 21 ч. напашћемо са свим снагама непријатеља на комуникацији⁴ — на широком фронту.

Накнадно ћемо издати подробније наређење.⁵ Ви треба често да нас обавештавате о свим променама у току данашњег⁶ — сутрашњег дана, како бисмо могли одредити нешто прецизније задатке Санџачкој.⁷ Гледаћемо сада да неке њене делове пребацимо са оне стране комуникације.

3) Предвидети улогу брдског топа за дневну одбрану и за ноћни напад.

4) Херцеговачка је 20 ујутро ликвидирала Раму,⁸ убила 102 Италијана, запленила 4 тенка, 14 митраљеза и 8 п. митр. Црногорска⁹ дочекала део Италијана који су бежали код Острошца и убила 78, опггетила и запленила 2 тенка.

Ноћу 20 — 21 II див. напала је Јабланицу¹⁰ и уништила посаду. Говори се — непроверено — да је заробила 1 ђенерала и много Италијана.

С. Ф, — С. Н!

22.11.43 0,45 ч.

Комдив
Коча¹¹

¹ Оригинал, писан мастилом латиницом, налази се у архиви Војноисториског института тгод рег. бр. 28/1, к. 705.

² Прва пролетерска бригада

³ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁴ Односисе на комуникацију Сарајево—Коњиц. Види док. бр. 128.

⁵ Види док. бр. 128.

⁶ Накнадно дописано између редова „данашњег“.

⁷ Трећа санџачка НОУ бригада

⁸ Опширније о нападу на Раму види док. бр. 115, 241, 257.

⁹ Пета црногорска НОУ бригада

¹⁰ Шире о нападу на Јабланицу види док. бр. 130, 298.

¹¹ Коча Поповић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРО-
ЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ У С. РАВНИ И НА ЈАБЛАНИЦИ¹

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
КОМАНДАНТ — ЈАБЛАНИЦА
22 фебруара 1943 у 8.30 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Јуче сам вам преко X херцеговачке бригаде упутио један извјештај, боље рећи — рекао сам им да извјештај упућен шима пренесу и вама.

Поново вас извјештавам о ситуацији у Јабланици.

Ми смо напали Јабланицу² са IV пролетерском бригадом 20 — 21 о. м. и преко ноћи успели овладати читавим насељем, изузимајући хотел и аустријску касарну, где се повукла главнина непријатељских снага. Двадесет првог о. м. заузели смо хотел где смо убили 38 италијанских војника и официра, а заробили 131 италијанског војника, 16 домобрана и 17 жандарма. Запленили смо вагон брашна, 1 тешки бацач са нешто мина, око 200 пушака, 9 пушкомитраљеза и 1 тешки митраљез, као и приличну количину муниције и ратне спреме, а такође и 1 камион.

После ликвидације упоришта у хотелу, приступили смо потпуној блокади касарне, у којој се налази између 400 и 450 непријатељских војника и официра, са једним пуковником и једним потпуковником, у циљу ликвидације и последњег непријателског упоришта у Јабланици.

Нисмо правили јурише на тврђаву, јер је иста опасана дебелим зидом, а и сама зграда је јака, јер сваки јуриш на једну такву тврђаву стао би нас великих жртава, а због величине гарнизона, присуства алпинских јединица, пуковника и потпуковника, те решености јединица да се упорно бране, тешко бисмо успели да се пробијемо у зграду. Због тога смо решили да их држимо у опсади, стално узнемиравамо тешким и аутоматским оруђима, и да их тако присилимо на предају. Ми смо већ сав кров на касарни нашим бацачима разбили. и верујемо да смо непријатељу нанели

¹ Оригинал, гтасан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27—2, к 8.

¹ Види док. бр. 241 и 257.

губитака. Ја сам од вас тражио да нам хитно упутите две хаубице са довољном **КОЛИЧНОМ** ударних граната. те да тако ликвидирамо тај непријатељски батаљон.

Ми смо мислили покушати запалити зграду, што је врло тешко, али заробљеници из хотела причају да се тамо налази велика количина намирница и ратног материјала, те то нисмо учинили. Зато вас молимо да нам хитно упутите хаубице, јер смо иначе принуђени везати за овај гарнизон прилично велике снаге.

Ми смо неутралисали непријатељску артиљерију, и она се сада налази на ничијој земљи — између касарне и наших положаја око касарне. Не можемо је извући без губитака јер је потпуно брисан терен, а непријатељ је скинуо затвараче и однео у касарну са муницијом. Врло је вероватно да би се гарнизон под оваквом опсадом предао за 3 до 6 дана, јер немају ни воде сем једног мањег бунара и извесне количине коју су дан пре нашег напада принели у бурадима.

Опгетили смо 1 оклопни воз чији је квалитет врло слаб и сада се налази на станици.

Четничке банде из околине Мостара и пребачене четничке бригаде са книнског сектора (рогатичка) напале су јединице Друге пролетерске бригаде у селу Равни³ са једном побочницом преко Прења и успеле су да потисну наше јединице из тог села, а село су запалили. Непријатељ нам је нанео тешке губитке, што је вероватно резултат недовољне будности јединица на томе сектору, 7 мртвих и око 20 рањених. Наши су нашли на бојишту 48 мртвих, а заробили су 2 четника из рогатичке бригаде. На томе сектору налази се и јахорински четнички одред. Ми смо наредили јединицама Друге далматинске бригаде да појачају правац село Врди—Мостар са још једним батаљоном, читаву Другу пролетерску бригаду пребацили смо на леву обалу Неретве, а остале батаљоне Далматинске бригаде смо примакли Неретви (десној обали).

Молимо вас да нас тачно обавестите о плену и непријатељским жртвама у Прозору, као и о ситуацији на свим нашим секторима.

Јавите ми да ли је потребно да после заузећа Јабланице, где се сада налазимо, дођемо до Вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб II дивизије
Командант
Пеко¹

¹ Види док. бр. 277.

⁴ Пеко Дапчевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА КОД РАВНЕ¹

II ДИВИЗИЈА

22Т1

Четници из Босне и мјеста² у броју 1500, јуче напали Другу бригаду³ код села Равна. Наши губици 7 мртвих и 20 рањених. Непријатељ 50 мртвих и 70 рањених.⁴ Караула у Јабланици до синоћ није пала.⁵

Митар⁶

БР. 132

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈЕ
ОСМЕ БРИГАДЕ КОД СЕЛА ПЛАНИНИЦА И ТИХОМИ-
ШЉА И О ДОЛАСКУ ЈАКЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ КОЛОНЕ
У БУГОЈНО¹

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ

Бр. Сл. дне 22-11-1943 у 4 ч. 15 м.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. и П. О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Непријатељ² је у сумрак успио да на јуриш освоји положаје I батаљона VIII бригаде код с. Планинча³ и на тај

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 13/16. к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

² Вјероватно се мисли на мјештанске четнике.

³ Друга пролетерска бригада

* Према радиограму Друге пролетерске дивизије од 20 фебруара 1943 год. у овој борби дијелови Друге пролетерске бригаде потиснули су четнике и заплијенили један бацач са доста мина и муниције. Докуменат у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11/16, к. 14 А.

⁵ Јабланицу је ослободила Четврта пролетерска (црногорска) бригада. Види док. бр. 130 и 298.

⁶ Митар Бакић, политички комесар Друге пролетерске дивизије

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 10/2, к. 812.

¹ Односи се на Групу „Фогл“. О њеном саставу види док. бр. 251, прим. бр. 4.

³ Вјероватно Планиница

начин дође за леђа III батаљону код с. Тихомкшље, присили га на повлачење. Непријатељ је продужио покрет за вријеме ноћи и изгледа да је до овог момента већ стигао с. Волице, јер се у томе селу види пламен. Издали смо наређење нашој VII бригади⁴ да прикупи своје снаге и да нападне непријатеља у с. Волице. VIII бригада" прикупиће се на просторији с. Кути — с. Палоч — с. Мрачај.

Немамо извјештаја о стању код III крајишке бригаде, али према непровјереним извјештајима бораца VIII бригаде и њиховим положајима овладао је непријатељ.

Према изјави друга команданта III крајишке бригаде⁶ јутрос је у Бугојно дошла једна непријатељска колона дуга око 3 км., у њој је било и камиона.⁷

Хаубице смо задржали у с. Гмићи док не видимо даљњи развој ситуације.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Политкомесар
Ђ. Кладарин⁸

Командант
П. Јакшић"

БР. 133

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈЕ ОСМЕ БАНИЈСКЕ И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ КОД СЕЛА КУТИ, УЗРИЧЈА И ПАЛОЧА¹

**ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ**

Бр. Сл. дне 22-11-1943 у 8 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. и П. О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Непријатељ- је у току јучерашњег дана и у току ноћи одбацио на јуриш снаге наше Осме бригаде као и Треће крајишке бригаде са првих положаја које су држали. Од-

* Седма банијска НОУ бригада

¹ Осма банијска НОУ бригада

² Никола Карановић

³ О јачини ове колоне види док. бр. 125.

" Буро Кладарин

* Павле Јакшић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 11/2, К. 812.

² Односи се на непријателску Групу „Фогл" и 5 усташки здруг.

бацивши I батаљон на јуриш, зашле су Другом батаљону с леђа и успјеле се пробити напријед преко наших првих положаја. Садашњи распоред Осме бригаде је сљедећи: један батаљон држи положаје на вијенцу више с. Кути и затвара правац Кобила — с. Пидриш, десно од њега налази се Други батаљон који држи положаје према с. Палочу и контролише цесту према Вакуфу. Трећи батаљон заузео је положаје на вијенцу више с. Узричја. Они одржавају везу са III крајишком бригадом.

У току борби непријатељ је имао осјетне губитке и по процјени наших батаљона око 70—80 мртвих и више рањених. Исто тако оштећен је један тенк.

Како смо ноћас јавили да је непријатељ вјероватно ушао и у село Вољице, примили смо управо извјештај од наше VII бригаде³ која је добила задатак да непријатеља ноћас ту нападне, да је ватра која се видела у селу запаљена од партизана и да непријатеља нема у селу. VII бригада налази се у приправности за напад непријатељу с бока.

Друг командант III крајишке бригаде⁴ замолио нас је да вас извијестимо да се њихов један батаљон налази изнад с. Бистрица и да се батаљон на десном крилу повукао под притиском непријатеља. Друг командант јавио је да је пошао на положај јер је стање доста озбиљно.

Заједничким снагама предузећемо напад на непријатеља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Комесар
Ђ. Кладарин⁵

Командант
П. Јакшић"

**Седма банијска НОУ бригада
Никола Карановић
Ђуро Кладарин
Павле Јакшић**

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛИИКА ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИ-
ЗИЈЕ ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О
ПОКРЕТУ ШЕСНАЕСТЕ БРИГАДЕ ИЗ ГЛАМОЧА У СЕЛО
РАВНО¹

Начелник штаба VII дивизије
22-11-1943 год.
с. Равно

ШТАБУ VII ДИВИЗИЈЕ

Према извјештају друга Терзића,² 21 овог мјесеца, наша XVI бригада била је у Гламочу. 22 овог мјесеца у 4 часа требала је да крене према с. Равно, ми је овде очекујемо 23 овог мјесеца.³

Са мном се овдје налази и полит. одјел XVI бригаде. Иначе на овоме сектору нема никаквих нових момената.

С. Ф. — С. Н!

(М.П.)

Начелник штаба
Мил. Павловић¹

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 9/2, к. 812.

* Велимир Терзић

* Види док. бр. 121.

' Милан Павловић

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 22 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ОСМЕ БАНИЈСКЕ БРИГАДЕ О БОРБИ ДРУГОГ И ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА КОД СЕЛА БИСТРИЦЕ И О НАЧИНУ ОДРЖАВАЊА ВЕЗЕ ИЗМЕЂУ ЈЕДИНИЦА'

ШТАБ
III К. БРИГАДЕ I ПРОЛ.
ДИВ. Н. О. В. Ј.
22/11-43- у 6.30 ч.

ШТАБУ III БАТ. [АЉОНА] VIII БРИГАДЕ VII
ДИВ. [ИЗИЈЕ]

- 1.) Другови примили смо ваш извештај, о повлачењу ваших јединица.²
- 2.) Непријатељ је на нашој страни исто успио да узме положаје нашег III и II бат. Батаљони су се под притиском непријатеља повукли, до с. Бистрице, наш III бат. имао је 6 мртвих и 7 рањених, Други [бат.] није имао жртава. Непријатељ је [имао] исто мртвих и рањених али је број непознат.³
- 3.) Тачан положај наших јединица није ми познат, на положају се налази ком. бригаде,⁴ и ако буде могућности предузеће противнапад.
- 4.) Потребно је да одржавате тесну везу са нашим III бат. који држи положај са десне стране р. Врбаса према с. Бистрици и њима смо то исто писали.
- 5.) Других новости засада код нас нема; вашем Штабу бригаде писали смо исто о нашем положају.

С. Ф. — С. Н.!

За Штаб
политком
С. Тадић⁵

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/2, к. 711.

⁵ Под притиском непријатеља јединице Осме банијске НО бригаде повукле су се на нове положаје. О њиховом распореду види док бр. 132 и 133.

¹ Група „Фогл“. Види док. бр. 251, прим. 4.

¹ Командант бригаде Никола Карановић

^с Симо Тадић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА
ОД 23 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ И ШЕСТЕ БРИ-
ГАДЕ КОД ЛУШЦИ ПАЛАНКЕ И НА ЦЕСТИ САНСКИ
МОСТ—БОСАНСКА КРУПА¹

БОСАНСКИ КОРПУС
23/И

Наше снаге² водиле су жестоке борбе на цести Сански Мост—Крупа. Уништена су 3 камиона Немаца, 3 официра, а заробљено шест Немаца, 3 пушкомитраљеза, 1 —?,³ више пушака и другог.

Једна друга Крајишка бригада⁴ водила је борбу око Л. Паланке и нанела непријатељу велике губитке. Детаљних података немамо. (Недостаје једна читава реченица⁵). У једној борби убијено је више четника, а заробљено девет.
Коста⁶

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 15/12, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

- Шеста крајишка НОУ бригада

³ Вјероватно шифрант није могао дешифровати.

⁴ Друга крајишка НОУ бригада

⁵ Вјероватно је шифрант, приликом дешифровања радиограма, дописао ову реченицу.

⁶ Коста Нађ

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 23 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБИ КОД СЕЛА ЦЕПИ, ПРЕ-
СЛИЦЕ И МАЛОГ ИВАНА И О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА
ИВАН СЕДЛО—РАШТЕЛИЦА¹

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
23-Н- 16 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ

И у току јучерашњег и данашњег дана наше јединице водиле су непрекидну, даноноћну борбу² са јаком непријатељском колоном³ која је кренула од правца Сарајева и чија се главнина налази на просторији Иван Седло—Брадина.

Батал>он III санџачке бригаде који је, поред остала два батаљона, био пребачен источно од комуникације Иван Седло—Коњиц и био упућен на Брвачку пл., ради обухватног дејства преко Волујка и Требуље, сукобио се је јуче са четничким, италијанским и усташким снагама, које су га нападале од с. Цепи и Преслице са више колона. Јачина непријатеља била је око 800. Батаљон је био потиснут према Црвеним Стјенама, у току ноћи пребацио се у с. Врбљани. По причању сељака, четници су били из Источне Босне и Санџака. У тим борбама непријатељ је имао преко 20 мртвих, док смо ми имали једног погинулог, 2 тешко рањена и 2 нестала.

Два батаљона III бригаде* налазе се на просторији Јасен—Врбљани и Подорашац. На тој деоници зарушили су у току прошле ноћи на неколико места друм. 4 непријатељска тенка која су јуче прошла за Коњиц покушала су затим да се врате, али због препрека на друму и наших засада нису успели. Прошле ноћи, 22/23 о.м., један батал>он III бригаде³

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 3—7, «. 706 А.

² Види док. бр. 274.

³ Односи се на непријатељску Групу „Анакер“. О њеном саставу види док. бр. 173.

* Треће санџачке НОУ бригаде

¹ Односи се на Други батаљон.

предузео је напад на Мали Иван и демонстрацију према Краљевцу. Извештај о резултату још није стигао, али по дејству непријатељске артиљерије, изгледа да напад није успео.

На Малом Ивану непријатељ има две хаубице и брдски топ а испод Краљевице, према Брадини, има јачу посаду. Такође има јачу посаду на Јасену, западно од Брадине.

Ноћу 22/23 о.м., у вези са предвиђеним нападом III дивизије на Коњиц, наше јединице I бригаде, потпомогнуте са два батаљона V бригаде,⁶ извршиле су напад на линији Иван Седло—Рапгелица. Наше јединице успеле су да се неприметно провуку у средину непријатељских положаја на Иван Седлу и отвориле су ватру са непосредне близине на непријатеља који је у гомилама стајао око огњева: већином су били Немци. Извршен је јуриш. Непријатељ је претрпео велике губитке. Борба се водила до 5 часова изјутра, 23 о.м., када су јединице биле приморане да се повуку на полазне положаје. У тој борби имали смо 3 мртва и 12 рањених. Јачина непријатеља на Иван Седлу била је до 1500 Немаца и усташа. Мања одељења I бригаде извршила су у току ноћи 22/23 о.м., демонстративни напад на непријатељске положаје око Брадине. Непријатељ је слабо реагирао.

Јутрос, око 9 ч., непријатељ је покушао продор према с. Реповац' али је одбијен. Непријатељска артиљерија и јутрос неко време је тукла положаје I бригаде,* а око подне окренула је ватру на положаје III бригаде. Непријатељска авијација није данас била активна на том сектору. Прошао је велики број ескадрила око 3—7 авиона, вероватно „Штука“, које су све летеле према југозападу, у ком правцу су се чуле и експлозије од бомбардовања.

Сматрамо да нарочиту пажњу треба посветити податку о присуству четника и Италијана у пределу с. Цепи—Црвене Стјене.

Ми ћемо, све до окончања акције III дивизије на сектору Коњиц, вршити офанзивне акције на што већој дубини

⁶ Пете црногорске НОУ бригаде

⁷ Реповци

⁸ Прва пролетерска бригада

и ширини на нашем сектору. Тежећи што чвршћем затварању правца Сарајево—Коњиц и ликвидирању непријатељских снага које се налазе према нама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив
Фића"

комдив
Коча¹⁰

У¹¹ 16.30 часова, 5 „Штука“ бомбардовале су положаје наше III бригаде.

БР. 138

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 23 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ДИВИЗИЈЕ
О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
НА ИВАН СЕДЛУ¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
23-Н- 10.30

Друже Кочо,²

1. Од III санџачке бригаде још немамо никакав извештај.

2. Од I бригаде³ добили смо први кратак усмени извештај у следећем: њихова лева колона предузела је акцију са два батаљона у првој линији;⁴ један батаљон постављен је за обезбеђење према Брадини и један батаљон V бригаде⁵ у оппгој резерви на правцу I бригаде. Дакле употребљена су четири батаљона.

Два батаљона прве линије продрла су ка Иван Седлу. Тамо се је чула јака и упорна борба, с непријатељске стране

⁹ Филип Клајић

¹⁰ Коча Поповић

¹¹ Сљедећа реченица дописана је мастилом, латиницом.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института Под рег. бр. 5/2, к. 710.

² У сво вријеме командант Прве пролетерске дивизије Коча Поповић био је на састанку са командантом Треће НОУ дивизије поводом организације поновног напада на Коњиц. Види док. бр. 139.

³ Прва пролетерска бригада

* „за продирање у датом правцу“ прецртано је у оригиналу.

= Пета црногорска НОУ бригада

потпомогнута артиљеријом, тешким и нарочито великим бројем лаких бацача. На томе сектору дејствовала је противколска чета и брдски топ. На Иван Седлу борба се водила целе ноћи па и у зору, но од упућивања та два батаљона са њима више никако није била успостављена веза, те се нема никаквих других података о ситуацији код њих.

Батаљон који је осигуравао правац од Брадине био је изложен врло јакој артиљериској, бацачкој и митраљеској ватри из Брадине, коју није нико нападао. Дакле, десна колона није уопште нападала Брадину, није се осетило да је на свом правцу водила ма какву акцију, с њом се у току борбе није успоставила веза, па још ни досада.

6 батаљон I бригаде, са којим се пре акције није имала веза, пристигао је на полазни положај леве колоне нешто пре зоре.

Пред зору батаљони који су били према Брадини, на полазним положајима и у резерви, повукли су се на своје раније дневне положаје. Послато је одељење за везу са она два батаљона која су дејствовала на Иван Седлу, па је и њима наређено да се повуку. Њихово повлачење правцем извршеног продора биће отежано, ако не и спречено ефикасним дејством непријатељских оруђа, а нарочито дању. Могуће је да ће се они морати повући северније преко врлетног планинског терена.

Још се немају подаци о нашим губицима, и о току и резултату акције."

3. Од стране наших јединица прикупљени су следећи подаци о непријатељу: непријатељске снаге на правцу Тарчин—Брадина износе најмање 2.500—3.000 највећим делом Немаца,⁷ па онда усташа и мањи део домобрана. Располажу са хаубицама и брдским топовима од којих је један део око Иван Седла, а други део код Брадине; примећена су чим 4 тенка позади Иван Седла и око 30 камиона у Брадини. Све, па и мање одвојене колоне располажу са тешким бацачима и са нарочито великим бројем лаких бацача. Непријатељски бацачи били су врло ефикасни — у току дневне борбе редовно су избацивали из строја пушкомитраљесце чим би се открили дејством својих оруђа.

4. Садањи положаји I бригаде су на линији Лисин к. 1744 — Врањача к. 1310 — Брдо к. 1387 — Бикова Коса, а поседнути су са три батаљона (од којих је један из V бри-

⁶ Опширније о нападу на Иван Седло види док. бр. 120, 124, 127, 128, 137, 274 и 278.

⁷ Односи се на Групу „Анакер”.

гаде, други батаљон те Бригаде осигурава од правца пл. Битовша и постављен је у с. Стојковић).

Непријателска авијација у 9,30 часова отпочела је дејство на нашем сектору. Засада су митраљирани и бомбардовани ћувици и шуме са ове стране Иван Седла и Брадине. Број авиона као и јуче.

5. Људство I бригаде је заморено. Потребан му је бар најкраћи одмор, али ван дејства непријателске авијације. До сада, због дејства авијације, јединице нису могле добити на време храну, замену на положајима, вршити потребне маневре. Све се то морало вршити ноћу тако да због тога и због честих акција већ неколико дана немају одмора и сна. За неке јединице ово се може рећи чак за све време од доласка на овај терен.

6. Од јутрос се чује слаба и повремена ватра у правцу Драгочаја и на положајима I бригаде. Може се претпоставити да ће непријатељ наставити са продором у правцу Кошица.

Ми дању не можемо вршити потребна маневровања и појачавања снага на угроженим секторима. Непријателска авијација је врло активна и то баш дуж наших положаја дуж комуникације. Наш рад је ограничен на узастопно задржавање непријатеља од стране наших мањих делова који се затекну на дотичном месту. Овакав начин није довољно ефикасан. Уствари, јаче задржавање и уништевање непријатеља можемо изводити само ноћу и то доста касно, пошто се и саме прииреме и прикупљања јединица могу изводити такође ноћу.

7. Штаб V црногорске бригаде известили смо о распореду њихова два батаљона упућена на наш сектор. Сматрамо да је њих потребно задржати још, и то на сектору I бригаде, како би њене заморене јединице могли за краће време извући ради одмора.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

полкомдив
Фића⁴

наштадив
Васа'

" Филип Кљајић-Фића
" Васо Јовановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД ЈОШАНИЦЕ И ПРЕВИЈЕ
И О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА 113 САРАЈЕВА У КОЊИЦ¹

ШТАБ
III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј

Оп. Бр. 26,—
23-11-1943 г.
у 17.20 ч.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈ-
СКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

• Од Штаба III Санџачке бригаде добили смо извјештај писан данас 23-ег ов. мј. у 7 часова, да је једна непријатељска колона која је синоћ пред мрак стигла у с. Брђани продужила и прошла за Коњиц.² Јачина ове колоне је наводно 600 људи са комором. Према горњем извјештају Санџачке бригаде ова је колона успјела да се пробије услед тога што се један њихов батаљон повукао са Града (к. 1028), јер је батаљон био погрешно обавијештен да се повуче. Санџачка бригада налази се сада источно од комуникације Брадина—Коњиц.

Наредили смо штабу V Црногорске бригаде да ово провјери погпо извјештај базира на причању сељака, па да нас о резултату хитно извјести.

Од Штаба Херцеговачке бригаде³ примили смо извјештај писан данас у 15 сати и 20 минута да су њихова три батаљона која су била послата за ликвидацију четника у Г. и Д. Бјела водила у току јучерањег дана борбу на падинама Љубине Планине <и око Јошанице и Превије. Услед тога што батаљон који је имао да затвори правац од Борачког Језера није ово у потпуности извршио непријатељ је успио да пребаци појачања из Невесиња, како се то у извјештају каже. Наше је мишљење да ова појачања нијесу

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 29—2, к. 8.

² Односи се на непријатељску Групу „Анакер“. Огпирније о њеном саставу види док. бр. 274.

³ Десета херцеговачка НОУ бригада

стигла из Невесиша већ из околине Борачког Језера због чега су и били у могућности да овако хитно интервенишу. Услед отежане ситуације на положајима ова три батаљона Штаб Херцеговачке бригаде упутио је као појачање још један батаљон на Бунари (западно од Идбара) и на тај начин за напад на Коњиц остала су свега два батаљона.

Предузећемо напад на Коњиц⁴ по предвиђеном плану, а IV Црногорску бригаду, којој сте наредили да дође, позвали смо хитно да домаршује јер је намјеравамо употребити за заштиту и обезбјеђење наших бокова.

Наша артиљерија успјела је данас да својим дејством уништи непријателску отпорну тачку на Реповици, а сад уништава ону на Мусали.

Прилажемо вам писмо упућено другу Кочи,⁵ које овог момента добисмо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Р. Бабић⁰

Начел. штаба
Руд. Приморац⁷

Командант

Овај допис су отворили и прочитали Пера⁸ и Коча." Као што из њега видите, ситуација се компликовала, али наређени напад¹⁰ више нисмо у стању да обуставимо, иако сматрамо да су се изгледи на успех са оволиким нашим снагама знатно смањили.

Перо Ћетковић

* О нападу на Коњиц види док. бр. 150 и 173.

⁵ Коча Поповић

* Радомир Бабић

† Рудолф Приморац

⁸ Перо Ћетковић

* Коча Поповић

¹⁰ Мисли се на напад на Коњиц

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 23 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА
ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОР-
БАМА КОД ГОРЊЕГ ВАКУФА¹

ШТАБ
3-ЋЕ КРАЈ. БРИГАДЕ
I. ПРОЛ. ДИВ.
23-11-1943 год.
У 3.15

ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА- ВРХОВНОГ ШТАБА

Наређења смо примили 23/Н 43 у 3.5 ч. Иако од Вас наређење нисмо примили на вријеме, наше су снаге вршиле напад на непријатеља,³ који је, користећи мрак, ушао у села: Ждримце, један дио с. Врси и један дио села Бистрида, као крајње тачке. У првом налету одбацили смо непријатеља до у сами град.⁴

Услијед тога пгго непријатељ влада kotaма изнад Г. Вакуфа, са лијеве обале Врбаса (доминирајуће граду), морали смо се повући.

Непријатељ је понова овладао косама и чукама између Г. Вакуфа и села: Бистрице—Крупце, и с. Ждримце — уз помоћ тенка. —

Поновца смо га на јуриш одбацили, и из истих разлога морали смо се понова повући.

Сада је непријатељ поставио на мост 1 тенк (на Врбасу у висини Ждримаца), туче топом и пјешадија је понова овладала положајима, са којих смо их већ два пута одбацивали.

С обзиром да снаге са лијеве обале Врбаса нису успјеле одбацити непријатеља са чука изнад града, продужити напад на град нисмо могли.

Већ два дана и двије ноћи наши војници су по брдима (јер су села изложена арт. ватри) не спавају и не једу, во-

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војно-историског института под рег. бр. 3/2, к. 711.

² Павле Илић

³ Напад је вршен на Групу „Фогл“. Шире о њеном саставу види док. бр. 251 прим. 4 а опширније о овим борбама види док. бр. 132, 133, 363.

* Односи се на Горњи Вакуф.

дећи борбу, те је људство преморено као и зато да је непријатељ тенковима овладао горе поменутиим мостом и да држи коте, нама доминирајуће, са лијеве обале Врбаса, издали смо наређења да се наши батаљони пребаце и поставе на просторију с. Ждримце (искључно) и с. Вољевап (закључно) а са задатком да се непријатељу не дозволи ни корака напријед. Већ се јединице пребацују.

У овој борби, према досада примљеним подацима, имамо једног теже рањеног.

У борби 21 овога мјесеца, уништили смо непријатељу двоја борна кола, а жртава је имао у мртвим и рањеним, неколико камиона је одвезао. На нашој страни 6 мртвих и 7 рањених.⁵ Оволике жртве имали смо из разлога, јер је 3. батаљон VIII бригаде, скоро без борбе напустио Тихомишље, које је нама осигурање било.

Означеног дана све непријатељске покушаје одбили смо контранападима, — а пред с. Бојска гонили га чак до пред Бутојно.

Веза између нас је сада врло тешка, те мислимо, док смо овдје, иницијативно, а уколико се друго пгга нареди извршићемо.

Још немамо веза са једном нашом четом (изнад Бистрице). Упутили смо јој понова везу, али нам курира још нема.

Богами, на нашу страну, ни стопу напријед неће гамад ићи.

Уз другт. поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
командант
Карановић"

⁵ Шире о овој борби види док. бр. 132, 133 и 274.
" Никола Карановић

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 24 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ, ЧЕТВРТОЈ И ДЕСЕТОЈ ДИВИЗИЈИ О БРОЈНОМ СТАЊУ И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА НА БАЊАЛУЧКОМ СЕКТОРУ¹

**ГЛАВНИ ОБ. ЦЕНТАР
I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА**

Стр. Пов. Об. Бр. 44
24 фебруара 1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ и ПОЈ (за ОБ-О)
КОМАНДАНТУ I БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА НА
ПОЛОЖАЈУ
ОБ. ЦЕНТРИМА IV и X НОУ ДИВИЗИЈА

Об. центар V НОУ дивизије доставља:

I

Подаци о непријатељу на Бањалучком сектору
(према извештају Команде подручја Мркоњић Град)

У Хан Колима има 150 Немаца и 180 домобрана ограђених у жицу и минска поља.

У Бања Луци око 4.500 Немаца, 3.000 усташа, а остало су домобрани. Свега бањалучки гарнизон броји око 10.000 непријатељских војника. Око Бања Луке су пограђени бункери и утврђења. У Бања Луку сваког дана стиже 50—60 рањеника, а некад и преко 100. Ови рањеници су Немци.

У писму које је упутио Раде Радић² Дреновићу³ и Мишићу говори се о томе како су им партизани нанијели тешке губитке а нарочито Горјанском одреду. Даље каже да ће им стићи Требевићки и Озренски четнички одред који ће заједно са Мањачким пуком поћи на партизане. Концентрисање ће им бити у Мањачи до Ситнице.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18—1, к. 11.

² Раде Радић, четнички командант са територије Босанск? Крајине стрељан 1946 од стране органа народне власти.

³ Урош Дреновић, четнички командант погинуо на њемачком тенку код Чађавице од стране савезничких авиона.

14-11-43 у Јаворанима је заноћило око 2.000 четника. Ови су требали да се 15-11-43 пребаце преко Тисовца у Бочац.

Манџачки пук заједно са „зеленим кадром“ броји 600 четника, који су наоружани са 4 бацача, 4 тешка митраљеза, 30 п. митраљеза и око 550 пушака. Борбеност ових четника је врло слаба. Однос четника и Немаца је добар. Четници ће добити легитимације од немачких власти.

Ови подаци добивени су од двојице четника који су пребегли Команди подручја Мркоњић Град. Један од њих је раније био партизан заробљен од четника. (Извештај од 18-II).

II

Исти центар 19-II извештава о непријатељским снагама гарнизона Јајце, Бања Лука и Хан Кола према извештају об. центра VII бригаде:

„1) У Јајцу се налази 400 до 450 Немаца, 100 до 120 црне легије и до 500 домобрана. Располажу са 3 тенка, 6 топова. 4 топа су постављена на Харманима, а 2 су код самостана. Немачка команда налази се у кући Харазина код православне цркве. Сваким даном се утврђују, једино се не утврђују на црквеном камену. Како смо дознали, немају намеру да чине неку офанзиву од Јајца. Једино њихова намера била би неког чаркања и препад на наше положаје. Терор влада страховит, на становништво као и на домобране, домобрани су огорчени према Немцима и усташама. Међу цивилним становништвом влада отита глад, као и у војсци међу домобранима. По улицама падају од глади људи, жене и деца. Примили су помоћ од власти и то 1 кг. брашна на 7 дана на сваку особу. 1 кг. жита је у Јајцу 100 куна, кромпира 45 куна, товар дрва 140 куна.

2) IX пуковнија која је држала положаје од Јајца па до Прусца отишла је у Грабанту, те је положаје заузела нека друга пуковнија. Људи који су одведени из села Берева код Јајца, затворени су у робијашници у Зеници, те траже од кнеза из села Барева да учини све да се пунте, па било да их мобилишу у војску или као шумске раднике. Позадина на ослобођеној територији, Магаљ До и околица има врло слабо гледиште на нашу војску као и на нашу борбу, има много четнички настројених. Стање исте позадине је економски врло слабо, највећа оскудица је у житу, немају довољно жита, а колико и имају крију га од наше војске. У колико ми нешто тражимо од њих тј. од општине

која одређује колико ће ко дати, многи од њих не дају ништа, него траже пропутнице за Јајце да иду усташама.

3) Непријателске снаге у Бања Луци и Хан Колима су следеће:

Број непријателске војске није тачно добивен, једино је тачно да има већи број Немаца у Бања Луци. Школе не раде јер су у њима смештени Немци. Како смо дознали имају намеру према Мркоњићу. Намера им је преко сектора Грмеч. Ови Немци стигли су из Србије.

У Хан Колима налази се 250 до 300 Немаца, домобрана 400 до 450, утврђују се и ограђени су троструком жицом. Испред њих се налазе три чете четничких банди које праве чаркање према нашим положајима, а из те банде има у мањим групицама који праве заседе и мучки нападају наше курире и болеснике. У Бања Луци врши се велико хапшење. Прије неколико дана ухапшено је око 500 људи, с тим да су под сумњом као комунисти и симпатизери СССР. Многи од грађана, бојећи се од хапшења, крију се. Многи говоре да би ступили у наше редове, али немају везе са нама. Двојица су побегла испред Црне куће⁴ и налазе се код познатог бандита четника Јове Мишића у Рекавицама и гледају моменат када би могли доћи у додир са нама да би побегли у нашу војску. Такође се врши мобилизација у Бања Луци од 16 до 45 година без разлике на вјеру. У Бања Луци забрањена је свака музика и забава ради жалости за б немачком армијом. Немци отворено признају за свој пораз.

4) Позадина мањачких села наклоњена је четницима. Према нашој војсци је нерасположена и слабо гледа на нашу војску изузев једног села које се налази на неослобођеној територији тј. Хан Кола. Позадина у селу Хан Колима је врло добра према нама и нашој војсци изузев неколико бандита из тога села. Према четницима, усташама има врло слабо гледиште, четнике упоређују са усташама, на Немце гледа као на окупатора. Остала села око Мањаче као на пр. Дубица, Дујаковци, Локвари, Лусићи, Стричићи, Горње Ратково, Павићи, Добрња, Чађавица, Подрашница, Граци, Ораховлани итд. саботирају нашу борбу и не указују никакву добровољну помоћ за нашу војску, а четнике крију и помажу их. Чак им омогућавају да из њихових кућа пуцају на наше курире и болеснике. Поједини засеоци из ових села воле да се наша војска не налази близу њихових кућа тј. да неби водила акције близу њихових кућа из разлога што се боје да би могле бити попаљене од Не-

⁴ Злогласни затвор у Бањој Луци.

маца и усташа. Што се непријатељ све више приближава нашој ослобођеној територији четници постају све гори и куражнији и праве све веће злочине над нашом војском, као и појединим цивилима, који су им имало сумњиви да сарађују са нама. Десило се таквих неколико случајева да су извршили злочин, како над нашим војницима, тако и над селацима који су пали под сумњу, од стране четника и четничких шпијуна."

III

Даље овај центар актом од 22-П о. г. извештава:

„Подаци о непријателским снагама преко Врбаса, према обавештењу I бригаде:

Према непровереним подацима, непријатељске снаге у Котор Варошу и Челинцу у Масловарама броје свега до 1.000 војника. Од тога 400 до 450 Немаца, а остало су легионери и домобрани, већином домородци. Подаци, које добијамо о непријатељу, су врло контрадикторни обзиром да их протурају четници. тако да према неким подацима у Котор Варошу има свега 300 домобрана а према другим, да је непријатељ из Котор Вароша побегао у Бања Луку.

IV одред" на овом терену није организовао обавештајну службу, испитивање непријатељских снага насилним извиђањем доста је отежано, јер је Котор Варош блокиран четничким и усташким селима.

Према подацима које смо добили од IV одреда непријатељ у селима Врбљанима, Ободнику и Масловарама требао је имати око 600 војника. али се је показало насилним извиђањем да подаци нису тачни и да у Врањцима може бити свега 60 до 70 непријатељских војника, да у Ободнику нема непријатељских снага, а у Масловарама задржава се мален број четника Раде Радића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Главни об. центар:
Шеф канцеларије штаба
Ђоко¹³

⁸ Четврти крајпшки НОП одред

⁹ Ђоко Јакић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 24 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ ЧЕТНИКА И
ИТАЛИЈАНА У БИЈЕЛОМ ПОЉУ¹

ДРУГА ДИВИЗИЈА
24-11-1943

Шест четничких бригада из Ист. Босне и Херцеговине
у јачини 2000, ојачани са Италијанима, концентришу се у
Биј. Пољу.² Мостарски аеродром ојачан са 16 авиона. Због
ове ситуације задржали смо један батаљон IV бригаде.³
Куда да упућујемо рањене?

Митар⁴

БР. 143

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 24 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ ЧЕТНИКА И О
СИТУАЦИЈИ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА СЕКТОРУ
ДИВИЗИЈЕ¹

24. II 1943 године
у 12 часова

ш т а б
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.Ј.

Ситуација на нашем сектору изгледа овако:

Наше јединице II Пролетерска и II Далматинска бри-
гада налазе се на линији положаја: с. Јасењани лијева
обала ријеке Неретве—с. Врди десна обала ријеке Неретве.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 14/16, к. 14 А. Извјештај је
упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

² Види док. бр. 877.

³ Четврте пролетерске (црногорске) бригаде

⁴ Митар Бакић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 33—2, к. 8.

затварајући све правце који изводе лијево и десно од ријеке Неретве.

Један батаљон II Далматинске бригаде затвара правац од Ракитног према Карамановом Кланцу за долину р. Дрежанке.

На нашем лијевом крилу према II Пролетерској бригади концентришу се јаче четничке снаге. Концентрацију прати и артиљерија која је пласирана и то брдска од два топа са простора с. Равне и хаубичка од двије хаубице на простору сјеверни дио Бијело Поље. Према подацима добивеним од II Пролетерске бригаде према њима се налазе шест четничких бригада у јачини од 2000 четника. У овим бригадама налазе се дјелови Јахоринског одреда, као и Рогачичка бригада, док су остале јединице мјештани и из осталих крајева Херцеговине.

Груписање ових четничких снага произилази од нашег присуства у близини Мостара, јер сматрају Мостао угроженим; а може да буде и напад на наше снаге што не искључујемо.

Јуче 23 ов. мј. око 17 часова на мостарски аеродром атерирало је 16 авиона.

Наше положаје чврсто држимо у рукама осматрајући сваки прилаз који изводи ка нашим јединицама и са једне и са друге стране Неретве. Авијација је сваким даном активна и бомбардује како положаје тако и позадину али жртава нијесмо имали од овог бомбардовања нити у мртвим нити у рањеним. Све су мјере предузете како код јединица на положајима, тако и позадинских дјелова интендантура и болница, да се онемогући авијацији осматрање.

Све јединице у првом борбеном реду које чине истакнуте групе са аутоматским оружјима израдиле су заклоне од непријатељске артиљеријске и бацачке ватре.

Непријатељ је дрзак и поред великих губитака који му се наносе покушава са продорима и обиласцима.

За обезбеђење лијевог бока II Пролетерске бригаде одредили смо један батаљон IV Пролетерске бригаде на положају Клб. поље¹ са задатком спречавања непријатељу да се појази бочно према нашој II Пролетерској бригади, од које смо добили податке да се 23 ов. мј. приметилa једна непријатељска колона која врши покрет у циљу обиласка њиховог лијевог крила.

² Колиба Поље

Ми смо мишљеша да би III Далматикска дивизија³ требала бити што активнија на свом правцу према Широком Бријегу, како би на тај начин непријатељ био заузет и на том правцу.

Наша болница налази се сада на простору Доња Грабовица, чији је смјештај доста отежан, па и изложен бомбардовању јер ће непријатељ свакако сва насеља у долини ријеке Неретве бомбардовати.

Мишљења смо да нашу болницу треба прикључити општој болници, у колико нам главни задатак остаје и цадаље у важности.

Интендантуре наше Дивизије распоређене су узводно на простору Дрежница—Г. Грабовица.

Заробљенике употребљавамо за рушење пута.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб Дивизије
Начелник,
Вукотић⁴

Батаљон" IV бригаде смо повукли и он ће кренути ка Коњицу сјутра у вече.

Ја сам средио плијен и ујутро у 5 ч. крећем на сектор II бригаде.⁰

Пеко⁷

³ Односи се на Девету далматинску НОУ дивизију.

* Јован Вукотић

³ Сљедећи текст дописан мастилом

^{1*} Друге пролетерске бригаде

[†] Пеко Дапчевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИ-
ГАДЕ КОД БИЈЕЛЕ, ТУРИЈЕ И НА ПАДИНАМА ЉУБИНЕ
ПЛАНИНЕ¹

Ш Т А Б
Ш. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј
Бр. 28
24-11-1943 г.
У 7ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Услед слабих снага ангажованих у ноћашњем нападу на Коњиц² и дејства четничких банди на бок <и позадину борбеног распореда наше Херцеговачке бригаде,³ које се дејство испол>авало за цијело вријеме напада, наш напад на Коњиц није успио.

Четничке банде својим дејством везале су цијелу Херцеговачку бригаду фронтално, тако да она уопште није била у стању да са своја два батаљона са којима је учествовала у ноћашњем нападу на Коњиц испољи своје дејство при овом нападу.

Јединице ове бригаде воде већ три дана жестоке борбе с четничким бандама на правцу Г. и Д. Бјела, Турија и на падинама Љубине Планине. Ова се борба нарочито појачала у току јучерањег дана, када су четници успјели да пребаце појачања од Борка. У јучерашњим борбама, које су биле нарочито жестоке Херцеговачка бригада имала је 15 мртвих и око 20 рањених, а њима нанијела много веће губитке. Борбе су се водиле прса у прса и још увијек се настављају. Јачина ових четничких банди износи око 600—700, мада по овоме нијесу још прикупљени тачни подаци, па се може очекивати да су ове снаге још и веће. Примјеђено је да се позади борбеног распореда пале села Бјелемићи и чује се јака борба, што се може узети као знак да долазе и даља појачања.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 36—2, к. 8.

² О борбама за Коњиц види док. бр. 150.

³ Десета херцеговачка НОУ бригада

Услед овакве ситуације код Херцеговачке бригаде био је укочен и напад Црногорске бригаде.⁴

IV Црногорска бригада није ни до овог часа дошла у Острожац, па се због тога није могла уопште употребити, мада би њена интервенција сигурно измијенила оитуацију.

Услед овога Штаб Дивизије био је принуђен да јутрос нареди бригадама повлачење на полазне положаје, што је и извршено.

Губици, како непријател>ски тако и наши. нијесу нам до сада познати.

С обзиром да ће нам у току данашњег дана стићи IV Црногорска бригада без једног батаљона. ми намјеравамо да вечерас поновимо напад, ако се ситуација на фронту I Пролетерске Дивизије у већем степену не погорша.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начел. штаба	Командант
Рад. Бабић ⁵	Руд. Приморац"	Перо Ћетковић

БР. 145

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 24 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРИЈИ БУГОЈНО—ГОРЊИ ВАКУФ И НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ АВИОНА НА ПОЛОЖАЈЕ ДИВИЗИЈЕ¹

**ШТАБ
VII ДИВИЗИЈЕ
Н. О. ВОЈСКЕ
ХРВАТСКЕ**

Осматрачница	24/II 1943
к. 937/југ.-з. од	13 час. 30 мин.
с. Мачковац	

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.Ј.

1.) Непријатељ не врши данас покрет пешадијом. 12 авиона бомбардовали су положаје наших јединица које

¹ Пета црногорска НОУ бригада

² Радомир Баоић

³ Рудолф Приморац

⁴ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 12/2, к. 812.

стално туче непр. артиљерија. Непријатељ држи Г. Вакуф и положаје јужно од њега на линији: Стражица— с. Палоч—с. Мрачај—Струмица- и цесту до Карамастовића.

2.) Наше снаге распоређене су на положајима 2 бат. Осме бригаде на Огловку, један на Кобили. Батаљони Седме бригаде држе положаје од Кобиле преко Шестанаца³ до к. 937⁴ и с. Мачковац.

Батаљони I далм. бригаде:⁵ један је на Кобили, један на к. 803 (код окуке на путу Г. Вакуф—Прозор), а један је у резерви у с. Пидриш.

III крај. бригада држи положаје од Вртељка до с. Ждримци.

3.) Непријатељ је синоћ са 5 авиона бомбардовао с. Пидриш. Жртве су 2 мртва и 5 рањених. Данас је непр. бомбардовао у два наврата са 5 и 12 авиона положаје наших јединица. Нарочито је обратио пажњу на цесту Г. Вакуф—Прозор. Број жртава није нам познат, али са осматрачнице смо видели да је непр. бацао бомбе тамо где није било наших јединица, тако да вероватно нису жртве велике. — Непријатељ стално држи наше положаје под арт. ватром.

4.) Хаубичка батерија отишла је у правцу Прозора, због тога што је командир" изјавио да је један топ неисправан, и да се боје бомбардовања авијације. Он не одаје поверење да би у тежој ситуацији извукао своја оруђа.

5.) Ноћас су умрла три партизана VIII бр.[икаде] на положају, на Кобили; вероватно од умора и зиме, али смо упутили доктора да испита узроке.

6.) Обавештени смо да је наша XVI бригада⁷ стигла на просторију с. Равно—с. Вуковско.

7.) Управо сада примили смо извештај да се непријатељ укопава на линији Стрмица и на коси изнад с. Палоч.

8.) Ми ћемо ноћас опет као и прошле ноћи предузети локалне нападе на непријатеља. очекујући директиве у

² Стрмица (к. 785)

³ Шестац

⁴ До коте 957

⁵ Треће НОУ дивизије

⁶ Редакција није могла установити име и презиме

⁷ Шеснаеста банијска НОУ бригада

духу разговора које смо водили са другом Помоћником нач. Врх. штаба.⁸

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Комесар
Т. Кладарин¹

Командант
П. Јакшић¹

П. С. Ваше писмо управо сад смо примили. Вечерас ћемо се саветовати и донети план као и извештај детаљан по постављеним задацима.

БР. 146

ДОППС КОМАНДЕ ТРЕЋЕ БАТЕРИЈЕ ХАУБИЧКОГ ДИВИЗИОНА ВРХОВНОГ ШТАБА ОД 24 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА О ЗАХТЈЕВУ ДА БАТЕРИЈА ОСТАНЕ НА ИСТОМ ПОЛОЖАЈУ¹

3 БАТЕРИЈА
ХАУБ. ДИВ. В. Ш.
24-11-1943
Положај — Макљен

ДРУГУ ВЕЈБКУ²

Прозор!

Данас смо добили наређење да се повучемо на Макљен. гдје смо се смјестили и добро маскирали, а сада навече добили смо наређење да изађемо код Трлице ноћу — изјутра и да гађамо — одмах тамо чим дођемо.

Објаснио сам команданту дивизије³ да ноћу кад се долази на положај не може се гађати без артилер. припреме, поготово кад се гађа по карти ноћу јер се мора тачно одредити нишанска тачка због правца и обиљежши правац, а он ми је одговорио да се мора гађати и назвао нас у батерији „саботери“.

⁸ Павле Илић
" Ђуро Кладарин
" Павле Јакшић

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 32—2, к. 8.

² Павле Илић
³ Павле Јакшић

Ти знаш да ми можемо гађати само са пута, који је данас бомбардовало 18 авиона, а специјално због нас, и да успјех нашег гађаша је врло мали, јер не можемо да одредимо положај, а немамо нити осматрачнице, која би требала бити на К 957 (испред Мачковца) коју држи непријатељ или је под ватром у међулинији. — А нити са ње не би скоро ништа могли видети. Сматрам, гледано са артилериске тачке, да је потпуно бескорисно на овакав начин трошити муницију. Да би избегли пут због бомбардовања и променили положај, који је једино на Пидришу, али и тај је јако близу пешачком положају, гдје у потребном моменту не би могли се извући, с једне стране због непр. пешадије или тенкова, ако би продрли, а друго и оданде се не може нипгга осматрати, а авијација туче сваки метар, што значи и губитак оруђа! Мислим да није у интересу Н.О.Б. губити оруђе, па те молим одговори ми овдје да ли да и даље, после свег овдје изнетог гађамо са пута, и останемо на положају, а овај исти одговор би затим доставио к-ту дивизије.

Уз другарски поздрав

С. Ф. — С. Н.!

Наставник хауб. дивизиона
Петровић⁴

П. С. очекујем одмах одговор!

БР. 147

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ О ПОКРЕТУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРАВЦУ КОЊИЦА¹

**ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ**

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

1) Извештајем од данас у 11 ч. Јакић² јавља да се једна непријатељска колона³ почела спуштати око 9 ч. низ

⁴ Милорад Петровић

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 30.1, к. 705.

² Народни херој Велимир Јакић, командант Треће санџачке НОУ бригаде

" Односи се на Групу „Анакер". Опширније о њеном саставу види док. бр. 25. а о борбама док. бр. 173 и 294.

Краљевац ка с. Брђани. У исто време друмом су кренула 2 тенка, такође у правцу Коњица, а према пушчаној ватри на сектору 5. батаљона.⁴ претпоставља се, да уз тенкове иде и пешадија. Непр. артиљерија је јако тукла положаје 5. бат. III бригаде.⁵

Јакић додаје да су предузете све мере да се неггријатељ одбије, али страхује од напада са Црвених Стјена.

2) О Коњицу још нисмо примили извештај.⁰ Можда ова непр. колона креће у помоћ остатку коњичког гарнизона — уколико се овај још држи. Јакић не јавља колика је јачина непр. колоне која је кренула према југу и да ли су њеним одласком знатно ослабљене снаге које су биле на сектору Брадина—Иван Пл. Ако је та колона Јача и ако је Јакићеве јединице нису зауставиле, он треба још ноћас да нападне правцем Краљевац—Мали Иван. Ви у сваком случају вршите оштру демонстрацију на вашем сектору.

3) Обавестићемо вас чим сазнамо резултат акције на Коњиц.

С. Ф. — С. Н.!

25-11-43 — 16,40 ч.

Комдив
Коча⁷

БР. 148

ДИРЕКТИВА ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 25 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
СЛУЧАЈ ПРИНУДНОГ ПОВЛАЧЕЊА ЈЕДИНИЦА СА СЕКТОРА
КОЊИЦ¹

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАР[НЕ ДИВИЗИЈЕ]
НО ВОЈСКЕ ЈУГОС[ЛАВИЈЕ]
Бр. 25-11-23.15

ШТАБУ I БРИГАДЕ²

1) Прилажемо извештај Об. ц. Штаба III дивизије³ у коме се износе подаци о намераваним покретима непријатеља.

* Вјероватно Пети батаљон Треће санџачке НОУ бригаде.

" Треће санџачке НОУ бригаде

" О нападу на Коњиц види док. бр. 150, 173, 277, 278, 300.

⁷ Коча Поповић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 31/1, к. 705.

• Иста копија достављена је и Штабу Треће санџачке НОУ бригаде.

³ Види док. бр. 150.

теља чија се могућност не може искључити. него је напротив доста вероватна. У склопу таквих непријатељских намера, није искључено ни да је непријатељска активност на сектору Бугојно—Г. Вакуф углавном демонстративног карактера.

2) Снаге непријатеља које би учествовале у овој офанзиви нису нам познате те не можемо тачно да одредимо ни карактер мера које треба да предузму наше Јединице. У сваком случају већ сутра, 26 о. м., мораће се обратити још много већа пажња на наше лево крило, тј. Штаб I бригаде⁴ наредиће још већу будност према Битовњи пл. и наредиће одговарајућој јединици да шаље извиђачке патроле даље према северу као и према западу.

3) У случају принудног повлачења, јединице I бригаде држаће се углавном правца којим су дошле овамо, док ће се јединице III бригаде,⁵ у случају да непријатељско десно крило буде јако и буде брзо продирало, ослањати се на јединице III дивизије пошто би, у случају избијања непријатеља у с. Реповци, тешко било изводљиво извлачење јединица III бригаде правцем Булатовићи—Трешњевица. Ово не значи да, у таквом случају, јединице III бригаде треба да се спусте на сам друм Коњиц—Рама, него да избегну прелажење р. Краљешчица у горњем току ове реке, где је јаруга дубока и којом приликом би их непријатељ могао претећи.

4) Да у овој евентуалности не бисмо били изненађени, Штаб I бригаде дужан је држати чврсту и честу везу са Штабом III бригаде, како би га о свакој важнијој промени ситуације могао благовремено обавестити.

5) Уколико се одустало од ликвидирања Коњица," очекујемо да ћемо у току сутрашњег дана добити преко радио везе нове опште директиве од В. Ш.⁷

Задатак наше Дивизије на овом сектору јесте важан саставни део раније постављеног општег плана, о коме су штабови бригада својевремено усмено обавештени. Један од нужних услова остварења тог плана било је ослобођење Коњица. Жртве које смо морали поднети остварујући наш задатак у сразмери су са важношћу нашег задатка и са важношћу постављеног општег плана, као и са жртвама које су остале јединице НОВ морале поднети у последње време, тј. откад је непријатељ отпочео своју офанзиву на ослобођену територију.

* Прве пролетерске бригаде

⁵ Треће санџачке НОУ бригаде

¹ О борбама за Ксњец види док. бр. 150. 173. 277, 278. 300.

⁷ Врховни штаб

6) Све неборачке делове држати отсада спремне за покрет у смислу благовремене набавке свих коња који евентуално недостају. Ово нарочито важи за болнице које морају бити спремне да крену чим за то добију наређење.

7) Треба предвидети случај да ће се покрети врпгити дању. Обзиром на велику активност непријателске авијације, за коју се може претпоставити да ће и даље трајати. никако се не сме дозволити кретање, у већим групама и једним путем. На ово нарочито упозоравамо санитетске руководиоце који треба благовремено да издаду потребна упутства и који ће бити одговорни за њихово доследно спровођење у дело. -

8) Где год има за то могућности, јединице морају створити резервну храну, ма и принудним откупом.

9) Напомињемо да се ове директиве односе на извесну могућност која може наступити и да их као такве треба и схватити. То не значи да им не треба псклонити пуну пажњу и да се може одлагати предузимање свих припремних мера овде наређених.

10) Уколико Штаб IX бригаде" добије наређење за покрет непосредно од В. Ш. без тачне ознаке правца и циља марша, он ће обавезно упутити 24 часа унапред одељење за везу са овим Штабом како се не би јединице те Бригаде излагале замору и излишним покретима. Ово важи и за случај да се ситуација не промени на овом сектору јер нове јединице не би смеле избити дању на ову просторију.

За своје потребе у муницији {за бацаче и противколце}, Штаб IX бригаде обратиће се непосредно другу Вељку,¹ с ким ће успоставити везу преко команде места у Прозору. Од друга Вељка нека потражи и борце који су, по његовом налогу, били упућени ради евакуације материјала. Ти борци се, наиме, не налазе у нашој близини.

11) О свакој важнијој промени ситуације Штаб III бригаде је дужан извести непосредно Штаб III дивизије преко најближег Штаба бригаде те Дивизије.

12) Штабови I и III бригаде известиће овај Штаб о предаји, односно пријему одређеног брота пушкомитраљеза.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Комдив
Коча¹⁰

¹ Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду.

² Павле Илић

¹⁰ Коча Поповић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 25 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. О БРОЈНОМ СТАЉУ НЕПРИ-
ЈАТЕЉСКИХ ПОСАДА У БУГОЈНУ, КУПРЕСУ, ТУРБЕТУ,
КОЊИЦУ, ОСТРОШЦУ, ПАЗАРИЋУ И ОСТАЛИМ УПО-
РИШТИМА НА ПРУЗИ САРАЈЕВО—МОСТАР'

Строго поверљиво!

ШТАБ
I. ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Обавештајни Центар
Дел. бр. 35 25.11.1943 год.

ОБАВЕШТАЈНИ ИЗВЕШТАЈ
БР. 3

За време од 12.11. до 25.11.1943 г.

ОБ. ЦЕНТАР IX КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ¹
8. II. 1943 г.

Турое: 2 сатније домобрана, 50 Немаца и 10 жандарма.
Из Бугојна је стигла у Турбе једна колона од 300 војника.

Бугојно: 3.000 милиционера (непроверено. Мишљења
смо да је цифра претерана). Наоружање: 1 хаубица, више
баача, 4 т. митраљеза, 20 п. митраљеза, имају 110 бункера
у граду и око града.

ОБ. ЦЕНТАР III. ДИВИЗИЈЕ 11. II. 1943 Г.

Острожац: 80 талијанских војника, 10 жандарма, мили-
ционера 200. Командири милиције наклоњени нама.

Лисичићи: 50 домобрана на станици.

Иван Седло: 100 домобрана

Раштелица—Тарчин: 150 домобрана

Пазарић: 80 домобрана

Хаџићи: 70 домобрана

Илица: 50 домобрана

Од Коњица до Сарајева народ је наклоњен нама.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 21—1, к. II. Извјештај је вје-
роватно достављен Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

• Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду Прве пролетерске
дивизије, која се једно краће вријеме називала и Девета крајишка
НОУ бригада.

ОБ. ЦЕНТАР I. ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ 14. II. 1943 Г.

Бугојно: У граду се налази од 1.200—1.500 усташа. милиционера и домобрана, од прилике у подједнаком броју. Наоружање: 3 блиндирана аутомобила, 1 топ и 2 тешка бацача. Најјача упоришта су им у Кандији. где су им и *гаџини са житом*. Ту се налази око 200 усташа. Најјаче бункере имају код Окаснице и гробља и код друма на улазу у град са правца Горњи Вакуф. Најслабији им је положај од правца Гаја, где се налази 1 тешки топ. који није потпуно исправан. Код станице су им 2 тешка бацача.

Муслиманске масе наклоњене су нама.

Усташе-муслимани продају муслиманима у граду оружје и муницију за гас и друге ствари, тако нпр. бомба кошта литар ракије. У граду има око 600 муслимана наших симпатизера, од којих 150 наоружаних (непроверено).

Пруга Бугојно—Травник ради.

ОБ. ЦЕНТАР IX. КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ 14. II. 1943 Г.

Бугојно: Снаге из Бугојна и Травника кренуле су у правцу Дрине да угуше четничке побуне (непроверено). Исхрана војника у Бугојну је врло слаба. Домобрани су незадовољни.

ОБ. ЦЕНТАР I. ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ 17. II. 1943 Г.

Ксњиц: 400 Талијана, 60 милиционера и 1 сатнија домобрана. Има 20 четника. Наоружање: 2 брдска топа, 4 бацача. Топови су на левој страни Неретве.

Подорашац: 140 милиционера

Брђани: 30 Талијана који су се изгледа повукли у Коњиц.

Раштелица: 1 сатнија домобрана, станују у станици.

Тарчин и Пазарић: Има Немаца, усташа и домобрана, број се не зна.

ОБ. ЦЕНТАР III. САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ 18. II. 1943 Г.

Купрес: 3 сатније усташа. Има око 500 милиционера. Наоружање: 2 бацача, топова немају.

Бугојно: 1.200 усташа и нешто домобрана. Наоружање: 2 брдска топа 65 м/м и 1 тешки бацач. Свака сатнија наоружана са 8 п.митраљеза и 1 тешки митраљез.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф

Об. центра Дивизије

Н. Божовић®

³ Никола Божовић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ЗА КОЊИЦ¹

ШТАБ III ДИВИЗИЈЕ

25-И-1942²

9 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.Ј.

Наш поновни напад на Коњиц³ ноћу 24/25 ов. м. почели смо по следећем плану:

Десна колона: IV Црногорска бригада, тј. два батаљона исте бригаде (два батаљона су задржана у Јабланици и један батаљон Херцеговачке бригаде⁴ напада општим правцем лева обала реке Неретве са задатком да заузме јужни део вароши Коњиц.

Лева колона: V Црногорска бригада — свега пет малих батаљона, напада општим правцем лева обала реке Неретве са задатком да заузме северно-источни део вароши.

Ради обезбеђења и заштите десног бока нашег борбеног распореда и разбијања четничких банди које су прикупљене око села Горња и Доња Бјела и четничких снага које су од правца Борци стигле као појачање, упућена је наша X бригада⁵ без једног батаљона да нападне непријатеља општим правцем с. Медасковић—Борци. а са одговарајућим снагама правцем Забрђе—Љубина Планина и да их уништи.

Хаубичка батерија. пласирана на просторији Ораховица, има задатак да изврши артиљериску припрему напада.

Чета борних кола има задатак да упадом у варош олакша покрет сопственој пешадији и на свом правцу напада уништава непријатељска упоришта.

Напад је отпочео артиљериском припремом тачно у 22 часа. Гађање артиљерије било је доста тачно.

¹ Оригинал, писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 37—2, к. 8.

² У оригиналу погрешно написано 1942 а треба 1943 године што се види по догађајима који се епомињу V документу.

³ О борби за Коњиц види док. бр. 150. 173, 277, 278, 300.

⁴ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁵ Исто као под прим. 3.

По завршеној припреми, јединице су пошле у напад. Непријатељ је жестоко реагирао најјачом топовском и минобацачком ватром као и ватром тешких пешадиских оружја. Услед овога наше јединице су споро напредовале јер је напад био скопчан са великим тешкоћама. Непријатељ је поред посаде у утврђеним ослоним тачкама био распоређен и на свима околним доминантним висовима у укопанним рововима. Поред тога располаже и са четири немачка тенка наоружана топовима мањег калибра и митраљезима.

Наша чета борних кола кренула је у напад али је на улазу у варош наишла на израђене препреке које су са обе стране биле тучене најјачом ватром из бункера и противколског топа, тако да је била присиљена да се повуче.

Пооле дуге и жестоке борбе, јединице V Црногорске бригаде овладале су непријатељском утврђеном ослоном тачком Реповица а јединице IV Црногорске бригаде избиле су на Помол али до сада још нису успеле да ликвидирају бункере пошто се они налазе на самим падинама Помола.

На овај начин ми владамо свима доминантним положајима око града и сматрамо да ћемо, уколико нас у томе не би спречило дејство непријатеља са правца Брадина—Подорашац—Коњиц, успети да заузмемо Коњиц.

Дејство непријатеља на поменутом правцу за нас би било врло опасно јер би тиме био потпуно угрожен наш леви бок и позадина.

Од X Херцеговачке бригаде која дејствује на правцу Медасковић—Борци још нисмо добили извештај о резултату њиховог напада.

Јучер 24 ов. м. око 16 часова непријатељски авиони „Штука“, којих је било седам бомбардовали су с. Челебић и Ораховицу и оштетили велики број кућа. Том приликом погинули су тројица а рањени пет другова из X бригаде. Данас су већ почели надлетати наше положаје и омешће нас много у раду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, Начелник штаба, Командант.
Рад. Бабић" Руд. Приморац Перо Ћетковић

" Радомир Бабић
: Рудолф Приморац

Милош Ш. Шибурџић
25-II-1972
Гласче.

ИСТОРИЈА
1972
37-1-1

Државна китабу Н.О.В. и П.О.Ј.

Наш поновни напад на Котвиц коту 24/25 н. н.
блогели смо на следећим местима:

Лесна котава: II Кривојорска дружина, ш. два ба-
таљона и две ротације (два батаљона су задржана у Јајна-
цима) једна је батаљон из Државне лева била, две Негубице
са задранима да задрже јужни део вароши Котвиц.

Лева котава: I Кривојорска дружина — свија и сви
малих батаљона, батаља оштрам штабам лева одала рече
Негубице се задранима да задрже северно-источна део вароши.
Ради одржавања и заштите десног дела наше дружине
распоредом на распореду кривојорских батаљона који су приликом
око села Горач и Јова Бијела и кривојорских свата који су од
државе брзи стација као бојакана, укупно је наша I дружина
у једној батаљону да батаље кривојорске батаљон главном
с. Негубица - Горач, а са привременим сватама штаба
задрже - у једној батаљону и да их задржи.

Лавина Јаборица, блескава кривојорска Драховица,
има задатак да изврши артиљеријски припадни напад.
Кривојорска котава има задатак да задржи у вароши
опакана батерије Социјалног батаријера и на свај праву штаба
кривојорске кривојорске штаба.

Напад је битио кривојорски Драховица, батаљон у једној
Гораче артиљеријског батаљона било је десно вучко.

Но забавна артиљерија редовно се одигле у штабу. Негубица
било је кривојорски батаљон кривојорски и кривојорски
батаљон као и батаљон кривојорски и кривојорски. Услед
овог наше батарије су сави Негубица др. је штабу и бојакана
са великом батаријом. Негубица је штабу и у једној
кривојорски батаљон бојакана и на свај опакана батаљон
васиљом у кривојорски батаљон, Негубица батарије и
са кривојорски батаљон кривојорски батаљон и на свај
и кривојорски.

Наша котава батарије кривојорски је у штабу али је на
укупно у вароши батаљон на кривојорски батаљон који су са
два батаљона кривојорски батаљон и кривојорски батаљон,
тако да је било кривојорски да се кривојорски.

После јутре и кривојорски батаљон, кривојорски I Кривојорска
дружина су кривојорски батаљон кривојорски основни батаљон
а једна је II Кривојорска дружина кривојорски на Штабу али је
сава једна кривојорски батаљон кривојорски батаљон који се
на са свима батаљон батаљон.

На свај наши на батаљон свима кривојорски
батаљон на два батаљон и кривојорски батаљон кривојорски
у штабу не би кривојорски батаљон кривојорски батаљон
Поручнику - Котвиц, кривојорски да задржи Котвиц.

Фотокопија прве странице документа бр. 150

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 25
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ И СУСЈЕДНИМ
ЈЕДИНИЦАМА О НАМЈЕРИ НЕПРИЈАТЕЉА ДА ПОДУ-
ЗМЕ НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ САРАЈЕВО—МО-
СТАР¹

ШТАБ

Строго повјерљиво!

III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Об. ст. пов. бр. 9

25.11.1943

Врло хитно!

ШТАБОВИМА V, X БРИГАДЕ И ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ

Добили смо извјештај од обавјештајца „А“² који се на-
лази на територији Крешево—Фојница—Кисељак да у тим
мјестима нема непријател>ских снага па према томе није у
изгледу никакав покрет непријател>а из тих мјеста. Он нас
извјештава да се непријатељ³ са већим дијелом снага по-
влачи из Травника, Јајца и осталих мјеста на том правцу
заједно са 7-ом пуковнијом у правцу Сарајева и Мостара
са намјером офанзиве на наше снаге које оперишу на ко-
муникацији Сарајево—Мостар и то:

1. Главнина иде друмом Сарајево—Мостар наоружана
тенковима, артиљеријом и бацачима.

2. Десна побочница иде Црном Ријеком у циљу да Ре-
повцима зађе с леђа — због овог треба хитно обавијестити
I дивизију.

3. Лијева побочница кренула је ка Калиновику и Игма-
ну да нам пресијече покрет на другој страни ка Херцего-
вини и покрет преко Бјелашнице.

Снаге му нијесу познате, а састав војске су Нијемци,
усташе, домобрани и легионари, тако организовани да ба-
тал>оне сачињавају једна чета Нијемаца, једна чета домо-
брана итд.

Исто тако каже да у Сарајеву остају врло мале снаге.

Ми смо прекјуче ухватили једног шпијуна који је по-
слат из Сарајева низ комуникацију Сарајево—Мостар са
задатком да обавијести о распореду и снази наших једи-
ница на свим станицама дуж ове комуникације. Он каже
да се морао вратити најдаље 26 и 27-ог ов. м. када треба

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 3/2, к. 753.

² Редакција није могла установити име и презиме.

³ Односи се на Групу „Анакер“ из састава 718 њемачке дивизије.
Види састав ове групе у док. бр. 251.

углавном да отпочне офанзива са јачим снагама, чија је претходница стигла у Раштелицу наоружана са 2 хаубице, састављена од Нијемаца и усташа. Нијемци треба да иду преко брда, а усташе кроз тунел и око тунела, па онда да се састану код најближе станице Коњицу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Шеф об. центра
Д. Д.⁴

БР. 152

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИРИСТИЗАЊУ ШЕСНАЕСТЕ БРИГАДЕ КОД ГОРЊЕГ ВАКУФА И О СТАЊУ НА СЕКТОРУ ДИВИЗИЈЕ¹

**ШТАБ
VII ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Х.**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.Ј.

Писмо² смо примили и по њему ћемо поступити. Детал>ан извјештај о стању код нас као и распоред јединица послаћемо ноћас.

Данас на нашем сектору није било борбе до 3,36 часова изузев активности непријатељске авијације и артиљерије.

Наша XVI бригада стигла је јуче на свој циљ — штићење бока наше колоне од Купреса. Извјеињаје још нисмо добили од њих. али се надамо сваки час. Њени положаји требали су бити Вуковско—Равно у заједници са IX крајишком бригадом.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар
Ђ. Кладарин¹

Командант
Сл. отсутан

* Душан Бојовић

¹ Оригинал, без датума, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 15/3, к. 812. Вјероватни датум писања документа је 25 фебруар.

² Поменуто писмо Редакција није пронашла.

³ Односи се на Девету крајишку бригаду Десете НОУ дивизије.

⁴ Ђуро Кладарин

ИЗВЈЕШТАЈ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 ФЕБРУАРА
1843 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА НА ОГЛАВКУ—КОБИЛИ—
КУТИ—МАЧКОВЦУ¹

ШТАБ VII ДИВИЗИЈЕ
Н. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ХРВАТСКИ.

Бр. Сл. дне 25.11. 1943 г. у 7.30 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Непријатељ је јучер током целог дана бомбардовао наше положаје авијацијом и артиљеријом. Пред вечер је покушао испад у правцу с. Мачковац али је одбијен.

Наше снаге држе слиједеће положаје: два батаљона VIII бригаде са упориштем на Оглавку дејствују у правцу Тихомишља и Планинице. Један батаљон VIII бригаде и један батаљон Далматинске бригаде налазе се у стајама на Кобили са по једном четом на положајима на Малој Кобили 1083 и на без. коси изнад с. Кути. Два батаљона VII бригаде држе положаје од с. Кути преко коте 935 с. Мачковац. Један батаљон I Далматинске бригаде држи положаје на серпентинама кота 803. Трећа Крајишка бригада држи положаје: Вртељка—кота 1052, Црни Врх (кота 1206) и кота 1072 на десној обали Врбаса. Један батаљон I Далматинске и један батаљон VII бригаде налазе се у резерви у с. Пидриш. Овај распоред изменићемо у толико што ћемо батаљон I Далматинске бригаде са Кобиле пребацити на положаје код с. Мачковац, а тако по потреби рокирати све снаге VII дивизије, тако да свака бригада има свој одређени сектор.

Примили смо извјештај о општој ситуацији. Ми је схватамо и борићемо се до крајњих граница наше моћи.

Случај умирања оне тројице партизана по лекарској констатацији била је исцрпљеност и премореност. До сада су тројица умрла.²

Артиљерију смо извукли на положаје везаћемо је телефонски са осматрачницом и гађаћемо непријатеља. Мораћемо то узети у своје руке јер су они руководиоци слаби.

¹ Копија, писана на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 42—2, к. 8.

² Види док. бр. 145.

Телефонску линију смо успоставили али слабо функционише. Послали смо линијаше да то уреде.

Обавештавате нас да ћемо добити за начелника штаба друга Војислава Ђокића,³ док међутим ми имамо начелника штаба који на својој дужности задовољава. Смењивати га сада у овом моменту не само да немамо оправданих разлога него било би мало и незгодно. Исто тако смењивањем команданата бригада било VII и VIII сада не би получили оно што би требало да получимо.

Њихове бригаде можемо појачати са добрим замјеницима и начелницима као и са искуснијим командантима батаљона јер су наши слабији.

Што се тиче оружја ми просечно по бригадама имамо око 25 ком. п. митраљеза и три т. митраљеза, према томе ми можемо примити аутоматског оружја колико год добијемо. Преглед људства за наоружање с пушкама немамо јер људство стално на положајима а новомобилисани развлаче се које куда тако да немамо контроле над њима али свакако [би] могли примити око 250—300 пушака. Оскуђевамо нарочито на маузерској муницији. Нашег оружја [упућујемо] и он ће вам то и усмено изнијети.

Обавештавамо вас још да смо у последњим борбама имали врло велике губитке у нижем руководећем кадру, нарочито изгинуло је доста командира чета, тако да сад у једном батаљону VII бригаде имамо само једног командира и политкомесара чете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политкомесар,
Кладарин,⁴ с. р.

Командант,
П. Јакшић,³ с. р.

³ Народни херој Војислав "Ђокић", мајор бивше југословенске војске, члан Врховног штаба, погинуо у Петој офанзиви 1943 год. код Фоче као начелник штаба Седме НОУ дивизије.

⁴ Ђуро Кладарин

⁵ Павле Јакшић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ ОД 25 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ
ИМОТСКИ—ЉУБУШКИ—МОСТАР¹

Врло хитно!

ШТАБ
ИХ. ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ

Оп. Бр. 30
Дне 25. фебруара 1943
у 8 часова.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оперативни отсек

Непријателске снаге, које су отступиле из Имотског, задржале су се:

а. — На правцу Имотски—Љубушки: главнином на просторији Љубећ планина—с. Тихаљине—Малић планина, а са предњим деловима на просторији село Путешавица—с. Пећ Млинови (извор ријеке Тихаљине)—с. Мала Плоча—с. Ружићи.

б. — На правцу Имотски—Мостар: главним снагама код Широког Бријега, а предњим деловима на линији с. Кочерин—Црне Локве.

На правцу под б. —) непријатељ је до сада био неактиван, вршећи само патролирања. При доласку наших снага напустио је Кочерин и рудник Црне Локве, које су наши предњи делови посели.

На правцу под 1.) налазе се непријателске снаге у јачини од 7 сатнија под командом Шимића пуковника (2 сатније црнолегионаша, 2 сатније жутих усташа, 2 сатније домобрана и једна сатније припремне бојне, која броји око 220 бораца. Неколико тешких бацача).

На правцу под 2. — оставили смо један баталон III бригаде, а са IV. бригадом и III. бригадом (два батаљона) извршили смо напад на непријателске главне положаје: Љубећ планина—с. Тихаљине—Малић планина.

Борба је отпочела ноћу 21/22.-Н. т. г. и води се непрекидно, дању и ноћу све до овог часа, дакле већ четврти дан.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 38—2, к. 8.

Наша Четврта бригада" је у тродневној борби одбацила непријатељске предње делове и овлада масивом Љубећ планине, осим котом 600 Зелениковац и усмјерила један део својих снага правцем у лијеви бок и позадину непријатељских снага, које нападају нашу III. бригаду на Малић планини. Један батаљон IV. бригаде надирео је правцем с. Војнићи—с. Клобук, штитећи десни бок наших снага.

Наша III. бригада освојила је првог дана борбе на јуриш гребен Малић планине, прво Градину к. 622. затим Мачковац к. 505. па Капину (после више јуриша) и Самоград.

Један батаљон који је био упућен за обухват Малић планине правцем преко Церовог Долаца (код раскрснице), наишао је на линији Церов Долац—Градина на јаку ватру и био одбачен.

Тога дана је на Малић планини јуначки погинуо командант I. батаљона III. бригаде, друг Опачић.³

Другог дана у 4.15 часова 2. батаљон III. бригаде поновио је напад на положај Градина—Церов Долац и овлада овим положајем, али га је у 6 часова изгубио, када је непријатељ извршио јак контранапад.

Трећег дана до подне непријатељ је у врло упорној борби успео да поврати и Капину и Самоград на гребену Малић планине. али је до пред мрак понова избачен са тог гребена јуришем наше III. бригаде.

У таквој ситуацији непријатељ је хитно довукао појачање и артиљерију (талијанску) долином ријеке Тихаљине са правца Љубушког, вршећи једновремено маневар за обухват нашег десног бока преко села Стила и Јак притисак на деснокрилни батаљон на правцу села Клобук—с. Војнићи.

Јединице IV. бригаде у долини Тихаљине повукле су се пред мрак 24.11. под јаким притиском непријатеља и после оштре борбе из Колакове Махале, Ђепине Махале и села Кордића на коте: Главица—Отариште—Келавићи. Врх Љубећ планине к. 831 и 736 до мрака 24. II. остао је у нашим рукама, иако непријатељ дејствује јаким бацачком, артиљериском и пјешачком ватром и чини напоре, да овлада целим гребеном Љубећ планине.

Данас наше јединице III. и IV. бригаде врше повратне нападе. Борба се води.

Јединице, а нарочито III. Далматинска бригада имала је до сада тешке губитке. Људство је исцрпљено, слабо

**" Четврта далматинска НОУ бригада
Народни херој Стево Опачић**

наоружано, са мало муниције, без тешког оруђа, са великим бројем ненаоружаних бораца. Губици непријатеља нису се могли за сада утврдити.

У овим дуготрајним и упорним борбама утрошено је много муниције. Данас смо послали јединицама мању количину муниције, коју смо имали у резерви. Више муниције немамо, и ако нам се одмах не пошаље већа количина муниције бити ће нам вођење борбе јако отежано. Француске пушке остале су већ без муниције.

Најхитније нам пошаљите што већу количину муниције 7.9 мм, затим бомбе за наш једини бацач, као и талијанских пушака и пушкомитраљеза са већом количином муниције.

Наши борци, који су већ преморени борбом, јако осећају недостатак тешког наоружања, док их непријатељ туче бацачима, артилеријом и митраљезима не илгедећи при томе муницију, а три авиона стално их бомбардују за време борбе.

Од обавештајне службе добили смо податке, да непријатељ врши концентрацију трупа на правцу Омиш—Задварје ради офанзиве у правцу Имотског. Такођер према подацима обавештајне службе непријатељ припрема офанзиву на Мосор. Ове податке још нисмо довољно проверили.

Код [нас] је стигло 24 Херцеговца, које смо у вези са садањом ситуацијом преко II. Пролетерске дивизије упутили у III. дивизију, стим да се јаве у Врховном Штабу.

На сектору Средње и Северне Далмације нема значајније промјене у ситуацији. Наше партизанске јединице врше тамо успешне акције.

Мобилизација у Далмацији се развија повољно. Одзив бораца је масован. Поред позватих има и велики број добровољаца; на отоку Брачу наше наоружане јединице, да би омогућиле пребацивање мобилисаних другова и добровољаца, вршиле су напад на италијанске гарнизоне. Ипак је извјестан број трабакула био праћен митраљеском ватром окупатора, али су сви борци стигли без губитака.

На сектору Мућа било је појава, да су мобилисани прешли у мањим групама непријатељу и помагали га у хватању наших новомобилисаних другова и хватању курира, које су предали Талијанима.

Ово је дошло услед неправилног рада и спровођења мобилизације, која је била оглашена и у селима усташки расположеним.

Очекујемо помоћ (хитну) у оружју и муницији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник,
Шкорпик¹

Командант,
Вицко Крстуловић

БР. 155

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 25 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД СЕЛА ЖДРИМЦЕ
И О УТРОШКУ МУНИЦИЈЕ И ГУБИЦИМА У ПРОТЕК-
ЛИМ БОРБАМА¹

ШТАБ
III БРИГАДЕ I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
25-11-1943
у 9 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извеиствамо вас да на нашим положајима, до овог момента, нема промена, нити је непријатељ данас покушавао покрет.

1. — Последњи непријатељски² покушај да овлада ко-тама 870 и 728 (источно и југоисточно од села Ждримце) пропао је, уз губитке 10 мртвих и 15 рањених, оставивши на терену и комору. Услед јаке артиљериске и бацачке ватре до плена нисмо могли доћи, где смо и ми имали 3 друга рањена.

2. — Наше јединице држе положаје Ланиште (к. 1072) са претстражом на Сурдуп (к. 909)—<)рлиште (к. 915)—Црни Врх (к. 1206), са претстражама на к. 1052 изнад моста Карамустафића. У лево држимо везу са I далматинском бригадом³ и VII дивизијом.

⁴ Јосип Шкорпик

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/2, к. 711.

² Борба је вођена са непријатељском трупом „Фогл“.

³ Треће НОУ дивизије

3. — Услед јаке артиљериске и бацачке ватре, на претстражним положајима држимо слабије снаге, а кад непријатељ већ дође на такво отстојање да нас не може тући артиљеријом, онда и остале снаге истурамо на положај.

4. — У последњим борбама утронгили смо већу количину бацачке муниције, а она коју смо добили из Прозора је без пуњења и упалача. Молимо за извештај где би бацачке муниције могли добити, као и упалача и допусних пуњења за 40 мина. Поменути муницију тражимо од вас, јер смо прије три дана упутили курира за нашу Дивизију⁴ који се још није вратио а неопходна нам је.

5. — Извештаје са фронта — на нашем сектору — слаћемо штабу VII хрватске дивизије, а они ће укупан вама. Ово за убудуће.

6. — Од 21 ов. мј. (кад нас је непријатељ напао из Бугојна) па до данас наша Бригада имала је 11 мртвих и 20 рањених другова.

За исто време непријатељу су уништена двоја борна кола док је у мртвим и рањеним имао преко 200 војника.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара
Ђуро Лончаревић

Командант
Карановић⁵

П. С.⁶ Последње Ваше наређење, упућено преко VII дивизије, — примили смо ноћу 24/25/II 43 год.

Кт
Карановић

* У то вријеме Штаб Прве пролетерске дивизије са Првом и Трећом санџачком НОУ бригадом налазио се на просторији Брадина —Изан Седло—Раштелица. Види док. бр. 173.

⁵ Никола Карановић

⁶ Сљедећи текст дописан је руком.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 25 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА
ВРХОВНОГ ШТАБА О РАСПОРЕДУ, НАОРУЖАЊУ И
СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БРИГАДЕ¹

ШТАБ
III КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
I ПРОЛ. ДИВИЗИЈЕ
25-11-1943
у 11.30 ч.

ЗАМЈЕНИКУ НАЧЕЛНИКА ВРХОВНОГ ШТАБА¹

Ваше наређење примили смо 25/II у 11 часова.

На нашем сектору ново ништа нема. Непријатељ данас, до овог момента, не покушава ништа. Једино је ујутру гађало 6 хаубица брзом паљбом, касније се нису Јављале. Ми држимо положаје Ланиште—Орлишче—Црни Врх са истуреним предстражама.

Детал>ан извештај³ послали смо за Врховни штаб данас око 10 часова. Вероватно сте га већ примили.

На нашем правцу, десна обала Врбаса, непријатељ није напредовао ни стопе. Успјех кога је до данас постигао, постигао је на лијевој обали Врбаса.

У нашој бригади имамо:

- а) пушкомитраљеза 83, од којих 5 италијанских и 3 њемачка,
- б) тешких митраљеза „Шварцлозе“ 6 комада,
- в) бацача „Штоксбранд 81 мм.“ 4 комада, Са мало мушкетге. По-
- г) противколских топова 37 мм. 1 комад, и трошил⁴ смо је ових дана<
- д) топ „Пито“ 37 мм. 1 комад.

Упућујемо вам 4 курира, које нам вратите по престалој потреби.

Споразумјели смо се са штабом VII Дивизије да њу обавјештавамо о ситуацији, а она ће укупне извештаје слати за вас.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 39—2, к. 8.

² Велимир Терзић

³ Редакција није пронашла овај извештај.

⁴ Сљедећи текст дописан је накнадно мастилом.

По вашем наређењу упутили смо 25 другова уз комору. За спровођење болесних и рањених, до сада смо упутили један вод од 20 другова. За артилерију у почетку овог мјесеца упутили смо 15 другова. Ни један од ових другова до данас нам се није вратио. Горе наведено и доста велике жртве у борбама последњих дана, довело нас је до тога да су наше чете јаке 30—35 бораца. Из тих разлога молимо за наређење да нам се то људство врати, или пошаље друго за попуну јединица.

Све горе наведено људство упутили смо са оружјем.

Дс сада људство које смо мобилисали, скоро је све побјегло. Распоредили смо их били по јединицама и ставили у задатак одговорним друговима да са истима раде, али кад је борба била они су искористили тај моменат и побјегли.

Услед врло тешког и непроходног терена, за одлазак и повратак од нас до с. Пидриш потребно је најмање 6—7 часова. Ми немамо материјала да би могли поставити телефонску везу, па ако је то могуће потребно би било.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком.
С. Тадић

Командант.
Карановић'

БР. 157

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 26 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА У МРКОЊИЋ ГРАДУ¹

БОСАНСКИ КОРПУС
26-11-1943

На правцу Кључ² непријатељ³ је ушао у Мркоњић Град. 23/П, правцем Кључ—Мркоњић Град неприја-

¹ Симо Тадић
Никола Карановић

² Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 17/12, к. 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

³ Вјероватно шифрант није могао дешифрирати један дио радиограма и зато је ставио тачке.

³ Односи се на 717 њемачку дивизију. Види док. бр. 274.

тељ довлочи већа лојачања. У Мркоњић Град је ноћас до-
вучено 30 тенкова, 180 камиона, 1 . . . хиљаде⁴ војника већи-
ном Немаца и 5 хаубица. Претпостављамо да ће непријатељ
надирати правцем Мркоњић—Млиниште, и главним прав-
цем Мркоњић—Јајце—Бугојно—Прозор, или Јајце—Трав-
ник—Сарајево. Ми ћемо на свим правцима тући непри-
јатеља и настојати да му онемогућимо продор.⁰

БР. 158

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 26 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА
ВРШЕЊЕ ПРИТИСКА НА НЕПРИЈАТЕЉА НА КОМУНИ-
КАЦИЈИ РАШТЕЛИЦА—КОЊИЦ У ВЕЗИ НАПАДА ЈЕ-
ДИНИЦА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ НА КОЊИЦ¹

С. ДУНАВ"³
26-П- 11.45

„ИГМАН" Ш.³

1.— Примили смо ваш извештај са приложеним пре-
писом вашег наређења батаљонима, — накнадно и наређење
Саве Ковачевића.⁴

2.— Слажемо се са вашим наређењем да батаљони
изврше јак притисак према непријатељу уколико он крене
ка Санџачкој бригади⁵ — тј. на Коњиц. Ово утолико пре и
јаче што ми морамо сигурно затварати тај правац за све
време напада на Коњиц, који је постављен за извршење
по сваку цену. Према томе могуће је, да напад на Коњиц
још траје или да ће се продужити и у току ове ноћи. Ради

* Исто као под прим. бр. 2.

⁵ 369 легионарска дивизија од 24 фебруара концентрисала се у
Мркоњић Граду у циљу вођења операције „Вајс II". Види док. бр. 289.

¹ Оригинал, писан мастилом, латиницом, налази се у архиви
Војноисториског института под рег. бр. 32/1, к. 705.

² Прва пролетерска дивизија

³ Прва пролетерска бригада Прве пролетерске дивизије

* У току ноћи 26/27 извршен је пановни напад на Коњиц у
коме је поред осталих јединица учествовала и Пета црногорска НОУ
бригада. Види док. бр. 173.

Трећа санџачка НОУ бригада

тога наш рад нма бити енергичан са тежњом ликвидације непријатеља на нашем сектору.

3.— Иста одлучност у раду поставља се и Санџачкој бригади. На тај сектор кренули су друг Кочо⁶ и Васо.⁷

С. Ф. — С. н.!

Комдив
Коча

«

БР. 159

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДЕВЕТЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ТРЕЋЕ И ЧЕТВРТЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ КОД ИМОТСКОГ И ЉУБУШКОГ И ПОДАЦИ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ ПОСАДАМА НА ТЕРИТОРИЈИ ХЕРЦЕГОВИНЕ И ДАЛМАЦИЈЕ¹

ШТАБ

IX. ДАЛМАТИНСКЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ

Об. Бр. 54

Дне 26. фебруара 1943.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. и П. О. Ј.

Према подацима добијеним из обавјештајних извора непријатељ стално појачава гарнизоне Задварје и Шестановац. Муницију пребацују у Задварје у камионима, покривајући сандуке муниције сламом. Наводно се спрема офанзива на Имотски. 16.-11. у ноћи отишло је из Омиша за Задварје 5 чета усташа. којима су Талијани дали 40 пушкомитраљеза.

Дана 16.-II. талијански официри су испитивали позиције око Закучца (село које се налази испод Гата код Омиша). Наводно припремају офанзиву на Мосор. Истог дана стигло је у Омиш 9 камиона са војском.

Домобрани у Сињу примили су суху храну за 4 дана **ЈШ** 15.11. и пелцовали се противу тифуса.

У Сињ и Триљ су стигла извјесна појачања талиј. војске. По још непровјереним подацима обавјештајних органа

⁶ Коча Поповић
⁷ Васо Јовановић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22—1, к. 11.

са терена, непријатељ има намјеру да нападне наше снаге са главном колоном правцем Триљ—Имотски, а помоћном правцем Сињ—Вагањ—Ливно.

19.-11- из Омиша отпловила су три једрењака са талијанском четом правцем према Макарској. Истог дана прошао је још један брод са војницима и једним лаким топом, наводно за Макарску.

Жандармериска станица у Омишу упутила је послала је 150 пушака и муницију у Мостар.

На ушћу Неретве има сада око 2000 до 3000 талијанских војника. Према добијеним извјештајима намјера им је да предузму офанзиву на Приморје и Биоково. Гарнизони на ушћу Неретве појачавају се.

Обавјештајац из Лабина ухватио је 13.-П. слиједећу четничку депешу: „Команданту батаљона Житнић Косово. Са борцима. за које се прима следовање остати на окупу с тим, да се сигурно затвори правац од Мућа.”

Из предњег се види јаче груписање непријатеља на просторији Омиш—Задварје—Шестановац и Сињ—Триљ, затим на ушћу Неретве. Можемо у најскорије вријеме очекивати непријатељску офанзиву правцима: Задварје—Шестановац—Имотски, Сињ—Триљ—Имотски са једновременим надирањем ка Ливну преко Вагња и Аржанова. и из долине око ушћа Неретве дуж наше обале, потпомогнуто са правца Макарска—Подгора.

Наша III. и IV. Далматинска бригада већ б дана воде тешке борбе на правцу Имотски—Јбубушки, пггитећи једним делом и правац Имотски—Мостар, те су на тим правцима потпуно ангажоване.

Правце Задварје—Шестановац—Имотски. односно Шестановац—Аржано, затим Сињ—Триљ—Имотски односно Триљ—Аржано затвара наша V. Далматинска бригада од три батаљона. са веома мало муниције и оружја, особито аутоматског, и без тешког наоружања.

Најхитније молимо да нам доделите оружја, особито аутоматског и тешког и што већу количину муниције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Начелник,
Шкорпик²

Командант,
Вицко Крстуловић

⁵ Јосип Шкорпик

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
26 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И
КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА СПРИЈЕЧАВАЊЕ ПРО-
ДОРА НЕПРИЈАТЕЉА У КОЊИЦ СА ПРАВЦА САРА-
ЈЕВА¹

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ**

Бр. — 230
26-11-1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1.— Према добивеним обавјештењима непријатељ² је довукао на наш сектор снаге из Јајца, Травника и Сарајева и намјерава да нас у току данашњег и сутрашњег дана нападне главнином друмом за Коњиц, десном побочницом уз Црну Ријеку преко реповачке косе на Реповце или преко Битовње на Стојковиће и Габеловине, како би зашао за леђа нашим јединицама према Брадини. Лијева непријатељска побочница креће се према Трнову. У току ноћи 253 III 26³ о. м. једна непријатељска колона продрла је до села Брђана источно од друма. Сада се води борба према Коњицу са дијеловима Санџачке бригаде.⁴

2.— IV батаљон предузеће све мјере за затварање праваца преко Битовње. У ту сврху осим тога што ће на повољним положајима држати довољне снаге батаљон ће истурати јака извиђачка одјелења у правцу могућег непријатељског надирања од Црне Ријеке преко планине Битовње.

3.— III батаљон ће дијелом својих снага затварати правац преко Лисина (западни део) а другим дијелом својих снага потпомоћи одбрану положаја I батаљона.

4.— I батаљон ће и даље затварати досадањи правац с тиме што ће се мало више рокирати удесно обухватајући дијелом положаје II батаљона.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 22/1, к. 709.

² Односи се на Групу „Анакер“. Шире о Н>ој види до« бр. 150.
" Грешком откуцано 253 III 26, а треба да стоји 25/26 овог мјесеца. Види док. бр. 150.

* Трећа санџачка НОУ бригада. Види док. бр. 173.

5.— II батаљон ће се рокирати удесно како би омогућио батаљону Санџачке бригаде да ефикасно затвори друм.

6.— VI батаљон остаје у резерви у селу Трешњевици, са њиме ће се налазити Противколска чета и брдски топ с тиме што ће исти поставити оруђа за дејство у случају потребе.

7.— Задатак дијелова III батаљона, I и II батаљона остаје као и раније не само упорно затварање праваца него и офанзивно дејство на непријатеља (ноћу уопште) дању уколико наваљује на јединице Санџачке бригаде. Зато те потребно да наш деснокрилни батаљон (II бат.) буде у непрекидној вези са јединицама III бригаде и да о свакој промјени хитно и директно обавјештава сусједне јединице.

У случају јачег непријатељског притиска правац повлачења је сљедећи: Трешњевица—Вишњевица (за VI. Противколску чету, брдски топ и II батаљон). VI батаљон би се повукао тек по пребацивању II батаљона.

Правац Булатовићи—Загречане—Вишњевица за остале батаљоне. IV батаљ. би се повукао тек по пребацивању I и III батаљона.

Штабови батаљона и команде јединица постараће се да док год има за то могућности обезбиједи јединицама резервну храну ма и принудним откупом.

Нарочито је важно држати јединице сваког часа под контролом како би се благовремено могле употребити за борбу и повлачење. Такође треба предвидјети да ће се покрет вршити дању, самим тим кретање изводити у мањим јединицама и на већем растојању.

Напомињемо да се ове директиве односе на извјесну могућност која може наступити и да их као такве треба и схватити, што не значи да им не треба поклонити пуну пажњу и да се може одлагати предузимање свих припремних мјера горе наведених.

8.— У случају повлачења изгледа да би се јединице III бригаде⁵ морале ослањати на јединице III дивизије.

9.— Штабови батаљона ће одмах по пријему овог наређења упутити III бригади преко пггаба II батаљона (село Бале) по два пушкомитраљеза „Збројовке" што укупно чини десет пушкомитраљеза. Ово извршити одмах.

10.— У току данашњег и најкасније сјутрашњег дана штабови батаљона ће поднијети извјештајо 15-стодневне

⁶ Исто као под прим. бр. 4.

(од 15 до 28 фебр.), бројно стање људства, стоке и наоружања, списак погинулих, мртвих и несталих од 15-Н до данас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб Бригаде:

Командант
Д. Лекић"

БР. 161

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ БРИГАДЕ ОД 26 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА КОД СЕЛА РЕПОВЦИ И О ПОКУШАЈИМА НЕПРИЈАТЕЉА ДА СЕ ПРОБИЈЕ У КОЊИЦ¹

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДЕ
I ПРОЛЕТ. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**
Бр. — 231
26-11-1943 г.

ШТАБУ I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1.— Непријатељ² је у току јучерањег дана покушавао да се пробије ка селу Реповци код села Велика. Био је одбијен. У тој борби имали смо једног рањеног.

Такође у току јучерањег дана непријатељ је покушавао да се пробије за Коњиц али од дијелова Санџачке бригаде одбијен је, уништен је један тенк.³

2.— Према обавјештењу Штаба III бригаде⁴ њихов један батаљон је пребачен у с. Брђане, један је код Подорашца, један десно од нашег II батаљона а један је ангажован у близини Коњица (извјештај од 26 о. м. у 2,30 часова).

3.— По извјештају нашег II батаљона од 26 о. м. у 5 часова непријатељ је у току ноћи продро до села Брђана Све препреке које су биле на путу очистио је и поправио. Његова пјешадија окреће се лијево од пута и пруге тако да је ван домашаја наше ватре. Постоји бојазан да ће се непријатељ у току дана пробити за Коњиц.

" Данило Лекић

¹ Копија, писана на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисторијског института под рег. бр. 20/1, к. 707.

³ Борба је вођена са непријатељском Групом „Анакер“. Види док бр. 173, 294.

³ Исте јединице као под прим. бр. 2.

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

Пошто смо касно сазнали за продор непријатеља ми смо у току ноћи 25/26 о. м. вршили на нашем сектору само мање демонстративне нападе. Сада смо издали наређење батаљонима да на својим секторима изврше јак притисак на непријатеља на својим секторима/

Такође смо предузели ефикасно затварање правца од Црне*Ријеке преко Битовње.

4.— Достављамо вам наредбу Штаба V бригаде" за напад на Коњиц коју нам је доставио Штаб III бригаде да вам је по прочитању упутимо.

5.— Досада на нашем сектору нема промјене.

6.— Издали смо наређење батаљонима да обавезно у току дана доставе Штабу III бригаде по два пушкомитралеза, што укупно чини десет.'

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб I пролетбригаде:

Командант

БР. 162

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 26 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
О ОДБИЈАЊУ НАПАДА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ТЕНКОВА
И ПЈЕШАДИЈЕ СА ПРАВЦА ГОРЊИ ВАКУФ'**

ШТАБ

3 КРАЈ. Н. О. У. БРИГАДЕ

26-/И у 1.20

ШТАБУ VII ХРВАТСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Ваше писмо од 25./П у 18.30 ч. примили смо у 1.15 26/И 1943 год. и исто разумјели.—

Колона непријатељских² тенкова, која је кренула 25/И пестом од Г. Вакуфа ка Прозору, достигла је била до испод прекспане цесте (изнад Карамустафића Моста). Наш противколац отворио је ватру на њих, као и митраљез. Један тенк погођен је од противколца; прикачили су га за други тенк и одмах су побјегли за Г. Вакуф. Одмах затим, кренуло

³ Види док. бр. 160.

" Пета црногорска НОУ бригада

⁷ Види док. бр. 160. .

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 11 '10, к. 812.

• Односи се на непријатељску Групу „Фогл". Опширније о њеном саставу види док. бр. 251 и 294.

је око 100 Њемаца и нешто усташа у правцу наших положаја. Припустивши им претходнице на 20 кора[ка]. наши су их побили. док су остали побјегли ка Вакуфу. — Бацачи и артиљерија су брзом палбом прекопали к. 915 Орлишће, али су се наши благовремено повукли за нешто уназад — без жртава. — Од тога времена досада ново ништа на положају.—

Што се тиче исхране људства, то је код нас доста слабо на овоме терену. јер је народ врло сиромашан. Напр. војници су 25/II имали само месо са чорбом док хљеба нису, из простих разлога јер га нема. — Било би zgodно да нам друг Вељко¹ додијели бар нешто хране од заробљене на Прозору и пружи (Сарајево—Мостар). — Били смо упутили у Прозор нашег интенданта,⁴ али се он вратио, донијевши само соли. —

Што се тиче О. СЛ.³ покушавали смо је на све начине, али кога пошаљемо не враћа се. Можемо напоменути да по овим селима постоје само: жене, дјеца и нешто стараца док су остали, како они кажу, отишли са болницала, комоража итд.

Два батаљона су на положајима. док се два позади одмарају. Услијед појаве пег. тифуса, вршимо парење оди^ела, одмарајућих батаљона и то по ноћи, док је то по дану услијед авијације доста онемогућено.—

Било би потребно да наша артиљерија туче к. 749 и 810, гдје су кретени¹¹ поставили брдски топ и 1 бацач, одакле успјешно туку наше положаје. — Покушали смо их тући Питоом.¹ али нас хаубипама разјуре. —

Непријатељ се ужурбано утврђује у Г. Вакуфу и околи њега чуке. — Изгледу су сви да их овдје нема у оном броју са којим су наступали из Бутојна. —

Нисмо добили радио вијести није остале новости. — Немојте то, молимо вас. сљедећи пут пропустити. —

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
Карановић⁸

³ Павле Илић

¹ Ђура Бајић

Обавјештајна служба

⁰ Односи се на домобране из Групе „Фогл".

⁷ Пјешадијски топ „Пито" 37 мм француског поријекла био у наоружању бивше југословенске војске.

" Никола Карановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА СЕКТОРУ БОСАНСКИ ПЕТРОВАЦ—ДРВАР И МРКОЊИЋ ГРАД—МЛИНИШТА И О ЗАУЗИМАЊУ ОШТРЕЉА ОД СТРАНЕ НЕПРИЈАТЕЉА¹

БОСАНСКИ КОРПУС

Пр. 27-И- 15.30 ч.

Непријатељ- је веома активан на целом нашем сектору. нарочито правцем Петровац—Дрвар и Мркоњић—Млиништа. и то са јачим снагама Немаца. Успео је заузети јучер Оштрељ. Циљ непријатеља Гламоч. Ливно, Грахово. У свим тим борбама наше јединице дају жесток отпор. Убијено 416. а рањено 460 непријатељских војника, уништен један авион код Паланке.³ Јучер су уништена 3 тенка. убијено 20 Немаца код Дринића. 300 убијених Немаца у правцу Млиништа. Има и плена. На Оштрељу убијено 20 немачких војника.

Економски отсек без нашег знања евакуисао сву нашу резервну храну из овог краја, тако да је исхрана јединица немогућа. У том смислу је и задржавање наших јединица отежано.

Потребно је да нам пошаљете у Ливно муниције за пушке, минобацаче, противтенковске и брдске топове, хаубице.

Коста⁴

¹ Оригинал. писан мастилом, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 18/12. к. 14А. Извјештај упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

" Односи се на СС дивизију „Принц Еуген" и 369 легионарску дивизију. Види док. бр. 299 и 301.

² Лушци Паланка

⁴ Коста Нађ

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ НОСЛИЈЕ НЕУСПЈЕЛОГ НАПАДА НА КОЊИЦ¹

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

БР. 27-П- 9.30

ШТАБОВИМА БРИГАДА

- 1.— Напад на Коњиц није успео.
- 2.— Јединице III дивизије повлаче се низ Неретву на нове положаје.
- 3.— Ми смо радиограмом добили кратко наређење само о томе да се сви делови Санџачке бригаде пребаце западно од комуникације.²
Ово наређење хитно извршити.
- 4.— Очекујемо да ћемо добити нове опште директиве. За сада не изводити веће офанзивне акције ттрема непријатељу.
Завршити са припремама у смислу нашег наређења од 25-П- 23.15 ч.³
- 5.— V црногорска бригада повући ће се на просторију Грабовица⁴—Лушци—Сеоница—Обре—Неретва—, а X бригада³ западно од ње. Обе бригаде имају задатак да бране положаје на десној обали Неретве.
Санџачка бригада⁴ да одржава тесну везу са V црногорском бригадом и да се узајамно помажу.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 33/1, к. 705.

² Односи се на комуникацију Сарајевс—Мостар.

³ Види док. бр. 147 и 148.

* Грабовци

⁴ Десета херцеговачка НОУ бригада

⁵ Трећа санџачка НОУ бригада

6.— Дивизијску болницу и бригадне болнице у току ноћи, а ако време дозвољава и у току дана по мањим групама — пребацили на просторију Солакова Кула—Крушчица.

7.— Следи подробније наређење.⁷

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомдив
Фића⁸

Наштадив
Васа⁹

Комдив
Коча¹⁰

БР. 165

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПРЕБАЦИВАЊЕ НА НОВУ ПРОСТОРИЈУ У ВЕЗИ СА
ПОВЛАЧЕЊЕМ ЈЕДИНИЦА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ СА
ПОДРУЧЈА КОЊИЦА¹**

**ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БР. 27-П- 16.45**

ШТАБОВИМА БРИГАДА

1) У току низа напада који су последњих дана вршени на Коњицу, делови IV и V бригаде¹ успели су да продру у град али им због бројне надмоћности непријатеља није пошло за руком да ликвидирају више важних непријатељских упоришта, те се тако најзад морало одустати од даљег напада на Коњиц. Батаљони V бригаде су се извукли из града док два батаљона IV бригаде били су до јуче у 20 часова још увек у граду и њихов положај је био врло тежак, јер је претила опасност да буду уништени. X бригада,³ која се налазила јужно од Коњица, била је приморана да, пред новоконцентрисаним четничким снагама, такође отступи.

¹ Види док. бр. 165.

² Филип Кљајић

^{*} Васо Јовановић

¹⁰ Коча Поповић

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 34/1, к. 705.

² Четврта и Пета црногорска НОУ бригада

³ Десета херцеговачка НОУ бригада

На основу овакве ситуације, јуче 26 о. м., В. Ш.⁴ је наредио да се цела III дивизија повуче, односно пребаци са две бригаде на десну обалу р. Неретве, а IV црногорска да се привремено задржи на левој обали с тим да се и она касније пребаци на десну.

На основу оваквог наређења В. Ш.. Штаб III дивизије издао је својим јединицама следеће наређење:

IV црногорска бригада запоседа просторију Острожац—Доброгосће—Крстац—Равна—Јабланица, са које ће бранити положаје до евакуације Јабланице, па ће се затим пребацити у долину р. Раме.

V црногорска бригада прелази на просторију Грабовци—Лушци—Сеоница—Обре—Неретва, са задатком да брани положаје на десној обали Неретве у правцу Коњица.

X бригада прелази на просторију западно од V бригаде са сличним задатком на обалама Неретве.

Ово наређење III дивизије издато је још синоћ, те су њене јединице извршиле наређене покрете сигурно још у току прошле ноћи.

Вероватно се негде у близини јединица III дивизије, западно од њих, налазе и делови наше IX бригаде⁵ који је требало да учествују у последњем нападу на Коњиц — али нису стигли на време.

2) Оваквим померањем јединица III дивизије, наш десни бок остао је потпуно откривен и положаји наше I и III бригаде⁵ остали су сувише истурени, на релативно уском прсторју између две комуникације.

У вези са таквом ситуацијом, ми смо јутрос издали наређење III бригади да све своје делове постави западно од комуникације Брадина—Коњиц и обавестили је о распореду V бригаде, како би обратила пажњу на своје десно крило, тј. према Неретви.

Очекивали смо да ћемо досада добити наређење од В. Ш. о нашим детаљним задацима. досада међутим ово наређење још није стигло.

Пошто су се јединице III дивизије морале повући, наш досадашњи задатак престаје и отпада а потреба да се наше јединице задржавају на просторији која је незгодно поетављена у односу на нове правце који су створени за непријатеља, а делимично — сектор III бригаде — незгодна и за

⁴ Врховни штаб

⁵ Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду.

⁶ Мисли се на Прву пролетерску и Трећу саничку бригаду.

повлачење са ње. Због тога ће, одмах по паду мрака, вечерас 27 о. м., III бригада да се постави главнином на просторију: Хасановић—Бармиш—Угошће—Кралупи, с тим ипко претстражне делове поставити према непријатељу у правцу с. Врблани и Коњиц, тј. у правцу комуникације Брадина—Коњиц а нарочито у правцу комуникације Коњиц—Острожац. Одржавати везу са нашом I бригадом и V црногорском бригадом и са њима садејствовати. Обратити нарочиту пажњу осигурању свога деснога крила, за ипга одредити потребне снаге које да са својим патролама и заседама буду постављене до р. Неретве. Пошто се позади сектора ове Бригаде налази тешко проходна јаруга р. Краљушчице, то још одмах све неборачке делове — уколико то није урађено — пребацити западно од ње, а и својим борачким деловима омогућити пребацавање на случај потребе преко те линије што дубљим извиђањем према непријатељу и што бољом и бржом везом између јединица.

Уколико би се променила ситуација према овом сектору или наставила померања јединица III дивизије, онда према потреби и иницијативно одредити моменат пребацвања свих или извесних јединица преко р. Краљушчица, у одговарајућем правцу.

I бригада остаће на досадањем сектору, с тим што главнину држати на просторији: Стојковића—Гобеловина—Загрепчане—Трешњевица—Булатовић, истурајући потребне обезбеђујуће делове у правцу комуникације и пл. Битовња.

3) Везу са овим Штабом одржавати на линији Загрепчане—Шип (где се сада налази) —Орлишће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

полкомдив

наштадив
Васа⁷

комдив
Коча⁸

⁷ Васо Јовановић
⁸ Коча Поповић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОБУСТАВЉАЊУ НАПАДА НА КОЊИЦ¹

III ДИВИЗИЈА

Примљено
27-11-1943

Услед непријателског отпора у Коњицу и угроженог десног бока од четника, напад није успио. Ноћас смо отступили на десну обалу Неретве.²

БР. 167

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ, ПОТЧИЊЕНИМ И СУСЈЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА О НАМЈЕРИ НЕПРИЈАТЕЉА ДА ПРОДРЕ КОМУНИКАЦИЈОМ САРАЈЕВО—МОСТАР И О ЧЕТНИЧКИМ СНАГАМА У ДОЛИНИ НЕРЕТВЕ¹

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н-О-В-Ј

Об. Ст. пов. Бр. 10
27-11-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. Ј., ШТАБУ I
ДИВИЗИЈЕ И ШТАБОВИМА БРИГАДА ОВЕ
ДИВИЗИЈЕ

А) Прије 2 дана упутили смо вам прикупљене податке о непријатељу² који има намјеру да нападне наше снаге на

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/17, к 14 А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

* О нападу на Коњиц види док. бр. 150, 173, 277, 278 и 300.

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 4/2, к. 753.

⁵ Види док. бр. 150.

комуникацији Сарајево—Мостар. Рекли смо да је непријатељ велики дио снага повукао из Травника. Јајца и осталих мјеста на том правцу, па заједно са 7-ом пуковнијом мисли да нас нападне од Сарајева и да очисти комуникацију Сарајево—Мостар од наших јединица. У том циљу непријатељ је направио распоред снага у три главна правца:

1.— Главнина би се кретала друмом Сарајево—Мостар, наоружана артиљеријом и бацачима.

2.— Десна побочница треба да иде Црном Ријеком у циљу да се нађе за леђима нашим снагама према Реповици. У том циљу, према најновијим подацима, непријатељ је од те колоне одвојио извјесне снаге чији се дијелови већ налазе у селима Гуњани и Видосавићи. Ове снаге су дијелови 7 пуковније која учествује у овој офанзиви.

3.— Лијева побочница кренула је ка Калиновику и Игману у циљу да нам пресијече покрет ка Херцеговини и покрет преко Бјелашнице. Јачина ових снага није нам позната.

Данас добијамо нове податке да је у Кисељак стигло 300 Њемаца и домобрана. Јачина њиховог наоружања је 20—30 лаких пушкомитраљеза, 15—20 аутоматских пушака, 4—6 тешких митраљеза. 26-ог о. м. њихове патроле од 20 људи кретале су се селима Каменик—Дусине—Дежевице. Једна патрола од 20 људи ишла је према Црној Ријеци.

Б) Од заробљеног четника родом из Пиве (Црна Гора) добили смо сљедеће податке:

1. — На сектору Коњиц оперишу два одреда црногорских четника. Један одред састављен је од батаљона Жупо-пивског, Дробњачког и Ускочког. Командант одреда је Иван Ружић, активни интендантски капетан бив. југосл. војске. Командант Жупо-пивског батаљона је Митар Пејовић из Пиве. Његов ађутант Андрија Пејовић; а интендант бивши жандарм Делибашић. Командант Дробњачког батаљона је Станиша Јауковић, а Ускочког батаљона Марко Полексић. Одред броји 7—800 људи.

Други одред сачињавају батаљони Језеро-шарански, Жабљачки и Планино-пивски. Командант овог одреда је Никола Бојовић, жандарм, капетан; а командант Језеро-шаранског батаљона Момчило Ћоровић (судија, иначе један од вођа Земљорадничке странке у Цр. Гори).

У цијелој овој војсци налази се врло мали број сталне војске, отприлике око 45 по батаљонима, а све остало су мобилисали прије десетак дана. Покрет су направили из Пиве 22-ог ов. мј. Наоружање ових одреда је врло слабо.

Од тешких оруђа имају на одред по 1 бацач и 1—2 тешка митраљеца.

2. — Зарсбљени четник каже да је према Мостару пошао Бајо Станишић са четницима из околине Никшића, Голије и Гацка. Ово су му рекле старјешине, мада он није потпуно сигуран у истинитост поменутог.

У народу у Црној Гори говори се о партизанима, али због јаке пропаганде непријатеља и неактивности наших људи у позадини врло мало зна народ о нама. Чак вјерују да смо уништени. Партизанских акција у Црној Гори нема, а највише партизана има у Срезу никшићком. Обрен Благојевић и Василије Дурутовић ухваћени су од четника и спроведени у Колашин, а Вељко Мићановић³ је погинуо. У Шавнику, Жабљаку и Колашину нема Талијана. Сву власт у поменутиим мјестима имају четници „војводе“ Павла Ђуришића.

У прошлом нашем извјештају рекли смо вам да смо ухватили једног професионалног шпијуна послатог од Сарајева.¹ Исто тако рекли смо вам да је непријатељска шпијунска мрежа активна и да је послато неколико шпијуна у мјеста која су ослободиле наше јединице. Од тих који су требали доћи ухватили смо још двојицу. Ово напомињемо највише из тог разлога да би се уочила важност наше об. службе и збил²а ово треба да послужи као примјер об. центрима како треба и убудуће радити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф об. центра
Д. Д.⁵

¹ Вељко Мићановић. Убијен од четничке засједe крајем 1942 године.

⁴ Види док. бр. 151.

⁵ Душан Бојовић

ИЗВЈЕИТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 ФЕ-
БРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БОСАНСКОГ НОУ
КОРПУСА О БОРБАМА КОД ОШТРЕЉА, ДРИНИЋА,
БРАВСКОГ ВАГАНЦА И НОДСРНЕТИЦЕ И О ПРЕГРУ-
ПАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ¹

Ш Т А В
IV НОВ ДИВИЗИЈЕ
27/11-1943

ШТАБУ I БОС. НОУ КОРПУСА

Положај

Извјештавам другарски штаб, да је непријатељ у току 26 о. мј. на читавом сектору који је држан по јединицама ове дивизије био активан наступајући са више колона према Оштрељу, Шековцу, Дринићу, Брав. Ваганцу и Подсрнетици. Наступале су пјешачке колоне, понегдје уз пратњу тенкова и помоћ артиљерије.²

Како вас је извијестио Штаб VIII бригаде непријатељ је изоио на пругу од Шековца, између Оштреља и Срнетице, и у сам Оштрељ, раздвојивши VIII бригаду на два дијела. Снаге XII бригаде³ уништиле су 3 тенка и нанијеле непријатељу велике губитке у мртвим и рањеним.⁴

Непријатељ је ушао истог дана у Дринић и Бравски Ваганац и Подсрнетицу.

У току 27 о. мј. ми смо држали положаје Врлетина. Козилско Шљеме, Срнетица, Цремушарица, Бунаре и водили су се упорни бојеви на правцу према Цремушарици, а покушали су и продор пругом Подсрнетица—Срнетица. На свим тим правцима снаге XII бригаде одбиле су непријател>а. док је предвече уз претходну арт. припрему успјела му запосјести Козилско Шљеме, потиснувши II бат. VIII бригаде. Имали смо више рањених другова.

Полит. комесар V дивизије⁵ обавијестио ме је вечерас у 20 часова да је непријатељ продро и у Црквено, преко не-

¹ Оригинал, писан руком, латиницом, зеленим мастилом, налази се у архиви Војнаисториског института под рег. бр. 9/1, к. 766А.

² Односи се на јединице СС дивизије „Принц Еуген“. Шире о борбама на овом правцу види док. бр. 299 и 301.

³ Дванаеста крајишка НОУ бригада

⁴ Исте јединице као у прим. бр. 2.

Илија Дошен

контролисаног правца Кључ—Мајкићи⁰—Црквено или Бравско—Црквено.

Како је тиме измијењена ситуација, обзиром на могућност цијепања јединица и одрезивања штабова од њихових јединица избијањем непријатеља на пругу код 104 км, одлучили смо да извршимо прегрупацију наших снага на овом сектору у смислу дводневних усмених разговора преко Штаба V дивизије са тим Штабом, тј.: 1) са XII бригадом пробити се са заштитницом и водом за везу ове Дивизије на терен Грмеча преко Пауновца у правцу Заваља у току ноћи 28/И и 1/111 о. г. 2) Рокирати II бат. VIII бриг. у правцу Срнетице како би затворио правац Срнетица—Потоци и ставити га привремено под команду Штаба V дивизије до спајања са осталим снагама VIII бригаде. 3) По пребацивању најхитније ћу координирати снаге XII и VI бригаде за акције у правцу овог терена на који непријатељ врши моментално највећу акцију активности. 4) Са нама одилазе и лакши рањеници, а и неки тежи, док неке пребацујемо у дивизиску болницу у Прекаји. 5) Ако буде радио станица код VI бригаде исправна и не буде на ултракратким [таласима] јавићемо вам се почев од 5/Ш на подео[ке] у скали 45 гласног кондензатора или валу 23 м ако су убиљежени метри у 14 сати сваки дан. Са вашом задњом шифром и ознаком (потписом) „четврта“. Позивни знак телеграфијом „Има“ ../--/.-, а телефонијом „Хало Мирко“.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Шоша⁷

⁰ Мајкићи код Кључа
⁷ Јосип Мажар-Шоша

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И
КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА ЗА ПОСЈЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА
НА ПРОСТОРИЈИ СТОЈКОВИЋИ—ЗАГРЕНЧАНЕ—БУЛА-
ТОВИЋИ¹

Ш Т А Б
I ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Бр. -
27-11-1943

ШТАБОВИМА БАТАЉОНА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

1. У току низа напада које је ових дана вршила IV и V бригада" на Коњиц увидјело се да је ликвидација истог била врло тешка. Дијелови тих бригада успјели су продријети у сам град али услијед бројне надмоћности непријатеља и услијед тога што је град јако утврђен ликвидација по сваку цијену коштала би нас одвише. Зато се одустало од ликвидације истог.³

Поред непријатеља који се налазио у Коњицу налазе се доста јаке групе четника на лијевој страни Неретве, које су нападале наше јединице, које су вршиле напад на Коњиц са леђа и тиме умногом ометале наше операције на Коњицу. Исто тако налазиле су се јаке непријатељске јединице и дуж комуникације Коњиц—Тарчин. које су у склопу са непријатељем из Коњица и четничким Јединицама Драже Михаиловића на лијевој страни Неретве веома отежале наше оперативне намјере на овом правцу.

Услијед такве ситуације В. Ш.⁴ је наредио да се засада одустане од напада на Коњиц као и да се обуставе засада наше оперативне намјере на секторима: Тарчин—Иван Седло—Коњиц и даље према Мостару. Исто тако наредио је да се III дивизија пребаци на десну страну Неретве. Оставља се привремено само једна бригада" III дивизије на

¹ Оригинал, писан на машини. латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 23/1, ж. 709.

² Четврта и Пета црногорска НО^а бригада

³ Опширније о нападима на Коњиц види док. бо. 150, 173, 277, 278 и 300.

⁴ Врховни штаб

⁵ Односи се на Четврту пролетерску (Црногорску) бригаду, која је у то вријеме била привремено под командом Треће НОУ дивизије.

лијевој страни Неретве ради обезбјеђења евакуације Јабланице.

Све јединице III дивизије заузеће положај на десној страни Неретве почев од нашег десног крила па према Мостару.

2. Овакво помјерање јединица III дивизије захтијева помјерање и јединица наше Дивизије. У вези са тим наређено је нашој III бригади — Санџачкој — да се у току ове ноћи пребаца са свим својим јединицама на западну страну комуникација: Коњиц—Тарчин и да се са главнином постави на просторију: Хасановићи—Бармиш—Угошће—Кралупи. стим што ће мање, претстражне дијелове поставити према непријатељу у правцу с. Врблани и Коњиц, тј. у правцу комуникација Брадина—Коњиц, одржавајући везу са јединицама III дивизије на својем десном крилу.

3. Наша Бригада остаје на овој просторији са малим измјенама, тј. с тим што ће главнина наше Бригаде бити постављена на просторију: Стојковићи—Гобеловина—Загрепчане—Трешњевица—Булатовићи а са дијеловима ће осигуравати правце: према комуникацији Коњиц—Раштелица. правац Лисин—Битовња и лијево од Битовње. Тога ради јединице наше Бригаде имаће од данас у 6 часова ујутро сљедећи распоред:

а) I батаљон ће се поставити са главнином у с. Тухобићи—Горица. II батаљон са главнином с. Булатовићи—Реповци. »

I и II батаљон ће контролисати и осигуравати правац према комуникацији: Брадина—Иван Седло са мањим дијеловима. тј. са по једном четом. Но уколико штабови батаљона мисле да није довољно са по једном четом да осигурају тај правац, нека појачају те дијелове који ће обезбјеђивати тај правац. I батаљон ће држати косе до Лисина па према II батаљону а II батаљон десно од I батаљона везујући се са дијеловима III бригаде која ће такође истурати мање дијелове десно од нас према комуникацији.

II батаљон ће одржавати везу са дијеловима III бригаде који ће осигуравати правац према комуникацији на свом сектору. I батаљон ће одржавати везу са нашим IV батаљоном који ће осигуравати правац између Лисина и Битовња, тј. лијево од Лисина.

б) III батаљон ће се најкасније данас у 6 сати поставити са главнином на просторију: Гобеловина и евентуално у Липицу и Загрепчане ако имаде могућности. Са мањим дијеловима ће осигуравати правац према Битовњи, постављајући мање дијелове на Битовњу к. 1700 односно 1676 и

на Жестику к. 1660, одржавајући везу са IV батаљоном који ће се поставити мањим дијеловима десно од III батаљона.

ц) IV батаљон ће се поставити са главнином на просторију с. Стојковићи истурајући мање дијелове на линији: Лисин—Битовња. тј. истурајући мање дијелове код Планинске куће на Битовњи и десно од Лисина одржавајући везу са дијеловима I батаљона који ће истурати мање дијелове десно од Лисина.

IV батаљон ће служити и као прихват I и II батаљона уколико буде потребе.

д) VI батаљон ће бити резерва и смјестити се на просторију Трешњевице. Он ће служити за прихват I и II батаљона и не смије се повући до извлачења ова два батаљона уколико дође до тога.

VI батаљон ће одржавати везу са III бригадом на просторији гдје ће бити њихова главнина.

е) Противколска чета I бригаде и Топовско одјељење (брдски топ) ће ујутро рано а најкасније у 5 часова кренути за Вишњевицу.

4. Уколико дође до јаког притиска од непријатеља тако да се морамо повлачити, наше ће се јединице повлачити овим правцем:

а) I, II и VI батаљон правцем: Трешњевица—Вишњевица и по потреби, ако дотле не уследи наше ново наређење према Солаковој Кули.

б) III и IV батаљон правцем: Стојковићи—Загрепчане—Липица и даље задржавајући се на косама уз повлачење и водећи борбу са непријатељем који би надирао ка нама. То исто важи и за I, II и VI батаљон.

5) Наше јединице се не би смјеле повлачити а да не обавијесте о томе јединице III бригаде и да не потпомогну њихово извлачење које би у том случају било јако отежано.

6) Штаб бригаде налазиће се у Загрепчанима односно на правцу Загрепчани—Липица гдје редовно слати извјештаје а нарочито у случају неког притиска од непријатеља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

28-11-43. г.
у 1.30 часова.

(М. П.)

За Штаб бригаде
Миладин*

* Миладин Ивановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ДАЛМАТИЈСКЕ БРИГАДЕ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВР-
ХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОСЈЕ-
ДАЊУ ПОЛОЖАЈА СЈЕВЕРНО ОД ПРОЗОРА И О ТЕ-
ШКОЋАМА ОКО ЕВАКУАЦИЈЕ БОЛНИЦЕ¹

Ш Т А Б
1 ДАЛМАТИЈСКЕ БРИГАДЕ
27 фебруара 1943
Положај

НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ ШТАБА

Положај

Добили смо наређење данас у 5,30 од штаба наше дивизије да мобилишемо коње и кола за евакуацију дивизијске болнице, која се налази у с. Дуге и околна села.

Пошто смо по наређењу тога штаба са свим снагама смјестили се на просторију сјеверно од Прозора затварајући тај правац од непријатељског испада из Горњег Вакуфа. те наш баталјон који је остао у Прозору за обезбјеђење болница и одржавања реда у граду повукли смо у састав бригаде, те је тако болница остала неосигурана од наших јединица. Мобилизацију коња на просторији Прозор—Доброшин, Солакова Кула извршиле су јединице наше дивизије и осталих, те нам је немогуће са ове просторије мобилисати потребне коње за евакуацију болнице.

По свему овом нам најхитније одговорите, да бисмо се знали благовремено управљати и одговорити дивизији.

Данас нам је стигло из IV Оперативне зоне 260 бораца без оружја. Молимо у колико имате у магацинима у Прозору резервног оружја и муниције да нам се најхитније додијели 200 пушака и 20.000 пушчаних метака.

Јавите нам гдје и кад можемо придигнути два противколска топа који су заплењени у Прозору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкома	Начелник штаба	Командант
Владо Шћекић	Миша ²	Гл. Мандић ³

(М. П.)

¹ Оригинал. писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 43—2, к. 8.

² Миховил Тартаља

³ Глиго Мандић

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ ЛИВАЊСКОГ ПОДРУЧЈА ОД 27
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЕВАКУАЦИЈИ КОРПУСНЕ БОЛНИЦЕ
И О ТЕШКОЋАМА ИСХРАНЕ¹

КОМАНДА ЛИВ. ПОДРУЧЈА

Службено

27.11.1943 у 14.45 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. и П.О.

Положај

Од друга Др Шлезингера добили смо наређење да по-
ново припремимо прихватне станице за рањене другове у
Прилуки, Корични и Врби (Гламоч), јер да ће исти овамо
стизати.

Команда мјеста Гламоч извјестила нас је данас у 14.20
часова да је Штаб Х. дивизије наредио болници Корпуса у
Врби, да буде припремна за покрет у правцу Ливна. Разлог
овом наређењу Штаба Х. Дивизије јест тај, што неприја-
тељ² надире из Мркоњића³ и Језера у правцу Млиништа.

Горње наређење Др Шлезингера је дакле потпуно
опречно наређењу Штаба Х. Дивизије, те смо сматрали по-
ребним да Вас о горњем извјестимо.

Овом пригодом желимо Вам скренути пажњу на чиње-
ницу да је ова команда остала без икаквих живежних на-
мирница. Већ два дана гарнизон је добијао свега 200 гр.
меса по особи. Сви извори су пресахли. Од разрезаног жита
и мяса немамо више ништа, јер смо скоро 6 вагона жита и
исто толико мяса издали у веома кратко време. Потребно
би било да се овој команди додијели хитна помоћ у храни.

Команда мјеста Бителић извјестила нас је дана 26.11 у
20 часова да је непријатељски гарнизон у Сињу појачан за
око 1000 непријатељских војника (Италијана), те да је једна
колона од 250 војника кренула 26 у јутро у правцу села

¹ Оригинал, писан руком, латиницом. налази се у архиви Војно-
историског института под рег. бр. 45/2, к. 8.

- Односи се на 369 легионарску дивизију

¹ Мркоњић Град "

Рибарић. О овоме смо одмах поднијели извјештај Штабу IV. Опер. Зоне. а сада користимо прилику да и Вас извјестимо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник команданта
Карло⁴

БР. 172

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВОГ БОСАНСКОГ НОУ КОРПУСА ОД 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА КОД МЛИНИШТА—ЈАЊА И НА СЕКТОРУ ЈАЈЦЕ—БЛАГАЈ¹

БОСАНСКИ КОРПУС

28-11-1943

13 ч.

Цео јучерашњи- дан вођена је најжешћа борба на целом сектору од Јајца до Бјелаја.³ Непријатељ је форсирао правцем за Дрвар, Млиниште и Шипово. На правцу Млиништа одржани су положаји. Непријатељ је имао око 500 избачених из строја, највише Немаца и нешто четника. Непријатељске снаге ушле су јуче у Дрвар.⁴ Наши држе положаје око града. Мања колона продрла је у Врбљани вођена четницима. Она је вероватно ноћас нападнута, немамо још извештаја. Борбе се данас настављају. Од Јајца према Јању непријатељ је нешто напредовао уз веће губитке. На Граховском сектору без промена. Обзиром на борбе код Млиништа, Врба код Гламоча није подесна за болнице.

Трећи батаљон Девете бригаде⁵ од Малована известио да је обавештен да је од Д. Вакуфа у Бугојно стигло хи-

⁴ Карло Додиг

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 19/12, к. 14 А. Докуменат је утгућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

- Види док. бр. 299 и 301.

¹ Вјероватно Благај

¹ Опширније о томе види док. бр. 302.

³ Девете крајишке НОУ бригаде

л>аду Немаца и нешто домобрана са топовима. Усташе из Г. Вакуфа тражиле су помоћ из Сарајева. Наводно непријатељева намера да надире од Јајца преко Јања ка Благају и од Бугојна преко Вуковског.

Коста⁰

БР. 173

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОР-
БАМА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 25 ЈАНУАРА ДО 28 ФЕБРУАРА
1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 139
28-11-1943 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
(месечни извештај о акцијама)

Прошлим извјештајем обухваћен је рад Дивизије до 25 јануара т. г.² У то време јединице ове Дивизије биле су прикупљене главнином на просторији Котор Варош—Прибинић—Прњавор—Јошавка, како би, према авизо наређењу, са те просторије могле кренути на нови сектор.

Задатак Дивизије на том терену био је притисак ка Б. Луци³ и комуникацији северно од ове. У склопу овога задатка омогућена нам је мобилизација нових бораца са терена и потпуна ликвидација четничких група које су биле одвојене од непријатељских гарнизона. Успешан продор наших јединица ка Прњавору и даље ка Сави, разбијање и раскринкавање Форкапе,⁴ донео нам је прилив од око 400 нових бораца са тога терена у наш састав, као и стварање мештанских јединица,⁵ које су на крају порасле на два батаљона од око 350 бораца.

⁰ Коста Нађ

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 48—2, к. 8.

² Види Зборник том IV, књ. 9, док. бр. 130.

³ Бањој Луци

⁴ Никола Форкапа, командант Мотајичког четничког одреда

* Четврти крајишки НОП одред са два батаљона — Први и Други.

Успешне борбе IX (Крајишке) бригаде® на сектору Теслић, у којима су неколико пута у већем броју тучени Немци и тиме заштићавана муслиманска и српска села, окренуле су симпатије становништва — како српског тако и муслиманског — на нашу страну. Четничке банде које су још биле на том терену (Булетих—Чечава) биле су онемогућене и делом су предава[ле] оружја. Муслиманско становништво било је вољно да се на овом терену за заштиту својих кућа са нама бори противу Немаца. Све субјективне околности омогућавале су да се са дужим нашим задржавањем мобилишу много веће масе како са овог терена, тако и са терена око Прњавора и других сектора.

У времену од 25 до 28-1 јединице I⁷ и III (Санџачке) бригаде вршиле су сталне притиске ка Б. Луци на целој дужини од Карановца до Клашнице. Дању су вршене акције на протеривање четника са истурених положаја између Врбаса и Врбање, Челинца, Црног Врха и Деветина, а ноћу су вршени дубљи продори према немачким и усташким одбранбеним линијама код Карановца, Бања Луке (ман. Траписте) и Клашнице. Све ове акције вођене су у циљу привлачења непријатељске снаге за олакшање притиска на ослобођену територију.

Мањи делови I Бригаде, постављени према Дервенти, успешно су одбили два непријатељска покушаја са те стране.

За сво ово време IX (Крајишка⁵) бригада успешно је одбијала све немачке нападе од Теслића, одбијајући и унипггавајући њихове колоне. У овим борбама Немци су имали преко 500 мртвих и рањених. IX Бригада отимала је од непријатеља приличан број оруђа, муниције и осталог материјала, па и храну и ствари које су Немци швачкали од становништва — враћајући ово сопственицима. Рад те бригаде на овом терену био је врло добар и успешан, а држање бораца за сваку похвалу.

27-1 добили смо од В. Ш. радиограм да целу Дивизију прикупимо на просторији Јајце—Вакуф—Турбе, с тим да заузмемо Г. Вакуф или Јајце; а 28-1: да Дивизију прикупимо на територију Јајце, где да извиђамо и чекамо наређење.

28-1, у смислу ових наређења, отпочело је прикупљање Дивизије: Масловаре—Очауш—Шипраге—Скендер Вакуф.

⁷ Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду.

⁵ Прва пролетерска бригада

⁶ Односи се на Трећу крајишку НОУ бригаду

30-1 добијен је од В. Ш. радиограм: да са две бригаде најхитније кренемо за заједнички напад с III Дивизијом на Прозор, а једну бригаду да пребацимо на правац "Мркоњић"—Гламоч.

Према овом наређењу: III (Санџачка) бригада од 31-1 увече отпочела је покрет ка Мркоњић Граду, а са остале две бригаде (I и IX) отпочет је 2-П покрет ка Прозору.

Непознавајући општу ситуацију у погледу даљих намера, нашу болницу оставили смо са једним нашим и са 2 мештанска батаљона¹⁰ на простору између Шипрага и р. Угар, постављајући борбеним деловима активне задатке на дотадањем нашем терену, даље разбијање и онемогућавање четничких банди и спровођење мобилизације нових бораца. Постојале су добре могућности за рад, учвршћење и нарастање мештанских јединица, остављењем нашег батаљона на том терену, — те је и ово утицало на нашу одлуку, но која није била у складу са општом ситуацијом. (Болница је са нашим батаљоном накнадно, преко Мркоњић Града, пребачена у састав Централне болнице).

Прелаз комуникације Травник—Д. Вакуф извршен је ноћу 3/4-И и то: I Бригада између Турбета и Оборци, а IX Бригада између Турбета и Голеша. Прелаз је извршен без губитака и већих сукоба али са напорним маршевима.

• По преласку комуникације Травник—Д. Вакуф наше две бригаде (I и IX) продужиле су покрет ка Г. Вакуфу и то: I Бригада преко Зијамета, а IX Бригада цестом Травник—Г. Вакуф.

5-П радиограмом нам је наређено да се поставимо на просторију Макљен—Г. Вакуф. На ову просторију стигли смо у току 7-П. постављајући се од Г. Вакуфа према Бугојну: са I Бригадом на десној обали, а са IX Бригадом на левој обали Врбаса.

Од 7-13.11 није било промена на том сектору. Ово време искористили смо за одмор трупа носе напорних маршева, за политички рад и мобилизацију која је доста слабо успела.

13-П у 8 ч. непријатељ из Бугојна у јачини од 1000 усташа и домобрана са 3 блиндирана аутомобила покушао је продар ка Г. Вакуфу, надирући са ове стране Врбаса. У току дана непријатељ је задржан на нашим претстражним положајима, а пред моак одбачен ка Бугојну."

* Мркоњић Град

Односи се на Први и Други батаљон Четвртог крајишког НОП одреда

¹¹ Шире о овој борби види док. бр. 363.

14-Н није било промена.

15-Н В. Ш. је наредио: да се I Бригада упути на Иван Седло, с тим да 16-И навече пресече пругу и закрчи тунел на Иван Седло. Бригада је истог дана кренула, а 17-П навече извршила задатак.

По одласку I Крајишка бригада поставила се делом јединица и на дотадање положаје I Бригаде, тј. својим распоредом затворила је правац од Бугојна са обе стране Врбаса.

16-П пристиже III Санџачка бригада ка Г. Вакуфу и смењује баталоне Крајишке бригаде који су са леве обале Врбаса затварали правац од Бугојна.

Према наређењу В. Ш. та два¹² смењена батаљона упутили смо на сектор V Црногорске бригаде ради учествовања у нападу на Прозор; тамо смо упутили и 2 противколска топа. Ова 2 батаљона била су постављена као резерва на правцу од Макљена, с тим што је један од њих учествовао у завршној фази напада. Жртава нису имали.

У овој и претходној акцији на Прозор учествовала је наша брдска батерија (један топ). У последњој акцији рањена су три борца ове батерије међу којима је и сам командир друг Јован Вукановић.¹³ Рад батерије био је у оба напада врло добар и успешан. Батерија је храброшћу и умешношћу послуге постигла одличне резултате и у многим допринијела ликвидацији Прозора. Штаб V Црногорске бригаде, на чијем је сектору била постављена батерија, истакао је рад и улогу батерије. За овакво држање и успешан рад, предлажемо да се похвали командир друг Јован Вукановић који је и рањен испред самих непријатељских утврђења, а истакне рад цијеле батерије која је успешно дејствовала са топом позади самог стрељачког строја.

17-П: на сектору Бугојно без промена. Наши делови који су учествовали на Прозор вратили су се ка Г. Вакуфу у наш састав. Овога дана увече I Бригада (без III батаљона) пресекла је пругу и овладала комуникацијом на простору: Раштелица—Иван Седло—Брадина—Лукач.

Пре ове акције Штаб Бригаде покупио је следеће податке о непријатељу на том сектору:

Иван Седло: 300 усташа железничке бојне из Сарајева.

Раштелица: 100 усташа исте бојне.

Први и Трећи батаљон Треће крајишке НОУ бригаде. Види док. бр. 360.

¹¹ **Јован Вукановић, погинуо за вријеме Пете непријатељске офанзиве 1943 године.**

Брадина: 60 Талијана митраљеског батаљона из Коњица.

Брђани: 60 милиционера и 10 жандарма.

Даље према Коњицу: до 150 милиционера.

Коњиц: 5—600 Талијана, до 50 четника са Штабом неког четничког батаљона. Штаб Бригаде дао је следећи распоред за напад: једновремени ноћни напад са два батаљона на Иван Седло и Раштелицу, а с једним батаљоном на Брадини, а један батаљон у резерви и за обезбеђење правца од Коњица.

Јединице I Бригаде ступиле су у контакт са непријатељем у 19 ч. На терену је била магла и врло слаба видљивост. Неггријатељ је био изненађен и борба се отворила после избијања наших јединица на 10 метара од непријатељског распореда. Наши борци су одмах прешли у јуриш на читавој линији и успели су да заузму непријатељске положаје на Иван Седлу; продужавајући, гоњење непријатеља наши делови ушли су скоро без борбе у Раштелицу.

У борбама око Иван Седла убијено је 23 усташе; заробљено је: 1 тешки митраљез, 80.000 пушчаних метака, 1 камион и извесна количина резервне хране. Борба на Брадини била је много упорнија и ово место у току ноћи није ликвидирано. У Брадини је непријатељ имао утврђења на каква до сада борци I Бригаде нису наилазили: један блокхауз са 4 цементирана фортификациска објекта међусобно повезана, а цео систем ограђен добрим жичаним препрекама. Борци су у ноћном нападу пришли на 30 метара, а онда позади кућа поставили бацач и противколски топ. Но, ова оруђа нису могла ни прецизном ватром разрушити објекте, те се је батаљон повукао остављајући блокаду око упоришта. Тога дана, 18-П, Италијани из Коњица упутили су помоћ ка Брадини, која се од с. Брђана развила за борбу према Брадини потпомогнута са једним возом дуж пруге. Наша заседа постављена према с. Брђани после краћег окршаја натерала је Италијане и воз у бекство. Прогонећи их наши су овладали мостом на Лукачу, жел. станицом и с. Брђани. Непријатељу су нанети прилични губици. После овога, батаљон који је вршио блокаду Брадине извршио је јак притисак, тукући брзом палубом из тешких оруђа непријатељско утврђење у граду; борцима је успело да баце бензинске флаше на утврђење.

Због овога, а пошто је сада био потпуно отсечен, непријатељ се деморалисао, истакао белу заставу и предао се. Заробљено је 67 Талијана од којих један поручник. На овом делу сектора убијено је: још 23 усташе, 12 жандарма

и 43 Тагијана (од ових један п.поручник). Запљењено је: 9 тешких митраљеза, 2 моторцикла, знатна количина муниције, хране, одјеће и др. Наши су имали 2 мртва и 1 рањеног.

Овога дана I Бригада поставила се: главнином према Сарајеву на простору Раштелица—Иван Седло, а мањим дијелом према Коњицу на простору Драгочај—Подорашац. У току дана нису примећени непријатељски гокрети.

У току борбе и накнадно установљено је да је на овом сектору непријатељ имао следеће снаге:

Иван Седло и Раштелица: 400 усташа

Брадина: 80 Талијана, 20 жандарма и 20 четника

Лукач: 40 Талијана и 10 жандарма

Брђани: 50 милиционера и 10 жандарма.

18 и 19-П јединице I Бригаде извршиле су рушење пруге у тунелу, рушење моста на Лукачу и уништење објеката на овладаном делу пруге. Ефикасно закрчавање тунела онако како је било наређено, није се извршило из разлога што је непријатељ пре наше акције одвукао за Парзарић локомотиве и вагоне. Но, пропуштено је да се предузме све у циљу што бољег онеспособљења тунела са средствима која су стајала на расположење или су се могла прибавити.

У ово време није било промена на сектору ове бригаде.

Штаб I Бригаде добио је извештај са више страна о паничном стању у Коњицу, да се Италијани пакују и да намеравају гговући се ка Невесињу; ступио је у везу са милицијом која је понудила активно садејство у нападу на Коњиц. Истога дана, добио је извештај од Штаба V Црногорске бригаде, писан у 8,15 ч. 19-П. да је та Бригада стигла у Острожац и да у току дана продужује са обе стране Неретве према Коњицу. У томе писму тражили су од Штаба I Бригаде обавештење о ситуацији, као и о томе да ли могу рачунати на њихову помоћ и кад. Штаб I Бригаде претходно је био донео одлуку, на основу извештаја о стању у Коњицу, да изврши демонстративан напад са два батаљона да би спречили непријатељу несметану евакуацију материјала из града.

Напад је предвиђен пред ноћ 19/20 о. м. са два батаљона: један преко Златара — полулучно — наслањајући се десним крилом на цесту а левим на Неретву; други батаљон западно од друма наслањајући се левим крилом на друм а десним на Неретву. У овом смислу послат је одговор Штабу V Црногорске бригаде, а батаљонима одређеним за напад.

Штаб Бригаде је издао наређење. Остали део Бригаде (два батаљона) постављен је за затварање правца од Сарајева на положајима Раштелица—Иван Седло.

Напад на Коњиц отпочео је у 23 ч. Оба батаљона су брзо очистила десну обалу Неретве и део града на тој страни. Одбрану на овом делу држали су милиционери и домобрани; заробљено је 15 домобрана, а 40 милиционера се предало. Италијани и четници држали су леву обалу Неретве, главнином на Помолу, одакле су тукли аутоматским оруђима, бацачима и артилеријом. Батаљонима је било наглашено да приступе енергичном нападу само у колико и када буде обезбеђено садејство и V Црногорске бригаде. Но, борце је понео занос дотадањих продора, те су се две чете (по једна из оба батаљона) пребациле преко моста на леву обалу. Тамо су ове чете у првом налету заробиле 70—80 Италијана са два официра. Међутим, даље напредовање било је немогуће због малог броја људства, продор је застао. Заробљени Италијани су то приметили и почели бежати, којом приликом је убијен већи део. Како се до тада није осетило дејство V Бригаде, то је Штаб Прве наредио извлачење својих јединица. Но, повлачење чета с леве обале Неретве преко моста било је врло тешко услед јаке и концентричне ватре непријатеља. Чета која је предузела извлачење тим правцем имала је ту 12 рањених. Ради тога је другој чети наређено да се пребаци код с. Бијеле преко газа на Неретву, што је и урадила, испут ликвидирала један бункер и заробила 6 Италијана.

Све јединице повукле су се из града до 4 ч. 20 о. м.

У овој борби непријатељ је имао до 50 мртвих Италијана и 17 четника (међу којима и командант батаљона Драгић са својим замеником). Наши су имали једног мртвог и 16. већином лакше, рањених.

После изласка из борбе, 20 о. м. ујутро, Штаб I Бригаде је ступио у везу са јединицама V Бригаде које су биле упућене ка Коњицу али у борби нијесу учествовале. Очевидно, веза између Штаба ове две бригаде није била чврста нити споразумевање потпуно.

Тога дана батаљони су се вратили од Коњица на старе положаје: главнином према Сарајеву, а један батаљон за затварање правца од Коњица.

Одлука за напад на Коњиц: предвиђене снаге нису биле доцољне за задатак ликвидације, половишно постављање задатка не доводи до корисног резултата, и — што је најглавније та одлука се није смела донети на рачун сигурности обезбеђења правца од Сарајева, што је било главни

задатак Бригаде. Међутим, требало је за што успешније извршење главног задатка продубити и проширити успехе на Иван Седлу и Раштелици у правцу Тарчина и даље, те да се онемогући и успори непријателска концентрација и противфанзива.

Већ овог дана, 20-П, Штаб Бригаде био је обавештен о концентрацији непријател^а¹⁴ у с. Тарчин, а осматрана су и појачања која су стигла возом и са 30 камиона друмом. Непријатељ је већ после подне са мањим снагама кренуо од Тарчина према положајима I Бригаде — ка Раштелици и Трзању. Истурени делови те Бригаде одбили су непријател^а и нанели му осетне губитке; заробљена је једна непријатељска десетина — 9 домобрана са једним п. митраљезом. За време ове борбе 15 непријателских авиона (од којих 7 „Штука“) стално су тукли положаје I Бригаде, првенствено Иван Седло и околину, од чега смо имали 5 мртвих и 11 контузованих.

Ради избијања на повољније положаје према Тарчину, Штаб I Бригаде наредио је да два баталона са Иван Седла и Раштелице изврше ноћни напад на непријател^а ка Тарчину обухватајући га: левим крилом са севера а десним на комуникацију Тарчин—Пазарић. Како су јединице због дневног бомбардовања биле прилично расуте и могле се прикупити тек падом мрака, — то је и напад касно отпочео. Левокрилне јединице биле су јаком ватром спречене да пређу р. Лепенац и угрозе непријатељски десни бок; центар је истерао непријатеља из утврђења и дошао до жел. станице Тарчин. Јединице десне нападне колоне такође су закасниле због рђавог терена на свом правцу, али су успеле да се поставе на одређени положај и у току ноћи пресеку пругу Тарчин—Пазарић; оне су у току ове акције одбиле ручним бомбама 1 воз који је покушао да се од Пазарића пробије ка Тарчину. Непријатељ је на овом сектору јак до 1500 усташа и домобрана под немачком командом, имао је неколико одбранбених појасева; располагао је са две хаубице, 2 брдска топа, више бацача и аутоматских оруђа. После жестоке петочасовне борбе батаљони су се морали повући на полазне положаје. Непријатељ је имао знатне губитке; заробљена су 4 домобрана. Наши су имали 1 рањеног.

Овога дана 20 о. м. увече и ноћу пристигла је III Санџачка бригада позади сектора I Бригаде — предњим деловима у с. Трешњевица; а III батаљон I Бригаде ушао је у састав своје јединице.

" Односи се на Групу „Анакер“.

У току дана В. Ш. је радиограмом наредио: „Ако видите да је могуће ликвидирајте Коњиц — немојте оклевати. Нека вам помогне V Црногорска“.

Немајући тачне податке са сектора I Бригаде о концентрацији непријатељских снага од Сарајева, намеравали смо да ликвидирамо Коњиц.

21-II: у току дана пребацили Санџачку бригаду између Брђана и Коњица — западно од комуникације, и послали везу Црногорској бригади ради учествовања у нападу на Коњиц, који смо припремали за 22-II увече. Сем горе наведеног, ово и из разлога што нисмо били обавештени о нападном пристизању и Херцеговачке бригаде.¹⁵ У међувремену добили смо и други радиограм: „По могућности, ако је све спремно Коњиц заузети 22 о. м. ноћу“.

Међутим, непријатељ из Тарчина у 11 ч. предузима напад на сектор I Бригаде у правцу Раштелице и Иван Седла у јачини 2500 већим делом Немаца, усташа и мањим делом домобрана.¹⁶ Непријатељски напад је потпомогнут са 12 бомбардера, 4 тенка; јаком ватром из 3 хаубице, 2 брдска топа, великог броја бацача и аутоматских оруђа. Борба је трајала до 18 часова, када је непријатељу успело да заузме Раштелицу и избије на линију Иван Седло—Мали Иван.

На положајима I Бригаде имали смо 4 мртва и 12 рањених. већином од авијације и артилерије. У позадинм непријатељска авијација је разрушила с. Трешњевица, где се налазило бригадно превијалиште и заробљени Италијани са стражом. Ту смо имали, због непотпуног поступка по нашем наређењу за заштиту из ваздуха, 5 мртвих и 4 рањена борца и 14 убијених заробљеника.

Због овакве ситуације одустали смо од намераване ликвидације Коњица, о томе обавестили Црногорску бригаду, а нашу Санџачку бригаду оријентисали према Брадини и Иван Седлу у циљу затварања правца ка Коњицу.

22-II у 9 ч. непријатељска артилерија од Раштелице почела је брзом паљбом тући положаје I Бригаде изнад с. Брадина — западно од комуникације. Непријатељска авијација била је врло активна. После једног сата јаке палубе и авионске дјелатности, непријатељска главнина око 1500 Немаца, усташа и мањи дио домобрана почела се спупгати од Иван Седла ка Брадини; лева побочница јачине 600 Немаца и усгаша ишла је од Малог Ивана косама источно од Брадине; док је десна побочница, јачине 200 Немаца кре-

¹⁵ Десета херцеговачка бригада Треће НОУ дивизије
¹⁶ Односи се на Групу „Анакер“.

нула преко Вихора у правцу положаја I Бригаде. Наше јединице су пустиле непријатељску побочницу на 150 метара и тада је дочекале јаком ватром аутоматских оруђа. Непријатељ је претрпео знатне губитке и панично побегао остављајући мртве на терену. После овога непријатељ је сконцентрисао јаку артиљериску и бацачку ватру на положај I Бригаде које су поново отпочели бомбардовати и са 9 авиона. На положајима су постављена јако разређена аутоматска оруђа, док је главнина по групама заклонена од дејства непријатељске авијације и артилерије. Но, непријатељска ватра била је јако прецизна, тако да је редовно избацивала из строја свако наше оруђе чим би се појавило. Тако смо у току дана изгубили 8 п. митраљезаца од којих 4 убијена.¹⁷

Одмах по доласку у с. Брадина непријатељ је покушао продор цестом према Коњицу, али је одбијен. Поново је покушао продор једном колоном од 600 војника косама источно од комуникације. Делови I Бригаде у садејству са мањим јединицама Санџачке бригаде повратиле су и ову колону. Но, ова колона је пред мрак истим правцем предузела и трећи продор, с тим што је непријатељ истовремено извршио продор другом колоном и према десном крилу I Бригаде, који је делимично и успео. Неспоразумом, због овога, батаљон Санџачке бригаде који је био источно од комуникације повукао се без стварног оправдања, те је тако непријатељска колона преко с. Брђани прошла за Коњиц, а са њом и 4 непријатељска тенка. О овоме смо обавештени тек сутрадан, наредили смо истрагу због повлачења батаљона Санџачке бригаде наређеног од Штаба тога батаљона.

Штаб III Дивизије обавестио нас је да ће у току ноћи извршити напад на Коњиц. Ми смо за исгу ноћ предвидели напад са обе бригаде у циљу избијања на линију Раштелица—Иван Седло. Због једновремене акције III Дивизије, нашем нападу дали смо карактер веће упорности и дубљег продора.

Међутим, Штаб III Дивизије предвече обавештава да — због ситуације на нашем сектору — неће изводити акцију на Коњиц, а да ће на наш сектор упутити Црногорску бригаду ради учествовања у нашем предвиђеном нападу. Одлуку да се Коњиц не напада сматрали смо неправилном: учешће двају батаљона као појачање није могло бити довољно за разбијање непријатељских снага на нашем сектору; непријатељ је добио још један дан за прикупљање својих снага

¹⁷ Види о овој борби док. бр. 274 и 279.

и за даље организовање одбране; наше се јединице дуже везују за задатак скопчан са држањем положаја под ватром непријатељске артиљерије и авијације; одлаже се ликвидирање огапте незгодне ситуације, и маневарски пробој наших јединица ближе Сарајеву.

Овога дана навече дошла су на наш сектор 2 батаљона V Бригаде, који су упућени као резерва на одређеном правцу продора I Бригаде.

План и распоред снага за ноћни напад 22/23.11. био је: са обе бригаде, I и III, вршити бочне продоре са обе стране комуникације у правцу Тарчина једним крилом и другим ка комуникацији Тарчин—Пазарић. Лева колона (I Бригада), противколска чета од 2 противколца и један „Пито“ и брдски топ имала је задатак продирати западно од комуникације у правцу Тарчина, остављајући за ликвидацију или блокаду према Иван Седлу и Рапггелици само мање делове. %⁸ батаљона V Бригаде као резерва на том сектору требало је, према развоју ситуације, да се поставе на постигнутим положајима у висини Иван Седла, а по потреби да проширују продор. Десна колона (III Бригада са једним противколским топом и топом „Пито“) имала је да са делом снага ликвидира Брадину, а са главнином да продире источно од комуникације и пресече пругу Тарчин—Пазарић.

Прикупљање и припремање за ову акцију отпочела су тек падом мрака пошто је дању ово било онемогућено Јаким дејством непријатељске авијације од које смо имали: 6 мртвих и 14 рањених из I Бригаде и 3 рањена из Санџачке Бригаде. Овога дана потпуно је разорено дејством „Штука“ с. Реповци. Сем тога један батаљон I Бригаде био је употребљен за транспортовање рањеника а батаљон који је био на левом крилу, због горе наведеног непр. продора, тек пред крај акције прикупио се на правцу своје колоне. Такође се ни Санџачка није благовремено у целини прикупила за ову акцију, због претходног напуштања положаја од стране делова који су били источно од комуникације.

Напад је текао овако: Десна колона — Санџачка Бригада — избила је у току ноћи на линију Брдо—Краљевац—Голо Брдо (све јужно од Брадине). Јачих борби са непријатељем није имала, али је закаснила да стигне до својих првих важнијих циљева. Лева колона (I Бригада) продрла је са 2 батаљона на Иван Седло, изненадила непријатеља

¹⁴ У оригиналу погрешно откуцано %, а треба 2, што се закључује по тексту документа.

који је био окупљен око ватри и нанела му велике губитке. Но, непријатељ је овде имао велике снаге и био је добро утврђен, отпочела је јака борба: наши су ликвидирали један део бункера, овладали делом положаја, али нису успели ликвидирати и цело Иван Седло. Продор ова 2 батаљона није могао бити потпомогнут и продубљен од колонске резерве, која је морала бити употребљена према Брадини до које није успела да дође Санџачка Бригада, како је то било предвиђено. Због тога је цела непр. одбрана била окренута према левој колони, те је пред зору наређено повлачење на полазне положаје. Губици су само из леве колоне — I Бригаде: 3 мртва и 12 рањених.¹⁹

23-И: распоред I Бригаде за овај дан био је постављен бочно према непријатељу ради удара у његов десни бок у случају да продужи са продором ка Коњицу; док је Санџачка бригада постављена више фронтално, али и обухватно према комуникацији Иван Седло—Коњиц. Јединица је наређен енергичан рад у случају непријатељског покушаја ка Коњицу, претпостављајући и настојећи да се његова ликвидација предузме у току ноћи овог дана.

На положајима обе бригаде остављена су разређена аутоматска оруђа док је главнина повучена у шуме по брдима, како ради заштите од авијације и артиљерије, тако и ради неопходног нужног одмора људства ових јединица, а нарочито I Бригаде, које је у току последњих дана било заморено и слабо и нередовно храњено.

Делови Санџачке бригаде постављени источно од комуникације сукобили су се на Брвачким Планинама са око 800 четника и мањом групом Италијана и усташа од Малог Ивана. Четници су напали у више колона од с. Цепи и Преслица. Борба је вођена преко целог дана; непријатељ је имао преко 20 мртвих, а ми 1 мртвог, 2 тешко и 1 лако рањеног, а 1 пушкомитраљеско одељење (4 борца) је нестало. Ти наши делови морали су се у току ноћи пребацити западно од комуникације. (По причању сељака поменуте четничке банде дошле су из Источне Босне и Санџака).

У току дана од бомбардовања из ваздуха I Бригада је имала 1 мртвог и 4 контузована.

Предвече нас је обавестио Штаб III Дивизије да ће те ноћи предузети напад на Коњиц, те смо по престанку ваздушне активности — падом мрака упутили са нашег сектора два батаљона Црногорске бригаде у правцу Коњица.

¹⁹ " Види док. бр. 274 и 279.

У циљу што ефикаснијег затварања правца ка Коњицу наредили смо: I Бригада да изврши демонстративни напад мањим деловима у непријатељски десни бок; Санџачка да изврши упорнију акцију у циљу ликвидације непријатељских истурених делова, тежећи што дубљем продору унапред. Главнина I Бригаде била је постављена тако да може искористити и продубити сваки поволјан моменат код Санџачке бригаде. Међутим, одбацавањем делова Санџачке бригаде са источне на западну страну комуникације, ноћна акција и ове бригаде добила је демонстративан карактер. У овој акцији Санџачка бригада имала је 1 мртвог.

24-Н око 9 ч. непријатељ је после јаке артилериске припреме покушао од с. Белика (изнад Брадинеј продор ка сектору I Бригаде у правцу села Реповци. Наши делови су га јаком ватром аутоматских оруђа одбили наносећи му осетне губитке. Једновремено непријатељ је покушао продор према Коњицу једном колоном са 2 тенка. Заседа Санџачке бригаде одбила га је наносећи му губитке. Иста заседа такође је одбила 2 тенка која су накнадно од Коњица кренула према Брадини. Непријатељска авијација била је повремено активна на секторима обе бригаде.²⁰

Ноћу овога дана поново је предузет напад коме је морао бити дат карактер само упорније демонстрације: непријатељ се према нама јако утврдио и на свим претстражним положајима имао јаче снаге. Успешна ликвидација непријатеља на нашем сектору могла се извести само продорима дубоко у непријатељску позадину (Тарчин—Пазарић), зашто је потребно релативно дуже време које се могло добити пошто је затварање правца ка Коњицу већ било актуелно. Ми смо према непријатељу били у основи фронтално постављени. У ноћне акције нисмо могли увести веће снаге, једно због заморености појединих батаљона а друго и најглавније што су припреме и прикупљања за напад сведена само на време по престанку ваздушне активности, тј. ноћу, те тако за саму акцију остаје само један део ноћи који је недовољан да се постигну повољни циљеви а дневно продужавање напада скоро је сасвим онемогућено јаким дејством непријатељске авијације и артиљерије. Сем тога, за успешно извођење ових акција потребно је у сваком случају продирати и источно од комуникација, што је — како извештава Штаб Санџачке бригаде — спречено активношћу четничких банди са простора Цепи—Брвачка Пл.—Црвене Стјене.

²⁰ Шире о борби овог дана види док. бр. 289 и 294.

25-П непријатељ²¹ са положаја изнад Брадине покушао је продор према положајима I Бригаде, поново у правцу с. Реповци, али је дејством постављених аутоматских оруђа враћен. Једновремено је непријатељ покушао продор према Коњицу: са 4 тенка цестом, а пешадиском колоном цестом позади тенкова и источно преко с. Брђана. Тенкови су враћени; један оштећен (изгледа пробојним метком из митраљеза), а по том спаљен; колона је такође уз губитке враћена. Из заплењеног документа у коме је бележено кретање тенка, види се да је уништени тенк до 16-П још био у Вељеву.²² Тенк је био од 13 тона; посада тенка је убијена. У тенку је био 1 топ и 1 митраљез и жив њега је заплењено: 1 револвер, 20 бомби, 2 сандука муниције, 30 топовских граната а у борби с пешадиском колоном 2 сандука муниције.

26-П око 1 час по поноћи непријатељ је са 7 тенкова цестом и пешадијом позади ње и источно од комуникације поновио продор ка Коњицу. Успели су да се пробију до с. Подорашац одакле их је заседа Санџачке бригаде повратила, оштетила један тенк, заробила 1 домобрана и убила око 30 војника које је непријатељ успео да одвуче камионима.²³ Заробљени домобран изјавио је да је његова 7. Пуковнија на положајима од Брадине ка Сарајеву, са њима има усташа и Немаца и то Немаца више него усташа, но њих заједно мање од домобрана. Немци су већином код артиљерије и на тенковима; то положајима има усташа а и нешто Немаца. Из те 7. Пуковније биле су и оне снаге које су 22-И увече подрле за Коњиц, он мисли да су биле јачине једне бојне.

Овога дана поново су предузети ноћни напади према непријатељу на сектору обе бригаде. Напади су били демонстративни у циљу замарања непријатеља.

27-И без већих промена. Непријатељска артиљерија и авијација повременио према нашим положајима била је активна. Због измене ситуације код Коњица сви делови Санџачке бригаде пребачени су западно од комуникације.

28-П без већих промена. Непријатељска артиљерија повременио и слабије активна.

Као закључак може се рећи да је у поновном овлашћивању Иван Седлом и дјелимичном пробијању непријатеља

²¹ Група „Анакер“. Види прим. 14.

²² Ваљево

²³ Види о овој борби у док. бр. 299 и 301.

ка Коњицу одлучујућу улогу играла авијација која је спречавала сваки дневни покрет и маневар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

полкомдив,
Фића²⁴

наштадив,
Васа⁵

комдив,
Коча²⁰

(М. П.)

БР. 174

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ БРИГАДЕ ЗА
УПУЋИВАЊЕ БОРАЦА РАМСКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ
ТРЕЋЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ¹

ШТАБ
І ПРОЛЕТ. ДИВИЗ.
28-П — 14.30

ШТАБУ І ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ

1. — Све људство Рамског одреда уколико се налази код вас упутите за III дивизију. Ово урадити одмах док се та јединица налази у нашој близини.

2. — Шаљемо вам борбене знаке за време од 1—15. III. Потврдите пријем.

3. — Да ли има каквих промена на вашем сектору?

4. — Приложено писмо упутити вашом везом Штабу III пролет. бригаде,² који се налази у с. Хасановићи.

С. Ф. — с. н.!

(М. П.)

За Штаб
Васа¹

" Филип Кљајић-Фића
" Васо Јовановић
-1 Коча Поповић

¹ Оригинал, писан руком, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 2/1, к. 710.

• Односи се на Трећу санџачку НОУ бригаду.
' Васо Јовановић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА БРИГАДА ЗА
ПОВЛАЧЕЊЕ НА ПОВОЉНИЈЕ ПОЛОЖАЈЕ У СЛУЧАЈУ
ЈАЧЕГ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ НАДИРАЊА И ОБАВЈЕ-
ШТЕЊЕ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ КОЛОНЕ У
КОЊИЦ¹

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. Бр. 140
28-II — 22 ч.

ШТАБОВИМА БРИГАДА

Данас пре подне, после јаке артиљериске припреме, непријатељ је јачим снагама предузео напад ка положајима I бригаде² (Врањача—Брдо—Бикова Коса). Последњи извештај са тога сектора од 11 ч. претпостављао је иогућност повлачења наших делова са тих положаја. После тога немамо извештај, али су се и после подне примећивали наши борци на истим положајима.

Штаб III Бригаде³ у 17,30 ч. извештава, да је непријатељ јачим снагама избио на Бикову Косу потиснувши са ње II батаљон I бригаде. Уједно извештава да је непријатељ с тенковима и с пешадиском колоном, цестом и преко с. Брђана прошао у правцу Коњица; а да су примећене непријатељске патроле од Коњица у правцу с. Виношта.

Постоји могућност да је данашњи непријатељски притисак ка нашем сектору у циљу заштите колоне⁴ која је пошла ка Коњицу; но могуће је да је непријатељ предузео продор за овлађивање нашим досадашњим положајима. Ради тога

НАРЕЂУЈЕМО:

1) I бригада остаће на досадашњем сектору, повлачећи се само у случају јачег непријатељског продора на уза-

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 35/1, к. 705.

² Прве пролетерске бригаде

³ Трећа санџачка НОУ бригада

⁴ Односи се на јединице 718 њемачке дивизије које су наступале према Коњицу. Види док. бр. 305.

стопне повољније положаје, општим правцем: Опасеник—Чазань.

2) III бригада поступиће по следећем:

а) у случају да је данашњи непријатељски напад био локалног карактера, да се непријатељ повукао са доминирајућих положаја на овој страни комуникације а наше снаге поново овладале досадашњим положајима, — онда остати на досадањем сектору, предузимајући све наређене и потребне мере за омогућавање извлачења једикица у случају потребе.

б) У случају да је непријатељ овладао појединим деловима нашег сектора, — онда главнину бригаде поставити западно од р. Краљушчица, осигурајући по могућности претстражне делове источно од ове.

У оба случаја задатак Бригаде је затварање праваца од непријатељског продора са истока и дуж комуникације Коњиц—Острожац, ради чега одржавати чврсту везу и садејствовати са V црногорском бригадом.

Пребацивање ове бригаде преко р. Краљушчица постаје одмах актуелно ако је непријатељ данашњим притиском испољио намеру за овлађивање нашим положајима са јачим снагама. Ово из разлога што би непријатељски накнадни продор био вероватно упорнији и тежи, обзиром да су сада ослобођене снаге и из Коњица.

Општи правац повлачења — на случај потребе — је за ову Бригаду: Кота"—Вишњевица—Солакова Кула.

Први следећи сектор по преласку р. Краљушчица, је за III бригаду простор између р. Краљушчица и р. Ријека. Но, на истом том сектору сада се налази и V црногорска бригада. те у споразуму са њоме настојати да се наша III бригада постави и смести ка изворном делу ових река, а V црногорска јужно од ове.

3) Штабови бригаде одржаваће чврсту међусобну везу а ово наредити као обавезно и непосредно и својим суседним деловима. Штаб III бригаде одржаваће сталну везу са Штабом V црногорске бригаде ради међусобног обавештавања о ситуацији и ради садејствовања на случај потребе.

4) Овом Штабу послати извештаје о садањој ситуацији и предузетим мерама у смислу ове директиве.

Везу са нама одржавати на правцу Шип—Ратићи—Орлишће.

5) Очекујемо нове директиве о задацима ове Дивизије. Не предузимати веће офанзивне акције, али ускори-

^Б Заселак Кота код Бармиша

стити сваку прилику за уништење непријатељских делова у ком циљу постављати заседе на вероватним правцима непријатељског кретања. Јединицама поновити потребу најпотпуније заштите од дејства из ваздуха.

Са степеном померања, неборачке делове благовремено пребацити што дубље.

Дневне покрете избегавати, а ако је нужно изводити их мањим колонама и — по могућству — по више напоредних путева, предузимајући све потребне мере маскирања и заштите од погледа и дејства из ваздуха.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб
наштадив⁴
Васа⁷

БР. 176

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕЗУЛТАТУ БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТ-
НИКА КОД ГОРАНАЦА¹**

II ДИВИЗИЈА
28-11-1943

Јавите нам наш нови правац да би оријентисали наше јединице.

Наше јединице су извршиле напад на четничке банде на правцу Горанци и нанеле им губитке од 34 мртва и око 40 рањених.² Наши губици један мртав и 26 рањених. Непријатељ — (четници) — је враћен ближе Мостару.

Пеко³

⁶ Начелник штаба дивизије

⁷ Васо Јовановић

¹ Оригинал, писан руком, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 16/16, к. 14А. Извјештај је упућен радиограмом Врховном штабу НОВ и ПО Југославије.

² Односи се на Италијанско-четничку колону „Б“. Њен оастав и јачину види у док. бр. 297.

³ Пеко Дапчевић, командант Друге пролетерске дивизије.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ШТАБУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У ВРЕМЕНУ ОД 15 ДО 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

III „МАЉ“ Ш.¹
28 фебруара 1943 год.
у 10 час.

„ГРМЕЧ“ Ш.³

Достављамо вам петнаесто-дневни извјештај о војним акцијама за вријеме од 15 до 28 фебруара 1943 године.

15-11-43 г батаљон се зором раном пребацио из села Вољице преко Г. Вакуфа и посјео положај на линији Бистрица—Храстница, са десне стране ријеке Врбаса, окрећући фронт према Бугојну и држећи чврсту везу са сусједним снагама.

16-11-43 г батаљон држи исти положај с тим што се рокира у десно до с. Лужана, а са мањим дијелом снага затвара правац на комуникацији Бистрица—Травник.

17, 18 и 19-11-43 батаљон држи исти положај, истура јача извиђачка одјељења у правцу непријатеља, држи добру везу са сусједним снагама. Главнина људства одмара.

20-П батаљон држи исти положај.

21-11-43 непријатељ⁴ је наступао од Бугојна према Г. Вакуфу са јачим снагама у више праваца, према положајима нашега батаљона и сусједних снага. У 11,30 час. батаљон је примио борбу. Непријатељ је тукао јаком артиљеријском ватром. Борба је вођена до 18 часова. Услијед надмоћности непријатеља и ради тога што се је П батаљон који је био на нашем десном крилу повукао нешто уназад, батаљон се је морао са својим десним крилом повући уназад, на линију Храстница. Г. Ричица, с. Бојско. Исте вечери батаљон се је са јачим дијелом својих снага повукао и заузео положај на линији Г. Вакуф—с. Врси, док је са мањим дијелом снага запосјео положај изнад с. Бистрице, држећи везу са осталим дијеловима наше Бригаде.

¹ Оригинал, писан на машини, ћирилицом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 27/2, к. 711.

• Штаб Трећег батаљона

³ Штаб Треће крајишке НОУ бригаде

⁴ Односи се на непријатељску Групу „Фогл“. Опширније о њеном саставу види док. бр. 251.

Ноћу 22/23-11-43 батаљон се повукао у село Мрачај, заузео положај према непријатељу на погодним котима испред села.

24 и 25-II батаљон држи положај према непријатељу на линији Орлишће—Црни Врх, не дозвољавајући непријатељу да надире у правцу Прозора.

25-11 непријатељ је уз помоћ тенкова надирао од Вакуфа цестом према Прозору али је снажним дочеком снага нашега батаљона као и сусједних снага које су се налазиле на нашем лијевом крилу био одбијен.⁵

26-11-43 батаљон се налази на одмарању у с. Вољевац, пошто је замјењен снагама IV батаљона.

Ноћу између 26/27 батаљон се пребацио из села Вољевца у с. Г. Блаце.

27 и 28-11-43 батаљон се налази на одмарању у с. Г. Блаце, истурајући извиђачка одјељења у правцу непријатела.

У овим борбама непријатељ је имао непознат број мртвих и рањених. Заробљено није ништа.

Наши губици су: шест мртвих и шест рањених. Уништен један тешки м. [итраљез] а један шарац и два карабина пали непријатељу у руке.

Прилог: Статистички преглед људства, оружја и муниције, коња и списак мртвих и рањених.⁶

Политкомесар
Данило⁷

Командант
Саво Трикић

⁵ Види док. бр. 294.

⁶ Редакција није пронашла овај списак.

⁷ Данило Симоновић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕ
КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О ИЗВЕ-
ДЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕ-
МЕНУ ОД 16 ДО 28 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
IV БАТ. III БРИГАДЕ
28-11.43 године.

ШТАБУ III БРИГАДЕ I ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
Положај

15-то дневни извештај о војним акцијама и војном и по-
литичком раду.

- 16-11-43 г. Бат. је извршио покрет са просторије Д. и Г. Вољица у 17 часова правцем Г. Вакуф до Прозора са задатком [да] учествује у акцији на Прозор.²
- 17-11-43 г. Бат. је са једним деловима учествовао у акцији на бункере западно од Прозора, том приликом непријатељ је напустио бункере, ми нисмо имали губитака. Са једним деловима био у заш. топа ип. рањен.
- 18-11-43 г. Бат. је извршио покрет из Прозора у 4 часа и сместио се на просторију село Врсе у 10 часова.
- 19-11-43 г. Бат. је био на одмору од 19—21 на истој просторији.
- 22-11-43 г. Бат. се је пребацио на положај изнад села Храстница на коти 865 и 917 и истог дана се пребацио на просторију Ждримце где је преноћио.
- 23-11-43 г. Бат. је држао положаје изнад села Ждримце са две чете а једном четом био је у резерви у селу Сеоци. Тога дана наше снаге су водиле борбу са непријатељем, наше снаге су одбиле непријатеља који је са собом однио 20 мртвих и рањених војника, на нашој страни имали смо 3 мртва и 9 рањених.³

¹ Оригинал, писан на машини, латиницом, налази се у архиви Војноисториског института под рег. бр. 28/2, к. 711.

² Шире о нападу на Прозор види док. бр. 91, 92, 100, 221, 223, 339, 342, 350 и 363.

³ Види док. бр. 155.

- 24-11-43 г. Бат. је био на одмору у селу Вољевац.
 25-11-43 г. Бат. је извршио покрет у 18 часова са наведене просторије и поставио се на положај Црни Врх, Орлишће.
 26-11-43 г. Бат. је био на истим положајима.
 27-11-43 г. Бат. је извршио покрет са поменуте просторије у 1 час правцем Прозор и сместио се у село Дуге, у 10 часова.
 28-11-43 г. Бат. је извршио покрет из села Дуге у 4 часа и сместио се на просторију у село Гмићи у 7 часова.

Војни рад

На дан 19-11-43 г. одржан је војни састанак са командама чета са дневним редом. 1. политичка ситуација; 2. извештај о раду; 3. запажање по јединицама као и дискусија по свим тачкама; 4. разно.

Команда I чете одржала је у току ових 15 дана један војни састанак са дневним редом преношење правилног рада по јединицама и увођење егзерцира са војницима. Са водницима и десетарима одржана су три састанка и то: 1 радни и два теоретска; на сва три састанка био је присутан зам. команданта и ком. [есара]

Са целом четом одржана су 2 војна часа на којима се је предавало о Служби везе и преношење везе у покрету; одржала су се по водовима по два војна часа и Један час егзерцира.

Команда II чете одржала је у току ових 15 дана један војни састанак на којем се је радило и решено је да се морају одржавати чешће војни часови, егзерцир и о наоружању. Са водницима и десетарима одржан је један војни час на коме се радило преношење војних директива и решено је да се са војницима изводи егзерцир. Са војницима одржан је један војни час и предавано је о дисциплини и вези како у борби тако и у покрету. Одржавали [су] се по водовима војни часови о наоружању и дисциплини.

Команда III чете у току ових 15 дана није одржала ни један војни час услед тога што су рањени командир и полкомесар. Са водницима и десетарима одржана су 3 војна часа на којима се је радило о наоружању и дисциплини и ратној служби и егзерцир. Са целом четом одржана су два војна часа и то о ратној служби и дисциплини. Одржавани су по водовима војни часови на којима се радило о наоружању и дисциплини.

Водник пратећег вода одржао је 3 војничка часа на којима се предавало опис митраљеза и бацача и о дисциплини.

Водник радног вода одржао је један војни час на којем је предавао о преношењу везе за време покрета и стражарску службу.

У току ових 15 дана у овом батаљону погинула су 3 друга а 9 рањено и четири одбегла у непознатом правцу, изгледа према слободној територији.

Борбеност батаљона је добра, дисциплина у батаљону је доста добра.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

К.⁴
Ј. Пузић^Г

^Г Командант
⁴ Јован Пузић, погинуо 1943 год. код жељезничке станице Била у близини Травника као командант Четвртог батаљона Треће крајишке НОУ бригаде.